

**HENRY JAMES**  
**LONDON OSTROMA**

**HÁROM KISREGÉNY**

**FORDÍTOTTA**  
**BERINKEY IRMA**  
**SZ. KISS CSABA**  
**UDVARHELYI HANNA**

**TARTALOM**  
**DAISY MILLER**  
**LONDON OSTROMA**  
**AZ ASPERN-LEVELEK**

# DAISY MILLER

## 1

Veveyben, ebben a svájci kisvárosban, van egy rendkívül kényelmes szálloda. Veveyben egyébként sok a szálloda; a városka ugyanis az idegenforgalomból él, s mint sok világhíró tudja, egy feltűnően kék vizű tó partján fekszik - olyan gyönyörű ez a tó, hogy minden turistának illik felkeresnie. A tó partján egymást érik az említett intézmények; akad köztük mindenféle, kezdve a legújabb divat szerint épült, fehér falú, számtalan erkélyes „nagyszállótól”, amelynek tucatnyi zászló lobog a tetején, az ódivatú kis svájci penzióig, amelyek rózsaszínűre vagy sárgára festett falán gót betűs felirat díszel, s a kert sarkában idomtalan filagória áll. Vevey egyik szállodája azonban különösen nevezetes, sőt valósággal klasszikus: sok újabban épített szomszédjától abban különbözik, hogy a luxushoz itt valami ódon zamat is járul. Júniusban errefelé nagyon sok az amerikai utazó; nyugodtan állíthatjuk, hogy Vevey amerikai fürdőhelyhez hasonlít ilyenkor. Amit a városban láthatunk és hallhatunk, Newport vagy Saratoga képét, illetve hangjait idézi fel emlékezetünkben. Sikkes ifjú hölgyek grasszálnak fel-alá, suhognak a muszlinfodros szoknyák, délelőttönként harsog a tánczene, és éles hangok ütnek meg az ember fülét a nap minden szakában. A „Trois Couronnes”-hoz<sup>1</sup> címzett elegáns szállodában is hasonló benyomása támad az embernek: képzelete szinte az Ocean House-ba vagy a Congress Hall-ba ragadja. De hozzá kell tennünk, hogy a Trois Couronnes-ban olyan jelenségek is tapasztalhatók, amelyek ellentmondanak a fenti benyomásnak: például a követségi titkárokra emlékeztető elegáns német pincérek; a parkban üldögélő orosz hercegnők; a papájukkal kézen fogva sétálgató lengyel kisfiúk, no meg a kilátás a Dent du Midi hófödte gerincére és a chilloni várkastély festői tornyaira.

Igazán nem tudom, hogy a hasonlóságokon vagy a különbségeken tűnődött-e az az amerikai fiatalember, aki - két-három évvel ezelőtt - a Trois Couronnes parkjában üldögélt, és meglehetősen szórakozottan nézegette az említett látnivalókat. Gyönyörű nyári reggel volt, és akárhogy nézte is a fiatal amerikai az eléje táruló látványt, feltétlenül elragadónak kellett találnia. Csak előző nap jött át a kis gőzessel Genfből, hogy meglátogassa nagynénjét, aki itt lakott a szállodában - tudniillik ő maga már régóta Genfben élt. Nagynénjének azonban fejfőrcse volt - a nagynéninek majdnem mindig fejfőrcse volt -, bezárkózott a szobájába és kámfort szagoltatott, így aztán a fiatalember kedvére barangolhatott. Huszonhét éves lehetett, s ha szóba került barátai között, rendszerint azt mondták róla, hogy „tanulmányokat folytat” Genfben. Ellenkezi viszont azt mondták, hogy - de hát tulajdonképpen nem is voltak ellenségei; rendkívül rokonszenves ifjú volt, mindenki szerette. Inkább úgy kellene megfogalmaznom, hogy ha „bizonyos személyek” közt szóba került, határozottan állították, hogy azért él oly régóta Genfben, mert rajongó híve egy ott lakó - külföldi - hölgynek, aki idősebb nála. Ezt a hölgyet azonban, akiről furcsa históriák keringtek, nagyon kevés amerikai látta, sőt: alighanem egy se. Tény, hogy Winterbourne-t régi vonzalom fűzte ehhez a kis kálvinista metropolishoz; ott járt iskolába, később meg egyetemre is - érthető, hogy ilyen körülmények közt számos ifjúkori barátságot kötött Genfben. Több barátjával még mindig tartotta a kapcsolatot, mely sok örömet szerzett neki.

---

<sup>1</sup> Három korona.

Miután bekopogott nénje ajtaján, és értesült róla, hogy gyengélkedik, sétált egyet a városban, aztán visszatért a szállodába reggelizni. A reggelivel már nagyjából végzett; most éppen egy csésze kávé kortyolgatott, melyet a parkban, egy parányi asztalkánál szolgált fel neki az egyik attasé külsejű pincér. Mikor megitta a kávé, cigarettára gyújtott. Éppen akkor jött arra az ösvényen egy fiúcska - egy kilenc-tíz éves lurkó. Korához képest elég fejletlen volt, arca koravén, bőre halvány, vonásai kissé élesek. Bricsesznadrág meg piros harisnya volt rajta, a lába vékony, mint a pipaszár; nyakkendője is élénkpiros. Hosszú hegymászóbotot szorongatott a markában, és a szöges végét mindenbe beledöfte, ami csak útjába került: virágágyakba, kerti padokba, a hölgyek uszályába. Winterbourne előtt megállt, és ráemelte átható tekintetű, csillogó kis szemét.

- Nem kaphatnék egy kis cukrot? - kérdezte éles, feltűnően vékony hangon; kiforratlan hangja volt, de valahogy nem elég gyerekes.

Winterbourne a mellette álló asztalkára pillantott; a tálca, amelyen a kávé felszolgálták, még ott volt, és Winterbourne látta, hogy van még rajta néhány szem cukor. - Tessék, vegyél csak - felelte -, bár nem hinném, hogy a kisfiúknak jól tesz.

A fiúcska az asztalhoz lépett, a hön óhajtott cukorból gondosan kiválasztott három szemet, kettőt bricsesznadrágja zsebébe süllyesztett, egyet pedig rögtön bekapott. A hegymászóbotot - mint valami lándzsát - beledöfte a padba, amelyen Winterbourne ült, és megpróbálta elharapni a cukrot.

- Ó, de kemény, hogy az ör-r-dög vinné el! - kiáltott fel, jellegzetes módon ejtve ki az *r*-et.

Winterbourne tüstént rájött, hogy valószínűleg egy honfitársához van szerencséje. - Vigyázz, nehogy kitörd a fogad! - figyelmeztette atyai hangon.

- Nincs már fogam, ami kitörhetne. Mind kihullik magától. Már csak hét maradt összesen. Tegnap este számolta meg a mamám, és rögtön utána még egy kihullott. Mama azt mondta, megpofoz, ha még egy kihullik. Nem tehetek róla. Ez a nyavalyás Európa az oka. Az éghajlat miatt hullanak ki a fogaim. Amerikában egy se hullt ki. Meg a szállodák miatt.

Winterbourne jót mulatott a fiún. - Ha mind a három kockacukrot megeszed, egész biztos, hogy anyukád megpofoz - jegyezte meg.

- Hát akkor adjon valami rendes cukorkát! - felelte Winterbourne fiatal barátja. - Itt nem lehet kapni, legalábbis amerikai nem. Az amerikai cukinak nincs párja!

- És az amerikai fiúknak sincs párja, ugye? - kérdezte Winterbourne.

- Nem tudom. Én amerikai fiú vagyok - felelte a gyerek.

- Még hozzá úgy látom, a javából - nevetett Winterbourne.

- Maga is amerikai? - kérdezte az eleven kölyök. S miután Winterbourne igennel válaszolt, kijelentette: - Az amerikai férfiaknak nincs párja.

Winterbourne megköszönte a bókot; a gyerek meg, aki közben szétterpesztett lába közé vette a botot, mintha lovagolna, körülnézett, és nekilátott a második kockacukornak. Winterbourne azon tűnődött, vajon ő is ilyen volt-e gyerekkorában, hiszen körülbelül ennyi idős lehetett, amikor átkerült Európába.

- Itt a nővérem! - kiáltotta egy pillanat múlva a gyerek. - Amerikai lány!

Winterbourne végignézett az ösvényen, és látta, hogy egy gyönyörű ifjú hölgy közeledik. - Az amerikai lányoknak sincs párja! - mondta jókedvűen fiatal barátjának.

- A nővéreimből egy is sok - jelentette ki a gyerek. - Állandóan veszekszik velem.

- Azt hiszem, ebben nem ő a hibás, hanem te - felelte Winterbourne. Az ifjú hölgy közben majdnem a padhoz ért. Sokfodros fehér muszlinruha volt rajta, pasztellszínű masnikkal. Kalap nem volt a fején; csak egy széles csipkével szegett, hatalmas napernyő a kezében; és meghökkenően, csodálatosan bájos volt. - Milyen bájosak az amerikai lányok! - gondolta Winterbourne, és kihúzta magát, mintha fel akarna állni.

Az ifjú hölgy megállt a pad előtt, a tóra néző park kökörlátja mellett. A fiú közben már magasugróruddá léptette elő a hegymászóbotot, ide-oda ugrált vele a sétányon, és jó alaposan föltúrta a kavicsot.

- Randolph! - szólt rá az ifjú hölgy. - *Mit művelsz?*

- Fölmászom az Alpokra! - felelte Randolph. - Így kell, ni! - Azzal megint ugrott egyet; egész csomó kavics süvített el Winterbourne füle mellett.

- Így lefelé szoktak jönni - mondta Winterbourne.

- A bácsi amerikai! - kiáltotta Randolph éles, vékony hangján.

Az ifjú hölgy elengedte füle mellett a megjegyzést; komoly pillantást vetett öccsére, s csak ennyit jegyzett meg: - Jobb lesz, ha abbahagyod!

Winterbourne úgy érezte, hogy a bemutatkozás bizonyos fokig megtörtént. Felállt, eldobta cigarettáját, és nyugodtan odalépett az ifjú hölgyhöz.

- Mi már összeismerkedtünk a gyerekekkel - mondta nagyon udvariasan. - Genfben - ezzel tökéletesen tisztában volt - egy fiatalember csak bizonyos ritka esetekben szólíthatott meg minden ceremónia nélkül egy hajadon leányt; itt Veveyben azonban ennél jobb alkalom nem is kínálkozhatott rá: egyszerre csak megjelenik egy csinos amerikai lány, és megáll az ember előtt egy parkban. A csinos amerikai lány azonban, mikor Winterbourne megszólította, csak egy pillantást vetett rá; azzal el is fordult, és a korlát fölött a tavat meg a szemközti hegyeket kezdte nézegetni. Winterbourne nem tudta, nem merészkedett-e máris túlságosan messzire; de aztán úgy döntött, hogy nem vonul vissza, hanem tovább közeledik a lányhoz. Miközben azon gondolkozott, hogyan folytassa a társalgást, az ifjú hölgy megint a fiúhoz fordult:

- Csak azt szeretném tudni, hol szerezted ezt a botot!

- Vettem! - felelte Randolph.

- Csak nem képezed, hogy magaddal hozod Olaszországba?

- Igenis magammal viszem Olaszországba! - jelentette ki a gyerek.

Az ifjú hölgy végignézett a ruháján és megigazított rajta néhány masnit. Aztán megint a tájat nézegette. - Szerintem okosabb, ha eldobod - jegyezte meg egy kis idő múlva.

- Olaszországba készülnek? - kérdezte Winterbourne igen illedelmes hangon.

Az ifjú hölgy megint csak egy pillantást vetett rá. - Igen, uram - felelte. De semmi egyebet nem mondott.

- A... a... Simplon-hágón keresztül? - folytatta Winterbourne, kicsit zavartan.

- Nem tudom - felelte a lány. - Azt hiszem, át kell kelniük valamilyen hegyen. Melyik hegyen megyünk át, Randolph?

- Merrefelé? - kérdezte a gyerek.

- Olaszországba - felelte Winterbourne.
- Fogalmam sincs róla - jelentette ki erre Randolph. - Nem akarok Olaszországba menni. Amerikába akarok menni.
- Pedig Olaszország gyönyörű! - felelte a fiatalember.
- Ott lehet cukorkát kapni? - kérdezte kiabálva Randolph.
- Remélem, nem - felelte a nővére. - Szerintem épp elég cukorkát ettél már. Meg mama szerint is.
- Ezer éve nem ettem cukit! - kiáltotta a fiú, és tovább ugrándozott.

Az ifjú hölgy ismét szemügyre vette ruhája fodrait, és végigsimított a masnikon; Winterbourne pedig sietve megkockáztatott egy megjegyzést, hogy milyen gyönyörű a kilátás. Zavara múltófélben volt, mert észrevette, hogy a lány a legkevésbé sincs zavarban. Üde arcszíne egy árnyalatnyit sem változott; nyilván nem sértődött meg, s izgatott se volt. Amikor Winterbourne szólt hozzá, csak szokásból nézett másfelé és tett úgy, mintha nem is hallotta volna: ilyen volt a modora. Mikor azonban a fiatalember megint megszólalt, és felhívta a figyelmét a táj egy-egy érdekesebb részletére, amelyet szemmel láthatólag nem ismert, a leány mind gyakrabban részesítette abban az örömben, hogy ránézett; és Winterbourne ekkor vette észre, hogy a tekintete nyílt, nyoma sincs benne riadalomnak. De kihívónak se lehetett nevezni, mert az ifjú hölgy szeme becsületes volt és őszinte. Csodálatosan szép szeme volt; de különben is: Winterbourne már rég nem látott fiatal honfitársnője arcánál szebbet: szép volt a bőre, az orra, a füle, a foga. Mindig imádta a női szépséget; szenvedélyesen szerette tanulmányozni, sőt elemezni is; ennek az ifjú hölgynek az arcán is sok mindent megfigyelt. Egyáltalán nem volt érdektelen, bár nagyon kifejező sem; s jóllehet finom vonásai voltak, Winterbourne gondolatban hibájául rótta fel - ha mégoly elnézően is -, hogy mégsem egészen tökéletes. Nagyon is elképzelhetőnek tartotta, hogy Randolph úrfi nővére kacér kis teremtés; biztos volt benne, hogy megvan a magához való esze; de a derűs, bájos, közömbös arcoeskán nyoma sem látszott gúnynak vagy iróniának. Hamarosan kiderült, hogy imád csevegni. Elmondta Winterbourne-nak, hogy a telet Rómában szándékoznak tölteni - mármint ő, Randolph meg az anyjuk. Megkérdezte tőle, csakugyan „igazi amerikai”-e; föl se tételezte volna róla; inkább németnek látszik - ezt egy kis habozás után közölte -, főleg a beszéde alapján. Winterbourne nevetve azt felelte rá, hogy olyan némettel már találkozott, aki úgy beszélt, mint az amerikaiak, de - legalábbis emlékezete szerint - olyan amerikaival még nem, aki úgy beszélt volna, mint a németek. Aztán megkérdezte a lánytól, nem volna-e kényelmesebb, ha leülne a padra, amelyről ő az imént állt fel. A leány azt felelte, hogy nagyon szeret álldogálni meg sétálni; de nyomban leült. Elmondta, hogy New York államból való - „Van fogalma róla, hol van egyáltalán?” -, Winterbourne-nak csak úgy sikerült többet is megtudnia róla, hogy elkapta a leány nyughatatlan kis öccsét, és néhány percre nem engedte el maga mellől.

- Hogy hívnak, öcskös? - kérdezte.
- Randolph C. Millernek - sipította a kisfiú. - Ha akarja, az ő nevét is megmondom - mutatott a bottal nővére.
- Várd meg, amíg megkérdezik! - felelte csöndesen az ifjú hölgy.
- Nagyon szeretném tudni, hogy hívják - mondta Winterbourne.
- Daisy Millernek! - kiáltotta a gyerek. - De nem ez az igazi neve; a névjegyen se ez áll!
- Igazán kár, hogy nincs nálad egy névjegyem - szólalt meg Miss Miller.

- Az igazi neve Annie P. Miller - folytatta a gyerek.

- Most te is kérdezd meg tőle az ő nevét! - mutatott a nővére Winterbourne-ra.

De úgy látszik ez Randolphot egyáltalán nem érdekelte; újabb tudnivalókat közölt a családról.

- Papát meg Ezra B. Millernek hívják. Ő nem Európában van, hanem sokkal kellemesebb helyen.

Winterbourne egy pillanatig azt hitte, hogy a gyereket kioktatták: így hozza tudomására annak, akit érdekel, hogy Mr. Miller már a másvilágra költözött. De Randolph már hozzá is tette: - Papa Schenectadyben van. Nagyvállalkozó. És gazdag ember, bizony!

- Elég! - tört ki Miss Miller, becsukta napernyőjét, és tanulmányozni kezdte rajta a csipkeszegélyt. Winterbourne elengedte a gyereket, aki hegymászóbotját maga után húzva, azonnal el is vágatott.

- Nem szereti Európát - mondta az ifjú hölgy. - Haza szeretne menni.

- Mármint Schenectadybe?

- Igen, legfőbb vágya, hogy hazamehessen, itt nincs egyetlen pajtása sem. Van itt ugyan még egy fiú, de mindig valami tanárral járkal. Nem engedik játszani.

- Az öccse mellett nincs tanár? - kérdezte Winterbourne.

- Mama már gondolt rá, hogy felfogad mellé valakit, aki aztán velünk jön. Egy hölgy ajánlott is egy nagyon jó tanárt; egy amerikai hölgy - talán ismeri is -, Mrs. Sanders. Azt hiszem, bostoni. Ő ajánlott egy tanárt, s gondoltunk is rá, hogy felfogadjuk, utazzon velünk. De Randolph kijelentette, hogy nem hajlandó tanárral utazni. Azt mondta, hogy utazás közben nincs kedve tanulni. S szentigaz, hogy majdnem mindig utazunk. Egyszer összetalálkoztunk a vonaton egy angol hölggyel - azt hiszem, Miss Featherstone-nak hívták; talán ismeri is. Azt kérdezte, miért nem adok leckéket Randolphnak, miért nem „oktatom” valamire. Azt hiszem, inkább Randolph oktathatna engem, mint én őt. Nagyon értelmes fiú.

- Csakugyan - mondta Winterbourne -, nagyon értelmesnek látszik.

- Mama azért szeretne felfogadni mellé valakit, ha Olaszországban leszünk. Vannak ott jó tanárok?

- Ó, hogyne, kitűnőek - felelte Winterbourne.

- Az is lehet, hogy beiratja valami iskolába. Feltétlenül tanulnia kell még. Még csak kilencéves. Egyetemre szeretne menni. - Miss Miller ebben a hangnemben csevegett tovább is a családjukról, meg sok minden egyébről. Rendkívül szép formájú kezét ölébe téve, valódi briliánsokkal ékes ujjait összekulcsolva ült a padon, s hol Winterbourne-ra emelte gyönyörű szemét, hol meg a parkon, a járókelőkön vagy a szép tájon kalandozott végig a tekintete. Úgy beszélt Winterbourne-nal, mintha régóta ismerné. A fiatalembernek nagyon tetszett a dolog. Évek óta nem találkozott ilyen bőbeszédű fiatal lánnyal. Erről az ismeretlen ifjú hölgyről, aki megjelent, és minden további nélkül letelepedett mellé egy padra, csakugyan el lehetett mondani, hogy csacsog. Szinte mozdulatlanul, elragadóan nyugodt pózban ült a padon; ajka és szeme azonban szüntelenül mozgott. Bársonyos, halk, kellemes hangja volt, s kimondottan meghitt tónusban beszélt. Elmondta Winterbourne-nak, hol járt már Európában anyjával és öccsével, s hogy hová szeretnének még menni, és részletesen felsorolta az összes szállodát, ahol megszálltak. - Az az angol hölgy, akivel a vonaton találkoztunk, Miss Featherstone, megkérdezte tőlem, gyakran lakunk-e szállodában Amerikában is. Azt feleltem, hogy soha életemben nem laktam olyan rengeteg szállodában, mint amióta Európát járjuk. Sose láttam

ennyit - akárhová néz az ember, mindenütt csak szállodát lát. - Ennek a megállapításának azonban nem volt panaszos íze; Miss Millerről látszott, hogy mindennel tökéletesen meg van elégedve. A szállodáik kitűnőek, mondotta, csak meg kell szokni őket, Európa pedig határozottan elragadó. Ő nem csalódott - egy icike-picikét sem. Talán azért nem, mert előzőleg sok mindent hallott róla. Számtalan jó barátja számtalanszor megfordult Európában. No meg mindig is számtalan ruhát és egyebet kapott Párizsból. Ha valamelyik párizsi ruháját vette fel, mindig úgy érezte, hogy Európában van.

- Mintha afféle varázssapka lett volna - szólt közbe Winterbourne.

- Pontosan - hagyta rá Miss Miller, anélkül, hogy elgondolkodott volna ezen a hasonlaton -, mindig a varázslatos Európát juttatta eszembe, és én úgy vágyódtam ide. Bár a szép ruhák miatt nem volt érdemes. Biztosan Amerikába küldik valamennyit; itt a legrémesebb darabokat látja az ember. Csak egyvalami nem tetszik nekem Európában - folytatta -: nincs társadalmi élet; vagy ha van, nem tudom, hol zajlik. Maga tudja? Itt-ott biztosan akad valami társaság-féle, de eddig még nyomát se láttam. Imádom a társaságot, és nekem mindig is nagy baráti köröm volt. Nemcsak Schenectadyben, de New Yorkban is. Régebben minden télen New Yorkba utaztam. Micsoda társaságom volt! A múlt télen tizenhét vacsorát adtak a tiszteletemre; és ebből hármat férfiak - toldotta meg Daisy Miller. - Több barátom van New Yorkban, mint Schenectadyben, több a férfiismerősöm... és több a fiatal úrihölgy is - tette hozzá egy pillanat múlva. Ismét rövid szünetet tartott; Winterbourne-ra pillantott, és élénk szeméből, udvarias, derűs mosolyából sugárzott a szépség. - Mindig sokat forogtam férfitársaságban - mondta.

Winterbourne jól mulatott, de egészen megzavarodott szegény, és úgy érezte magát, mint akit megbabonáztak. Sose találkozott még fiatal lánnyal, aki ilyen közvetlen stílusban fejezte volna ki magát; kivéve persze azokat az eseteket, amikor az ehhez hasonló kijelentések mindennél szemléletesebben bizonyították, hogy az illető magaviselete kissé szabados. De vádolhatja-e Miss Daisy Millert tényleges vagy feltételezhető *inconduite*-tel,<sup>2</sup> ahogy Genfben mondják? Igaz, olyan régóta él már Genfben, hogy sok minden lekopott az egyéniségéről; elszokott az amerikai beszédstílustól. Sohasem találkozott még ilyen tökéletesen tipikus fiatal amerikai lánnyal, legalábbis amióta felnőtt szemmel nézi a világot. Rendkívül bájos, az nem vitás; de milyen pokolian közvetlen! Egyszerűen csak egy szép lány New York államból? Vajon ott mind ilyenek a szép lányok, akik sokat forognak férfitársaságban? Vagy pedig rafinált, nevetlen és gátlástalan fiatal perszóna is egyben? Winterbourne-ban már eltompult a kérdés megoldásához szükséges érzék, töprengéssel pedig semmire se jutott. Miss Daisy Miller látszólag maga volt a megtestesült ártatlanság. A fiatalember egyesektől olyan véleményt hallott, hogy az amerikai lányok tulajdonképpen végtelenül ártatlanok, másoktól azonban úgy értesült, hogy voltaképpen nem azok. Gondolatai oda vezettek, hogy Miss Daisy Miller kacér teremtés - csinos, kacér amerikai lány. Ebbe a kategóriába tartozó ifjú hölgyekkel még sohasem volt semmi dolga. Európában ismert ugyan két-három hölgyet - idősebbek voltak, mint Miss Daisy Miller, és a tisztesség kedvéért férjhez mentek -, akik nagyon szerettek hódítani; veszedelmes, félelmetes asszonyok voltak, könnyen komolyra fordulhatott velük az ember kapcsolata. Ez a fiatal lány azonban nem volt „nagy nő” ebben az értelemben; nagyon naivan viselkedett; egész egyszerűen csinos, kacér amerikai lány volt. Winterbourne szinte fellélegzett, hogy sikerült megtalálnia azt a kifejezést, ami legjobban illik Miss Daisy Millerre. Hátradőlt a padon; feltűnt neki, hogy a lány orra a legbájosabb orr, amit valaha is látott; azon

---

<sup>2</sup> Rakoncátlankodás, kicsapongás.

elmélkedett, hogy milyen körülmények között flörtölhet az ember, és meddig mehet el a flörtben egy csinos, kacér amerikai leánnyal. Rövidesen kiderült, hogy nemsokára meg fogja tudni.

- Járt már abban a régi kastélyban? - kérdezte a fiatal lány, és napernyőjével a chilloni várkastély távolban csillogó tornyaira mutatott.

- Jártam régebben, többször is - felelte Winterbourne. - Önök talán szintén megtekintették?

- Sajnos, mi még nem. Pedig borzasztóan kíváncsi vagyok rá. És ha törik, ha szakad, el is megyek. Nem utazom tovább addig, amíg meg nem néztem azt az öreg kastélyt,

- Nagyon szép kirándulás - mondta Winterbourne -, és nem is fárasztó. Kocsival is oda lehet menni, meg a kis gözhajóval is.

- Vonattal is - toldotta meg Miss Miller.

- Igen; azzal is - hagyta helyben Winterbourne.

- A komornyikunk azt mondta, hogy a vonat pontosan a kastély előtt teszi le az embert - folytatta a fiatal leány. - A múlt héten már úgy volt, hogy indulunk; de anyám rosszul lett. Emésztési zavarai vannak, borzalmasan szenved. Kijelentette, hogy nem tud eljönni. Randolphnak sem volt kedve; azt mondja, nem érdeklik túlságosan az ósdi kastélyok. De gondolom, a héten mégiscsak nekivágunk, csak sikerüljön rábeszélni Randolphot.

- Az öccsét nem érdeklik a műemlékek? - kérdezte Winterbourne mosolyogva.

- Azt mondja, fűtyül az ósdi kastélyokra. Még csak kilencéves. Itthon szeretne maradni a szülőházában. Anyám azonban nem meri egyedül hagyni, a komornyik meg nem hajlandó felügyelni rá; így aztán sok helyen nem jártunk. De nagy kár lenne, ha oda se mennénk fel. - És Miss Miller ismét a chilloni várkastélyra mutatott.

- Véleményem szerint meg lehetne oldani a kérdést - szólt Winterbourne. - Nem tudnának keríteni valakit, aki délután vigyázna Randolphra?

Miss Miller ráemelte a szemét egy pillanatig, majd nagyon csöndesen így szólt: - Ha *maga* vigyázna rá, az lenne a legjobb.

Winterbourne egy pillanatig habozott. - Én szívesebben mennék Chillonba önnel.

- Velem? - kérdezte a fiatal lány ugyanolyan halk hangon.

Nem pattant fel fülig pirulva, mint egy fiatal genfi lány; Winterbourne azonban, aki tudta, hogy rendkívül vakmerő volt, félt, hogy talán mégis megsértődött. - És az édesanyjával - tette hozzá igen tiszteletteljes hangon.

De mind a vakmerősége, mind a tisztelettudása mintha lepergett volna Miss Daisy Millerről. - Azt hiszem, anyám úgyse jönne el - mondta. - Nem szeret délután utazgatni. De komolyan gondolta, amit az előbb mondott; csakugyan volna kedve a kiránduláshoz?

- A lehető legkomolyabban - erősítette meg Winterbourne.

- Akkor meg tudjuk oldani. Ha anyám itthon marad, Eugenio talán elvállalja Randolphot.

- Kicsoda az az Eugenio? - kérdezte a fiatalember.

- A komornyikunk. Nem szeret vigyázni Randolphra; még életemben nem láttam ilyen kényes embert. De kitűnő marsall. Ha viszont anyám itthon marad, talán mégis vigyáz rá, mi pedig kirándulhatunk a kastélyhoz.



Winterbourne egy pillanatig olyan feszülten gondolkozott, ahogy csak tudott: ez a „mi” csakis Miss Daisy Millert és a saját személyét jelenthette. A terv olyan szépnek tűnt, hogy alig akarta elhinni; úgy érezte, kezét kellene csókolnia az ifjú hölgynek. Alighanem meg is tette volna - és ezzel teljesen elrontja a tervet; ekkor azonban egy újabb szereplő - feltehetően Eugenio - tűnt fel a színen. Egy magas, jóképű, dús pofaszakállú férfi, aki bársony zsakettet és ragyogó óraláncot viselt, közeledett Miss Miller felé, és éles szemmel méregette a lány társát.

- Ó, Eugenio! - kiáltott fel Miss Miller a lehető legszívélyesebb hangon.

Eugenio eközben már tetőtől talpig végigmérte Winterbourne-t; most komolyan meghajolt az ifjú hölgy előtt. - Van szerencsém értesíteni a kisasszonyt, hogy az ebéd tálalva van.

Miss Miller lassan fölállt. - Képzeld csak, Eugenio - újságolta -, mégis csak elmegyek abba a régi kastélyba.

- A chilloni várkastélyba, kisasszony? - kérdezte a komornyik. - A kisasszony már tett is lépéseket ebben az ügyben? - toldotta meg olyan hangon, melyet Winterbourne fölöttébb szemtelennek érzett.

Eugenio hangja kétségtelenül enyhén ironikus színben tüntette fel a fiatal lány helyzetét, s ezt maga Miss Miller is észrevette. Winterbourne felé fordult, és egy kicsit - egy árnyalatnyit - elpirult. - Ugye nem bánta meg? - kérdezte.

- Epedve várom, mikor indulunk! - tiltakozott a fiatalember.

- Ön is ebben a szállodában lakik? - kérdezte tovább a leány. - És csakugyan amerikai?

A komornyik csak állt, és ellenségesen bámult Winterbourne-ra. A fiatalember sértőnek találta a tekintetét, elsősorban Miss Millerre nézve; szemrehányás volt benne amiatt, hogy a lány „úton-útfélen” ismeretségeket köt. - Lesz szerencsém bemutatni önt valakinek, aki mindent elmond majd rólam - mondta mosolyogva, s ezzel a nagynénjére célzott.

- Nos, akkor valamelyik nap útnak indulunk - mondta Miss Miller. Azzal rámosolygott a fiatalemberre és sarkon fordult. Kinyitotta és a feje fölé tartotta a napernyőjét, és Eugenio oldalán visszament az étterembe. Winterbourne csak állt és bámult utána; és miközben a lány muszlin uszályát maga után vonva, egyre távolodott a kavicsos sétányon, a fiatalember megállapította magában, hogy úgy tartja magát, mint egy hercegnő.

## 2

Winterbourne azonban nagy fába vágta a fejszáját, amikor megígérte, hogy Miss Daisy Millert be fogja mutatni nagynénjének, Mrs. Costellónak. Mihelyt az idős hölgy migrénje elmúlt, Winterbourne tiszteletét tette nála lakosztályában; s miután annak rendje és módja szerint érdeklődött az egészsége iránt, megkérdezte tőle, nem találkozott-e a szállodában egy amerikai családdal: egy anyával, a lányával meg a kisfiával.

- És egy komornyikkal, igaz? - kérdezte Mrs. Costello. - De igen, találkoztam velük. Láttam... hallottam őket, és kitértem az útjukból. - Mrs. Costello vagyonszoros özvegy volt, nagyon disztिंगvált egyéniség; gyakran célozgatott rá, hogy ha nem volna olyan szörnyű módon migrénre hajlamos, valószínűleg sokkal mélyebb hatást gyakorolt volna kora társadalmi életére. Keskeny, sápadt arca, hosszú orra és sűrű, feltűnően fehér haja volt; nagy csigákba és vuklikba csavarva hordta a feje búbján. Két nős fia New Yorkban élt, a harmadik éppen Európában tartózkodott. Ez a fiatalember Hamburgban élte világát, s bár ő is utazgatott, nemigen látoga-

tott el egyik városba sem, amelyet édesanyja ideiglenes lakhelyül választott. Unokaöccse tehát, aki egyenesen azzal a céllal jött Veveybe, hogy meglátogassa, figyelmesebb - mondta Mrs. Costello -, mint akik „közelebb állnak” hozzá. Winterbourne-nak Genfben, úgy látszik, vérévé vált a nagynénje iránt tanúsítandó köteles figyelem. Mrs. Costello nagyon megörült öccsének, hiszen már évek óta nem látta, és hálából sok bizalmas dolgot elmesélt neki az amerikai főváros társadalmi életéről, melyben ő, mint kifejtette, vezető szerepet játszott. Elismerte, hogy nagyon igényes volt; de ha unokaöccse ismerné New Yorkot, belátná, hogy az ember kénytelen megválogatni a barátait. És a kép, amit nagynénje e város társadalmának szigorú hierarchiájából festett, több oldalról világítva meg az egyes rétegek különbségét, szinte lenyűgözően hatott Winterbourne képzeletére.

Nagynénje hanghordozásából rögtön megérezte, hogy Miss Daisy Miller helye a társadalmi ranglétrán meglehetősen alacsony. - Attól tartok, nincs jó véleményem Millerékről - jegyezte meg.

- Nem úriemberek - jelentette ki Mrs. Costello. - Az effajta amerikaiakat... hogy úgy mondjam, kötelességünk elkerülni.

- Szóval ön nem érintkezik velük? - kérdezte az unokaöccse.

- Képtelen vagyok, kedves Frederickem. Ha akarnám, sem tudnék, egyszerűen képtelen vagyok.

- A lány nagyon csinos - jegyezte meg Winterbourne kis idő múlva.

- Persze hogy csinos, de egyáltalán nem úrilány.

- Tökéletesen értem, mire gondol - mondta Winterbourne újabb szünet után.

- Pontosan olyan bájos, mint általában az amerikai lányok - folytatta a nagynénje. - Fogalmam sincs, hogy csinálják; kifogástalanul is öltözködik: fel se tudod mérni, milyen remekül öltözködik. Fogalmam sincs, honnan veszik az ízlésüket.

- De drága nénikém, végeredményben mégsem holmi vad indiánról van szó!

- Csupán egy ifjú hölgyről - vágott vissza Mrs. Costello -, aki bizalmas viszonyban van a mamája komornyikával.

- Bizalmas viszonyban van a komornyikkal? - kérdezte a fiatalember.

- Ó, az anyja se különb! Úgy bánnak azzal a szálláscsináló inassal, mint bizalmas barátjukkal... mint egy úriemberrel. Azon se csodálkoznék, ha együtt étkezne velük. Nyilván még sosem láttak ilyen jó modorú, ilyen elegáns férfit, ilyen tökéletes gentlemant. Az ifjú hölgy valószínűleg ilyennek képzel el egy gróft. Esténként együtt üldögel velük a parkban. Talán még rá is gyújt.

Winterbourne érdeklődéssel hallgatta ezeket a leleplező híreket; segítségükkel jobban eligazodhat Miss Daisy Miller jellemén. A jelek szerint meglehetősen rakoncátlan teremtés. - Be kell vallanom - mondta -, hogy velem is nagyon kedvesen viselkedett, bár én nem vagyok szálláscsináló inas.

- Okosabb lett volna azzal kezdened - szólt Mrs. Costello méltóságteljesen -, hogy már megismerkedtél vele.

- Éppen csak találkoztunk a parkban, és elbeszélgettünk egy kicsit.

- *Tout bonnement!*<sup>3</sup> És ha szabad tudnom, mit mondtál neki?

- Bátorkodtam azt mondani, hogy szeretném bemutatni az én csodálatos nagynénémnek.

- No, köszönöm szépen!

- Ön garantálná a tisztességemet - mentegetőzött Winterbourne.

- És vajon az övét ki garantálja?

- Ó, hogy maga milyen kegyetlen! - kiáltott fel a fiatalember. - Nagyon rendes lány.

- Magad se hiszed, amit mondasz - jegyezte meg Mrs. Costello.

- Teljesen műveletlen - folytatta Winterbourne. - De csodálatosan szép, egyszóval: rokonszenves teremtes. S hogy bebizonyítsam, hogy igenis hiszem, elmegyek vele kirándulni a chilloni várkastélyba.

- Kettesben kirándultok Chillonba? Szerintem ez éppen az ellenkezőjét bizonyítja. Mondd csak, mennyi ideje ismerted, amikor ez az érdekes terv megfogamzott? Hiszen még huszon-négy órája sem vagy a szállodában.

- Fél órája ismertem! - vallotta be Winterbourne mosolyogva.

- Jóságos ég! - kiáltott fel Mrs. Costello. - Micsoda szörnyű lány!

Unokaöccse néhány pillanatig hallgatott. - Szóval igazán azt hiszi - kezdte komolyan, a biztos tudás vágyától átfűtött hangon -, igazán azt hiszi, hogy... - De ismét elhallgatott.

- Bökje már ki, fiatalúr! - biztatta a nagynénje.

- ...ez az ifjú hölgy elvárja a férfiaktól, hogy... előbb-utóbb... meghódítsák?

- Halvány sejtelmem sincs, mit várnak el az effajta ifjú hölgyek a férfiaktól. De igazán azt hiszem, hogy okosabban tennéd, ha nem forgolódnál kis amerikai fruskák körül, akiket magad is műveletlennek tartasz. Nagyon régóta élsz már idegenben. Biztosan elkövetsz valami nagy baklövést. Még nagyon tapasztalatlan vagy.

- Nem vagyok én olyan tapasztalatlan, kedves néném - tiltakozott Winterbourne mosolyogva, és megpödörte a bajszát.

- Hát akkor túlságosan romlott vagy!

Winterbourne elgondolkozva tovább pödörgette a bajszát.

- Szóval nem egyezik bele, hogy bemutassam magának szegény lányt? - kérdezte aztán.

- Csakugyan igaz, hogy elmegy veled kirándulni a chilloni várkastélyba?

- Azt hiszem, komolyan gondolja a kirándulást.

- Nos, kedves Frederickem - mondta Mrs. Costello -, akkor el kell hárítanom a megtiszteltetést, hogy megismerkedjem vele. Idős asszony vagyok, de azért olyan öregnek még nem érzem magam - hála istennek -, hogy már semmin se ütközzem meg.

- Hát Amerikában nem tesz ilyesmit minden fiatal lány? - kérdezte Winterbourne.

Mrs. Costello kimeresztette a szemét. - Azt szeretném én látni, hogy az én unokáim ilyesmit műveljenek! - mondta fenyegető hangon.

---

<sup>3</sup> Egész egyszerűen!

Ez mintha némileg megvilágította volna a helyzetet, Winterbourne-nak ugyanis eszébe jutott: csinos New York-i unokahúgairól hallotta, hogy „iszonyúan kacér kis nők”. Ha tehát Miss Daisy Miller többet enged meg magának, mint a szóban forgó kisasszonyok, akiknek pedig igazán sok mindent szabad, akkor talán mindenre képes. Winterbourne alig várta, hogy újra találkozzék vele, és nagyon nyugtalanította a gondolat, hogy kellő érzék híján esetleg rosszul ítéli meg a lány jellemét.

Bár alig várta, hogy ismét találkozzanak, nemigen tudta, mivel fogja kimagyarázni, hogy nagynénje nem hajlandó megismerkedni vele; de elég gyorsan rájött, hogy Miss Daisy Miller esetében semmi szükség a köntörfalazásra. Még aznap este összeakadt vele a parkban; a lány unatkozó tünderként andalgott a csillagfényes, langyos éjszakában, és egy akkora legyezőt forgatott a kezében, amekkorát Winterbourne még sohasem látott. Tíz óra lehetett. A fiatalember a nagynénjével vacsorázott, vacsora után is együtt üldögélt vele, s csak az imént köszönt el tőle, másnapig. Miss Daisy Miller láthatólag nagyon örült, hogy találkozik vele; kijelentette, hogy ez volt életének legunalmasabb estéje.

- Egész este egyedül volt? - kérdezte Winterbourne.

- Anyámmal sétálgattam egy darabig. De ő hamar elfárad - felelte.

- Édesanyja már lefeküdt?

- Nem; nehezen szánja rá magát - felelte a fiatal lány. - Rossz alvó: három órát se képes aludni. Azt mondja, nem fér a fejébe, hogy lehet így egyáltalán élni. Borzasztóan ideges. Szerintem többet alszik, mint maga is gondolná. Most Randolphot hajkurássza valahol; szeretné rávenni, hogy legalább ő feködjön le. Randolphnak se fűlik hozzá a foga.

- Reméljük, az édesanyja meggyőzi - jegyezte meg Winterbourne.

- Mama a lelkét is kibeszélheti; Randolph nem szereti, ha anyám megdorgálja - mondta Miss Daisy, és széttárta a legyezőjét. - Ezért Eugeniót próbálja majd rávenni, hogy beszéljen vele. De az öcsém Eugeniótól sem fél. Eugenio nagyszerű útimarsall, de Randolph előtt nincs valami nagy tekintélye! Alig hiszem, hogy tizenegy előtt ágyba bújna. - A győztes Randolphnak nyilván sikerült meghosszabbítania éjszakázását, mert Winterbourne jó ideig sétálgatott a fiatal lánnyal anélkül, hogy találkozott volna az édesanyjával.

- Utánanéztam, ki az a hölgy, akinek be akar mutatni - folytatta a lány. - Megtudtam, hogy a nagynénje. - És aztán, amikor Winterbourne elismerte e tényt, és némi kíváncsisággal megkérdezte, hogyan sikerült kinyomoznia, elárulta, hogy a szobalány sok mindent elmondott neki Mrs. Costellóról. Nagyon csöndes, nagyon *comme il faut*,<sup>4</sup> ősz haja, tornyos frizurája van; nem áll szóba senkivel, és sohasem étkezik a *table d'hôte*-nél.<sup>5</sup> Minden második nap migrénje van. - Szerintem remek ez a leírás, a migrén meg minden! - csicseregte vidám, csengő hangján Miss Daisy. - Nagyon-nagyon szeretnék megismerkedni vele. Pontosan tudom, milyen lehet a *maga* nagynénje; tudom, hogy tetszeni fog nekem. Biztosan nagyon előkelő. Egy úrinő legyen is előkelő; majd meghalok, úgy szeretnék magam is előkelő lenni. De mondhatom, azok is vagyunk, mármint anyám meg én. Nem állunk szóba akárkivel - vagy nem mindenki áll le beszélgetni velünk. Gondolom, ez nagyjából mindegy. Szóval nagyon-nagyon örülnék, ha megismerhetném a nagynénjét.

---

<sup>4</sup> Jól nevelt, illedelmes.

<sup>5</sup> Közös asztal.

Winterbourne zavarba jött. - A nagynéném is végtelenül boldog lenne - mondta -, de sajnos a migrénje miatt ez nehéz lesz.

A lány Winterbourne-ra nézett a sötétben. - De minden nap csak nincs migrénje - mondta részvételteljes hangon.

Winterbourne egy pillanatig hallgatott. - Nekem arról panaszkodott, hogy minden áldott nap migrénje van - felelte végül, mert nem tudott mást kitalálni.

Miss Daisy Miller megállt és szembefordult vele. Még a kert homályában is látszott, milyen szép; hol széttárta, hol összecsukta hatalmas legyezőjét. - Nem akar megismerkedni velem! - mondta hirtelen. - Miért nem vallja be az igazat? No, ne féljen! Nem fogok megijedni! - És halkán felnevetett.

Winterbourne úgy érezte, a lánynak kicsit remeg a hangja: szánalom, megdöbbenés, büntudat töltötte el. - De drága kisasszony - tiltakozott -, hisz a nagynéném senkivel sem érintkezik. Amiatt az átkozott migrén miatt.

A lány néhány lépéssel tovább ment, és egyre csak nevetett. - Sose aggódjon! Miért is akarna megismerkedni velem? - Azzal ismét megállt, közvetlenül a park korlátjánál; előtte a csillagfényes tó. A víz felszíne halványan derengett; a távolban sejtelmesen rajzolódtak ki a hegyvonulatok. Daisy Miller belebámult a titokzatos tájba, aztán megint elnevette magát. - Úristen, micsoda előkelőség! - kiáltott fel. Winterbourne szerette volna tudni, komolyan megbántódott-e, s egy pillanatig szinte óhajtotta is, bárcsak annyira fájna a lánynak a sértés, hogy az illendőség vigasztaló és megnyugtató szavakat követelne tőle. Az a kellemes érzése támadt, hogy a lány szívesen fogadná a részvételteljes közeledést. Pillanatnyilag úgy érezte, hajlandó lenne még rosszat is mondani a nagynénjéről; elismeri, hogy gőgös, goromba teremtés, és kijelenti, hogy nem kell törődni vele. De mielőtt megszólalhatott volna, hogy a lovagiasságot kegyetlenséggel vegyítve ilyen veszélyesen elkötelezze magát, az ifjú hölgy folytatta sétáját, és hirtelen egész más hangon kiáltott fel, mint az előbb. - Nini! Itt jön az anyám! Úgy látszik nem sikerült lefektetnie Randolphot.

Elmosódó alak tűnt fel a sötétben, egy hölgy, aki tőlük bizonyos távolságra lassú, határozatlan léptekkel haladt. Mintha hirtelen megállt volna.

- Biztosan az édesanyja? Ebben a sötétben is megismeri? - kérdezte Winterbourne.

- Hogyne ismerném meg! - kiáltott fel Miss Daisy Miller nevetve. - Csak megismerem a saját anyámat! Hát még ha ráadásul az én sálam van rajta! Mindig az én holmimat hordja.

A szóban forgó hölgy nem jött közelebb, tanácstalanul álldogált ott, ahol megtorpant.

- Attól tartok, az édesanyja nem vette észre önt - mondta Winterbourne. - Vagy talán - tette hozzá, mert arra gondolt, hogy Miss Millerrel szemben megengedhető a tréfa -, talán lelkiismeret-furdalása van a sál miatt.

- Ugyan! Ócska holmi az már - válaszolta a fiatal lány derűsen. - Mondtam, neki még jó lesz. Azért nem jön ide, mert maga is itt van.

- Ó, akkor okosabb lesz, ha távozom - mondta Winterbourne.

- Szó sincs róla; jöjjön csak! - biztatta Miss Daisy Miller.

- Attól tartok, az édesanyja rossz néven veszi, hogy ön velem sétálgat.

Miss Miller komoly pillantást vetett rá. - Nem én vagyok kényes helyzetben, hanem ön... azazhogy ő maga. Különbözik nem is tudom! Tény, hogy egyik barátomat se kedveli. Végtelenül félénk. Mindig szemrehányásokat tesz, ha bemutatok neki egy úriembert. De én mégis be-

mutatom őket - szinte kivétel nélkül. Azt hiszem, úgy természetes - tette hozzá a lány halk, bársonyos, egyenletesen nyugodt hangján -, ha bemutatam anyámnak a férfiismerőseimet.

- Ha be akar mutatni - mondta Winterbourne -, kell, hogy tudja a nevemet. - És szabályosan bemutatkozott.

- Szent Isten! Ilyen hosszú nevet ki se tudok mondani! - kacagott fel a lány. Addigra odaértek Mrs. Millerhez, aki közeledtükre a park korlátjához lépett, rákönyökölt, és hátat fordítva, elmerülten nézegette a tavat. - Mama! - szólította meg a lány elszántan. Az asszony megfordult. - Ez itt Mr. Winterbourne - mutatta be Miss Daisy Miller a fiatalembert egyszerűen és ügyesen. Csakugyan nem volt „úrilány”, ahogy Mrs. Costello jellemezte; de Winterbourne nem győzött csodálkozni rajta, hogy ennek ellenére mégis rendkívül finoman tud viselkedni.

Anyja alacsony, sovány, törékeny teremtés volt, révedező tekintettel, pici orral és magas homlokkal, fején meglehetősen ritka, erősen bodorított haj díszelgett. Akárcsak a lánya, Mrs. Miller is rendkívül elegánsan öltözködött; hatalmas gyémánt fülbevalói voltak. Winterbourne úgy vette észre, hogy nem üdvözölte őt: igaz, hogy rá se nézett. Daisy odaállt anyja mellé, és megigazította rajta a sálát. - Minek kódorogsz itt éjnek idején? - kérdezte a lány, de egyáltalán nem olyan sértő hangon, mint ahogy szavai alapján gondolná az ember.

- Nem is tudom - felelte az anyja, és visszafordult a tó felé.

- Nem hinném, hogy ez a sál most kell neked! - kiáltott fel Daisy.

- Pedig kell! - felelte az anyja, és halkan felnevetett.

- Sikertült lefektetned Randolphot? - kérdezte a leány.

- Nem; sajnos, sehogy se tudtam rávenni - mondta Mrs. Miller csöndesen. - Mindenáron beszélni akar azzal a pincérrel. Szeret diskurálni vele.

- Már beszéltem róla Mr. Winterbourne-nak - folytatta a leány; és a hangja olyan meghittsen csengett a fiatalember fülének, mintha már tudj' isten hányszor ejtette volna ki a nevét.

- Ó, igen! - szólalt meg Winterbourne. - Volt szerencsém megismerni a kedves fiát.

Randolph mamája hallgatott; figyelmét a tóra irányította. Végre megszólalt. - Igazán nem értem, hogy tud így egyáltalán élni!

- Még mindig jobb, mint Doverban - jegyezte meg Daisy Miller.

- Mi történt Doverban, ha szabad tudnom? - kérdezte Winterbourne.

- Egyáltalán nem volt hajlandó lefeküdni. Azt hiszem, egész éjjel fennmaradt a társalgóban. Tizenkettőkor még nem feküdt le, az biztos.

- Fél egykor - helyesbített Mrs. Miller enyhe nyomatékkal.

- Sokat alszik napközben? - kérdezte Winterbourne.

- Nem hinném - felelte Daisy.

- Bárcsak aludna! - sóhajtott fel az anyja. - De úgy látszik, nem tud elaludni.

- Szerintem Randolph komolyan az idegeire megy az embernek - folytatta Daisy.

Néhány másodpercig csend volt. - Ejnye, Daisy - szólalt meg az asszony váratlanul -, nem szép, hogy így nyilatkozol az öcsédéről!

- Akkor is az idegeinkre megy, mama - mondta Daisy, de nem felelő hangon.

- Még csak kilencéves - jegyezte meg Mrs. Miller.

- Lám, a várkastélyba se hajlandó eljönni velünk - érvelt a fiatal lány. - De majd elmegyek Mr. Winterbourne-nal.

Erre a rendkívül nyugodt hangú bejelentésre Daisy anyja nem felelt semmit. Winterbourne természetesen vette, hogy mélységesen helyteleníti a tervezett kirándulást; de úgy okoskodott, hogy Mrs. Miller egyszerű, könnyen kezelhető asszony, s néhány udvarias fordulat majd elveszi a dolog kellemetlen ízét. - Valóban - kezdte -, leánya abban a kitüntető kegyben részesített, hogy megtett útikalauzának.

Mrs. Miller révedező tekintete könnyörögve tapadt Daisyre, de a leány kissé eltávolodva, folytatta a sétát, és halkán dudorászott magában. - Remélem, vonattal mennek - mondta az anyja.

- Természetesen; vagy hajóval - nyugtatta meg Winterbourne.

- Persze én nem tudhatom - folytatta Mrs. Miller. - Sosem jártam abban a kastélyban.

- Kár volna pedig, ha nem tekintené meg - mondta Winterbourne, és lassan megjött az ön-bizalma; úgy érezte, le tudja győzni az anyai ellenállást. És mégis szentül hitte: Mrs. Miller számára magától értetődik, hogy elkíséri a lányát.

- Annyiszor terveztük már, hogy nekivágunk - folytatta Mrs. Miller -; de úgy látszik, nem megy. Természetesen Daisy... szeret kószálgatni. De van itt egy hölgy - a neve nem jut eszembe -, aki azt mondja, hogy szerintem nem itt kéne várkastélyokat nézegetnünk; azt mondja, várjunk türelemmel, míg Olaszországba érünk. Úgy látszik, annyi ott a kastély - folytatta Mrs. Miller egyre bátrabban. - Természetesen csak a legfontosabbakat szeretnénk látni. Angliában jó néhányat megnéztünk - tette hozzá hirtelen.

- Azt meghiszem! Angliában gyönyörű kastélyok vannak - lelkesedett Winterbourne. - De Chillont is nagyon érdemes megnézni.

- Nos, ha Daisy rászánja magát... - mondta Mrs. Miller, és hangját valósággal átítatta a vállalkozás nagyságának tudata. - Úgy látszik, nem ismer lehetetlent.

- Biztosan élvezni fogja a kirándulást! - jelentette ki Winterbourne. És egyre jobban szeretett volna megbizonyosodni afelől, hogy csakugyan nagy megtiszteltetés éri: *tête-à-tête*<sup>6</sup> maradhat az ifjú hölgygel, aki még mindig előttük sétált, és halkán dúdolgatott. - Önnek, asszonyom - kérdezte -, nem volna kedve nekivágni?

Daisy anyja kérdő pillantást vetett rá, és némán tovább sétált. - Azt hiszem, jobb lesz, ha Daisy egyedül megy - mondta aztán egyszerűen.

Winterbourne elgondolkozott, mennyire más típus ez az anya, mint a tó másik végében fekvő kopott, öreg város éber matrónái, akik a társas érintkezés során annyira az előtérbe tolakodnak. Tűnődéséből arra riadt, hogy Mrs. Miller védtelen leánya jól hallhatóan a nevéen szólítja.

- Mr. Winterbourne! - szólt bátran Daisy.

- Parancsoljon, kisasszony! - felelte a fiatalember.

- Nem óhajt csónakázni velem egyet?

- Most rögtön? - kérdezte.

- Természetesen! - felelte Daisy.

- Nahát, Annie Miller! - kiáltott fel az anyja.

---

<sup>6</sup> Kettesben.

- Nagyon kérem, asszonyom, engedje el! - kérlelte Winterbourne hevesen; sosem tapasztalta még, milyen érzés csillagfényes nyári égbolt alatt evezni egy gyönyörű fiatal lánnyal a csónakjában.

- Fogalmam sincs, hogy jut ilyesmi az eszébe - mondta Mrs. Miller. - Azt hiszem, inkább a szobájába kellene vonulnia.

- Mr. Winterbourne biztos szívesen elvinne csónakázni - jelentette ki Daisy. - Olyan készségesen beleegyezett!

- Átviszem magát Chillonba a csillagfénynél.

- Kötve hiszem! - kiáltotta Daisy.

- Nahát! - tört ki az édesanyja újra.

- Már fél órája nem is szól hozzám egy szót se - folytatta a lány.

- Mert nagyon kellemesen elbeszélgettem az édesanyjával - védekezett Winterbourne.

- Nos, szeretném, ha elvinne csónakázni! - ismételte meg Daisy. Közben mindhárman megálltak, a lány pedig hátrafordult, és Winterbourne-ra tekintett. Arca bájos mosolyra derült, gyönyörű szeme csillogott, hatalmas legyezőjét játékosan forgatta. Nem; ennél már nem lehet szebb valaki, gondolta a fiatalember.

- Van vagy fél tucat csónak a kikötőben - mondta, és a lépcsőre mutatott, amely a parkból a tó partjára vezetett. - Kegyeskedjék belémkarolni, és máris lemegyünk kiválasztani egyet.

Daisy csak állt és mosolygott; fejét hátravetette, és halk, gyöngyöző kacagás szállt fel az ajkáról. - Szeretem, ha egy férfi ilyen szertartásosan udvarias - mondta.

- Biztosíthatom, hogy udvariasságból ajánlom fel a karomat.

- Elhatároztam, hogy kihúzok magából valami kedvességét - folytatta Daisy.

- Látja, ez nem is olyan nehéz - mondta Winterbourne. - De az a gyanúm, hogy csak tréfál velem.

- Szerintem nem, uram - jegyezte meg Mrs. Miller halkan.

- Hát akkor jöjjön, hadd csónakáztassam meg! - kérte Winterbourne a lányt.

- Jaj, de csodaszépen tudja mondani! - kiáltott fel Daisy.

- Hát még milyen csodaszép lesz maga a csónakázás!

- Igen, csodaszép lenne! - mondta Daisy. De nem mozdult.

- Azt hiszem, jó lenne megnézni hány óra - szólt közbe az anyja.

- Tizenegy óra van, asszonyom - szólalt meg egy hang idegen kiejtéssel a sötétben, és ahogy Winterbourne megfordult, a piperkőc Eugeniót, a két hölgy kísérlőinasát pillantotta meg. Nyilván csak akkor érkezett oda.

- Ó, Eugenio, csónakázni fogok! - újságolta Daisy.

Eugenio meghajolt. - Tizenegy órakor, kisasszony?

- Mr. Winterbourne-nal megyek. Most rögtön.

- Kérem, magyarázza meg neki, hogy nem mehet - szólt oda Mrs. Miller az útimarsallnak.

- Azt hiszem, okosabban tenné a kisasszony, ha nem menne csónakázni - mondta Eugenio.



Istenem, bárcsak ne volna ez a csinos lány ilyen bizalmas viszonyban a komornyikkal, fohász-  
kodott magában Winterbourne; de nem szólt semmit.

- Maga szerint biztosan nem illik! - kiáltott fel Daisy. - Eugenio mindenben illetlenséget  
szimatol.

- Rendelkezzék velem - szólt közbe Winterbourne.

- Egyedül óhajt a csónakba szállni a kisasszony? - kérdezte Eugenio Mrs. Millertől.

- Ó, dehogy; ezzel az úriemberrel! - felelte Daisy anyja.

A komornyik futó pillantást vetett Winterbourne-ra - a fiatalembernek úgy rémlett, hogy  
mosolyog -, aztán meghajolt, és ünnepélyesen így szólt: - Ahogy a kisasszony jónak látja!

- Ó, pedig reméltem, hogy maga nagy ribilliót fog csapni! - sóhajtotta Daisy. - Most már nincs  
is kedvem csónakázni.

- Ha nem jön, akkor én csapok nagy ribilliót - mondta Winterbourne.

- Ez az egyetlen vágyam - egy kis ribillió! - És a fiatal lány ismét felkacagott.

- Mr. Randolph már lefeküdt! - közölte a komornyik fagyosan.

- Nagyszerű! Daisy, akkor mi is mehetünk! - szólt Mrs. Miller.

Daisy mosolyogva legyezgette magát, és mielőtt megfordult volna, még egyszer Winterbourne-ra  
pillantott. - Jó éjszakát! Remélem, csalódott, vagy kiábrándult belőlem, vagy valami hasonló!

Winterbourne a szemébe nézett, és búcsúzóul megszorította a lány feléje nyújtott kezét. -  
Nem értem a dolgot - felelte.

- Nos, remélem, azért még el tud aludni! - jegyezte meg Daisy igen szellemesen; azzal a két  
hölgy a kiváltságos helyzetben lévő Eugenio kíséretében elindult a szálloda felé.

Winterbourne hosszan nézett utánuk; csakugyan nem értette a dolgot. Körülbelül negyed óráig  
ögyelgett még a tó partján, és a fiatal lány meglepő közvetlenségének és hóbortjainak rejtélyén  
törte a fejét. De csak egyetlen határozott következtetést sikerült levonnia, mégpedig azt, hogy  
isteni élvezet lenne „kiruccanni” vele valahová.

Két nap múlva ki is ruccant vele a chilloni várkastélyhoz. A szálloda tágas halljában várt rá,  
ahol idegenvezetők, inasok és külföldi turisták lézengtek, bámészkodtak. Ő egészen más kör-  
nyezetet választott volna, de a helyet a lány jelölte ki. Fürge léptekkel, hosszú szárú kesztyű-  
jét gombolgatva jött le a lépcsőn, összecsukott napernyőjét karcsú testéhez szorította; szolid  
eleganciájú, remekbe szabott útiruha volt rajta. Winterbourne erős fantáziával, és ahogy nagy-  
apáink mondták hajdan, fogékony lelkülettal megáldott férfi volt; midőn a lány ruháját és  
gyors, magabiztos járását nézte, ahogy lefelé jött a széles lépcsőn, úgy érezte, romantikus ka-  
land várja. Azt hihette volna, hogy a lány megszőktetésére készül. A lebzselők hadán átha-  
ladva kimentek a hallból; minden szem a lányra szegeződött; Daisy azonnal csevegni kezdett,  
amint csatlakozott hozzá. Winterbourne eredetileg jobb szeretett volna kocsival utazni  
Chillonba; a lány azonban kifejtette, szíve vágya, hogy a kis gőzösön utazzanak; bevallotta,  
hogy imádja a gőzhajókat. Mindig olyan isteni szellő fűjdogál a víz felett, és egy gőzhajón  
olyan rengeteg embert látni. A hajóút nem tartott sokáig, de Winterbourne útítársnője rövid  
idő alatt is rengeteg témát érintett. A fiatalember számára ez a kis kirándulás olyan bizalmas  
együttlétet - valóságos kalandot - jelentett, hogy még ha figyelembe vette is a lány szabad  
felfogását, egy kicsit számított rá, hogy ő is ugyanebből a szemszögből nézi. Be kell azonban  
vallanunk, hogy ami a dolognak ezt a részét illeti, csalódott. Daisy Miller rendkívül élénk,  
vidám hangulatban volt, de nem látszott rajta különösebb izgalom; nem volt zavarban; nem

kerülte a fiatalember tekintetét, sőt másokét sem; nem pirult el, amikor Winterbourne-ra pillantott, és akkor sem, amikor észrevette, hogy az utasok rajta legeltetik a szemüket. Az emberek továbbra is megbámulták, és Winterbourne-nak nagy öröme szolgált csinos úti-társnőjének disztíngvált viselkedése. Pedig attól tartott, hogy a lány majd hangosan csacsog, túl sokat nevetgél, sőt, majd járkálni is óhajt a fedélzeten. Ám ezek az aggodalmai csakhamar eloszlottak; ott ült és mosolygott, szeme a lány arcán, aki el sem mozdult helyéről, és csak úgy ontotta az eredetnél eredetibb megjegyzéseket. Winterbourne sose hallott még ilyen bájos fecsegést. Pár nappal ezelőtt már beletörődött a gondolatba, hogy Daisy Miller nem „úrilány”; de most felvetődött benne a gondolat, hogy hátha mégis az; vagy egyszerűen csak arról van szó, hogy már hozzászokott a modorához? A lány, filozófiai kifejezéssel élve, általában objektív témákat érintett; de sokszor személyes jellegű témákra is áttért.

- Mi az ördögnek olyan komoly? - kérdezte hirtelen, Winterbourne-ra emelve gyönyörű szemét.

- Komoly vagyok? - kérdezte a fiatalember. - Azt hittem, úgy vigyorgok, hogy a fülemig ér a szám.

- Olyan képet vág, mintha temetésre mennénk. Ha ez magának vigyor, akkor a fülei meglehetősen közel vannak egymáshoz.

- Kívánja, hogy matróztáncot járjak a fedélzeten?

- Nagyon kérem, csak járjon, én majd körbeviszem a kalapját. Legalább megkeressük az útiköltséget.

- Soha életemben nem éreztem még ilyen jól magam - mondta halkán Winterbourne.

A leány ráemelte a szemét egy pillanatra, majd halkán felkacagott. - Szeretek kicsalni magából ilyeneket! Fura egy szerzet maga!

A várkastélyban, miután partra értek, a szubjektív elem határozottan felülkerekedett. Daisy fürgén járt-kelt a bolthajtásos termekben, szoknyája csak úgy suhogott a csigalépcsőn, halk sikollyal, bájosan megborzongva hőkölt vissza az *oubliette*<sup>7</sup> nyílásától, és rendkívül szép formájú fülecskéjével mindent meghallgatott, amit Winterbourne a kastélyról mesélt. A fiatalember azonban rájött, hogy a középkor emlékei alig érdeklik, és a chilloni várkastélyhoz fűződő komor hagyományok csak futó hatást tesznek rá. Szerencsájukra nem kellett másokhoz csatlakozniuk, egyedül az őr kísérte őket, vele aztán Winterbourne elintézte, hogy ne siessenek: bárhol megállhassanak nézelődni, ahol nekik tetszik. Az őr gavallér módjára értelmezte az alkut - Winterbourne is gavallér volt, ami azt illeti -, és végül magukra is hagyta őket. Miss Miller észrevételei logikai szempontból nem voltak valami következetesek; mindig valami ürügyet keresett mondanivalójához. Chillon töredezett ablakmélyedéseiben számtalan ürügyet talált arra, hogy váratlan kérdéseket tegyen fel Winterbourne személyével - családjával, eddigi életével, ízlésével, szokásaival és terveivel - kapcsolatban, s hogy bőséges felvilágosítással szolgáljon hasonló kérdésekről a saját személyére vonatkozólag. A maga kedvteléseit, szokásait és terveit Miss Miller a lehető legpontosabban és a lehető legelőnyösebb beállításban ismertette.

- Nos azt hiszem, most már épp eleget tud rólam! - fordult útitársa felé, amikor a fiatalember befejezte a szerencsétlen Bonivard<sup>8</sup> történetét. - Még sose láttam ilyen okos embert. -

---

<sup>7</sup> Kútszerű, mély várbörtön.

<sup>8</sup> Bonivard, François de (1496-1570), svájci politikus; 1530-36-ig a chilloni kastély rabja. Byron „The Prisoner of Chillon” c. elbeszélő költeményének hőse.

Bonivard története nyilvánvalóan - ahogy mondani szokás - egyik fülén bement, a másikon meg ki. Daisy azonban még azt is hozzátette, hogy szeretné, ha Winterbourne csatlakozna hozzájuk, és velük „járná tovább a világot”; akkor tanulhatnának egyet-mást. - Nem volna kedve felcsapni Randolph tanítójának? - kérdezte.

Winterbourne azt felelte, hogy semmi sem szerezhette neki nagyobb gyönyörűséget; de sajnos, más elfoglaltsága van.

- Más elfoglaltsága? Kötve hiszem! - csattant fel Miss Daisy. - Hogy érti ezt? Maga nem üzletember.

Winterbourne elismerte, hogy nem üzletember; de kötelezettségei vannak, amelyek már egy-két napon belül visszaszólítják Genfben.

- Mese az egész! - kiáltott fel a lány. - Egy szót se hiszek belőle! - Azzal másra terelte a beszélgetést. Néhány perc múlva azonban, amikor a fiatalember egy gyönyörű formájú ódon kandallóra hívta fel a figyelmét, váratlanul kitört: - Csak nem úgy érti, hogy nemsokára elutazik?

- Szomorú tény, de már holnap vissza kell térnem Genfben.

- Nahát, Mr. Winterbourne - kezdte Daisy -, rémes egy alak maga, mondhatom!

- Jaj, ne mondjon ilyen szörnyűségeket! - kérlelte Winterbourne. - Éppen most, búcsúzóul.

- Búcsúzóul?! - csattant fel a leány. - Szerintem alig ismerkedtünk meg. Kedvem volna itt hagyni önt, és szépen visszamenni a szállodába egyedül. - És tíz percig egyre csak azon sopánkodott, milyen rémes alak a fiatalember. Szegény Winterbourne kegyetlenül zavarba jött; még egyetlen ifjú hölgy sem méltatta annyira, hogy távozásának bejelentésére ilyen erősen felindult volna. A lány ezután már semmi érdeklődést nem tanúsított Chillon nevezetességei meg a tó szépségei iránt; ehelyett inkább a titokzatos genfi boszorkányra nyitott tüzet: nyilván az első pillanattól kezdve azt gondolta, hogy a fiatalember találkára siet vissza. Honnan tudhatta Miss Daisy Miller, hogy Genfben van egy ilyen boszorkány? Winterbourne, aki makacsul tagadta, hogy ilyesvalaki létezik, egyszerűen képtelen volt rájönni; s egyrészt elképedt a leány gyors következtetésén, másrészt mulattatta a nyílt *persiflage*.<sup>9</sup> A lány magatartása emiatt úgy hatott Winterbourne-ra, mint a makulátlan ártatlanság és a tapintatlanság valami sajátos keveréke.

- Csak három napra engedi el egy-egy alkalommal? - kérdezte Daisy ironikusan. - Nem ad nyáron egy kis vakációt? Még a legelfoglaltabb embernek is jár szabadság, hogy elmehessen valahova nyaralni. Ha még egy napig itt marad, magáért jön a gőzhajóval, ugye? Várja már ki a pénzeket, szeretnék lemenni a kikötőbe, hogy lássam, amikor megérkezik!

Winterbourne már-már azt hitte, tévedett, amikor kirándulásuk kezdetén csalódást érzett az ifjú hölgy viselkedése miatt. Ha a közvetlen hangot hiányolta: tessék, most aztán megkapja. Ez a közvetlen hang aztán igen határozottan csengett, amikor a leány felajánlotta: nem „csipkedi” tovább, ha Winterbourne ünnepélyesen megígéri, hogy még a télen leutazik Rómába.

- Ezt könnyen megígérhetem - felelte Winterbourne. - Nagynéném a téli hónapokra Rómában bérelt lakást, és már kért is, hogy látogassam meg.

- Nem a nagynénje kedvéért akarom, hogy Rómába jöjjön - mondta Daisy -; szeretném, ha az én kedvemért jönne. - És a barátságtalan rokonra vonatkozólag ez volt az egyetlen megjegyzés, amit a fiatalember a lány szájából valaha is hallott. Kijelentette, hogy mindenképpen le-

---

<sup>9</sup> Gúnyolódás.

utazik Rómába, annyi bizonyos. Erre Daisy abbahagyta a csipkelődést. Winterbourne kocsit fogadott, és az esti szürkületben hazakocogtak Veveybe; a fiatal leány egész úton rendkívül csöndesen viselkedett.

Este Winterbourne megemlítette Mrs. Costellónak, hogy a délutánt Chillonban töltötte, Miss Daisy Millerrel.

- Azzal a bizonyos amerikai lánnyal... meg a komornyikkal? - kérdezte az idős hölgy.

- Hál' istennek - felelte Winterbourne -, a komornyik itthon maradt.

- A lány egyedül ment el veled?

- Egyes-egyedül.

Mrs. Costello szippantott egyet kámforos üvegcséjéből, aztán felkiáltott: - És te ezt a fiatal perszónát akartad bemutatni nekem!

### 3

Winterbourne, aki a chilloni kirándulást követő napon visszatért Genfbe, január vége felé utazott Rómába. Nagynénje már hetekkel előbb odaköltözött, és Winterbourne kapott is tőle egy-két levelet. „Azok, akikért a nyáron annyira rajongtál Veveyben, most Rómában ütötték fel a sátorfájukat: itt az egész család a komornyikkal együtt - írta. - Számos ismeretséget kötöttek, de *legintimebb* barátjuk továbbra is a komornyik. Az ifjú hölgy azonban néhány semmiházi olasszal is rendkívül bizalmas; olyan feltűnően viselkedik velük, hogy máris kikezdte a pletyka. Hozd el nekem azt a bájos Cherbuliez-regényt, a »Paulie Méré«-t, és legkésőbb 23-ig okvetlenül gyere el.”

Ha minden halad a maga útján, Winterbourne Rómába érkezésekor azonnal megtudja Mrs. Miller címét az amerikai bankban, és siet Miss Daisyhez tiszteletét tenni. - A Veveyben történetek után, azt hiszem, feltétlenül meglátogathatom őket - mondta Mrs. Costellónak.

- Ha azok után, amiket e lány - Veveyben és általában mindenhol - művel, még fenn óhajtod tartani vele az ismeretséget, ám tessék. Egy férfi természetesen akárkivel érintkezhet. A férfiaknak megvan ez az előjoguk.

- De hát miért? Miket művel... például itt? - kérdezte Winterbourne.

- Kísérő nélkül csatangol az olaszaival. Hogy miket művel a továbbiakban, azt másoktól kell megkérdezned. Felcsípett vagy fél tucat közönséges római hozományvadászt, akiket akkor is magával visz, amikor látogatóba megy. Ha meg valami estélyre megy, akkor egy feltűnően modoros úriemberrel érkezik, akinek csodálatos bajusza van.

- És hol marad ilyenkor az édesanyja?

- Halvány fogalmam sincs. Szörnyű népség.

Winterbourne kis ideig tűnődött. - Csupán arról van szó, hogy rendkívül műveletlenek... és nagyon naivak. De azért nem rossz emberek.

- Reménytelenül közönségesek - szögezte le Mrs. Costello. - Hogy aztán a reménytelenül közönséges emberek „rosszak”-e, vagy sem, azon vitatkozzanak a filozófusok. Annyira mindenesetre rosszak, hogy az egyszerű halandó ki nem állhatja őket; és ez éppen elég.

A hír, hogy Daisy Millert fél tucát csodálatos bajuszú férfi környékezi, elvette Winterbourne kedvét attól, hogy rögtön meglátogassa. Lehet, hogy nem táplált illúziókat afelől, hogy végzetes hatást tett a lány szívére, mégis bosszankodva hallotta, hogy a tényállás oly kevéssé felel meg annak a képnek, ami az utóbbi időben sokszor felvillant a képzeletében; egy nagyon csinos lány képe volt ez: régi római ablakon nézett kifelé, és türelmetlenül kérdezgette magában, mikor érkezik meg végre Mr. Winterbourne. Mindenesetre elhatározta, vár egy darabig, mielőtt emlékeztetné Miss Millert, hogy ő is a világon van, két-három más ismerőst azonban hamarosan meglátogatta. Az egyik egy amerikai hölgy volt, aki néhány telet Genfben töltött, mivel a gyerekeit ott járatta iskolába. Igazi úriasszony volt, a Via Gregorianán lakott. Winterbourne-t harmadik emeleti lakásának kicsi, vörös tapétás szalonjában fogadta; a szoba déli verőfényben fürdött. Winterbourne még tíz perce sem tartózkodott a lakásban, amikor a belépő inas újabb látogatót jelentett: - „Madame Mila!” - Nyomban a bejelentés után, a kis Randolph Miller lépett a szobába, a szalon közepére érve megtorpant, és Winterbourne-ra bámult. Csinos nővére egy pillanattal később lépte át a küszöböt; végül Mrs. Miller is beballagott, kissé lemaradva.

- Mi már találkoztunk! - kiáltott fel Randolph.

- Okos fiú vagy - dicsérte meg Winterbourne, és karjánál fogva magához húzta a gyereket. - Na, hogy megy a tanulás?

Daisy és a háziasszony udvariasan bókolgattak egymásnak, de amikor a lány meghallotta Winterbourne hangját, hirtelen fölkapta a fejét. - No lám, micsoda meglepetés! - kiáltotta.

- Ugye megígértem, hogy eljövök? - kérdezte Winterbourne mosolyogva.

- Megígérte... de én nem hittem el! - felelte Miss Daisy.

- Köszönöm szíves bizalmát! - nevetett a fiatalember.

- Igazán meglátogathatott volna! - mondta Daisy.

- Csak tegnap érkeztem.

- Kötve hiszem! - jelentette ki a lány.

Winterbourne tiltakozó mosollyal fordult Daisy édesanyjához; de a hölgy elkerülte a tekintetét, leült, és szemét a fiára szögezte. - Nekünk nagyobb szalonunk van - szólalt meg Randolph. - És a fal nálunk csupa arany.

Mrs. Miller kényelmetlenül feszengett a székén. - Mondtam ugye, hogy ha elhozlak, megjegyzéseket fogsz tenni? - suttozta.

- Én csak *hozzád* szóltam! - felelte lármásan Randolph. - És *magához*, uram! - tette hozzá kedélyesen, és belebokszolt Winterbourne lábába. - És a mi szalonunk igenis *nagyobb*!

Daisy élénk társalgásba bocsátkozott a ház asszonyával; Winterbourne úgy vélte, illenék néhány szót szólania a lány anyjához. - Remélem, jó egészségben van, amióta Veveyben elváltunk - kezdte.

Mrs. Miller most kétségkívül őt nézte - az állára bámult. - Nem mondhatnám, uram - felelte.

- Emésztési zavarai vannak - magyarázta Randolph. - akárcsak nekem. Meg papának is. Az én esetem a legsúlyosabb!

Ez a kijelentés, ahelyett, hogy zavarba hozta volna Mrs. Millert, úgy látszik, felszabadító hatással volt rá. - A májammal bajlódtam - közölte. - Azt hiszem, az éghajlat miatt; itt nem olyan friss a levegő, mint Schenectadyben, különösen a téli hónapokban. Nem tudom,

hallotta-e már, hogy Schenectadyben lakunk. Daisynek is mondtam, hogy sehol se találtam olyan kitűnő orvost, mint dr. Davis, nem bizony, és nem hiszem, hogy valaha is talállok. Ó, Schenectadyben ő a legjobb; csodákat mesélnek róla! Rengeteg dolga van, de én értem az égvilágon mindent megtett. Azt mondta, hogy még nem fordult elő a praxisában olyan eset, mint az én emésztési zavaraim, de feltétlenül meg fog gyógyítani. Biztos vagyok benne, hogy az égvilágon mindent megpróbált volna. Éppen valami új gyógymóddal akart kísérletezni, amikor eljöttünk. Mr. Miller ragaszkodott hozzá, hogy Daisy szétnézzon Európában. De meg is írtam Mr. Millernek, hogy sajnos, nemigen boldogulok dr. Davis nélkül. Schenectadyben ő a legkitűnőbb orvos, de rengeteg ott a beteg is. Nem tudok aludni a bajomtól.

Winterbourne még sokáig értekezett dr. Davis páciensével egészségügyi témákról, mialatt Daisy szakadatlanul a háziasszonnyal csevegett. A fiatalember megkérdezte Mrs. Millert, hogy tetszik neki Róma.

- Nos, őszintén szólva, csalódtam - hangzott a felelet. - Annyit hallottunk már Rómáról; azt hiszem, többet is a kelleténél. De hát ez már így van. A hallottak alapján mindenesetre mást vártunk.

- Csak türelem! Nagyon meg fogják szeretni - mondta Winterbourne.

- Napról napra jobban gyűlölöm! - kiáltott fel Randolph.

- Olyan vagy, mint a gyermek Hannibál - jegyezte meg Winterbourne.

- Dehogyan vagyok! - tiltakozott Randolph kapásból.

- Nemigen hasonlítasz semmiféle gyerekre - mondta az anyja. - Láttunk azonban néhány várost - folytatta -, melyeket én jóval Róma elé helyeznék. - És Winterbourne kérdésére válaszolva így folytatta: - Ott van például Zürich; szerintem Zürich csodaszép város; pedig feleannyit se hallottunk róla.

- A „City of Richmond” tetszett a legjobban! - szólt közbe Randolph.

- Tudniillik a hajó - magyarázta az anyja -, amivel átkeltünk. Randolph remekül érezte magát a „City of Richmond” fedélzetén.

- Az tetszett a legjobban - ismételte a gyerek. - Csak rossz irányba jött.

- Nem baj, megyünk még jó irányba is valamikor - vigasztalta Mrs. Miller, és halkán felnevetett. Winterbourne kifejezte reményét, hogy legalább a lánya jól érzi magát Rómában, mire Mrs. Miller kijelentette, hogy Daisy egészen el van ragadtatva. - A társaság jóvoltából - tudniillik remek társasága van. Daisy sokfelé járkal; rengeteg ismerőst szerzett. Természetesen gyakrabban eljár hazulról, mint én. Mondhatom, könnyen összebarátkoztak vele; azonnal befogadták. Meg aztán rengeteg fiatalembert ismer. Ó, szerinte Rómának nincsen párja. Egy fiatal lány persze mindenütt jóval kellemesebben érzi magát, ha sok férfit ismer.

Daisy figyelme ekkor ismét Winterbourne-ra terelődött. - Elmondtam Mrs. Walkernek, hogy maga milyen utálatos volt! - közölte a fiatal lány.

- És miféle bizonyítékkal szolgált? - kérdezte Winterbourne, akit meglehetősen bosszantott, hogy Miss Miller nem hajlandó értékelni egy olyan hódolónak a buzgalmát, aki Rómába jövet, valami szentimentális türelmetlenségtől hajtva, sem Bolognában, sem Firenzében nem szakította meg utazását. Eszébe jutott, amit egy cinikus honfitársa mondott neki valamikor: hogy az amerikai nők - mégpedig a csinosak, ami csak növeli e megállapítás súlyát - a lehető legkövetelőzőbb és a leghálátlanabb teremtések a világon.

- Bizony, szörnyen utálatosan viselkedett Veveyben - mondta Daisy. - Nem volt kapható semmire. Nem volt hajlandó ott maradni, akárhogy kértem.
  - Drága ifjú hölgyem - kiáltott fel Winterbourne színpadiasan -, azért tettem meg ezt a nagy utat Rómába, hogy szemrehányásokkal fogadjon?
  - Hallja, hogy miket mond? - kérdezte Daisy a háziasszonytól, és megcsavart egy masnit a hölgy ruháján. - Hallott már valaha is ilyen furcsa beszédet?
  - Miért lenne furcsa, drágám? - kérdezte Mrs. Walker, és hangján érződött, hogy Winterbourne pártján van.
  - Nem tudom, csak furcsa - felelte Daisy Mrs. Walker szalagjait babrálva. - Mrs. Walker, szeretnék mondani valamit magának.
  - Anyu, menjünk márr! - szólt közbe Randolph, szokása szerint élesen ejtve a szóvégi *r*-et. Eugenio mérgelődni fog!
  - Nem félek Eugeniótól - jelentette ki Daisy és türelmetlenül megrázta a fejét. - Hallgasson ide, Mrs. Walker - folytatta -, szeretném bejelenteni, hogy eljövök az estélyére.
  - Szívből örülök.
  - Van egy csodaszép estélyi ruhám.
  - Biztosan remekül áll magának.
  - De volna egy kérésem: hadd hozzam el az egyik barátomat!
  - Nagyon szívesen látom akármelyik barátjukat - mondta Mrs. Walker, és mosolyogva fordult Mrs. Miller felé.
  - Ó, nem az én barátaim - tiltakozott Daisy anyja szokott félszeg mosolyával. - Nem érintkezem velük!
  - Egyik bizalmas barátomról van szó: Mr. Giovanelliről - magyarázta Daisy, és tiszta hangocskája egyáltalán nem remegett, derűs kis arca egy árnyalattal sem lett komorabb.
- Mrs. Walker kis ideig hallgatott, miközben futó pillantást vetett Winterbourne-ra. - Nagyon örülök, hogy megismerhetem Mr. Giovanellit - mondta aztán.
- Született olasz - folytatta Daisy rendkívül kedves, derűs hangon. - Nagyon jó barátom... és a legcsinosabb férfi a földkerekségen... kivéve persze Mr. Winterbourne-t! Rengeteg olaszt ismer, de szeretne megismerkedni néhány amerikaival is. Igen jó véleménye van az amerikaiakról. Végtelenül intelligens. Csoda kedves ember!
- Abban maradtak, hogy ezt a kiváló férfiút feltétlenül el kell hozni Mrs. Walker estélyére, azzal Mrs. Miller szedelőzködni kezdett. - Azt hiszem, itt az ideje, hogy hazamenjünk - mondta.
- Ti csak menjetek haza, anyám, én még sétálok egyet - jelentette ki Daisy.
  - Mr. Giovanellivel akar sétálni - szólt közbe Randolph.
  - A Pincióra megyek - közölte Daisy mosolyogva.
  - Egyedül, drágám... ilyenkor? - kérdezte Mrs. Walker. A délután lassan estébe hajlott: alkonyatkor mindig tömérdek kocsí és bábész járókelő árasztotta el az utcákat. - Szerintem nem ajánlatos, drágám - mondta Mrs. Walker.
  - Szerintem se - csatlakozott Mrs. Miller. - Holtbiztos, hogy megkapod a maláriát. Emlékezz csak vissza, mire figyelmeztetett dr. Davis!

- Adj neki valami orvosságot, mielőtt elmegy - tanácsolta Randolph.

Az egész társaság felállt; Daisy, aki még mindig mosolygott, hogy előcsillantak gyönyörű fogai, odahajolt vendéglátójához és megcsókolta. - Mrs. Walker, ön fölöslegesen aggódik - mondta. - Nem leszek egyedül; hiszen azért megyek, hogy találkozzam egy barátommal.

- A maláriától a barátod se tud megóvni - jegyezte meg Mrs. Miller.

- Mr. Giovanellivel találkozik? - kérdezte a háziasszony.

Winterbourne szemmel tartotta a lányt; erre a kérdésre megkettőzte figyelmét. Daisy csak állt, mosolygott, és kalapjának szalagjait simogatta; Winterbourne-ra pillantott. És miközben mosolyogva Winterbourne-ra lesett, habozás nélkül felelte: - Igen, a szép Giovanellivel.

- Kedves, fiatal barátnőm - szólt Mrs. Walker, és könyörögve fogta meg a lány kezét -, ne sétáljon el most a Pincióra, hogy találkozzon egy jóképű olasszal.

- Szerencsére beszél angolul - jegyezte meg Mrs. Miller.

- Szent Isten! - kiáltott fel Daisy. - A világért se akarok egyetlen lenni! Hanem tudok valami egyszerű megoldást. - Továbbra is Winterbourne-ra nézett. - A Pincio alig száz méterre van ide, és ha Mr. Winterbourne valóban olyan udvarias, mint amilyennek mutatja magát, akkor felajánlja talán, hogy elkísér!

Winterbourne sietett kifejezésre juttatni udvariasságát, és a fiatal lány kegyesen megengedte neki, hogy elkísérje. Előbb mentek le a lépcsőn, mint Daisy anyja, s a kapuba érve Winterbourne megpillantotta Mrs. Miller várakozó hintáját, amelyben az a festői külsejű komornyik ült, akit Veveyben ismert meg.

- Viszontlátásra, Eugenio! - kiáltott oda neki Daisy. - Elmegyek sétálni egy kicsit.

A Via Gregorianától a Pincio másik végében fekvő gyönyörű parkhoz vezető utat csakugyan rövid idő alatt meg lehet tenni. Mivel azonban kellemes idő volt, és rengeteg jármű meg sétáló és bámészkodó ember özönlötte el az utcát, a fiatal amerikaiak csak nagyon lassan juthattak előre. E körülmény Winterbourne-nak nagy öröme szolgált, jóllehet érezte, milyen különös helyzetbe került. A lassan áramló, szórakozottan bámészkodó római tömeg nagy figyelmet szentelt a rendkívül csinos, ifjú, külföldi hölgynek, aki karján haladt; és a fiatalember eltűnődött, hogy az ördögbe gondolhatta egyáltalán Daisy, hogy kísérő nélkül teszi ki magát a tömeg kíváncsi tekintetének. Saját szerepe, a lány szerint, nyilván abból állt, hogy átadja őt Mr. Giovanellinek; de Winterbourne föltette magában, bosszankodva és egyúttal kárörömmel is, hogy márpedig ő nem tesz ilyet.

- Miért nem látogatott meg? - kérdezte Daisy. - Ebből nem tud kimosakodni.

- Volt szerencsém említeni önnek, hogy csak nemrég szálltam le a vonatról.

- Jó sokáig üldögélhetett a kupéban, miután megérkezett! - kiáltott fel a lány, halk kacajával. - Biztosan elaludt. Bezzeg Mrs. Walkert ráért meglátogatni!

- Mrs. Walkert onnan ismerem... - kezdett magyarázkodni Winterbourne.

- Tudom, honnan ismeri. Genfből. Nekem elmondta. Nos, engem meg Veveyből ismer. A kettő egyre megy. Így hát meg kellett volna látogatnia. - Semmi mást nem kérdezett a fiatalembertől; saját dolgairól kezdett csacsogni. - Remek szobákat kaptunk a szállodában; Eugenio szerint Róma legjobb szobái. Az egész telet itt fogjuk tölteni - ha nem visz el a láz; s ha igen, akkor végleg itt maradunk. Sokkal kellemesebb Rómában, mint gondoltam; azt hittem, rém csöndesen zajlik itt az élet; szentül meg voltam róla győződve, hogy borzasztóan unalmas lesz. Biztosra vettem, hogy egy afféle rémes vénemberrel fogunk járkálni egész idő alatt, aki



képekről és egyebekről magyarázgat. De csak egy hétig volt részünk benne, és most kiszórazhatom magam. Rengeteg embert ismerek, és mindenki olyan kedves! A társaság rendkívül előkelő. Van itt mindenféle náció: angolok, németek, olaszok. Azt hiszem, az angolokat szeretem a legjobban. Szeretem a stílusukat, ahogy társalognak. De akad néhány nagyon kedves amerikai is. És micsoda vendégszeretet! Mindennap van valami program, hol ez, hol az. Nem táncolunk sokat; de bevallom, sose rajongtam a táncért. Mindig imádtam beszélgetni. Gondolom, Mrs. Walkernél kibeszélgethetem magam, tánc ügyse lesz - olyan kicsik a szobák. - Amikor beléptek a Pincio kapuján, Miss Miller szerette volna tudni, hol lehet Mr. Giovanelli. - Legokosabb lesz, ha egyenest előre megyünk addig a térségig - mondta -, ahonnan jó a kilátás.

- Én bizony nem segítek megkeresni - jelentette ki Winterbourne.

- Akkor megkeresem maga nélkül - felelte Daisy.

- Semmi esetre sem hagyhat el engem! - mondta Winterbourne nyomatékosan.

A leány a maga módján halkan felkacagott. - Fél, hogy el talál veszni... vagy elgázolják? De már látom is Giovanellit, ott van ni, aki annak a fának támaszkodik. A hintókban ülő nőket bámulja. Látott már ilyen hidegvért valaha is?

Winterbourne egy alacsony férfit pillantott meg, aki tőlük nem messze, karba tett kézzel, sétapálcával a hóna alatt álldogált. Jóképű férfi volt, kalapját kissé hetykén nyomta a fejébe, szemén monokli, gomblyukában virág. Winterbourne kis ideig nézte, aztán megszólalt: - Beszélni akar azzal az emberrel?

- Hogy beszélni akarok-e azzal az emberrel? Miért, csak nem képzeled, hogy jelekkel óhajtók érintkezni vele?

- Akkor értse meg, kérem - mondta Winterbourne -, hogy önnel szándékozom maradni.

Daisy megállt, ráemelte a tekintetét, és arcán nyoma se látszott, hogy kényelmetlenül érezné magát; a fiatalember csak a gyönyörű szemeket és a bájos gödröcskéket látta. - Micsoda nyugodt teremtés! - gondolta magában.

- Sehogy se tetszik ez a hang, amit használ - jegyezte meg Daisy. - Meglehetősen zsarnoki.

- Bocsánatot kérek, ha a hang netán nem megfelelő. A lényeg az, hogy tudtára adjam valami-képpen a szándékomat.

A lány még szigorúbb pillantást vetett rá, de a szeme szebb volt, mint valaha. - Nem tűröm, hogy egy férfi parancsolgasson, vagy beleavatkozzon abba, amit csinálok.

- Szerintem rosszul teszi - mondta Winterbourne. - Jó lenne néha meghallgatni egy-egy férfit... már akit érdemes.

Daisy ismét felkacagott. - Hiszen mást se teszek, csak hallgatom őket! - kiáltott fel. - És mit gondol, Mr. Giovanellit érdemes?

Az úriember, akinek virág ékeskedett a gomblyukában, időközben észrevette barátainkat, és szolgálatkészen, sietve közeledett a lány felé. Nemcsak Daisy előtt hajolt meg, hanem kísérője előtt is; ragyogóan tudott mosolyogni, és értelmes tekintete volt; Winterbourne nem tartotta rossz megjelenésű fickónak. Mégis így felelt Daisynek: - Nem, nem érdemes.

Daisynek nyilván vele született tehetsége volt a bemutatáshoz; kölcsönösen bemutatta őket egymásnak. Két oldalán a két férfival, lassú sétába kezdett; Mr. Giovanelli, aki igen választékos angolsággal beszélt - Winterbourne később megtudta, hogy már jó néhány gazdag amerikai lányon csiszolta a kifejezéseit -, számos udvarias, apró ostobaságot mondott a lánynak;

rendkívül sima modora volt, és a fiatal amerikai, aki nem szólt semmit, azon elmélkedett, milyen végtelenül rafináltak az olaszok: annál nyájasabb arcot tudnak ölteni, minél keservebben csalódtak az életben. Giovanelli természetesen intimebb együttlétre számított; nem így képzelte el a találkát, hármasan. De a fegyelem, amivel meggyőzte nyugalmát, vérmes reményeket sejtetett. Winterbourne azzal hízelgett magának, hogy első látásra tetőtől talpig kiismerte. - Nem úriember - gondolta a fiatal amerikai -, csak ügyesen megjátssza, hogy az. Zenetanár, zugíró vagy harmadrangú festő lehet. A fenébe is! Csak ne volna ilyen jóképű! - Mert Mr. Giovanelli valóban nagyon jóképű volt; és Winterbourne mélyen fájlalta, hogy bájos honfitársnője nem tudja, mi a különbség egy ál-úriember és egy valódi gentleman között. Giovanelli fecsegett, tréfálkozott, és rendkívül megnyerően viselkedett. Ha színészkedett, meg kell hagyni, hogy nagyon ügyesen csinálta. - Mégis, egy jól nevelt úrilánynak - gondolta Winterbourne - át kellene látnia a szitán! - Ismét felvetődött benne a kérdés, hogy vajon jól nevelt úrilány-e Daisy. Vajon randevúzna-e egy jól nevelt úrilány - még ha tekintetbe vesszük is, hogy fiatal, kacér és amerikai - egy feltehetően laza erkölcsű külföldi férfival? Sőt, a randevú adott esetben fényes nappal bonyolódott le, Róma legforgalmasabb pontján. De hát nem képtelenség a találka körülményeinek megválasztását határtalan cinizmus bizonyítékának tekinteni? Bármilyen különösnek tűnik a dolog, Winterbourne-t idegesítette, hogy jelenléte nem zavarja különösebben az *amoroso*-jával<sup>10</sup> találkozó fiatal lányt, azonkívül saját vonzalma is nyugtalanította. Nem lehetett Daisyt kifogástalan magaviseletű ifjú hölgynek tartani; ehhez hiányzott belőle valami elengedhetetlen finomság. Ha úgy kezelhetné, mint akihez egy olyan érzelem fűzi, amelyet a regényes történetek kitalálói a „féktelen szenvedélyeik” között tartanak számon, akkor a dolog sokkal egyszerűbb volna. Vagy ha Daisy kimutatná, hogy szeretné lerázni a nyakáról, akkor hozzásegítené, hogy lebecsülje őt, s ha le tudná becsülni, akkor sokkal kevesebb fejtörést okozna. Daisy viselkedése azonban nem változott: továbbra is a közönségesség meg a naiv ártatlanság kielemezhetetlen keveréke maradt.

Körülbelül negyedórája sétálgatott már két lovagja kíséretében, és - Winterbourne megítélése szerint - szinte gyermekien vidám hangon válaszolgatott Mr. Giovanelli bókjaira, amikor egy hintó kivált a kocsik forgatagából, és megállt a sétány mellett. Winterbourne rögtön észrevette, hogy barátnője - az a hölgy, akitől nemrég jöttek el -, Mrs. Walker ül a kocsiban, és integet neki. Elvált Miss Millertől, és sietett engedelmességni a hívásnak. Mrs. Walkernak égett az arca; ki volt kelve magából. - Hát ez igazán borzasztó - háborgott. - Ezt már mégsem lenne szabad ennek a lánynak. Nem sétíthat itt két férfival is egyszerre! Már eddig is hetvenhét ismerős látta.

Winterbourne felvonta a szemöldökét. - Szerintem fölösleges cirkuszt csinálni a dologból.

- Nem volna szabad hagyni, hogy a vesztébe rohanjon!

- Határtalanul naiv teremtés - mondta Winterbourne.

- Határtalanul ostoba! - kiáltott fel Mrs. Walker. - Látott már valaha is olyan tökkelütött asszonyt, mint az anyja? Amikor mindnyájan elmentek tőlem az imént, nem hagyott nyugton a gondolat. Nagyon elszomorított, hogy nem is próbáljuk megmenteni. Befogattam, föltettem a kalapomat, és idejöttem, amilyen gyorsan csak tudtam. Hál' istennek, sikerült megtalálnom magukat!

- És mit szándékozik tenni velünk? - kérdezte Winterbourne mosolyogva.

---

<sup>10</sup> Szerelmes.

- Megkérem Miss Millert, hogy üljön fel mellém, kocsikázunk a környéken egy fél óra hosszat, hadd lássa a világ, hogy nincsen egészen szabadjára eresztve, aztán szépen hazaviszem.

- Az a gyanúm, hogy ez nem valami szerencsés ötlet - jegyezte meg Winterbourne -; de azért megpróbálhatja.

Mrs. Walker meg is próbálta. Winterbourne Miss Miller után eredt, aki csak odabólintott a hintóban ülő hölgynek, rámosolygott, és nyugodtan folytatta útját a partnerével. Amikor Daisy megtudta, hogy Mrs. Walker beszélni szeretne vele, a legcsekélyebb vonakodás nélkül, és Mr. Giovanellivel az oldalán, visszasétált. Nagy öröme szolgál, úgymond, hogy van szerencséje bemutatni ezt az úriembert Mrs. Walkernak. Rögtön be is mutatta, és kijelentette, hogy még életében nem látott olyan szépet, mint Mrs. Walker gyapjútakarója.

- Örülök, hogy ennyire tetszik - mondta a hölgy kedvesen mosolyogva. - Nem szállna fel, hogy magára teríthessem?

- Ó, nem, köszönöm - szabadkozott Daisy. - Sokkal jobban fog tetszeni, ha letről nézem, ahogy kocsikázik vele.

- Szálljon be, és jöjjön el velem, legyen olyan kedves! - kérlelte Mrs. Walker.

- Szívesen beszálnék, de most olyan istenien érzem magam! - és Daisy sugárzó pillantást vetett a két úriemberre, akik közrefogták.

- Lehet, hogy istenien érzi magát, kedvesem, de ez itt nem szokás - érvelt Mrs. Walker, és hintájában előrehajolva ájtatosan összekulcsolta a kezét.

- Nos, akkor be kéne vezetni! - mondta Daisy. - Ha nem sétálhatnék, megölne az unalom.

- Az édesanyjával illenék sétálnia, kedvesem! - jegyezte meg a genfi hölgy, türelmét veszítve.

- Az édesanyámmal?! - kiáltott fel a lány. Winterbourne észrevette: Daisy megérezte, hogy valamit forralnak ellene. - Anyám tíz lépést se sétált egész életében. Különben is - tette hozzá kacagva -, elmúltam már öt éves, nem igaz?

- Elég idős már ahhoz, hogy egy kicsit okosabban viselkedjen. Elég idős már ahhoz, kedves Miss Miller, hogy kibeszéljék.

Daisy fürkésző mosollyal pillantott Mrs. Walkerra. - Hogy kibeszéljenek? Hogy érti ezt?

- Szálljon be, majd megmagyarázom.

Daisy ismét gyors pillantást röpített az egyik, majd a másik mellette álló úriember felé. Mr. Giovanelli hajlongott, kesztyűs kezét dörzsölgette, és udvariasan nevetgélt; Winterbourne rendkívül kínosnak tartotta a jelenetet. - Nem érdekel túlságosan a magyarázat - felelte Daisy hirtelen. - Nem szívesen hallgatnám végig.

Winterbourne azt kívánta magában, bárcsak Mrs. Walker betakarózna a pléddel és elhajtana; a genfi hölgy azonban, mint később a fiatalember előtt kifejtette, nem szerette, ha ellenkeznek vele. - Azt akarja, hogy neveletlennek tartsák? - kérdezte.

- Isten ments! - kiáltott fel Daisy. Ismét ránézett Mr. Giovanellire, majd Winterbourne-hoz fordult. Arcán halvány pír égett; hihetetlenül szép volt. - Mr. Winterbourne-nak is az a véleménye - kérdezte lassan, mosolyogva, miközben tetőtől talpig végigmérte -, hogy a jó hírem megmentése érdekében be kellene szállnom a kocsiba?

Winterbourne elvörösödött; rövid ideig erősen habozott. A lány szájából nagyon furcsán hangzott, hogy a „jó híre” függ a kocsikázástól. Neki azonban feltétlenül a lovagiasság szabályai

szerint kell válaszolnia. Most pedig a lovagias illem azt kívánta, hogy mondja meg neki az igazat; és az igazság, Winterbourne szerint - ahogy néhány odavetett megjegyzésem alapján az olvasó őt ismeri - az volt, hogy Daisy Millernek meg kellene fogadnia Mrs. Walker tanácsát. Ráemelte szemét a káprázatosan gyönyörű lányra; majd halkán így szólt: - Véleményem szerint be kellene szállnia a kocsiba.

Daisy hevesen felkacagott. - Sose hallottam még ilyen merev felfogást. Ha ez a séta neveletlenség - folytatta -, akkor én ízig-vérig neveletlen vagyok, és önnek, Mrs. Walker, le kell mondania rólam. Viszontlátásra! Kellemes kocsikázást kívánok! - és Mr. Giovanellivel az oldalán, aki diadalittas képpel, de alázatosan hajolt meg, faképnél hagyta őket.

Mrs. Walker tehetetlenül bámult utána, és szemét előntötték a könnyek. - Szálljon be, uram! - kérlelte Winterbourne-t, és a mellette lévő szabad helyre mutatott. A fiatalember azt felelte, hogy kötelességének tartja elkísérni Miss Millert; Mrs. Walker erre kijelentette, hogy ha megtagadja tőle ezt a szívességet, akkor soha többé nem áll szóba vele. Látszott rajta, hogy nem tréfál. Winterbourne utolérte Daisyt és partnerét, és elbúcsúzott a fiatal lánytól, mondván, hogy Mrs. Walker mindenáron igényt tart a társaságára. Arra számított, hogy a lány valami csípősebb megjegyzéssel fog válaszolni, amellyel még mélyebbre sülyed abba a „neveletlenségbe”, amitől Mrs. Walker jótékonyan meg akarta menteni. De éppen csak kezét fogott vele, jóformán rá se nézett, míg Mr. Giovanelli igen erőteljes kalaplengetéssel búcsúzott el tőle.

Winterbourne nem a legrózsásabb hangulatban foglalt helyet Mrs. Walker hintájában. - Nem tette okosan, amit tett - mondta meg őszintén, miközben a jármű elvegyült a kocsik forgatagában.

- Hasonló esetekben nem okosan, hanem *lelkiismeretesen* akarok cselekedni! - felelte az asszony.

- Nos, ezzel a lelkiismeretességgel csak megsértette és elidegenítette magától a lányt.

- Nagyon jól van ez így - mondta Mrs. Walker. - Ha ilyen csökönyösen a fejébe vette, hogy kompromittálni fogja magát, akkor annál jobb, minél előbb megtudja az ember; hogy ehhez tarthassa magát.

- Érzésem szerint nem akar ő semmi rosszat - jegyezte meg Winterbourne.

- Egy hónapja még én is azt hittem. De azóta sokat megengedett magának.

- Miért, mit csinált?

- Az égvilágon mindent, ami itt nem szokás. Fűvel-fával flörtöl, akit csak fel tud csípni; obskurus olaszokkal pusmog a sarokban; egész este ugyanazzal a partnerral táncol; éjjel tizenegy órakor látogatókat fogad. Az anyja aludni megy, amikor a vendégek jönnek.

- Az öccse azonban - szólt közbe Winterbourne - éjfélig fönn marad.

- Nagyon épületes dolgokat láthat. Úgy hallom, az egész szálloda a nővéréről pletykál, és az inasok már vigyorognak, amikor egy úriember Miss Millert keresi.

- Vigye el az ördög az inasokat! - morogta Winterbourne dühösen. - Szegény lánynak egyetlen hibája - tette hozzá rögtön -, hogy nagyon műveletlen.

- Ez a tapintatlanság vele született - jelentette ki Mrs. Walker. - Vegyük csak a ma délutáni példát! Mennyi ideig voltak együtt Veveyben?

- Egy-két napig.

- És tessék, személyes sértésnek vette, hogy magának el kellett utaznia!

Winterbourne néhány pillanatig hallgatott; aztán megjegyezte. - Az a gyanúm, Mrs. Walker, hogy ön meg én túl sokáig éltünk Genfben! - És hozzátette, hogy nagyon szeretné, ha Mrs. Walker elmondaná végre, milyen sajátos célzattal kényszerítette a kocsijába.

- Meg szerettem volna kérni, hogy szakítsa meg Miss Millerrel a kapcsolatot... ne flörtöljön vele... ne adjon neki újabb alkalmat a feltűnésre... szóval, hagyja békén.

- Sajnos, nem tehetem - felelte Winterbourne. - Nagyon tetszik nekem ez a lány.

- Annál több oka van rá, hogy ne segítse a botránykeltésben.

- Az én udvarlásomban nem lesz semmi botrányos.

- Egész biztosan lesz, ahogyan majd fogadja. Én csak elmondtam, ami a lelkemet nyomja - folytatta Mrs. Walker. - Ha ismét csatlakozni óhajt az ifjú hölgyhöz, szívesen leteszem. No nézze, micsoda szerencséje van!

A kocsi a Pincio-ligetnek a római városfalig nyúló részén haladt, ahonnan a gyönyörű Villa Borghesére nyílik kilátás. A sétányt széles mellvéd szegélyezi, előtte néhány pad. Az egyik távolabbi padon egy úriember meg egy hölgy ült; Mrs. Walker ideges mozdulattal feléjük intett. Ugyanabban a pillanatban ez a pár felállt, és a mellvéd felé indult. Winterbourne odaszólt a kocsisnak, hogy álljon meg; kiszállt a hintóból. Útitársnője egy pillanatig némán nézte; aztán a fiatalember kalapot emelt, s ő méltóságteljesen elhajtatott. Winterbourne lenn állt a földön; tekintetét Daisyre és lovagjára fordította. Nyilván nem láttak senkit; nagyon el voltak foglalva egymással. Amikor odaértek a park alacsony falához, lenéztek egy percre a Villa Borghese nagy, lapos pineáira; aztán Giovanelli megszokott mozdulattal felült a mellvéd széles tetejére. Szemben a lenyugvó nap ragyogó sugarakat lövellt ki néhány felhő mögül; erre a férfi kivette Daisy kezéből a napernyőt és kinyitotta. A lány kicsit közelebb lépett, a férfi meg odatartotta a napernyőt a feje fölé; aztán a nyelénél fogva a lány vállára bocsátotta az ernyőt, úgyhogy az mindkettőjük fejét eltakarta Winterbourne elől. A fiatalember álldogált még egy ideig, aztán elindult. Ment, ment; de nem a napernyős pár irányába, hanem nagynénje, Mrs. Costello lakása felé.

#### 4

Másnap elégedetten állapította meg, hogy rajta legalább nem mosolyognak az inasok, amikor a szállodában Mrs. Millert keresi. De sem az amerikai hölgy, sem a lánya nem volt otthon; a következő napon megismételte látogatását, de sajnos akkor sem találta őket a szállodában. Mrs. Walker estélye a harmadik napra esett, s noha Winterbourne-nak a háziasszonnyal való legutóbbi találkozása fagyos légkörben zajlott le, mégis megjelent az estélyen. Mrs. Walker egyike volt azoknak az amerikai hölgyeknek, akik külföldi tartózkodásuk során szívügyüknek tekintik, hogy - saját kifejezésükkel élve - tanulmányozzák az európai társadalmat; estélyére sokféle mintapéldányt gyűjtött különböző születésű halandókból, hogy legyen mit tanulmányoznia. Amikor Winterbourne megérkezett, Daisy Millert még nem találta ott; néhány perc múlva azonban megpillantotta a lány édesanyját, aki egyedül jött be az ajtón, félszegen és bánatosan. Mrs. Miller ritkás haja magas homloka fölött jobban ki volt bodorítva, mint valaha. Amikor odament Mrs. Walkerhoz, Winterbourne is melléjük lépett.

- Látja, egyedül jöttem - panaszkodott szegény Mrs. Miller. - Iszonyú zavarban vagyok; azt se tudom, mit csináljak; még nem fordult elő, hogy egyedül jöttem volna el egy estélyre... Különösen ebben az országban. Szerettem volna elhozni Randolphot vagy Eugeniót, de Daisy valósággal kituszkolt a lakásból. Nem vagyok hozzászokva, hogy egyedül járkáljak.

- És a lánya nem szándékozik megtisztelni bennünket a társaságával? - kérdezte Mrs. Walker jelentőségteljes hangon.

- Daisy már fel is öltözött - felelte Mrs. Miller a tárgyilagos krónikás csaknem filozófusi nyugalomával, ahogyan általában közölni szokta lánya pályafutásának folyó eseményeit. - Még vacsora előtt fölvette az estélyi ruhát. De közben megérkezett egyik barátja; az az úriember - az az olasz -, akit el akart hozni. Úgy belemelegedtek a zongorázásba, mintha sosem akarnák abbahagyni. Mr. Giovanelli gyönyörűen énekel. De azért remélem, nem késnek túl sokat - jelentette ki reménykedve Mrs. Miller.

- Nem szép, hogy ilyen későn jön - jegyezte meg Mrs. Walker.

- Én mondtam neki, hogy semmi értelme vacsora előtt felöltöznie, ha még három óra hosszat várni akar - felelte Daisy anyja. - Nem értem, minek kell fölvenni egy ilyen ruhát ahhoz, hogy Mr. Giovanellivel üldögéljen.

- Hallatlan! - kiáltott fel Mrs. Walker a fiatalemberhez fordulva. - *Elle s' affiche*.<sup>11</sup> Így áll bosszút, amiért kifogásolni merészeltem a viselkedését. Ha megérkezik, szóba sem állok vele.

Daisy tizenegy után érkezett meg, de nem az a fajta lány volt, aki ilyen alkalmakkor megvárja, amíg szóba állnak vele. Sugárzó bájjal, mosolyogva és csicseregve suhogott be a szobába, Mr. Giovanellivel az oldalán, kezében hatalmas virágcsokor. Mindenki abbahagyta a beszélgetést, és feléje fordult. Egyenest Mrs. Walkerhoz lépett. - Már biztosan azt hitte, hogy nem is jövök, ugye? Ezért küldtem előre anyámat hírvivőnek. Szerettem volna begyakoroltatni néhány dalt Mr. Giovanellivel, mielőtt elhozom; tudja, gyönyörű a hangja, és szeretném, ha megkérné, hogy énekeljen. Ez itt Mr. Giovanelli; emlékszik, egyszer már bemutattam önnek; csodaszép hangja van, és egész csomó bűbajos dalt tud. Valamennyit elénekeltettem vele az este; nagyszerűen szórakoztunk a szállodában. - Daisy bájosan, jól halható, csengő hangon adta elő mindezeket; hol a háziasszonyra pillantott, hol körülhordozta szemét a szobán, s közben ruhájának szegélyét igazgatta a vállán. - Van itt valaki az ismerőseim közül? - kérdezte.

- Azt hiszem, magát mindenki ismeri! - felelte Mrs. Walker csípősen, és csak nagyon futólag üdvözölte Mr. Giovanellit.

E férfiú rendkívül udvariasan viselkedett. Mosolygott és hajlongott, mutogatta fehér fogsorát, pödörgette a bajuszát és forgatta a szemeit; egyszóval mindent megtett, amit egy jóképű olasznak egy estélyen illik. Nagyon ügyesen elő is adott néhány dalocskát, bár Mrs. Walker később kijelentette: fogalma sincs róla, hogy ki kérte föl rá. Nyilván nem Daisytől kapta a parancsot. Daisy távol ült a zongorától, s habár a társaság előtt, mondhatni, szívvel-lélekkel hirdette, milyen nagy bámulattal adózik Giovanelli művészetének, az éneklés alatt mindvégig beszélgetett, s nem is valami halkan.

- Kár, hogy olyan kicsik a szobák; nem táncolhatunk - szólt oda Winterbourne-nak, mintha csak öt perccel ezelőtt váltak volna el.

- Én nem bánom, hogy nem táncolhatunk - felelte Winterbourne -; nem szoktam táncolni.

---

<sup>11</sup> Körülbelül: feltünősködik... „produkálja magát.”

- Persze, maga nem szokott táncolni; sokkal merevebb annál - csipkelődött Daisy. - Remélem, élvezte a kocsikázást Mrs. Walkerral.

- Dehogyan élveztem: szívesebben sétáltam volna önnel.

- Ki-ki a párjával! Így az igazi! - jelentette ki Daisy. - De micsoda hallatlan udvariatlanság: Mrs. Walker azt akarta, hogy szálljak be a hintájába, és hagyjam faképnél szegény Mr. Giovanellit; és mindezt azon a címen, hogy így illik. Milyen furcsán gondolkoznak egyes emberek! Nem lett volna szép, ha otthagynom; már több mint egy hete mondogatta, milyen jó volna sétálni egyet.

- Kár volt mondogatnia - jegyezte meg Winterbourne -, bezzeg egy idevaló úrilánynak nem javasolta volna, hogy kettesben sétalgassanak a nyílt utcán.

- A nyílt utcán? - nézett nagyot gyönyörű szemével Daisy. - Hát akkor mit kellett volna javasolnia, hol sétalgassunk? Különben is, a Pincio nem a nyílt utca; én meg, hál' istennek, nem vagyok idevaló úrilány. Az idevaló úrilányok tudomásom szerint rém unalmasan töltik az idejüket; nem értem, miért változtassak a szokásaimon miattuk.

- Attól tartok, az ön szokásai kacérságra vallanak - szólt Winterbourne komolyan.

- Hát persze! - kiáltott fel a lány, és mosolyogva ismét Winterbourne-ra emelte bámuló szemét. - Félelmetesen, iszonyúan kacér vagyok! Ki hallott már olyan csinos lányról, aki nem szeret flörtölni? Persze, most mindjárt kijelenti, hogy nem vagyok csinos, ugye?

- Kegyed nagyon csinos, de szeretném, ha velem és egyedül csak velem flörtölne - felelte Winterbourne.

- Ó! Köszönöm az elismerést, hálásan köszönöm; de maga az utolsó, akivel eszembe jutna flörtölni. Mint volt szerencsém tudtára adni, ön nagyon is merev.

- Nagyon is gyakran emlegeti - jegyezte meg Winterbourne.

Daisy derűsen felkacagott. - Ha remélhetném, hogy ezzel bosszantom magát, szívesen mondanám többször is!

- Ne tegye; ha bosszankodom, merevebb vagyok, mint valaha. De ha már velem nem hajlandó flörtölni, legalább ne flörtöljön a zongoránál ülő barátjával sem; itt nem nézik jó szemmel az ilyesmit.

- Szerintem itt semmit se néznek jó szemmel! - tört ki Daisy.

- Ha lányokról van szó, semmi esetre sem.

- Azt hiszem, az ilyesmi sokkal inkább illik fiatal lányokhoz, mint öreg, férjes matrónákhoz - jelentette ki Daisy.

- Nézze - mondta Winterbourne -, amikor a helybeliekkel érintkezik, igazodnia kell a helyi szokásokhoz. A flörtölés pedig kizárólag amerikai szokás; itt egyszerűen ismeretlen. Ezért ha nyilvánosan mutatkozik Mr. Giovanellivel, és az édesanyja nem kíséri...

- Uram teremtőm! Szegény anyám! - kiáltott közbe Daisy.

- Lehet, hogy ön flörtöl, Mr. Giovanelli azonban nem flörtöl; egészen más tervei vannak.

- Mindenesetre nem prédikál - felelte élénken Daisy. - És egyikünk se flörtöl, ha éppen tudni akarja, sokkal jobb barátok vagyunk annál; bizalmas, meghitt barátok vagyunk.

- Ó! - kiáltott fel Winterbourne. - Ha szerelmesek egymásba, az egészen más!

Daisy mostanáig nagyon őszintén hagyta beszélni, ezért Winterbourne nem számított rá, hogy ezzel a megjegyzésével megbotránkoztatja; de a lány hirtelen felpattant, szemlátomást elpirult, és a fiatalember csodálkozva állapíthatta meg magában, hogy a kacér kis amerikai lányok a legfurább teremtések a világon.

- Mr. Giovanelli legalább - kezdte Daisy, és lesújtó pillantással mérte végig a fiatalembert - sose mond nekem ilyen kellemetlen dolgokat.

Winterbourne zavarba jött; csak bámult. Mr. Giovanelli közben befejezte az énekelést; fölállt a zongora mellől, és Daisyhez lépett. - Nem jönne át a másik szobába egy csésze teára? - kérdezte, és lebilincselő mosolyával meghajolt a lány előtt.

Daisy Winterbourne felé fordult, és ismét elmosolyodott. Winterbourne még jobban megzavarodott, mert ez a következtelen mosoly semmit sem tisztázott, illetve csak azt látszott bizonyítani, hogy a lány szelíd és lágy szívű, s gyorsan megbocsátja a sértéseket. - Mr. Winterbourne-nak sosem jutott eszébe, hogy teával szolgáljon - jegyezte meg a maga, enyhén csipkelődő modorában.

- Én inkább jó tanáccsal szolgáltam - felelte Winterbourne.

- Csakhogy én jobb szeretem a gyöngé teát! - kiáltott Daisy, és az örömtől sugárzó Giovanelli oldalán ellejtett. Az est hátralevő részét a szomszéd szobában töltötte vele, az ablakmélyedésben ülve. Élvezetes zongorajáték következett, de a fiatalok ügyet se vetettek rá. Amikor Daisy odament Mrs. Walkerhoz, hogy elbúcsúzzék tőle, a hölgy öntudatosan erőt vett gyöngeségén, amely a lány érkezésekor elfogta. Egyszerűen hátat fordított Miss Millernek, aki fölöle távozható, amilyen kecsesen csak tudott. Winterbourne az ajtó mellett állt; jól látta a jelenetet. Daisy erősen elsápadt, és anyjára nézett; Mrs. Miller azonban szerényen nem vette tudomásul, hogy a kötelező udvariasságon bárminemű csorba esett. Sőt, úgy látszik, következtelen módon indítatva érezte magát, hogy felhívja a figyelmet: ő maga milyen szépen betartja ezeket a formasságokat. - Jó éjszakát, Mrs. Walker - búcsúzott -; gyönyörű esténk volt. Látja, ha meg is engedem, hogy Daisy nélkülem jöjjön el egy estélyre, azt már nem hagyom, hogy nélkülem távozzék. - Daisy elfordult, és sápadt, komoly arccal nézett végig az ajtó közelében álló kis csoporton; Winterbourne látta, hogy hirtelen meglepetésében és zavarában még méltatlankodni is ellejtett. Winterbourne nagyon megsajnálta.

- Ön túlságosan kegyetlen volt - mondta Mrs. Walkernak.

- Soha többé nem teszi be a lábát a szalonomba - válaszolta a háziasszony.

Minthogy Winterbourne nem találkozhatott többé a lánnyal Mrs. Walker szalonjában, amikor csak tehetett, ellátogatott a szállodába, Mrs. Millerhez. A hölgyek ritkán tartózkodtak otthon, s ha netán sikerült találkoznia velük, az odaadó Giovanelli is mindig jelen volt. Az udvarias kis olaszt sokszor Daisyvel kettesben találta a szalonban: Mrs. Miller nyilván meg volt győződve arról, hogy a felügyelet legfontosabb része a diszkréció. Winterbourne észrevette, hogy érkezése, ilyen esetekben, egyáltalán nem zavarja, s nem is bosszantja Daisyt, és kezdetben meglepődött; de csakhamar ráébredt, hogy a lány nem tartogat több meglepetést a számára; viselkedésében mindig lehetett számítani valami kiszámíthatatlanra. Nem látszott rajta, hogy bosszankodik. Giovanellivel folytatott *tête-à-tête*-jének megzavarása miatt; két férfival is éppolyan élénken és közvetlenül tudott csevegni, mint eggyel; beszéde változatlanul a merészségnek és a gyermeki naivitásnak ugyanaz a furcsa keveréke maradt. Winterbourne-nak szöveget ütött a fejébe, hogy ha egyszer Daisyt komolyan érdekli Giovanelli, akkor nagyon különös, hogy nem őrzi gondosabban találkozásaik szentségét, és egyre jobban tetszett neki a lány, ártatlanságnak tűnő közönye és szemlátomást kiapadhatatlan jókedve miatt. Aligha tudta volna megmondani, hogy miért, de úgy érezte: ez a nő sosem féltékenykedne. Megkockáz-



tatva, hogy némileg gúnyos mosolyt csalog az olvasó ajkára, elárulhatom, hogy Winterbourne fejében az őt addig érdeklő hölgyekkel kapcsolatban sokszor megfordult az a lehetőség - többek között -, hogy bizonyos esetekben talán félnie - a szó szoros értelmében félnie - kell majd tőlük. Egy kellemes érzés most azt súgta neki, hogy Daisy Millertől sosem kellene félnie. De hadd tegyem hozzá, hogy ez az érzés nem volt egészen hízelgő Daisyre nézve; a fiatalember meg volt győződve róla, vagy inkább tartott tőle, hogy a lány alapjában véve könnyű kis teremtes.

De Giovanelli kétségkívül nagyon érdekelte a leányt. Minden szavát leste; szüntelenül parancsolgatott neki: most ezt tegye, most meg azt; folyton „ugratta” és korholta. Úgy látszik tökéletesen elfelejtette, milyen kellemetlen dolgokat mondott neki Winterbourne Mrs. Walker estélyén. Egyik vasárnap délután, amikor Winterbourne a Szent Péter-bazilikába érkezett a nagynénjével, egyszer csak megpillantotta Daisyt, aki az elmaradhatatlan Giovanelli társaságában kíváncsian járkált a hatalmas templomban. Azonnal felhívta Mrs. Costello figyelmét a fiatal lányra és lovagjára. Az idős hölgy lornyonján át rövid ideig nézegette őket, aztán megszólalt:

- Ettől olyan gondterhes az ábrázatod mostanában, ugye?
- Nem is sejtettem, hogy gondterhes vagyok - felelte a fiatalember.
- Nagyon szórakozott vagy. Sokat rágódsz valamin.
- És mi a vád - kérdezte Winterbourne -, amin rágódom?
- Hogy az az ifjú hölgy... Miss Baker, Miss Chandler... vagy hogy is hívják?... Miss Miller viszonyt folytat azzal a kis reklámfigurával.
- Ön viszonynak nevezi ezt az ügyet - kérdezte Winterbourne -, ami ilyen feltűnő nyilvánossággal folyik?
- Ez nem érdem - felelte Mrs. Costello -, hanem ostobaság!
- Nem hinném - szólt Winterbourne, azzal a kissé gondterhes arckifejezéssel, amire nagynénje célzott -, nem hinném, hogy viszonyról beszélhetünk egyáltalán.
- Már tíz-tizenkét embertől hallottam a pletykát; azt beszélik, hogy ez a férfi egészen a hatalmába kerítette.
- Kétségtelenül nagyon jóban vannak - ismerte el Winterbourne.

Mrs. Costello optikai eszközével ismét szemügyre vette a fiatal párt. - Igazán jóképű fickó. Könnyű megállapítani, miről van szó. Az ifjú hölgy a legcsinosabb férfinak, a legfinomabb úriembernek tartja a világon. Sose látott még hozzá foghatót; még a komornyiknál is különb. Valószínűleg épp a komornyik mutatta be neki, s ha sikerül nyélbe ütni a partit az ifjú hölgygel, busás jutalékot kap.

- Nem hiszem, hogy a lánynak olyasféle gondolatai lennének, hogy hozzámegy - mondta Winterbourne -, és nem hiszem, hogy ez a fickó házasságról álmodozik.
- Mérget vehetsz rá, hogy a lánynak semmiféle gondolatai nincsenek. Egyik napról a másikra, óráról órára él, mint ahogy az aranykorban éltek az emberek. El sem tudok képzelni közönségesebbet. Ugyanakkor számíthatsz rá - tette hozzá Mrs. Costello -, akármelyik pillanatban bejelentheti, hogy „eljegyezte magát.”
- Szerintem ez több, mint amire Giovanelli számít - jegyezte meg Winterbourne.
- Ki az a Giovanelli?

- A kis olasz. Tájékoztattam felőle, és meg is tudtam egyet-mást. Minden jel szerint rendes, tisztességes kis ember. Azt hiszem, afféle *cavaliere avvocato*.<sup>12</sup> De nem mondhatnám, hogy a legjobb körökben forgolódik. Szerintem nincs kizárva, hogy valóban a komornyik mutatta be. A kisasszony szemmel láthatólag végtelenül elbűvölte. Ha Miss Miller a legfinomabb úriembernek tartja a világon, ő viszont egyetlen ifjú hölgygel sem került még személyes kapcsolatba, akit ekkora pompa, gazdagság és fényűzés vett volna körül. No meg kétségtelenül csodálatosan szépnek és vonzónak találja. Erősen kétlem, hogy házasságról álmodozik. A házasságot bizonyára elképzelhetetlenül nagy szerencsének tartaná. Csinos képén kívül nincs semmije, márpedig egy anyagi Mr. Miller is létezik a dollárok ama titokzatos földjén. Tisztában van vele, hogy még csak címe sincs. Ha legalább gróf vagy *marchese* volna! Csak csodálkozhat a szerencséjén, hogy ennyire leereszkednek hozzá.

- Csinos képének tulajdonítja a sikert, Miss Millerről pedig az a véleménye, hogy afféle ifjú hölgy *qui se passe ses fantaisies*!<sup>13</sup> - érvelt Mrs. Costello.

- Az igaz - szötte tovább gondolatait Winterbourne -, hogy Daisy és édesanyja még nem emelkedtek arra a - hogy is mondjam csak - kulturális fokra, hogy eszükbe jusson egy gróft vagy egy *marchesé*-t fogni. Azt hiszem, ilyen koncepcióra képtelenek.

- Ó, a *cavaliere* egészen mást hisz! - kiáltott fel Mrs. Costello.

Hogy Daisy „viszonya” valóban nagy feltűnést keltett, arról Winterbourne éppen elég bizonyítékot szerzett aznap a Szent Péter-bazilikában. Tucatnyi Rómában lakó amerikai jött oda beszélgetni Mrs. Costelloval, aki egy hordozható székecskén ült az egyik hatalmas tartópillér talapzatánál. Fenn a kóruson gyönyörűen szólt az esti miséhez az ének és az orgona, mialatt Mrs. Costello és barátai között sok szó esett szegény kis Miss Millerről, aki igazán „sokat megenged magának”. Winterbourne nem örült a hallottaknak; de amikor kifelé jövet a bazilika széles lépcsőire értek, és látta, hogy Daisy, aki előtte ment ki a templomból, bűntársával nyitott kocsiba száll, és úgy hajtat végig az utcákon, a cinikus rómaiak szeme láttára, maga előtt sem tagadhatta, hogy Daisy valóban sokat megenged magának. Nagyon sajnálta a lányt: nem annyira abban a hitben, hogy teljesen elveszítette a fejét, mint inkább azért, mert fájt hallania, hogy egy ilyen rendkívül csinos, védtelen és természetes jelenséget alantas helyre, az erkölcstelenség fogalmi körébe sorolnak. Ezután történt, hogy megpróbálta figyelmeztetni Mrs. Millert. Egy szép napon összetalálkozott a Korzón egy barátjával, aki - maga is világjáró lévén - éppen akkor jött ki a Doria-palotából, ahol megtekintette a gyönyörű képtárat. Barátja egy percig Velazquez X. Ince pápáról festett nagyszerű portréjáról lelken-dezett, amely a palota egyik szobáskájában függ a falon, majd így szólt: - Apropos! Ugyanabban a szobában egy másfajta képben is volt szerencsém gyönyörködni: abban a csinos amerikai lányban, akit a múlt héten mutattál. - Winterbourne kérdésére barátja elmondta, hogy a csinos amerikai lány - aki csinosabb volt, mint valaha - társával együtt abban a félreeső szögletben üldögélt, ahol a hatalmas pápai képmást őrzik.

- Ki volt vele? - kérdezte Winterbourne.

- Egy alacsony olasz, virág volt a gomblyukában. A lány elbűvölően szép, de ha jól emlékszem, a múltkor azt mondtad, hogy az ifjú hölgy a *meilleur monde*-hoz<sup>14</sup> tartozik.

---

<sup>12</sup> „Lovag” ügyvéd.

<sup>13</sup> Aki mindenfélét beképzelt magának.

<sup>14</sup> Jó társaság.

- Úgy is van! - felelte Winterbourne; és miután meggyőződött róla, hogy a hírhozó Daisyt és partnerét látta alig öt perccel azelőtt, bérkocsiba vetette magát, és fölment Mrs. Millerhez. Otthon találta; Mrs. Miller sajnálkozott, hogy Daisy távollétében kell fogadnia.

- Mr. Giovanellivel ment el valahova - mentegetőzött. - Állandóan Mr. Giovanellivel járkal.

- Nekem is feltűnt, hogy nagyon bizalmas viszonyban vannak - jegyezte meg Winterbourne.

- Ó, szinte nem is tudnának meglenni egymás nélkül! - kiáltott fel Mrs. Miller. - De Mr. Giovanelli igazi úriember, annyi szent. Mindig mondom Daisynek, hogy talán már el is jegyezték egymást!

- És mit mond erre Daisy?

- Ó, azt állítja, hogy még nem menyasszony. De ettől meg lehet, hogy az! - folytatta a tárgyalagos szülő. - Úgy viselkedik, mintha már jegyben járnának. De megígértettem Mr. Giovanellivel, hogy szól, ha már ő nem hajlandó. Szeretnék írni az ügyről Mr. Millernek - ugye, maga is írna a helyemben?

Winterbourne azt felelte, hogy feltétlenül írna; és úgy meghökkentette Daisy anyjának a szülői óvatosság minden hagyományával ellenkező felfogása, hogy felhagyott azzal a teljesen meddő próbálkozással, hogy Mrs. Millert nagyobb éberségre intse.

Daisy ezután sosem volt otthon, és Winterbourne közös ismerősei házánál sem találkozhatott vele többet, mert mint észrevette, ezek a kényes emberek határozottan úgy vélték, hogy a lány túl sokat enged meg magának. Nem hívták meg többé, és célozgattak is rá, hogy szívesen tudtára adná a kíváncsi európaiaknak a nagy igazságot: Miss Daisy Miller ifjú amerikai hölgy ugyan, de viselkedése nem tipikus, honfitársai rendellenesnek tekintik. Winterbourne szerette volna tudni, mit érezhet a lány a sok hüvös elutasítás miatt, és gyakran bosszantotta a gondolat, hogy föl se veszi. Úgy okoskodott, hogy Daisy kelekótya és gyerekes, műveletlen és buta, túl provinciális ahhoz, hogy elgondolkozzon a kiközösítésen, vagy egyáltalán észrevegye. A másik pillanatban aztán szentül hitte, hogy ebben a bájos, szeleburdi leányban dacos, indulatos lélek rejtezik, mely pontosan számon tartja, milyen hatásokat váltott ki. Föltette magának a kérdést: azért ilyen dacos Daisy, mert tudja, hogy ártatlan, vagy pedig azért, mert alapjában véve gátlástalan fiatal teremtes. Be kell vallanunk, hogy a csökönyös ragaszkodás a lány „ártatlanságához”, egyre inkább pusztán lovagiasságból vallott hitté vált Winterbourne szemében. Mint már egy alkalommal említettem, bosszankodott, hogy az ifjú hölgyet illetően vak találgatásra van utalva; idegesítette, hogy kellő érzék híján nem tudja, mennyiben faji, nemzeti jellegűek Daisy hóbertjai, és mennyiben egyéniek. Egyik szempontból sem értette meg a lányt, és most már késő volt. Mr. Giovanelli „a hatalmába kerítette”.

Néhány nappal a Mrs. Millerrel folytatott rövid beszélgetés után a virágokkal borított gyönyörű romkertben, az úgynevezett Cézárak Palotájában találkozott vele. A korán beköszöntő római tavasz édes illattal töltötte meg a levegőt, és a Palatinus-domb göröngyös oldalát bársónyos, üde zöld fű nőtte be. Daisy az egyik hatalmas omladék tetején járkált, amelynek mohos márványtömbjein antik feliratok díszeltek. Winterbourne sohasem látta Rómát szebbnek, mint abban a percben. Megállt, és gyönyörködve nézte, milyen elbűvölő harmóniában olvad össze forma és szín, mely halványan beragyogja a várost; beszívta az enyhén párás, illatos levegőt, és érezte, hogy az évszak üdesége és a hely ódon hangulata egymást megerősítve, titokzatos egységbe olvad. Daisyt sem látta még ilyen csinosnak soha; bár Winterbourne-nak mindig ez volt a benyomása, valahányszor találkozott vele. Giovanelli ott haladt mellette, és az ő ábrázatáról is egészen rendkívüli fény sugárzott.

- Ni csak! - kiáltott fel Daisy. - Mondja, nem érzi egyedül magát?

- Miért érezném egyedül magam? - kérdezte Winterbourne.

- Folyton magányosan sétál. Nem tud partnert keríteni?

- Nincs olyan szerencsém - felelte Winterbourne -, mint az ön barátjának.

Giovanelli kezdettől fogva végtelenül udvariasan bánt Winterbourne-nal: tisztelettudóan hallgatta megjegyzéseit; szertartásosan nevetett élcein; mint aki határozottan meg van győződve arról, hogy Winterbourne kiváló fiatalember. Egyáltalán nem viselkedett féltékeny udvarló módjára; kétségkívül nagy adag tapintat volt benne; az ember akár még egy kis alázatot is nyugodtan elvárhatott tőle. Sőt, Winterbourne-nak néha az volt az érzése, hogy Giovanelli könnyítene lelkén, ha egyszer őszintén elbeszélgethetnének - s azt mondaná, hogy hiszen van öneki magához való esze, van bizony, s tudja ő jól, milyen különleges lény ez az ifjú hölgy, és nem is áltatja magát vérmes vagy legalábbis nagyon vérmes reményekkel a házasságot meg a dollárokat illetően. Ezúttal tapintatosan elsétált a lánytól, hogy leszakítson egy virágzó mandulaágacskát, amelyet gondosan a gomblyukába tűzött.

- Tudom, miért példálózik - mondta Daisy, Giovanellit figyelve. - Mert azt hiszi hogy többet sétálgatok *vele* a kelleténél! - És kísérője felé intett.

- Minden ismerőse azt hiszi, ha éppen tudni akarja - vágott vissza Winterbourne.

- Persze, hogy tudni akarom! - kiáltott fel Daisy komolyan. - De mese az egész! Csak színlelik a megbotránkozást. Törődnek is vele, hogy mit csinálok! Különben sem sétálgatok olyan sokat.

- Majd meglátja, hogy igenis törődnek. Ki fogják mutatni, méghozzá csúnyán.

Daisy szeme megpihent rajta egy pillanatig. - Hogyhogy... csúnyán?

- Még nem vett észre semmit? - kérdezte Winterbourne.

- Magán észrevettem valamit. De azt már első találkozásunk alkalmával észrevettem: hogy olyan merev, mint egy piszkavas.

- Majd meglátja, hogy sokan még nálam is merevebbek - szólt Winterbourne mosolyogva.

- Mikor látom meg?

- Amikor elmegy hozzájuk látogatóba.

- Miért, mit csínálnak majd velem?

- Keresztülnéznek magán. Tudja, mit jelent ez?

Daisy feszülten figyelt; arcát elfutotta a vér. - Azt, amit Mrs. Walker tett a múltkor?

- Pontosan! - felelte Winterbourne.

Daisy elkapta róla a tekintetét, és Giovanellire nézett, aki éppen akkor tűzte gomblyukába a mandulavirágot. Aztán ismét Winterbourne-ra pillantott és megjegyezte: - Nem lenne szép, ha maga nyugodtan túrná ezt az udvariatlanságot!

- Hogyan segíthetnék a dolgon? - kérdezte a fiatalember.

- Legalább mondana valamit.

- Hát mondok valamit. - Winterbourne egy pillanatig hallgatott. - Elmondom, amit az édesanyjától hallottam: azt hiszi, hogy a lánya már menyasszony.

- Hát csak higgye - mondta rá Daisy egyszerűen.

Winterbourne fölnevetett. - És Randolph is azt hiszi? - kérdezte.

- Szerintem Randolph nem hisz semmit - felelte Daisy. Randolph szkepticizmusa még harsányabb nevetésre fakasztotta Winterbourne-t, s közben észrevette, hogy Giovanelli feléjük tart. Daisy, aki szintén észrevette, ismét odafordult honfitársához. - Ha már felhozta a dolgot - kezdte -, *valóban* menyasszony vagyok... - Winterbourne rámeredt; torkán akadt a nevetés. - Látom, nem hiszi! - tette hozzá a lány.

A fiatalember egy pillanatig hallgatott. - De igen, elhiszem! - mondta aztán.

- Ó, nem lehet, nem hiszi - erősködött a lány. - Vagy mégis? Hát akkor: nem vagyok menyasszony!

A fiatal lány és útikalauza már a romkert kapuja felé indultak az előbb, úgyhogy Winterbourne, aki csak nemrég jött be, gyorsan el is búcsúzott tőlük.

Egy hét múlva a Caelius-dombra ment vacsorázni, egy gyönyörű villába, és amikor megérkezett, elküldte bérkocsiját. Gyönyörű este volt, és a fiatalember azt a sokat ígérő tervet forgatta agyában, hogy a Constantinus-diadalív alatt, a halványan kivilágított Forum műemlékei mentén fog hazasétálni. Az égen fogyó hold világított, és sugarai nem ragyogtak, mert vékony fátyolfelhő takarta, mely szétszórta és tompította a fényét. Amikor Winterbourne, aki szerette a festői látványokat, a villából visszatérőben, tizenegy órakor, odaért a Colosseum sötét, kör alakú épülettömbjéhez, eszébe jutott, hogy érdemes lenne egy pillantást vetni a hold sápadt fényében fürdő épület belsejére. Letért hát útjáról, és az egyik elhagyatott boltívhez sétált, amelynek közelében, úgy látta, egy nyitott kocsi - közönséges római konflis - várakozott. Majd a hatalmas építmény egyik barlangszerűen sötét boltozata alatt áthaladva, kiért az üres, néma arénába. Még sohasem tett rá ennyire lenyűgöző hatást ez a hely. Az óriási cirkusz egyik felét koromfekete árnyék borította: másik fele homályosan derengett a holdfényben. Bámulva állt meg, és Byron „Manfred”-jének híres sorait kezdte mormolni; de mielőtt az idézet végére ért volna, átvillant az agyán, hogy bár a költők magasztalják a Colosseumban való éjszakai elmélkedést, az orvosok helytelenítik. A helynek csakugyan megvolt a történelmi levegője; ez a történelmi atmoszféra azonban tudományos szempontból nézve nem egyéb, mint ártalmas, gyilkos pára. Winterbourne az aréna közepére sétált, hogy jobb áttekintést nyerjen, azzal a szándékkal, hogy utána rögtön távozik. Az aréna közepén álló hatalmas keresztet árnyék takarta; csak akkor látta világosan, amikor egészen a közelébe ért. Hirtelen két emberi alakot vett észre az alacsony lépcsőn, amely a kereszt talapzatául szolgált. Az egyik egy nő volt, a lépcsőn üldögélt; társa szemközt állt vele.

A langyos éjszakai levegőben a fiatalember tisztán hallotta, ahogy a nő hirtelen megszólal: - Huh, úgy néz ránk, ahogy a vén oroszánok meg tigrisek nézhették annak idején a keresztény mártírokat! - Miss Daisy Miller jól ismert hangján szálltak felé e szavak.

- Reméljük, nem nagyon éhes - kapott a tréfán az elmés Giovanelli. - Először engem kell fölfalnia; ön lesz majd a desszert!

Winterbourne-nak valósággal földbe gyökerezett a lába, úgy megdöbbszent; de hozzá kell tennünk: meg is könnyebbült valahogy. Mintegy hirtelen villanással megvilágosodott előtte Daisy kétértelmű magatartása, és a rejtvényt könnyen meg lehet oldani. Ezt az ifjú hölgyet egy úriembernek nem kell többé tűzön-vizen át tisztelnie. Winterbourne csak állt és némán nézte a lányt, nézte a barátját, és eszébe se jutott, hogy ő ugyan halványan látja mindkettőjüket, őt azonban bizonyára jól kivehetik. Dühös volt magára, amiért annyit törte a fejét Miss Daisy Miller jellemének helyes értékelésén. Ismét előrébb lépett, de aztán megtorpant; nem mintha félt volna, hogy megsérti Daisyt, de úgy érezte, veszélyes modortalanság kimutatni, mennyire

örül, hogy nem kell többé mentetnie magában a lányt. Visszafordult a kijárat felé; de ahogy kifelé haladt, ismét meghallotta Daisy hangját.

- Ó, pedig Mr. Winterbourne volt! Meglátott... és egyszerűen faképnél hagy!

Micsoda rafinált kis perszóna, és milyen ügyesen játssza a sértett ártatlanságot! Mégsem fogja egyszerűen faképnél hagyni. Winterbourne ismét a cirkusz közepe felé irányította lépteit, és odament a hatalmas kereszthez. Daisy felállt; Giovanelli megemelte a kalapját. Winterbourne most már csak az egészségügyi szempontot tartotta szem előtt, hogy milyen örütség egy törékeny fiatal lánynak ebben a malária-fészekben töltenie az estét. És ha csakugyan rafinált kis perszóna - hát aztán? Ez még nem ok arra, hogy elpusztuljon a láztól. - Mióta vannak itt? - kérdezte szinte gorombán.

Daisy, aki rendkívül bájosan festett az előnyös holdfényben, ráemelte a szemét egy pillanatra. Majd halkán így felelt: - Egész este itt ültünk... még életemben nem láttam ilyen gyönyörű szépet.

- Attól tartok - folytatta Winterbourne -, a maláriát nem fogja gyönyörű szépek találni. Így szokták megkapni az emberek. Csodálkozom - tette hozzá Giovanellihez fordulva -, hogy ön született római létére nyugodtan tűri ezt a szörnyű meggondolatlanságot.

- Ó, magamat nem féltsem - felelte a jóképű olasz.

- Én se magát féltsem, egy csöppet sem! Az ifjú hölgyért aggódom.

Giovanelli felvonta ívelt szemöldökét, és megcsillantotta ragyogó fogsorát. De méltányolta Winterbourne feddő szavait.

- Én figyelmeztettem a színyorinát, hogy súlyos elővigyázatlanság; de hát fogadott-e szót a színyorina valaha is?

- Sosem voltam beteg, és nem is akarok megbetegedni! - jelentette ki a színyorina. - Nem nagyon látszik rajtam, de egészséges alkatú vagyok! Meg kellett néznem a Colosseumot holdfénynél; anélkül úgyse mentem volna haza; és igazán csodálatosan szép esténk volt, ugye, Mr. Giovanelli? Ha összeszedtem valamit, Eugenio majd ellát pirulákkal. Kitűnő pirulái vannak.

- Azt tanácsolom önnek - mondta Winterbourne -, hogy a lehető leggyorsabban kocsikázzon haza, és vegyen be egyet!

- Nagyon bölcs tanács! - jegyezte meg Giovanelli. - Megyek és megnézem, itt van-e a kocsi - azzal elsietett.

Daisy Winterbourne oldalán követte. A fiatalember szemmel tartotta a lányt; semmi zavar nem látszott rajta. Winterbourne nem szólt egy szót se; Daisy a hely szépségéről csacsogott. - Nos, láttam a Colosseumot holdfénynél! - kiáltotta. - Márcsak ezért is megérte. - Aztán feltűnt neki Winterbourne szótlansága, és megkérdezte, miért hallgat. A fiatalember válasz helyett csak nevetett. Beértek az egyik sötét boltív alá; Giovanelli pontosan szemben várta őket a kocsival. A sötétben Daisy egy pillanatra megállt, és a fiatal amerikaira nézett. - Tényleg elhitte a múltkor, hogy menyasszony vagyok? - kérdezte.

- Teljesen mindegy, hogy mit hittem a múltkor - felelte Winterbourne, még mindig nevetve.

- És most mit hisz?

- Azt hiszem, édeskeveset számít, akár menyasszony, akár nem!

Érezte, hogy a fiatal lány gyönyörű szeme rászegeződik a boltozat koromsötétjében; Daisy nyilván válaszolni akart. Giovanelli azonban eléjük sietett. - Gyorsan, gyorsan - sürgette a lányt -; ha éjfél előtt fedél alá érünk, semmi bajunk nem eshet.

Daisy helyet foglalt a kocsiban, és a szerencsés olasz odaült mellé. - Okvetlenül kérjen pirulákat Eugeniótól! - szólt Winterbourne, és megemelte a kalapját.

- Bánom is én - mondta Daisy, és a hangja kissé különösen csengett -, akár megkapom a maláriát, akár nem! - Ekkor a kocsis pattintott egyet az ostorával, és a konflis tovagördült a hepehupás ókori úttesten.

Winterbourne - becsületére legyen mondvá - senkinek sem említette, hogy Miss Millert az éjszaka kellős közepén, egy férfi társaságában a Colosseumban találta; és mégis, pár nap múlva a kis amerikai kör minden tagja tudta, és megfelelően kommentálta, hogy a lány a Colosseumban járt, a fenti körülmények között. Winterbourne úgy képzelte, nyilván a szállodából tudták meg az esetet, ahol Daisy hazaérkezésekor a portás meg a kocsis tréfás megjegyzéseket váltottak. Ugyanakkor a fiatalember érezte: már nem érinti őt olyan fájdalmasan, hogy alantas gondolkodású cselédek „kibeszélik” a kacér kis amerikai fruskát. Ezek az emberek néhány nap múlva szomorú újságot közölhettek: a kacér kis amerikai fruska súlyosan megbetegedett. Winterbourne, amint fülébe jutott a hír, azonnal elment a szállodába tudakozódni. Kiderült, hogy két-három könyörületos szívű barát már meg is előzte; Randolph szórakoztatta őket Mrs. Miller szalonjában.

- Az éjszakai csavargás miatt dőlt ágynak - közölte Randolph. - Állandóan csavarog éjszaka. Fogalmam sincs, mi ebben az élvezet... hiszen pokoli sötét van. Itt éjszaka mindig vaksötét van, ha nem süt a hold. Amerikában mindig süt a hold! - Mrs. Millert se látták; most legalább nem hagyta egyedül Daisyt. Daisy nyilván súlyos beteg volt.

Winterbourne gyakran eljárt tudakozódni felőle, és egy ízben Mrs. Millerrel is találkozott, aki, bár mélységesen aggódott, Winterbourne nem kis meglepetésére tökéletesen uralkodott magán, és igen tevékeny és hozzáértő ápolónő benyomását keltette. Sokat fecsegett dr. Davisről, de Winterbourne magában azzal bókkolt neki, hogy alapjában véve nem is olyan szörnyen buta. - Daisy valamelyik nap magát emlegette - mondta a fiatalembernek. - Többnyire önkívületben beszél, de akkor, azt hiszem, magánál volt. Üzenetet bízott rám; kért, hogy adjam át önnek. Tudassam magával, mondta, hogy nem jár jegyben azzal a jóképű olasszal. Ennek igazán örülök; Mr. Giovanelli felénk se nézett, amióta Daisy megbetegedett. Azt hittem, hogy kifogástalan úriember; de ez nem valami udvarias eljárás, mondhatom! Egy hölgyismerősöm azt mondta, biztosan fél, hogy haragszom rá, amiért éjszakánként sétálni vitte Daisyt. Ez igaz, csakugyan haragszom; de tudhatná, hogy úrinő vagyok. Nem állnék le veszekedni vele. Szóval, a lányom azt üzeni, hogy nem járnak jegyben. Fogalmam sincs, miért akarja tudatni magával; de háromszor is elismételte: - Okvetlenül mondd meg Mr. Winterbourne-nak! - És aztán meghagyta, hogy kérdezzem meg, emlékszik-e még arra, amikor elmentek kirándulni ahhoz a várkastélyhoz, Svájcban. Erre azonban már azt feleltem, hogy én nem kérdezetek ilyesmit. De őszintén örülök, hogy nem jegyezte el magát.

Sajnos azonban, ahogy Winterbourne mondta, ez már édeskeveset számított. Egy hét múlva a szerencsétlen lány meghalt: lázbetegsége iszonyúan súlyos eset volt. Daisyt a kis protestáns temetőben temették el, ahol már nyíltak a tavaszi virágok, a császárkori Róma városfalának egyik szögletében, a ciprusok alá. Winterbourne a sír mellett álldogált, sok más gyászolóval együtt; többen voltak, mint ahogy a megbotránkozás után, amit az ifjú hölgy viselt dolgai keltettek, várhatta volna az ember. Giovanelli ott állt a közelében, és mielőtt Winterbourne eltávozott volna, hozzálépett. Nagyon sápadt volt; ezúttal nem tűzött virágot a gomblyukába;

látszott rajta, hogy mondani szeretne valamit. Végre megszólalt: - Ő volt a leggyönyörűbb lány, akivel életemben találkoztam és a legkedvesebb. - Aztán egy pillanat múlva hozzátette: - És a legártatlanabb.

Winterbourne csodálkozva kérdezte: - A legártatlanabb?

- Igen, a legártatlanabb!

Winterbourne-ban keserűség és harag forrt. - Mi az ördögnek vitte el arra a végzetes helyre? - kérdezte.

Giovanellit szemmel láthatólag nem lehetett kizökkenteni udvariasságából. Lesütött szemmel hallgatott egy pillanatig, majd így felelt: - Magamat nem féltettem; ő meg nagyon szeretett volna elmenni.

- Ostobaság volt! - jelentette ki Winterbourne.

A finom kis római ismét lesütötte a szemét. - Ha túléli, nem nyertem volna semmit. Biztosan tudom, hogy sohasem lett volna a feleségem.

- Nem lett volna a felesége?

- Csak kis ideig reménykedtem benne. De nem. Egészen biztos, hogy nem.

Winterbourne némán hallgatta; mereven bámult az áprilisi százszorszépek között domborodó friss sírhalomra. Mire ismét fölnézett, Mr. Giovanelli könnyű, halk lépteivel már eltávozott.

Winterbourne hamarosan elutazott Rómából; nyáron azonban ismét találkozott nagynénjével, Mrs. Costelloval, Veveyben. Mrs. Costello nagyon szerette Veveyt. Időközben Winterbourne-nak gyakran eszébe jutott Daisy Miller és rejtélyes viselkedése. Egyik nap szóba hozta a lányt nagynénjének: lelkiismeretfurdalása van, úgymond, hogy igazságtalan volt vele.

- Nem vagyok benne biztos - mondta Mrs. Costello. - Miből gondolod?

- Halála előtt üzent valamit, amit akkor nem értettem. De most már értem. Nagyon szerette volna, ha tiszteli-becsüli valaki.

- Azt akarod finoman kifejezni - kérdezte Mrs. Costello -, hogy viszonzta volna az illető érzelmeit?

Winterbourne erre a kérdésre nem felelt; de váratlanul így szólt: - Igaza volt abban, amit tavaly nyáron mondott. Meg volt írva a sors könyvében, hogy baklövést kövessek el. Nagyon is régóta élek külföldön.

Mégis visszatért Genfbe, ahonnan továbbra is ellentmondó hírek érkeznek ott-tartózkodása okairól: egyesek szerint szorgalmasan „folytatja tanulmányait”; mások tudni vélik, hogy komolyan érdeklődik egy igen intelligens külföldi hölgy iránt.

*Fordította: Sz. Kiss Csaba*



# LONDON OSTROMA

## 1

A Comédie Française kárpitja ünnepélyesen gördült le a darab első felvonásának végén, és két amerikai barátunk, élve az alkalommal, a zsöllyesorokban ülő többi nézővel együtt a szünetben elhagyta a hatalmas, átforrósodott nézőteret. De az elsők közt tértek vissza, és a szünet hátralévő részében azzal szórakoztak, hogy a nézőteret vizsgálgatták, amely a minap szabadult meg ősi pókhálótól, és most a klasszikus drámát ábrázoló freskók díszítették. Szeptember hónapban a Théâtre Française látogatottsága meglehetősen gyér, és Emile Augier „L'Aventurière”-je<sup>15</sup> nem tarthatott igényt az újdonság elnevezésre. Akadtak üres páholyok, sokban meg vidékiek vagy turista külsejű nézők ültek. Két barátunk helye közel volt a színpadhoz, a páholyok pedig messze estek tőle, de Rupert Waterville még a távoliból is meglátott mindent. Szívesen figyelt meg apró részleteket, és ha színházba ment, sokat nézelődött kecses, de igen erős lencsés látcsővével. Tudta, hogy az effajta viselkedés nem valami finom, és hogy tapintatlanság olyan műszert szegezni egy hölgyre, amelynek romboló hatása gyakran alig marad el a kétsősű pisztolyé mögött; de mikor ő mindig olyan kíváncsi, és ez egyszer az a veszély sem fenyegette, hogy ennek az ásatag darabnak az előadásán - mert nem átalotta így nevezni egy akadémikus mesterművét - meglátja valaki ismerős. Hátat fordított tehát a színpadnak, és távcsővét végigjáratta a páholyok karéján - a közelében többen ugyanezt művelték, még nála is nagyobb hidegvérrel.

- Nem látni egyetlen szép nőt sem - mondta végül barátjának.

Littlemore a helyén ülve unott arccal bámult az újnak látszó függönyre, és a megjegyzést nem méltatta feleletre. Ő ritkán küldte efféle portyákra a szemét, jó ideje élt már Párizsban, és már nem érdekelte a város, nem nagyon csodálkozott semmin, úgy hitte, a francia főváros több csodát nem tartogat a számára - bár annak idején sok meglepetéssel szolgált. Waterville még a meglepetések korát élte; s most hirtelen kitört belőle az elragadtatás:

- Szavamra - kiáltott fel -, elnézésedet kell kérnem, és az övét is, mert mégiscsak akad itt egy asszony, aki - itt kis szünetet tartott, hogy jobban szemügyre vehesse - bizonyos szempontból szépségnek mondható.

- Milyen szempontból? - kérdezte Littlemore szórakozottan.

- Egészen különös, leírhatatlan típus.

Littlemore oda sem figyelt a válaszra, amikor szokatlan mondat ütötte meg a fülét.

- Egy szívességet szeretnék kérni tőled.

- Megtettem már a szívességet azzal, hogy eljöttem ide - mondta Littlemore -, a hőség kibírhatatlan, és a darab olyan, mint amikor a konyhalány tálalja a vacsorát. Másodrangú a szereposztás.

- Egyszerűen csak arra felelj, hogy úriasszony-e - vágott közbe Waterville, ügyet sem vetve barátja szellemeskedésére.

---

<sup>15</sup> Kalandornő.

Littlemore sóhajtott, de a fejét sem fordította oda.

- Mindig csak azt akarod tudni, hogy egy nő úriasszony-e. Mi a csodát számít az?

- Annyiszor tévedtem, hogy már nem bízom a szememben - mondta szegény Waterville. Az európai civilizáció még mindig újdonság volt a számára, és az elmúlt fél évben minduntalan olyan problémákra bukkant, amelyekről eddig nem is álmodott. Ha olyan asszonnyal találkozott, akiről csak úgy sugárzott a tiszteletreméltóság, biztosan kiderült, hogy Augier úr drámájának a hősnőjével egyazon osztályba tartozik; ha figyelmét egy feltűnő megjelenésű nő vonta magára, az illető teremtés többnyire grófnőnek bizonyult. A grófnők olyan felszínesnek látszottak, a másik fajta oly előkelőnek. Littlemore azonban egyetlen pillantással meg tudta őket különböztetni, soha nem tévedett.

- Ha csak nézi őket az ember, azt hiszem akkor csakugyan nem számít - felelte Waterville naiv őszinteséggel barátjának kissé cinikus kérdésére.

- Te egyformán bámulsz valamennyire - folytatta Littlemore, még mindig mozdulatlanul -, kivéve ha azt mondom az egyikről, hogy nem társaságbeli hölgy, arra aztán felfigyelsz.

- Ha erről a hölgyről rosszat mondasz, megígérem, hogy többet rá se nézek. Az ott, az átjáró melletti harmadik páholyan, fehér ruhát visel, vörös virágokkal - tette hozzá, amint Littlemore lassan felkelt és melléje állt. - A fiatalember most hajolt előre. Őmiatta nem vagyok biztos a dolgomban. Akarod a látsövet?

Littlemore szórakozottan nézett körül.

- Köszönöm, nem kell, elég jó a szemem. Nagyon rendes fiatalember - tette hozzá egy pillanat múlva.

- Az hát, de jóval fiatalabb a nőnél. Várj, amíg erre fordul.

A nő máris visszafordult, úgy látszik, csak az ajtónál álló páholynyitogató nőnek mondott valamit, most a közönség felé fordította arcát. Szép volt ez az arc, finoman rajzolt vonásokkal, szeme-szája mosolygott, homlokát játékos fekete fürtök keretezték, fülében akkora briliáns, hogy szikrázása jól látszott az egész színházban. Littlemore ránézett, aztán hirtelen felkiáltott:

- Add ide azt a látsövet!

- Ismered? - kérdezte a társa, míg Littlemore beállította a kis szerszámot.

Littlemore nem felelt, csendben nézte az asszonyt, azután visszaadta a látsövet. - Hát nem kifogástalan úrihölgy - mondta, és visszaült a helyére. Mivel Waterville még mindig állt, hozzátette:

- Kérlek, ülj már le, azt hiszem meglátott.

- Nem akarod, hogy észrevegyen? - kíváncsiskodott Waterville, miközben leült.

Littlemore habozott.

- Nem akarom elrontani a játékát.

Közben véget ért a szünet, és a függöny ismét felgördült.

Eredetileg Waterville ötlete volt, hogy színházba menjenek. Littlemore, aki mindig húzódozott, ha valamit csinálni kellett, most is azt tanácsolta, hogy ezen a szép estén üljenek ki szivarozni a bulvár elegáns részén a Grand Café elé. Most azonban Rupert Waterville-nek a második felvonás még az elsőnél is kevésbé tetszett, pedig már azt is unalmasnak találta. Egyre többet gondolt arra, hogy vajon társa ott akar-e maradni az előadás végéig; ám ezen kár

volt a fejét törnie, mert ha Littlemore egyszer ott ült a színházban, biztos volt, hogy a cselekvéstől való irtózása visszatartja majd a távozástól. Waterville azon is gondolkozott, vajon mit tud barátja a páholyban látott hölgyről. Egyszer-kétszer rásandított Littlemore-ra és látta, hogy nem a darabra figyel. Másra gondolt, biztosan arra az asszonyra. Amikor a függöny újra legördült, Littlemore a helyén maradt, és szokása szerint hagyta, hogy a beljebb ülők átbukdácsoljanak hosszú lábain, és kidudorodó testrészeikkel a térdét súrolják. Mikor már csak ketten maradtak a sorban, Littlemore megszólalt:

- Mégiscsak szeretném látni. - Úgy beszélt, mintha Waterville mindent tudna az asszonyról. Waterville jól tudta, hogy ez nem így van, de mivel nyilvánvalóan sok volt a tudnivaló, úgy érezte, semmit sem veszít egy kis tapintatos hallgatással, így egyelőre nem kérdezett semmit, csak ennyit mondott:

- Tessék, itt a látcső.

Littlemore jóindulatú sajnálkozással nézete rá.

- Nem úgy gondoltam, hogy bámuljam ezzel a vacakkal. Látni szeretném, úgy mint régen.

- Hogyan? - kérdezte Waterville, szélnek eresztve a tapintatos hallgatást.

- San Diegóban, a hátsó verandán. - Mivel a kérdező ezt a felvilágosítást hallva rábámult, így folytatta: - Gyere ki a levegőre, ott majd többet mondok.

Előrementek ahhoz a keskeny, alacsony ajtóhoz, amely inkább nyúlketrechez illene, mint egy nagy színházhoz; ezen át lehet a Comédie földszintjéről az előcsarnokba jutni, és mivel Littlemore ment elől, mögötte haladó jámbor barátja meglátta, hogy feltekint az őket érdeklő páholyra. A két néző közül az érdekesebb éppen hátat fordított a nézőtérnek, úgy látszik, társa után ő is kifelé tartott a páholyból, de mivel a köpenyét nem vette fel, nyilvánvalóan nem akarták még elhagyni a színházat. Littlemore friss levegőre vágyott, de nem az utcára ment, hanem belekarolt Waterville-be, és amint elértek a szép, de rideg lépcsőhöz, amelyen a *foyer*-ba<sup>16</sup> lehet jutni, némán elindult felfelé. Littlemore nem lelte örömét semmiben sem, amiért meg kellett dolgoznia, de - gondolta barátja - most az egyszer nekiindult, meg akarja keresni azt az asszonyt, akit az előbb néhány rövid szóval látszólag már elintézett. A fiatalember egyelőre beletörődött, hogy ne kérdezzen semmit, és így besétáltak a ragyogó szalonba, amelyben Houdon csodálatra méltó Voltaire-szobrának képét tucatnyi tükör veri vissza, a színház látogatóinak nagy bámulatára, kiknek elméje kevésbé éles nyilvánvalóan, mint ama lángeszű férfiúé, akit ezen eleven vonások mutatnak. Waterville tudta, hogy Voltaire nagyon szellemes volt, olvasta a *Candide*-ot, és már többször is volt alkalma megcsodálni a szobrot. A *foyer*-ban nem volt tömeg, néhány tucat ember álldogált elszórt csoportokban a fénylő parketten, mások kimentek a teraszra, amely a Palais Royal térre néz. Az ablakok nyitva álltak, Párizs ragyogó fényeiben úgy tűnt fel az unalmas nyári este, mintha ünnepély volna vagy forradalom; hangok moraja szállt fel az utcáról és még a *foyer*-ba is behallatszott a kemény, sima, aszfaltról a lovak patáinak halk csattogása és a zezugoló bérkocsik zöreje. Voltaire szobra előtt, háttal barátainak, egy hölgy és egy úr állt; a fehér ruhás hölgynek még a színházi kalapja is fehér volt. Littlemore azt érezte, amit annyian éreznek ezen a helyen, hogy a jelenet tipikusan párizsias, és talányos mosollyal mondta:

- Mulatságos itt látnom őt. Utoljára New Mexicóban láttam.

- New Mexicóban?

---

<sup>16</sup> Előcsarnok.

- San Diegóban.

- Aha, tudom, a hátsó verandán - mondta Waterville, aki előtt lassan kialakult a kép. Nem tudta, hol fekszik San Diego, mert ha Európa földrajzával behatóan foglalkozott is abból az alkalomból, hogy nemrég Londonba nevezték ki, holmi alacsonyabb diplomáciai beosztásba - hazája geográfiáját bizony meglehetősen elhanyagolta.

Nem beszéltek hangosan, és nem is álltak közel a fehér ruhás hölgyhöz, az mégis mintha meghallotta volna őket, megfordult. Először Waterville-re nézett, és azt látta a hölgy arcán, hogy nem azért hallhatta meg őket, mert hangosan beszéltek, hanem mert igen jó a hallása. Futólag George Littlemore-ra pillantott, de a tekintetén még akkor sem látszott, hogy felismeri. A következő pillanatban azonban már felvillant rajta a felismerés, arca finoman elpirult, és állandónak látszó mosolygása egyszerre felragyogott. Sarkon fordult, maga volt most a megtettesült kedvesség, ajkai kissé szétnyíltak, és könyékig kesztyűbe bújtatott kezét szinte parancsolón nyújtotta kézfogásra. Még szebb volt, mint messziről.

- Na de ilyet! - kiáltotta olyan hangosan, hogy a teremben mindenki azt hitte, hozzá szóltak. Waterville meglepődött; még a hátsó veranda emlegetése után is készületlenül érte, hogy az asszony amerikai. A kiáltásra a hölgy kísérlője is megfordult; karcsú, hamvas ifjú volt, frakkban, zsebre vágott kezekkel - Waterville látta, hogy ő aztán nem amerikai. Nagyon is komolyan látszott, egy ilyen csinos, jól öltözött fiatalemberhez szinte nem is illett ez - és összehúzott szemmel lenézett Waterville-re és Littlemore-ra, noha nem is volt magasabb náluk. Azután visszafordult Voltaire szobrához, mintha lelke mélyén mindig is számított volna arra, hogy a társaságában levő hölgy olyan emberekkel találkozik majd, akiket ő nem ismer, és nem is nagyon vágyik megismerni. Ez mintha valamiképpen megerősítette volna Littlemore-nak azt az állítását, hogy az asszony nem kifogástalan úrihölgy. De a partnere úriember volt, ehhez kétség nem férhetett.

- Hát maga meg honnan pottyant ide? - kérdezte az asszony.

- Már régebben itt vagyok - mondta Littlemore, amint elég lassú léptekkel indult kezét fogni. Halványan elmosolyodott, de komolyabb volt, mint az asszony - tekintetével úgy kereste a tekintetét, mintha kicsit veszélyes volna; viselkedése a joggal óvatos emberéhez hasonlított, aki egy sima szőrű, puha mozgású, de vélhetőleg veszélyes vadállat felé közeledik.

- Mármint hogy itt, Párizsban?

- Nemcsak itt, mindenfelé Európában.

- Jé, de furcsa, hogy eddig nem találkoztunk!

- Jobb későn, mint soha - mondta Littlemore kicsit merev mosollyal.

- Maga csak a régi maradt! - folytatta az asszony.

- Maga is - elbűvölő, mint mindig -, felelte Littlemore nevetve. Látszott, hogy könnyedén akar viselkedni. Talán most, szemtől szembe, az asszony váratlanul jobban hatott rá, mint ahogy lent a zsöllyében elképzelte, amikor elhatározta, hogy feljön és megkeresi.

Míg Littlemore beszélt, az asszonyt kísérő fiatalember abbahagyta Voltaire tanulmányozását, közönyös arccal megfordult, de nem nézett sem Littlemore-ra, sem Waterville-re.

- Hadd mutatom be a barátomat - folytatta az asszony. - Sir Arthur Demesne - Mr. Littlemore. Mr. Littlemore - Sir Arthur Demesne. Sir Arthur Demesne angol. - Mr. Littlemore honfitársam, régi jó barátom, és nem láttam évek óta. Mióta is? Júj, ne is számoljuk! Csodálom, hogy megismert - folytatta Littlemore-hoz fordulva. - Rémesen megváltoztam.

Mindezt csengő, vidám hangon mondta, s ez annál jobban hallatszott, mert valami simogató lassúsággal beszélt. A két férfi a bemutatásnál egymásra pillantott, az angol mintha egy kicsit el is pirult volna. Kényelmetlen volt neki az asszony társasága.

- Eddig nem mutattam be valami sok embernek - folytatta az.

- Nem tesz semmit - mondta Sir Arthur Demesne.

- Ej de furcsa magát látni - kiáltott fel a nő, még mindig Littlemore-t nézve. - Látom ám azért, hogy maga is megváltozott!

- Maga iránt nem.

- Na ez majd kiderül! Miért nem mutatja be a barátját? Hisz majd eleped, hogy megismerhessen!

Littlemore hozzálátott ehhez a szertartáshoz, de azt a lényegére egyszerűsítve csak Waterville-re nézett és elmormolta a nevét.

- Hát az én nevemet miért nem mondja? - kiáltott fel az asszony, amikor Waterville szertartásosan meghajolt előtte. - Remélem nem felejtette el!

Littlemore egy pillantást vetett rá, amely kíváncsibb volt az eddigieknél s szavakba foglalva talán így lehetett volna kifejezni: - Az ám, de melyik nevét?

Az asszony felelt a kimondatlan kérdésre, miközben kezét nyújtott Waterville-nek is, mint előbb Littlemore-nak.

- Örülök, hogy megismerhettem, Mr. Waterville. Mrs. Headway vagyok, talán már hallott rólam. Ha járt valaha Amerikában, biztos hallott rólam, ha New Yorkban talán nem is, a nyugati városokban mindenesetre. Amerikai? Nagyszerű, akkor valamennyien honfitársak vagyunk, kivéve Sir Arthur Demesne-t. Hadd mutatom be magát Sir Arthurnak. Sir Arthur Demesne - Mr. Waterville. Mr. Waterville - Sir Arthur Demesne. Sir Arthur Demesne országgyűlési képviselő, pedig ugye milyen fiatal? - Erre a kérdésre nem várt feleletet, de hirtelen egy másikat tett fel, miközben ide-oda tologatta karkötőit kesztyűjének hosszú, bő szárán.

- Hát maga meg min gondolkodik, Mr. Littlemore?

Littlemore azon gondolkodott, hogy úgy látszik, valóban elfelejtette az asszony nevét, mert az imént hallott név semmiféle emléket nem ébresztett benne. De ezt nemigen mondhatta meg.

- San Diegóra gondoltam.

- A hátsó verandára a nővéremnél? Ne tegye; jaj, de rémes volt! A nővérem már elhurcolkodott onnan, azt hiszem, senki sem maradt ott.

Sir Arthur Demesne olyan arckifejezéssel nézett az órájára, mintha tudtára óhajtaná adni a társaságnak: nem vesz részt efféle meghitt visszaemlékezésekben. Úgy látszik, a vele született önuralomhoz bizonyos fokú félénkség is járult. Olyasmit mondott, hogy ideje volna visszamenni a helyükre, Mrs. Headway azonban nem méltatta figyelemre megjegyzését. Waterville azt kívánta, bárcsak még maradna; úgy bámulta az asszonyt, mint valami elbűvölő festményt. Homlokába mélyen benőtt hajának szép sűrű hullámai a fekete szín olyan árnyalatában játszottak, amely manapság egyre ritkább; arcbőre fehér virágok hamvát viselte, és mikor a fejét oldalra fordította, tisztán metszett arcélének vonala szép kameára emlékeztetett.

- Tudja-e, hogy a legelőkelőbb színház, ez meg Voltaire, a közismert író? - csacsogta az asszony, keresett nyájassággal Waterville-hez fordulva.

- Lelkes híve vagyok a Comédie Française-nak - felelte Waterville mosolyogva.

- Rossz az akusztikája; egy szót sem hallottunk - mondta Sir Arthur.
- Ja igen, a páholyok - mormolta Waterville.
- Egy kicsit én is csalódtam - folytatta Mrs. Headway -, de azért érdekel, hogy mi lesz azzal az asszonnyal.
- Donna Clorindával? Azt hiszem, a végén lelövik. A francia darabok végén mindig agyonlövik az asszonyokat - mondta Littlemore.
- Akárcsak San Diegóban - kiáltotta Mrs. Headway.
- Ó, San Diegóban inkább az asszonyok lövöldöztek.
- Magát, úgy látszik, épségben hagyták - felelte huncutkodva Mrs. Headway.
- Szitává lőttek, tele vagyok sebekkel.
- Hát ez igazán érdekes - folytatta a hölgy, s megint a Houdon-szobor felé fordult. - Gyönyörű műalkotás.
- Talán éppen most olvasta Monsieur de Voltaire valamelyik könyvét? - kérdezte Littlemore.
- Nem, de már megvettem a műveit.
- Nem hölgyeknek való olvasmány - mondta az ifjú angol komolyan, és karját nyújtotta Mrs. Headway-nek.
- Igazán szólhatott volna, mielőtt megvettem a könyveket! - kiáltott fel méltatlankodva az asszony.
- El sem tudtam képzelni, hogy megvesz százötven kötetet.
- Százötvenet? Hiszen csak kettőt vettem!
- Kettő talán nem fog megártani - mondta Littlemore mosolyogva.

Az asszony szemrehányó pillantást vetett rá.

- Tudom én, hogy érti ezt; sokat nem ronthat már rajtam. De ha rossz is vagyok, azért el kell, hogy jöjjön hozzám.

És amint tovasuhogott az angoljával, sebtében odavetette a hotel címét. Waterville érdeklődve nézett az angol után, hallotta a nevét Londonban, és a képét is látta a „Vanity Fair”-ben. Akárhogy erősítette ez az úriember, még nem volt itt az ideje, hogy visszatérjenek, így Littlemore kiment barátjával a *foyer* teraszára.

- Headway, Headway, honnan a csudából szedte ezt a nevet? - dünnyögött magában Littlemore, míg lenéztek a nyüzsgő félhomályba.
- Gondolom, a férjétől - vélte Waterville.
- A férjétől? Szeretném tudni, melyiktől? A legutolsót Becknek hívták.
- Hát hány férje volt? - kérdezte Waterville, aki már szerette volna tudni, hogyan is áll a dolog, miért nem úriasszony Mrs. Headway.
- Sejtelmem sincs róla. De nem lenne nehéz kinyomozni, mert azt hiszem, még él valamennyi. Amikor én megismertem, még Mrs. Beck volt, Nancy Beck.
- Nancy Beck - kiáltott elhűlve Waterville. Az asszony finom vonalú profiljára gondolt, amely valamelyik csinos római császárné arcéléhez hasonlított. Sok minden szorul itt magyarázatra!

Míg visszatértek a helyükre, Littlemore pár szóval mindent megmagyarázott. De azt beismerte, hogy a jelenlegi helyzettel ő maga sincs tisztában. Az asszony annak az időnek az emléke volt, amelyet Littlemore Amerika nyugati államaiban töltött; mintegy hat éve látta utoljára. Nagyon jól ismerte, és többfelé is találkozott vele; az asszony a délnyugati államokban fordult meg legsűrűbben. Hogy milyen minőségben, azt nemigen lehetett tudni, csak annyit, hogy mindig a társaságban forgott. Az a hír járta, hogy van egy Philadelphus Beck nevezetű férje, aki egy demokrata párti újság, a „Dakotah Sentinel” szerkesztője. Littlemore sohasem látta a férjét, a házaspár külön élt. San Diegóban az volt a vélemény, hogy Beckék házasságának körülbelül vége. Most eszébe jutott Littlemore-nak, hogy később mintha az asszony válásáról hallott volna beszélni. Mindig könnyen sikerült elválnia, olyan megnyerő volt valóperének a tárgyalásán. Az előtt a férfi előtt, akinek a nevét Littlemore elfelejtette, akadt már egy-két férje, de azt pletykálták, hogy ezeknek is volt elődjük. A válás volt a hölgy specialitása. Amikor Littlemore Kaliforniában megismerte, Mrs. Grencille-nek mondta magát, de Littlemore-nak a fülébe jutott, hogy ezt a nevet nem házasság révén szerezte, hanem a lánykori nevét vette fel ismét, egyik szerencsétlen házasságának felbontása után. Akadtak hasonló epizódok az életében, valamennyi házassága balul ütött ki, és elhordott már vagy fél tucat nevet. Elragadó asszony volt, kivált New Mexicó-i létére, csak egy kicsit gyakran vált; meglehetősen próbára tette az ember hiszékenységét, alighanem több férfitől vált el, mint ahányhoz hozzámert.

San Diegóban a nővérénél lakott (az is vált már), akinek az akkori férje, a város első embere, egy hatlövétű pisztoly segítségével igazgatott egy bankot, és soha nem engedte, hogy Nancy magányos korszakaiban nélkülözze az otthon melegét. Nancy igen fiatalon kezdte, ma körülbelül harminchét éves lehet. Littlemore mindössze erre gondolt, amikor azt mondta róla, hogy nem kifogástalan úrihölgy. A férjek sorrendje meglehetősen összezavarodott. A nővér legalábbis egyszer olyasmit mondott, hogy egy télen ő maga sem tudta, kicsoda is tulajdonképpen Nancy férje. Főleg lapszerkesztőkre specializálódott - nagyra becsülte az újságírói pályát. Aljas gazemberek lehettek mind, mert az asszony szeretetreméltósága vitathatatlan volt. Mindenki tudta, hogy amit tett, önvédelemből tette. Mert tett egyet-mást - és itt ez volt a lényeg. Nagyon csinos, jóindulatú és eszes teremtes volt, messze földön nem akadt nála kellemesebb partner. A nyugat hamisítatlan leánya volt a Csendes-óceán partjának virága: műveletlen, vakmerő, csiszolatlan, de telve bátorsággal és életerővel, ösztönös intelligenciával, meg valami szeszélyes jó ízléssel is. Mindig azt hajtogatta, hogy csak a jó szerencsét várja - most, úgy látszik, végre megtalálta. Littlemore el sem tudta képzelni, hogy akkoriban hogyan bírta volna ki Nancy nélkül az életet. Szarvasmarhatenyésztésbe kezdett egy farmon; San Diego volt a legközelebbi város, lóháton járt be, hogy az asszonyt meglátogassa. Néha egy hétig is bent maradt. Ilyenkor minden este meglátogatta. Rettenetes hőség volt; többnyire a hátsó verandán üldögéltek. Az asszony mindig igen vonzó volt, és majdnem olyan elegáns, mint most. Ami a külsejét illeti, mintha alig egy órája került volna át abból az ócska porfészekből a Szajna-parti városba.

- Csodálatos nők akadnak nyugaton - mondta Littlemore.

- Csak kedvező alkalomra van szükségük, úgy mint neki.

Szerelem nem volt közöttük. Persze lehetett volna - de történetesen nem volt. Headway feltehetően Beck után következett; talán mások is szerepeltek a kettőjük közé eső időben. Az asszony nem volt bent a „társaságban”; csak ismerték, mint helyi nevezetességet. („A bájos és művelt Mrs. Beck” - így emlegette minden újság, a többi szerkesztő, akinek még nem volt a felesége.) Bár abban a tág világban ez is többet jelentett. Az asszony nem ismerte Kelet-

Amerikát, és Littlemore legjobb tudomása szerint akkortájt még soha nem járt New Yorkban. De az alatt a hat év alatt sok minden megtörténhetett, és annyi biztos, hogy Nancy „feltört”.

- Mindent nyugatról kapunk - mondta Littlemore, mint New York-i -, kétségtelenül onnan kerülnek majd ki legragyogóbb asszonyaink is. Ez a kis nő messzebbre tekintett, New Yorkon túl, már akkoriban mindig Párizson járt az esze, Párizsról beszélt, bár semmi kilátása nem volt arra, hogy valaha megismerheti, de New Mexicót ezzel szédítette. Becsvágyó volt, és valami előérzet azt súgta neki, hogy jobb életre hivatott. Már San Diegóban elképzelte a maga kis Sir Arthurját. Néha egy-egy kóbor angol vetődött az útjába. Nem voltak arisztokraták, sem országgyűlési képviselők, de a szerkesztők után kellemes változatosságot jelentettek. Littlemore kíváncsian várta, mihez kezd az asszony jelenlegi szerzeményével. Biztosan boldoggá teszi, ha a fiú egyáltalában képes erre a lelkiállapatra, ami nem látszott valószínűnek. Az asszony ragyogott; úgy látszik, Headway jól megszédte magát, mely teljesítményt elődei nem voltak képesek elérni. Az asszony pénzt nem fogad el, Littlemore biztos volt ebben.

Amíg vissza nem értek a helyükre, Littlemore humoros hangnemben beszélt, bár néha egy kicsit elmerengett, ami régi emlékek felidézésével óhatatlanul együtt jár. Majd hirtelen felnevetett.

- Egy szobor művészi értékéről beszél, meg Voltaire műveiről! - kiáltotta visszatérve az asszony néhány mondatára. - Mulatságos hallani, ahogy a szakértőt adja. New Mexicóban ugyan fogalma sem volt semmiféle műalkotásról!

- Nem hiszem, hogy affektál - mondta Waterville, aki valami bizonytalan indítékból elnézően ítélte meg az asszonyt.

- Nem hát, csak - ahogy ő is mondja - „rémesen” megváltozott.

Még nem folytatódott az előadás, mire a helyükre értek, és mindketten még egyszer felnéztek Mrs. Headway páholyára. Az asszony hátradőlt és lassan legyezgette magát; nyilvánvalóan Littlemore-t figyelte, mintha arra várt volna, mikor lép be a nézőtérre. Sir Arthur Demesne ott borongott mellette, rózsaszínű, kerek állat magas keménygallérjára támasztva. Látszólag egyikük sem beszélt.

- Biztosan boldoggá teszi - vélte Waterville.

- Igen, az ilyenek így mutatják ki a boldogságot.

- Csak így egyedül mászkál vele? Hol a férje?

- Biztosan elvált tőle.

- És most hozzá akar menni ehhez a baronethez? - Ezt Waterville úgy kérdezte, mintha társa mindentudó volna.

Littlemore-t mulattatta, hogy egy ideig annak is látsszék:

- Azt hiszem, inkább a baronet akarja elvenni feleségül.

- Hogy tőle is elváljon, mint a többiektől?

- Azt már nem, most az egyszer azt kapta meg, amit akart - mondta Littlemore, mialatt a függöny felgördült.

Littlemore három nap múlva látogatott csak el az asszony által említett Hôtel Meurice-be. Mi pedig használjuk fel ezt az időt arra, hogy néhány szóval kiegészítsük a tőle hallottakat. George Littlemore tartózkodása a Távol Nyugaton a szokásos próbálkozás volt; azért ment oda, hogy megtöltse zsebét, amelyet ifjúkori tékozlása kiürített. Első kísérlete csődöt mondott;



elmúltak már azok az idők, amikor még egy olyan ifjú is könnyen szerezhetett vagyont, akiről azt hinné az ember, hogy valamit csak örökölt nemrég elhunyt, köztisztelőben álló atyjának tehetségéből, amelyet az idősebb Littlemore főként a teaimportja körül kamatoztatott, s ennek következtében tudta fiát jó módon hátrahagyni. Littlemore elherdálta atyai örökségét, és csak lassan fedezett fel magában valami tehetséget, amely főként mértéktelen dohányzásra és szilaj csikók betörésére irányult, azonban az úgynevezett szabad foglalkozások közül egy sem érdekelte különösen. Elküldték a Harvard-egyetemre, hogy képességeit kifejleszthesse, de ott ezek olyan formában jelentkeztek, hogy megnyirbálásuk sürgetőbbnek látszott kifejlesztésüknél. A megnyirbálást hosszabb tartózkodás képviselte Connecticut völgyének egyik kedves falucskájában. A falusi élet, távol az egyetemtől, megmentette Littlemore-t; talán azáltal, hogy magányossá tette, és lehűtötte esztelenségekre irányuló becsvágyát. Harmincéves korára Littlemore egyetlen hasznos tudományt sem sajátított el, hacsak a közöny nagy művészetét nem számítjuk a hasznos tudományok közé. Közönyéből egy szerencsés fordulat rázta fel. Szívességet akart tenni egy barátjának, aki még nála is jobban szűkölködött pénz dolgában, és egy sikeres pókerjátszmából származó közepes összegért megvásárolta egy ezüsbánya részvényeit, amelyről még az eladó is szokatlan őszinteséggel ismerte el, hogy az érc teljességgel hiányzik belőle. Littlemore meglátogatta bányáját, és meggyőződött arról, hogy emez állítása megfelel a valóságnak, azonban mintegy két év múlva mindent felforgatott egy másik részvényes hirtelen feléledő kíváncsisága. Ez az úriember azt tartotta, hogy ezüsbánya ezüst nélkül éppoly ritka, mint ok okozat nélkül, és felfedezte a dolgok legmélyén ezt az értékes elemet. Littlemore-t igen kellemesen érintette ez a felfedezés, s végül így jutott birtokába annak a vagyonnak, amelyet eladdig sok egyhangú éven, kietlen tájon át hasztalan üldözött, s amelyet ő, aki sohasem igyekezett valami nagyon, talán meg sem érdemelt. A Hôtel Meurice-ben tartózkodó hölgyvel még azelőtt ismerkedett meg, hogy ez a szerencse érte volna. A bánya makacsul jövedelmező maradt, és most már Littlemore-é volt a részvények többsége. Így tudott többek között egy szarvasmarha-tenyésztő farmot is venni Montanában, nagyobb és szebbet a San Diego melletti pár holdnyi szikes területnél. Farmok, bányák fokozzák az ember biztonságérzetét, és Littlemore szokott szenvtelenségéhez az a tudat is párosult, hogy jövedelmi forrásait nem kell aggodalmaskodva ellenőriznie: a magafajta embernek ugyanis ez a kötelezettség minden örömét megkeserítette volna. Nem mintha szenvtelensége nem lett volna alaposan próbára téve. Hogy csak egy példát említsünk - a legfontosabbat: egyévi házasság után elvesztette a feleségét. Ez mintegy három esztendővel a fent leírt találkozás előtt történt. Már elmúlt negyvenéves, amikor megismerkedett egy huszonhárom éves fiatal lánnyal és megkérte a kezét, s a lány is, akárcsak ő maga, minden eshetőséget számba véve, hosszú, boldog évek sorára készülődött. Felesége egy kislánykát hagyott rá, kit Littlemore most egyetlen húgának gondjaira bízott, aki egy angol földesúr felesége, és egy sivar hampshire-i park úrnője volt. Ez a hölgy, Mrs. Dolphin, úgy ejtette rabul a maga földbirtokosát, hogy az az Egyesült Államokba utazott azzal az eltökélt szándékkal, hogy az ottani intézményeket tanulmányozza. Egyetlen intézményről nyilatkozott csak kedvezően: a nagy városokban látható sok csinos lányról, tehát egy-két év múlva visszatért New Yorkba, hogy feleségül vegye Littlemore kisasszonyt, aki nem tékozolta el az atyai örökséget, úgy, mint a bátyja. Jó pár évvel később sógornője és bátyja, esküvőjük után, Európába érkeztek, és a sógornő, aki azzal biztatta magát, hogy Londonban az orvosok csallhatatlanok, ott is halt meg egy héttel kislányának születése után. Szegény Littlemore pedig, bár egyelőre lemondott gyermekéről, ezekben a nyomasztó országokban éldegélt, hogy a hampshire-i gyerekszoba közelében maradhasson. Megjelenése figyelemre méltó volt, különösen, mióta haja és bajusza megőszült. Magas, izmos, arányos alakja kissé meghajlott; tehetségesnek, de közönyösnek hitték, és általában olyan jelentőséget tulajdonítottak személyének, amilyenre ő nem is gondolt. Tekintete átható volt, de nyugodt is, halványan, szórakozottan, de rendkívül őszintén tudott elmosolyodni. Fő foglalkozása a semmit-

tevé volt, ezt azonban művészi tökélyre vitte. Ez a tulajdonsága élénk irigységet keltett a nagyon is becsvágyó és folyton aggodalmaskodó Rupert Waterville-ben, aki tíz évvel volt Littlemore-nál fiatalabb; aggodalmai sohasem vonatkoztak súlyos dolgokra, de örökösen nyomasztották, így semminek az idejét nem tudta kivárni. Littlemore közönyét a tökély csúcsának tartotta, és abban reménykedett, hogy egyszer majd ő is eljut odáig, hisz ez teszi függetlenné az embert. Az ilyen ember beéri a maga erejével. Littlemore egy egész estén át tudott szótlanul, mozdulatlanul üldögélni, egyik szivarról a másikra gyújtott, és szórakozottan bámulta a körmeit. Mivel mindig tudta róla, hogy derék ember és vagyont is szerzett, fásult viselkedését senki sem tulajdoníthatta ostobaságnak vagy mogorvaságnak. Biztosan száz dolog is akad, amin eltűnődhet, hiszen annyi emléket és élettapasztalatot gyűjtött. Waterville azt hitte, ha fiatal éveit jól felhasználja, és egy sereg tapasztalatra tesz szert, negyvenöt éves korára talán neki is jut majd arra ideje, hogy a körmeit vizsgálgassa. Az volt az érzése, hogy az efféle vizsgálódás - természetesen nem betű szerint, de szimbolikusan értve - a világfi ismertető jele. Waterville nem számolt azzal, hogy egy külügyminisztérium néha hálátlan is lehet, s arról is meg volt győződve, hogy megkezdte diplomáciai karrierjét. Az ifjabbik volt a két követségi titkár közül, akik az Egyesült Államok londoni nagykövetségének személyzeti létszámát oly rendkívül megszorítják, és jelenleg évi szabadságát töltötte. A rejtélyesség illik egy diplomatahoz, és bár Waterville nem akarta mindenben Littlemore példáját követni - talált ő jobb példaképeket is a londoni diplomáciai testületben -, határozottan rejtélyesnek képzelte magát, amikor Párizsban egy este megkérdezték tőle: mit szeretne csinálni, ő pedig azt válaszolta, hogy semmit; legszívesebben időtlen időig elüldögélt a Grand Café előtt a Boulevard de la Madeleine-en (nagyon kedvelte a kávéházakat), és rendelte az egyik feketét a másik után. Littlemore a maga jószántából még színházba is csak elvértve ment, az, hogy ellátogattak a Comédie Française-be - amiről az imént beszámoltunk -, Waterville kérésére történt. Néhány nappal azelőtt látta a „Demi-monde”<sup>17</sup> című darabot, és azt hallotta, hogy a „L’Aventurière” ugyanazt a tárgyat mutatja be más megvilágításban: hogyan jár az olyan lelkiismeretlen nőszemély, aki tisztességes családba akar befurakodni. Waterville úgy vélekedett, hogy a nő mindkét esetben megérdemelte sorsát, de jobban szerette volna, ha a becsület képviselői kevesebbet hazudnak az igazság érdekében. Littlemore és Waterville, ha nem is bizalmas, de jó barátok voltak, és sok időt töltöttek egymás társaságában. Littlemore végül is örült, hogy elment a színházba, mert az új Nancy Beck mégiscsak nagyon érdekelte.

## 2

Littlemore szándékosan halogatta a látogatást; erre több oka is volt, nem szükséges valamennyit felsorolni. Amikor végre elment, Mrs. Headwayt otthon találta, és azon sem lepődött meg, hogy Sir Arthur Demesne is ott ül a szalonban. Volt valami a levegőben, amiből érezni lehetett, hogy ennek az úriembernek a látogatása már huzamosabb ideje tart. Littlemore azt hitte, hogy a körülményekre való tekintettel most majd befejezi, hisz közös háziasszonyuk biztosan elmesélte már neki, hogy Littlemore milyen régi, meghitt barátja. Természetesen lehetséges, hogy Sir Arthur jogot szerzett magának az ottmaradásra, legalábbis a viselkedése erre vallott, de mennél határozottabbak azok a jogok, annál inkább megengedheti magának, hogy most elegánsan lemondjon róluk. Így tűnődött Littlemore, míg Sir Arthur csak ült és bámult, a távozási szándék legcsekélyebb jele nélkül. Mrs. Headway nagyon barátságos volt,

---

<sup>17</sup> Félvilág; félvilági nő.

általában úgy bánt mindenki vel, mintha már száz éve ismerné. Alaposan leszidta Littlemore-t, hogy nem látogatta meg előbb, de ezt is csak barátságból tette. Napvilágnál kicsit hervatagnak látszott, de arckifejezése még megtartotta üdeségét. A szálloda legjobb lakosztályában lakott, és meglátzott rajta a nagy vagyon; útimsallja kint lebzelt az előszobában; az asszony nyilvánvalóan értette a módját, hogyan kell jól élni. Megpróbálta Sir Arthurt is belevonni a beszélgetésbe, de a fiatalember rendületlenül ellenállt minden efféle próbálkozásnak, noha továbbra is ott maradt. Csendesen mosolygott, de meglátzott rajta, hogy kényelmetlenül érzi magát. Ezért a beszélgetés csak felszínes csevegés maradt - bár régente korántsem ez jellemezte Mrs. Headway találkozásait a barátaival. Az angol kitartóan nézte Littlemore-t, amit ő magában csendesen mulatva, eleinte egyszerűen féltékenységgel magyarázott.

- Kedves Sir Arthur, tegye meg nekem azt a szívességet, hogy elmegy - kérte Mrs. Headway egy negyedóra múlva.

Sir Arthur felkelt és vette a kalapját:

- Azt hittem, kellemesebb magának, ha maradok.

- Hogy megvédjen Mr. Littlemore-tól? Gyerekkorom óta ismerem, és tudom azt is, mi rossz telik tőle.

Egy pillanatig elbűvölő mosollyal nézett a távozófélben levő látogatójára, majd egész váratlanul hozzátette:

- A múltamról szeretnék vele beszélgetni.

- Éppen azt szeretném hallani - mondta Sir Arthur, már a kilincset fogva.

- Amerikaiul fogunk beszélni, azt maga úgysem értené. Ő ugyanis csak angolul beszél - szokása szerint beírte ennyi magyarázattal, amikor a baronet, közölve, hogy este mindenképpen visszajön, kilépett az ajtón.

- Nem tud semmit a maga múltjáról? - kérdezte Littlemore, s igyekezett, hogy kérdése ne hangozzék szemtelenségnek.

- Már hogyne tudna. Elmondtam én neki mindent, csak hogy nem érti. Nagyon furcsák ezek az angolok; én azt hiszem, egy kicsit nehéz lehet a felfogásuk. Ez hírt sem hallotta még olyan asszonynak, aki...

Itt Mrs. Headway elhallgatott, de Littlemore tudta, mit akar mondani.

- Mit nevet? Ez csak nem fontos - folytatta az asszony -, ezeknek halvány fogalmuk sincs arról, mi minden van ezen a világon. De azért nagyon kedvelem ám őket, azaz hogy őt. Igazi úriember, ugye érti, mit akarok ezzel mondani? Csak mindig itt ragad, és nem valami szórakoztató. Igazán örülök magának, jólesik egy kis változatosság.

- Úgy érti, hogy én nem vagyok úriember? - kérdezte Littlemore.

- Ugyan már! New Mexicóban az volt. Azt hiszem, maga volt az egyetlen úriember, és remélem, az is maradt. Azért ismertem meg múltkor este. Ugye tudja, megtehettem volna, hogy keresztülnézek magán?

- Még most is megteheti.

- Azt már nem! Mást akarok én, azt, hogy segítsen nekem.

- Hogy segítsen magának?

Mrs. Headway az ajtóra szegezte tekintetét.

- Mit gondol, itt lehet még az az ember?
  - Az a fiatalember, a maga szegény kis angolja?
  - Nem ő, hanem Max. Max, az útimarsallom - mondta Mrs. Headway előkelően.
  - Fogalmam sincs róla, de ha akarja megnézem.
  - A világért sem! Akkor valami utasítást kell neki adnom, és nem tudom, hogy mi a csodát kérjek tőle. Csak üldögél ott kint órák hosszat; egyszerű szokásaim vannak, nem tudom eléggé foglalkoztatni. Félek, hogy nem vagyok elég találékony.
  - Az előkelőség átka - mondta Littlemore.
  - Bizony, rém előkelő vagyok. Tulajdonképpen élvezem is, csak mindig félek, hogy meghall valamit. Nagyon hangosan beszélek; ez is olyasmi, amiről le akarok szokni.
  - Miért akar megváltozni?
  - Mert annyi minden megváltozott - felelte Mrs. Headway könnyű sóhajjal. - Hallotta, hogy elvesztettem a férjemet? - tette hozzá hirtelen.
  - A férjét, Mr... - itt Littlemore egy kis szünetet tartott, amit az asszony, úgy látszik nem értett meg.
  - Mr. Headwayt - mondta azután ünnepélyesen. - Utolsó találkozásunk óta sok mindenben volt részem: házasság, halál, kellemetlenségek, miegymás.
  - Azelőtt is elég sok házasságban volt része - próbálkozott Littlemore egy megjegyzéssel.
- Az asszony rátekintett szelíd fényben ragyogó szemével, és pirulás nélkül mondta:
- Igazán nem is volt az olyan sok.
  - Nem volt annyi, mint amennyit az emberek gondoltak.
  - Nem annyi, mint amennyiről suttogtak. Nem emlékszem rá, hogy férjnél voltam-e éppen, amikor utoljára találkoztunk.
  - Azt mondták - felelte Littlemore -, de Mr. Becket sohasem láttam.
  - Azzal aztán nem sokat vesztett, hitvány egy alak volt. Csináltam jó néhány dolgot életemben, amit magam sem tudok már megérteni, nem csoda, hogy más sem tudja. De mindez már a múlté. Igazán azt hiszi, hogy Max nem hall meg semmit? - kérdezte hirtelen.
  - Nem tudom. De ha azt gyanítja, hogy a kulcslyuknál hallgatózik, a maga helyében elküldeném.
  - Nem hinném, hogy ilyet tesz. Az ajtót néha hirtelen kinyitom.
  - Akkor nem hall semmit. Fogalmam sem volt róla, hogy ennyi a titka. Amikor elváltunk, Mr. Headway még a jövő zenéje volt.
  - Hát most már a múlté. Aranyos ember volt - igazán meg tudom érteni, hogy hozzámentem. De aztán már csak egy évig élt. A szívneuralgiája vitte el. Engem kitűnő anyagi viszonyok között hagyott itt.
- Úgy sorolta fel ezeket a különböző tényeket, mintha egyenértékűek lennének.
- Örülök, hogy ezt hallom; magának mindig költséges passziói voltak.

- Pénzem van bőven - mondta Mrs. Headway. - A férjemnek Denverben volt birtoka, ennek az értéke iszonyúan emelkedett. Halála után megpróbálkoztam New Yorkkal, de utálok New Yorkot.

Littlemore vendéglátójának ez utóbbi mondatában ott rezgett mindaz a tapasztalat, amit ebből a társaságbeli próbálkozásból leszűrt.

- Az a szándékom, hogy Európában maradok. Európát nagyon kedvelem - jelentette ki.

Kijelentése majdnem jövendőlésszerűen hangzott, míg előző szavaival a múltat idézte. Littlemore mindezt nagy érdeklődéssel hallgatta, és kitűnően mulatott Mrs. Headway-n.

- Azzal a fiatal emberrel utazik? - kérdezte az olyan ember kiszámított nyugalmaival, aki a szórakoztató helyzetet a végletekig ki akarja használni. Az asszony összefonta karját és hátra-dőlt a székében.

- Idehallgasson, Mr. Littlemore - mondta. - Én nagyjából éppen olyan jóhiszemű maradtam, mint Amerikában voltam, csak hogy sokkal jobban kiismerem már magam a világban. Persze, hogy nem azzal a fiatal emberrel utazok, az csak barátság.

- Nem inkább szerelem? - kérdezte Littlemore, elég kegyetlenül.

- Miért, talán az ember utazni szokott a szerelmével? Nem azt akarom, hogy maga mulasson rajtam, inkább segíthetne nekem.

Tekintetét meghatóan gyengéd szemrehányással emelte Littlemore-ra; finomnak és okosnak látszott e percben.

- Mondom, hogy nagyon megszerettem ezt a vén Európát; talán haza sem megyek többé. Szeretném megismerni az itteni életet. Azt hiszem, nekem való; csak valaki segítene egy kicsit az indulásnál. - Egy pillanat múlva hozzátette: - Most egész őszinte leszek magával, Mr. Littlemore, mert egyáltalában nem szégyellem magamat. Be akarok kerülni a jó társaságba, ezért töröm magam.

Littlemore olyan mozdulattal helyezkedett el a székén, mintha nehéz súlyt kellene húznia, és támpontot keresne az erő kifejtéshez. De azért könnyed, tréfálkozó hangon, szinte bátorítón ismételte meg:

- A társaságba? Úgy látom, abban már benne van, ha baronetek az imádói.

- Hisz éppen erre vagyok kíváncsi - mondta az asszony kissé mohón. - Nagyon előkelő egy baronet?

- Ők annak hiszik magukat. De én nemigen értek ilyesmihez.

- Hát maga nincs benn a társaságban?

- Én? A legkevésbé sem. Miből gondolta? A társaság annyira sem érdekel, mint a „Figaró”-nak ez a példánya itt.

Mrs. Headway arcán mély csalódás futott át. Littlemore megértette, hogy az asszony sokat hallott az ő ezüsbányáiról meg marhatenyésztő farmjáról, és így azt remélte, hogy a divatos társaság kellős közepén találja. De Mrs. Headway csakhamar visszanyerte önuralmát.

- Egy szavát sem hiszem el. Maga úriember... hiába, ezen már nem tud változtatni.

- Lehet, hogy az vagyok, de nem úgy élek. - Littlemore egy pillanatnyi habozás után hozzátette: - Talán mert túl sokáig éltem a tágas Délnyugaton.

Az asszony hirtelen elpirult, rögtön megértette; többet is értett, mint amennyit Littlemore mondani akart. De fel akarta a férfit használni, és fontosabbnak érezte, hogy megbocsátónak tűnjön - főként mivel jólesően érezte, hogy valóban megbocsát -, mintsem hogy egy kegyetlen megjegyzést megbüntessen. Annyit azért megengedett magának, hogy egy kissé ironikus legyen.

- Az nem számít; úriember mindig úrimódra viselkedik.

- No, nem mindig - felelte Littlemore nevetve.

- Lehetetlenség, hogy maga a húga révén ne tudjon egyet-mást az európai társaságról - mondta Mrs. Headway.

Littlemore nem tudta eltitkolni meghökkenését, amikor a húgára vonatkozó megjegyzést meghallotta, a hang szándékos könnyedsége sem kerülte el figyelmét.

- Mi köze magának az én húgomhoz? - szeretne volna mondani.

Hogy a húga szóba kerül, az annál kellemetlenebbül érintette, mivel az ő világa egészen más volt, és arról szó sem lehetett, hogy Mrs. Headway valaha is megismerkedhessen vele - ha ugyan ez lenne az, amiért ez a nő, hogy a saját szavával éljünk, „törje magát”. Igyekezett hát mellékvágányra terelni a beszélgetést.

- Mit ért azon, hogy „európai társaság”? Ilyenről nem lehet beszélni. Ez csak afféle homályos fogalom.

- Nos, az angol társaságot értem, azt, amelyikben a húga él, ez az, amire gondolok - szolt Mrs. Headway, aki egyáltalában nem ijedt meg az egyenes beszédétől. - Azokra gondolok, akiket májusban Londonban láttam, az Operában meg a Parkban, akik a királynő fogadásaira járnak. Amikor Londonban voltam, abban a szállodában laktam, amelyik a Piccadilly sarkán áll és a St. James's Streetre néz; órák hosszat álltam az ablaknál és néztem a kocsikázó embereket. Én is tartottam kocsit, és amikor éppen nem az ablaknál álltam, összevissza furikáztam a városban. Egészen egyedül voltam, mindenkit láttam, de senkit sem ismertem - senkim nem volt, aki bármit is megmagyarázott volna. Sir Arthurt akkor még nem ismertem. Csak egy hónapja találkoztam vele Hamburgban. Utánam jött Párizsba, így lett bejáratos hozzám.

Mrs. Headway ezt az utóbbi megállapítást nyugodt, tárgyilagos hangon tette meg, amelyben nyoma sem volt hiúságnak. Mintha megszokta volna, hogy futnak utána, vagy hogy, ha az ember megismerkedik egy úriemberrel Hamburgban, az csak természetes, hogy mindenhová követni fogja. Ugyanabban a hangnemben folytatta:

- Londonban elég nagy feltűnést keltettem, ezt könnyű volt észrevenni.

- Akárhová megy, mindenhol így lesz - mondta Littlemore, de érezte, hogy ezzel nem mond eleget.

- Nagy feltűnést nem akarok kelteni; azt hiszem, az közönséges - válaszolta Mrs. Headway, olyan szelíd bájjal, amelyből arra lehetett következtetni, hogy valami új ötlettel játszik. Nyilván könnyen támadtak új ötletei.

- Múltkor este is mindenki magát nézte a színházban - folytatta Littlemore. - Hogyan remélheti, hogy elkerüli a feltűnést?

- Nem is akarom elkerülni; mindig megnézett mindenki; és azt hiszem, mindig is meg fognak nézni. De az emberre különböző módon bámulhatnak, és én tudom, melyiket akarom. És azt meg is fogom magamnak szerezni! - kiáltott fel Mrs. Headway. Igen pontosan tudta, hogy mit akar.

Littlemore csak ült szemben az asszonnyal, és egy ideig semmit sem szólt. Érzelmek vegyesek voltak, de lassanként ellepték az emlékek, régi helyek, régi órák emléképei. Régebben nem volt válaszfal közöttük - úgy ismerte az asszonyt, ahogy csak a tágas Délnyugaton ismerhet az ember valakit. Őszintén megszerette abban a városban, ahol nevetségessé lett volna minden finnyáskodás. Tudta is ezt, de valahogy mindez a Délnyugathoz tartozott; Nancy Beck iránti szeretete olyan érzés, amelynek a San Diego-i hátsó veranda ad hiteles keretet. Nancy most új formában mutatkozott; nyilvánvalóan az a vágya, hogy más kategóriába sorolják. Littlemore úgy vélte, az ilyesmi nagyon is sok fáradtsággal jár, és mert bizonyos véleményt megalkotott már az asszonyról, késő volna ezt megváltoztatni. Kérdezte magától, vajon unalmasná válik-e majd Mrs. Headway, bár elképzelni is nehéz volt, hogy ilyen vétek kiteljen tőle. De ha csakugyan nekilát, hogy megváltozzék, idegesítővé válhat. Littlemore egy kicsit megijedt, amikor az asszony az európai társaságról meg az ő hűgáról, meg arról kezdett csevegni, hogy mi a közönséges. Littlemore igen derék fickó volt, nem hiányzott belőle az átlagos emberi igazságérzet sem, de természetében a közöny, a hitetlenség, sőt talán a brutalitás elemei vegyültek, épp ezért szerette volna megtartani ennek a kapcsolatnak a régi egyszerűségét. Nem nagyon vágyott szemtanúja lenni, hogyan válik egy nő újra szalonképessé, ahogy ezt a titokzatos folyamatot nevezik. Nem hitt az efféle felemelkedésben. Abban hitt, hogy senki se bukjon el, ezt lehetségesnek és nagyon is kíváncsinak tartotta, de úgy gondolta, jobb a szalonoknak is, ha nem próbálkoznak ott olyasmivel, amit a franciák a *mélér les genres*<sup>18</sup> kifejezéssel emlegetnek. De arra sem tartott igényt, hogy ő állapítsa meg, mi jó a társaságnak; szerinte a társaság nagyon is lecsúszott. Erről az egy kérdéstről aztán megvolt a véleménye. Nancy Beck meg akarja ütni a főnyereményt? Ez a látvány mulatságos lehet az egyszerű nézőnek, de nyomban bosszantó kellemetlenséggé fajul, amint a szemlélődésnél többet kívánnak tőle. Nem akart kíméletlen lenni, de jó lesz megmutatni az asszonynak, hogy ő átlát a szitán.

- Ó, ha maga valamit akar, azt meg is kapja - válaszolta az asszony utolsó megjegyzésére. - Mindig elérte, amit akart.

- Nos, most valami újat akarok. Londonban lakik a hűga?

- Drága asszonyom, mit tud maga az én hűgomról? - kérdezte Littlemore. - Nem olyan asszony az, aki magának tetszenék.

Mrs. Headway egy pillanatig hallgatott.

- Maga aztán nem tisztel engem egy cseppet sem! - kiáltott fel hirtelen hangosan, majdnem vidáman. Ha Littlemore - amint már mondtuk - arra vágyik, hogy megőrizze régi kapcsolatuk egyszerűségét, az asszony, úgy látszik, hajlandó alkalmazkodni ehhez.

- De kedves Mrs. Beck...! - tiltakozott Littlemore lagymatagon, véletlenül az asszony korábbi nevét használva. San Diegóban soha nem jutott az eszébe, hogy tiszteli-e vagy sem; ilyesmi szóba sem került közöttük.

- Íme, itt a bizonyíték, hogy ezen az undok néven nevez engem! Talán nem hiszi, hogy férjhez mentem? Sose volt szerencsém a neveimmel - tette hozzá elgondolkozva.

- Igazán kínos helyzetbe hoz, ha ilyen csacsiságokat beszél. A hűgom az év legnagyobb részét falun tölti; nagyon szolid asszony, meglehetősen unalmas, és talán egy kicsit szűk látókörű is. Maga viszont okos, temperamentumos és a látóköre befogadja az egész világot. Azért gondolom, hogy nem tetszenék magának.

---

<sup>18</sup> A fajták keverése.

- Szégyellheti magát, hogy így lepocskondiázza a testvérhúgát! - kiáltotta Mrs. Headway. - San Diegóban azt mondta egyszer, hogy ő a legremekebb nő, akit valaha ismert! Látja, ezt megjegyeztem magamnak. Azt is megmondta, hogy éppen egykorú velem. Mindez meglehetősen kényelmetlen helyzetbe hozza magát, ha nem akar neki bemutatni! - És Littlemore háziasszonya könnyörtelen kis kacajt hallatott. - A legkevésbé sem félek attól, hogy unalmas. Határozottam előkelő, ha valaki unalmas. Bennem úgylátott az élénkség.

- Magában minden túlteng. De mi sem könnyebb, mint a húgommal megismerkedni - mondta Littlemore, aki jól tudta, hogy nem igaz, amit mond. Azután, hogy eltérjen ettől a kényes témától, hirtelen megkérdezte:

- Férjhez akar menni Sir Arthurhoz?

- Nem gondolja, hogy már épp eleget mentem férjhez?

- De ez új terület; ez más lenne. Egy angol férfi új élményt jelentene.

- Ha mennék, csak európaihoz mennék - mondta Mrs. Headway nyugodtan.

- Nagyszerű lehetőségei vannak, az európaiak mind amerikai nőt vesznek el.

- Az, akihez most hozzámennék, csak finom ember lehet. Sokat kell jóvátennem! Éppen ezt szeretném megtudni Sir Arthurról is; maga pedig még semmit sem mondott meg nekem!

- A világon semmi mondanivalóm sincs, soha életemben nem hallottam róla. Ő nem mesélt magának semmit?

- Ugyan dehogy is! Végtelenül szerény. Nem henceg. Nem játssza a nagy embert. Ezért kedvelem; szerintem az ilyesmi jó ízlésre vall. Szeretem, ha valakinek jó az ízlése - kiáltott fel Mrs. Headway. - Hanem - tette hozzá - még most sem mondta meg nekem, hogy fog-e segíteni?

- Hogyan segíthetnék magának? Senki sem vagyok, nincs semmi befolyásom.

- Úgy segíthet, hogy nem hiúsítja meg a terveimet. Szeretném, ha megígézné, hogy nem fog az utamba állni.

Littlemore-ra szegezte ragyogó tekintetét, úgy látszott, hogy szeme mélyen a férfiába fúródik.

- Úristen, hogyan is tudnék én bármit meghíúsítani?

- Nem biztos, hogy meg tudja tenni, de lehet, hogy megpróbálja.

- Nagyon is nemtörődöm vagyok én, és ostoba is - mondta Littlemore tréfálkozva.

- Igen - felelte az asszony, és még mindig nézte. - Lehet, hogy csakugyan ostoba. De azt hiszem, túl jószívű is az ilyesmihez - tette hozzá kedvesen. Majdnem ellenállhatatlan volt, amikor ilyeneket mondott.

Még vagy negyedóráig beszélgettek, végül az asszony, mintha eddig valami visszatartotta volna, Littlemore házasságára és feleségének halálára terelte a szót, de ezeket a témákat tapintatosabban érintette, mint eddig bármi mást - Littlemore legalábbis így érezte.

- Biztos nagyon boldog, hogy van egy kislánya; nekem is ez volna a vágyam. Istenem, micsoda remek nőt nevelnék belőle, nem olyat, mint én vagyok, egészen mást!

Amikor Littlemore felállt és búcsúzkodott, az asszony hívta: látogassa meg gyakran, ő még néhány hétig Párizsban akar maradni; és feltétlen hozza el Waterville-t is.



- Angol barátjának nem lesz ínyére, ha mi nagyon sokat járunk ide - mondta Littlemore az ajtónál állva, kezével a kilincsen.

- Nem tudom, mi köze volna ehhez - felelte az asszony, rászegezve a szemét.

- Én sem. Talán szerelmes magába.

- Ez nem jogosítja fel semmire. Szent ég, jól néztem volna ki, ha minden férfiből nagy ügyet csinállok, aki szerelmes volt belém!

- Hát bizony akkor szörnyű élete lett volna. Még így is, hogy azt csinálta, ami jól esett, elég hányatott volt a sora. De a maga ifjú angolját, úgy látszik, feljogosítják az érzelmei arra, hogy csalódott, és unott képpel üljön itt, mikor az ember bejön. Ez idővel nagyon bosszantóvá válhatik.

- Amint az idegeimre megy, rögtön kidobom, ezt csak bízsa rám.

- Ó - mondta Littlemore -, az egész nem fontos.

Eszébe jutott, milyen kényelmetlenség lenne zavartalanul birtokolni Mrs. Headway-t. Az asszony kikísérte az előszobába. Max úr, az útimarsall, szerencsére nem volt ott. Nancy egy kicsit húzta az időt; úgy látszott, még van valami mondanivalója. Kisvártatva megjegyezte:

- Épp ellenkezőleg, Sir Arthur szívesen veszi, ha maguk ide járnak. Tanulmányozni akarja a barátaimat.

- Tanulmányozni?

- Szeretne mindent megtudni rólam, és azt hiszi, a barátaim mondhatnának neki valamit. Egyszer majd nyíltan megkérdi magától: „Tulajdonképpen miféle nő ez?”

- Még nem jött rá?

- Hiszen meg sem ért engem - mondta Mrs. Headway, ruhája fodrait vizsgálgatva. - Soha életében nem látott még magamfajta nőt.

- Meghiszem azt!

- Így hát biztosan megkérdi majd magát.

- Akkor közlöm vele, hogy maga a legbájosabb asszony egész Európában.

- Az semmi. Meg ezt már úgyis tudja. Arról szeretne felvilágosítást, hogy tisztességes vagyok-e?

- De kíváncsi! - kiáltott fel nevetve Littlemore.

Az asszony egy kicsit elsápadt, tekintete valósággal rátapadt Littlemore ajkára.

- Vigyázzon, hogy mit mond neki! - folytatta, de mosolygása nem hozta vissza arcára a színt.

- Hogy lehet-e magát tisztelni? Magát imádni lehet!

Mrs. Headway még egy pillanatig maradt.

- Á, magával semmire sem megyek, - mondta halkan. Azután hirtelen elfordult, és uszályát lassan húzva maga után, visszavonult lakosztályába.

*Elle ne se doute de rien!*<sup>19</sup> - mondta magában Littlemore elmenőféltben, és Waterville-nek is ezt ismételte meg, amikor Mrs. Headway-ről mesélt neki.

- Úriasszony szeretne lenni - folytatta -, de ez igazában sohasem fog sikerülni neki; legfeljebb félig-meddig. Későn fogott hozzá. De úgysem fogja észrevenni, mikor nem viselkedik helyesen, így az egész nem számít.

Majd meg arról beszélt, hogy Mrs. Headway bizonyos szempontból javíthatatlan marad; a finomság, a tartózkodás, a viselkedés finomabb árnyalatai hiányoznak belőle; olyanfajta nő, aki hirtelen azzal támad az embernek: „Maga nem tisztel engem!” Mintha egy asszony mondhatna ilyesmit!

- Attól függ, hogyan értette. - Waterville szeretett a dolgok mélyére hatolni.

- Minél többet ért rajta, annál kevésbé szabad ilyesmiről beszélnie - jelentette ki Littlemore.

Azért mégis eljárt a Hôtel Meurice-be, és egy alkalommal Waterville-t is magával vitte. A követségi titkár ritkán találkozott ilyen kétes hírű hölgygel, és Mrs. Headway-ben eleve kuriózumot látott. Félt, hogy talán veszélyes; de nagyjából biztonságban érezte magát. Szerelmének tárgya jelenleg a hazája volt, vagy legalábbis a Külügyminisztérium, ő nem hagyta, hogy bármi is letérítse az állampolgári hűség útjáról. Különben is volt már eszményképe arról, milyen az igazán vonzó asszony, és ezt sokkal finomabb tónusúnak képzelte el, nem olyannak, mint a nyugati államoknak ez a mosolygó, suhogó, fecsegő leánya. Az a nő, akit ő egyszer majd megajándékoz szerelmével, nyugodt lesz, kerüli a nyilvánosságot, és olykor békén hagyja az embert. Mrs. Headway mindig közvetlenül viselkedett, meghitt barát módjára bizalmaskodott, egyszer könyörgött, máskor szemrehányásokat tett, magyarázatot követelt, ígéretet kért, mindig olyasmit kérdezett, amire felelni kellett. Mindezt száz mosoly, ragyogás és más természetes kedveskedés kísérte ugyan, de az összhatás egy kicsit fárasztó volt. Sok báj volt benne s jó adag tetszeni vágyás; pompás ruhája, műtyürkéje temérdek; a buzgalma, céltudatossága kissé túlzott; s lehetetlennek látszott, hogy buzgalmában mások is osztozzanak. Ha be akart kerülni a társaságba, azoknak az egyedülálló férfiaknak, akik hozzá jártak, igazán nem volt rá okuk, hogy maguk is ezt kívánják, mert éppen a szokásos társaságbeli megkööttségük teljes hiánya tette vonzóvá Mrs. Headway szalonját. Az biztos, hogy többféle nő lakott benne, de meg kellett volna elégednie ezzel a számbeli fölényvel. Littlemore meg is mondta Waterville-nek: csacsiság az asszonyban ez a törtetés, hisz tudnia kellene, mennyivel inkább a helyén van az alsóbb rétegekben. Mintha Littlemore-t az asszony egy szemernyi idegesítette volna, még azok a kapkodó kísérletei is, hogy művelje magát - újabban nagy műértő lett, sok új műalkotásról mondott merész, egyéni bírálatot. Littlemore-tól mindez egy kis együttérzést kívánt volna, azt a fáradságot, hogy módosítsa Nancy-ről kialakult képét, amelyhez gyengédnek mondható emlékek is tartoztak. Egy vonzó tulajdonságát azonban el kellett ismerni: Mrs. Headway mindig meglepően változatos volt. Még Waterville is kénytelen volt beismerni, hogy az ő képzeletbeli, eszményien nyugodt nőideáljából sem hiányozhat a meglepő változatoság. Természetesen kétféle meglepetés létezik, és ezek közül csak az egyik fajta kellemes. Azonban Mrs. Headway bőven szolgált mind a két fajtaival. Hazájában minden új volt, és ebből sok a rút; volt érzéke a művészetek és az élet kellemes oldalai iránt, de későn ismerkedett meg a finomabb szokásokkal, magasabb élvezetekkel, így sokszor hangosan tört ki belőle az elragadtatás. Vidékie volt, szembeszökően az, nem kellett nagy ész annak a kitalálásához,

---

<sup>19</sup> Semmit sem gyanít.

hogy vidéki. Viszont az a mód, ahogyan az új eszméket magáévá tette, és mindenből okult, egészen párizsias vonás volt benne, ha ugyan a párizsiasság a siker fokmérője.

- Csak hagyjanak nekem időt, és mindenbe beletanulok, amire szükségem van - mondta Littlemore-nak, aki szomorúsággal vegyes csodálattal szemlélte fejlődését. Élvezettel emlegette önmagát, mint szegény kis barbár teremtményt, aki a tudás morzsáit igyekszik felcsipegetni, és finom arca, tökéletes öltözködése, ragyogó modora különösen hatásossá tette az efféle kijelentéseket.

Sok egyéb közt azzal is meglepte Littlemore-t, hogy az első látogatás után többet meg sem említette Mrs. Dolphint. Littlemore talán igazságtalan volt, amikor azt várta, hogy ahányszor csak találkoznak, mindig emlégeti majd.

- Csak Ágneszt hagyja ki a játékból, akkor csinálhat amit akar - mondta Waterville-nek, mikor elmesélte, mekkora kő esett le a szívéről. - A húgom rá sem nézne, és igen kellemetlen volna, ha ezt a szemébe kellene mondanom.

Az asszony segítséget várt tőle, ez benne volt a tekintetében, de egyelőre nem kért meghatározott szolgálatot. Egy szót sem szólt, csak várakozott, de ebben a türelemben is holmi figyelmeztetés éle rejlett. Ami a társaságot illeti, meg kell hagyni, hogy Mrs. Headway helyzete nem volt valami rózsás. Sir Arthur Demesne-en kívül más látogatója nem volt az asszonynak, csak két honfitársa, már amennyire ezt az utóbbiak megítélhették. Lehet, hogy akadtak más barátai is, de ő magasra tekintett, és ha a legjobb társaságot nem láthatta vendégül, inkább senkit sem fogadott. Nyilvánvalóan azzal áltatta magát, hogy azt a hatást kelti: nem őt mellőzik, hanem ő válogat. Párizsban hemzsegett az amerikai, de velük nem bővítette ismeretségi körét; finom emberek nem látogatták, másokat meg ő nem volt hajlandó fogadni semmi szín alatt. Pontosan tudta, milyen emberekkel akar összejárni, milyeneket elkerülni. Littlemore mindegyre várta, hogy egyszer csak megkérdezi tőle, miért nem hozza el néhány barátját, és készen állt a felelettel. Ez ugyan elég gyengécske válasz volt, mert csak abból a konvencionális bizonykodásból állt, hogy magának szeretné megtartani az asszonyt. Biztosan azt a replikát kapná, hogy ez nagyon is átlátszó kifogás - hiszen az is volt -, de csak teltek-múltak a napok, és a kérdés nem hangzott el. Az amerikaiak kis párizsi kolóniája bővelkedett kedves asszonyokban, de Littlemore sehogyan sem tudta rászánni magát, hogy közülük egynek is megmondja: szíveséget tesz neki, ha meglátogatja Mrs. Headway-t. Aki megtenné, azt ezért nem szeretné jobban, ő pedig szeretni akarta azokat, akiktől esetleg szívességet kér. Néha pár szót ejtett róla: egy asszonyka, nyugatról jött, nagyon csinos, kicsit furcsa, és neki valamikor igen jó pajtása volt - ettől eltekintve Mrs. Headway neve ismeretlen maradt az Avenue Gabriel és az Arc de Triomphe körüli utcák szalonjaiban. Ha csupán a férfiakat kéri, hogy látogassák meg Mrs. Headways, csak annál feltűnőbb lenne, hogy a hölgyeket nem hívta: így nem szólt senkinek sem. Azután meg volt valamelyes igazság abban is, hogy magának akarta megtartani az asszonyt, és volt oly önhitt, hogy azt higgye: ő többet jelent neki, mint az angol. Azonban Littlemore-nak természetesen álmában sem jutott volna eszébe, hogy feleségül vegye, míg az angol nyilvánvalóan egyébre sem gondolt. Az asszony gyakran hajtogatta, hogy gyűlöli a múltját; úgy beszélt róla, mintha ez az életnek olyasféle velejárója lenne, mint egy útimsall csalárdsága, vagy egy hibás ránc a ruha redőin. Minthogy Littlemore is szerepelt a múltjában, az ember azt hihette volna, hogy őt is gyűlöli majd, és elkergeti a szeme elől, mindazokkal az emlékekkel együtt, amelyeket a jelenléte felidéz. De Littlemore esetében kivételt tett. Meglehet, életének egy fejezetét látta régi kapcsolatukban, és nem gondolt rá szívesen, de ha úgy nézte, mint a férfi életének egy részét, már más volt a helyzet. Littlemore érezte, hogy az asszony ragaszkodik hozzá, azt hiszi, ő segíthet neki, és végül majd segít is. Úgy látszik, Mrs. Headway lassanként hosszú távra állította be magát.

Sikerült összhangot teremtenie Sir Arthur Demesne és amerikai látogatói között, akik az előbbinél jóval kevesebbet üldögéltek a szalonjában. Könnyen meggyőzte Sir Arthurt arról, hogy semmi oka a féltékenységre; hogy ezek nem akarják őt - úgymond - kitűrni, meg nevetéses is egyszerre két férfira féltékenykedni; Rupert Waterville ugyanis, miután megtalálta a vendégszerető lakosztály felé vezető utat, éppoly gyakran látogatott el oda, mint barátja, Littlemore. De többnyire együtt jöttek, és végül bizonyos felelősségérzet súlyától szabadították meg vetélytársukat. Ezt a kedves, derék, de kissé korlátolt és némiképpen öntelt fiatal embert, aki még nem szánta el magát a döntő lépésre, néha meglehetősen nyomasztotta, hogy milyen nagy fába vágta a fejszéjét, és ha kettesben maradt Mrs. Headway-vel, gondolataik feszültsége szinte fizikai fájdalmat okozott neki. Nagyon karcsú volt, egyenesen tartotta magát, a valóságosnál magasabbnak látszott, szép, selyempuha hajának hullámai szabadon hagyták széles, fehér homlokát, orrformáját pedig római metszésűnek nevezhetnénk. Fiatalabbnak látszott a koránál (a két utóbb említett vonás ellenére is), egyrészt finom arcbőre, másrészt tágra nyílt kék szemének szinte gyermeki nyíltsága miatt. Félénk volt és könnyen zavarba jött, néhány betűt nem tudott tisztán kiejteni. Mindamellet egész magatartása arra vallott: úgy nevelték, hogy egyszer majd tekintélyes helyet kell a világban elfoglalnia; egy bizonyos korrekt viselkedés a vérévé vált, és bár lényegtelen ügyekben néha talán kicsit félszeg, fontos dolgokban biztosan becsülettel megállja majd a helyét. Igen egyszerű volt, és nagyon komolyan hitte magát; ereiben warwickshire-i földesurak hosszú sorának vére csörgedezett, ez azonban végül egy bankár hattyúnyakú lányát éltető, haloványabb színű nedvekkel keveredett; a bankár, aki azt várta, hogy egy gróf lesz a veje, végül is hajlandó volt Sir Baldwin Demesne-t a baronetek legkevesébé gatra példányának tekinteni. Az egyetlen fiú ötéves volt, amikor apjának rangját örökölte; édesanyja, aki másodszor okozott csalódást aranyban bővelkedő atyjának azzal, hogy Sir Baldwin egy vadászat közben nyakát törte, gondosan vigyázott rá; gyengéd szeretete olyan állandó lobogással égett, mint egy áttetsző kézzel óvott gyertyaláng. Még önmagának sem vallotta be soha, hogy fia nem a világ legokosabb embere, de minden, a fiát jóval meghaladó elméleti képességére szüksége volt ennek a látszatnak a fenntartására. Szerencsére a fiú nem volt hebehurgya, tehát nem fog egy színésznőt vagy nevelőnőt elvenni, mint többen etoni iskolatársai közül. Eggyel kevesebb ok az aggodalomra. Lady Demesne bizalommal eltelve várta, hogy fia valami magas állásba kerüljön. A Parlamentbe egy kis vörös háztetős mezőváros konzervatív nézetei és szavazói juttatták be. Könyvkereskedőjétől rendszeresen meghozatta az újonnan megjelenő közgazdasági műveket, mert elhatározta, hogy politikai megnyilatkozásait szilárd statisztikai alapokra helyezi. Nem volt beképzelt, csak téveszméket vallott - már mint önmagát illetően. Azt hitte, hogy nélkülözhetetlen a dolgok rendjében, nem mint személy - mint intézmény. De ez a magasztos meggyőződés nem nyilvánulhatott meg közönséges önteltségben. Kicsi volt ilyen nagy hely betöltésére, de soha nem volt hányaveti vagy hangoskodó, csak jólesően érezte, milyen nagy társadalmi körnek van a középpontjában. Olyan volt ez, mint amikor az ember széles ágyban alszik; nem forgolódik többet, csak frissebben ébred.

Sir Arthur soha életében nem látott Mrs. Headway-hoz, hasonló teremtet; azt sem tudta, milyen mértékkel mérje. Az asszony nem hasonlított az angol hölgyekre, legalábbis azokra, akikkel Sir Arthur társalkodni szokott, és mégis nyilvánvaló volt, hogy ő is csak valamilyen zsinórmértékhez igazodik. Sir Arthur sejtette, hogy az asszony vidékies, de annyira a hatása alá került, hogy kiegyezett önmagával, és csak idegenszerűnek tartotta. Természetesen az idegenek egyben vidékinek is számítanak, de hát ebben a tulajdonságban az asszony elég sok rendes emberrel osztozott. Sir Arthur nem volt hebehurgya; édesanyja reménykedett, hogy ebben a mindennél fontosabb ügyben sem viselkedik majd önfejlően; és most egész váratlanul beleszeret egy nála öt évvel idősebb amerikai özvegyasszonyba, akit senki sem ismer, és aki néha mintha meg sem értené, hogy Sir Arthur tulajdonképpen kicsoda! Bár Sir Arthurt nem

vonzotta az idegenszerűség ebben az asszonyban, mégis éppen ez tetszett meg neki. Egy cseppet sem hasonlított az ő fajtájához, lényegében nyoma sem volt Warwickshire-nek. Olyan volt, mintha magyar vagy lengyel lenne, azzal a különbséggel, hogy olyan nyelven beszél, amelyet Sir Arthur majdnem megértett. A szerencsétlen fiatalember el volt bűvölve, bár azt, hogy szerelmes, még nem vallotta be önmagának. A helyzet fontosságát mélyen átérezve elhatározta, hogy higgadt lesz és óvatos. Ez a fiatalember már előre eltervezte az életét: elhatározta, hogy harminckét éves korában fog nősülni. Az ősök hosszú sora figyelte őt; nem tudta, mi lesz a véleményük Mrs. Headway-ről. Maga sem nagyon tudta, hogy mi a véleménye, csak azt az egyet tudta teljes bizonyossággal; a társaságában gyorsabban telik az idő, mint bármilyen más foglalatosság közben. Ez bizonyos nyugtalansággal töltötte el, nem volt benne biztos, helyes-e ha így gyorsan telik az idő. Nem akadt erre más magyarázat, mint Mrs. Headway elhullajtott szavai, furcsa kiejtése, szellemes ötletei, merész képzelete és a múltjára vonatkozó titokzatos célozgatása. Sir Arthur természetesen tudta, hogy az asszonynak van múltja; nem fiatal lány, hanem özvegy, és az „özvegy” cím mindig valami megtörténtet idéz. Elődeire nem volt féltékeny, csak meg akarta őket érteni, de éppen itt akadt meg. A tárgyat hirtelen felvillanó fények meg-megvilágították, de az teljes egészében soha nem mutatkozott meg előtte. Rengeteg kérdést tett fel az asszonynak, de az olyan mehökkentő válaszokat adott, hogy azok mint megannyi vakítóan felvillanó fénypont, csak még áthatolhatatlanabbá tették maguk körül a sötétséget. Úgy látszik, az életét eddig egy másodrendű ország másodrendű vidékén töltötte. De ebből még nem következik, hogy ő maga is alacsonyabb rendű volna. Liliom ő a bogáncsok között, abban pedig, hogy egy férfi a Sir Arthur társadalmi pozíciójában ilyen fajta asszony iránt érdeklődik, határozottan volt valami romantikus. Sir Arthur tetszelgett abban, hogy ő romantikus; több őse az volt, ők mutatták a példát, amely nélkül talán nem mert volna bízni önmagában. Teljes tanácsstalanságban leledzett, ebből megmenekülhetett volna, ha csak egy pillanatra észreveszi, ami az orra előtt van. Mindent szó szerint értett; egy szemernyi humorérzék sem szorult belé. Így hát csak üldögélt, arra várva tétován, hogy talán majd történik valami, és meggondolatlan nyilatkozatokkal nem hozta magát ferde helyzetbe. Ha szerelmes volt is, a maga módján volt az; töprengve, szótlan makacssággal. Arra várt, hogy majd csak adódik valami elfogadható magyarázat a maga viselkedésére meg a Mrs. Headway furcsaságaira. Maga sem tudta, honnan várja; viselkedéséből az ember azt gondolhatta, talán egy különleges előételben talál majd rá, amit kettőjüknek Bignonnál, vagy a Café Anglais-ben felszolgálnak, ha Mrs. Headway történetesen belegyezett, hogy vele ebédeljen; vagy talán a Rue de la Paix-ről érkező számtalan kalapskatulya egyikében leli meg, melyeket az asszony gyakran imádója jelenlétében nyitott fel. Olykor belefáradt a hasztalan várakozásba, és az ilyen pillanatokban az asszony két amerikai barátjának megérkezése (bár azon is gyakran csodálkozott, miért olyan kevés az ismerőse) mintegy leemelte válláról a titok terhét, és lehetőséget adott egy kis pihenésre. Az asszony maga még nem adhatta meg magyarázatát, hiszen maga sem tudta, mi mindenre kellene annak kiterjednie. Beszélt a múltjáról, mert azt tartotta, ez a legokosabb eljárás; ravaszul azt gondolta, hogy jobb ügyesen felhasználni, mint fátylat borítani rá. Fátylat borítani lehetetlen, noha ez lett volna a legjobban az ínyére. Semmi kifogása sem volt a füllenés ellen, de most, hogy új életet kezdett, csak annyit akart füllen-teni, amennyi feltétlenül szükséges. Boldog lett volna, ha egyáltalában nem kell lódítania. Néha azonban ezt nem tudta elkerülni, és nem szükséges közelebbről megvizsgálni, hogy a tényeknek milyen ügyes átcsoportosításával szórakoztatta és ámította Sir Arthurt. Azt természetesen belátta, hogy ha az előkelő körök tagjaként nem is szerepelhet, mint a természet gyermekének, még nagy sikere lehet.

A Mrs. Headway-val való érintkezés során, bár mindenkinek voltak e téren bizonyos fenntartásai, Rupert Waterville sohasem felejtkezett meg arról, hogy ő reprezentatív állást tölt be, felelős, hivatalos minőségben, és gyakran kérdezte magától, meddig remélheti tétlenül, hogy Mrs. Headway a tipikus amerikai hölgyet játssza meg, még ha modern kiadásban is. A maga módján ő is épp oly kevésbé látott tisztán, mint szegény Sir Arthur, és abban tetszelgett, hogy van ő is olyan finnyás, mint akármelyik angol. Mi lesz, ha ezután a nagy barátkozás után Mrs. Headway átjön Londonba, és a követségen azt kéri, hogy mutassák be a királynőnek? Határozottan kellemetlen lesz ezt a kérést visszautasítani - mert természetesen vissza kell utasítaniuk -, így nagyon vigyázott arra, hogy ne tegyen hallgatólagos ígéretet. Bármit annak vehet az asszony; Waterville tudta, hogyan figyelik és értelmezik az emberek egy diplomata legjelentéktelenebb gesztusait is. Arra törekedett tehát, hogy ezzel a vonzó, de veszedelmes nővel valódi diplomataként viselkedjék. Gyakran vacsoráztak négyesben - Sir Arthur ennyire megbízott már bennük -, s ilyenkor Mrs. Headway élt azzal az asszonyi joggal, még a legdrágább étteremben is, hogy mindig megtörülte poharait az asztalkendőjével. Egy este fényesre törült borospoharát a világosság felé tartotta, és félrehajtott fejjel, hunyorított szemmel nézte egy pillanatig. Waterville az asszonyt figyelve azt gondolta: olyan mint valami modern bacchánsnő. Észrevette, hogy ugyanabban a pillanatban a baronet is az asszonyt nézi, és azon töprengett, vajon annak is ugyanaz a gondolata támadt-e. Gyakran szerette volna a baronet gondolatait kitalálni; erősen foglalkoztatta mindaz, ami kapcsolatos az arisztokráciával. Ebben a pillanatban Littlemore volt az egyetlen, aki nem figyelte Mrs. Headway-t, látszólag soha nem figyelte, pedig az asszony gyakran nézte őt. Waterville többek között azon is eltűnődött, miért nem hozza el Sir Arthur a barátait Mrs. Headway-hez, hisz Párizsban ezekben a hetekben sok volt az angol. Waterville azt gondolta, talán Mrs. Headway meg is kérte erre Sir Arthurt, az pedig visszautasította kérését; nagyon fúrta az oldalát, vajon kért-e ilyesmit az asszony. Kíváncsiságát elárulta Littlemore-nak, de az nem mutatott nagy érdeklődést ez iránt. Annyit mondott, hogy Mrs. Headway biztosan megkérte erre Sir Arthurt, hisz soha azért nem riad vissza semmitől, hogy tapintatosnak látszon.

- Veled elég tapintatos - felelte Waterville -, mostanában, nem okvetetlenkedik.
- Csak azért nem, mert lemondott már rólam; azt hiszi, szívtelen vagyok.
- Szeretném tudni, rólam mit gondol - mondta Waterville elmélázva.
- Ó, nálad arra számít, hogy majd bemutatod a nagykövetnek. Szerencséd, hogy az itteni követünk éppen elutazott.
- Sebaj - válaszolta Waterville -, a nagykövet megoldott már jó néhány bonyolult kérdést, biztosan boldogul majd ezzel is. Én csak azt teszem majd, amire a főnökömtől utasítást kapok.
- Szívesen emlegette a főnökét.
- Mrs. Headway igazságtalan velem - tette hozzá Littlemore egy pillanat múlva. - Több ismerősemnek szóltam már róla.
- Igazán? De mit mondtál nekik?
- Hogy a Hôtel Meurice-ban lakik, és szeretne kellemes emberekkel megismerkedni.
- Gondolom, hízelgett nekik, hogy te kellemes embernek tartod őket, de annyira azért nem, hogy el is mentek volna - mondta Waterville.
- Beszéltem róla Mrs. Bagshaw-nak, és Mr. Bagshaw meg is ígérte, hogy elmegy.

- Ugyan - dünnyögte Waterville -, Mrs. Bagshaw-t csak nem sorolod a kellemes emberek közé. Mrs. Headway rá sem fog nézni.

- Éppen erre van szüksége, hogy legyen, akin keresztülnézhet.

Waterville elmélete szerint Sir Arthur biztosan meglepetésnek tartogatta Mrs. Headway-t, talán majd a legközelebbi londoni szezonban akarja őt a nyilvánosságnak bemutatni. De Waterville nemsokára mindent megtudott az ügyről, amit csak kívánhatott. Egyszer felajánlotta, hogy elkíséri szép honfitársnőjét a Luxemburg Múzeumba, és beszél neki egy keveset a modern francia művészetről. Mrs. Headway még nem látta ezt a gyűjteményt, habár elhatározta, hogy megnéz minden nevezetességet (a Murray-féle útikalauz még akkor is az ölében feküdt, amikor azt a világhírű szabót látogatta meg a Rue de la Paix-n, akinek saját szavai szerint, megszámlálhatatlan jó pontot adott), de a nevezetességeket rendszerint Sir Arthurral tekintette meg, és azt nem érdekelte a modern francia festészet.

- Mindig azt mondja, Angliában sokkal jobb festők vannak. Várjam meg jövőre a Királyi Akadémia tárlatát. Úgy látszik, azt hiszi, mindennek megvan az ideje, de én nem vagyok olyan tehetséges a várákozásban, mint ő. Nem engedhetem meg magamnak, hogy várjak, épp eleget vártam.

Mrs. Headway ennyit mondott, amikor megbeszélte Rupert Waterville-lel, hogy egyszer együtt mennek majd el a Luxembourgba. Úgy beszélt az angolról, mintha az a férje vagy a fivére, azaz természetes védelmezője, társa volna.

- Tényleg nem tudná, hogyan hangzik ez? - töprengött Waterville. - Biztosan nem beszélne így, ha tudná, hogyan hangzik.

Aztán tovább elmélkedett azon, hogy ha valaki San Diegóból jön, vége-hossza nincs a tanulni-valónak; annyi minden tartozik egy asszonynál a jólneveltséghez. Mrs. Headway bölcsen tudta, hogy nincs ideje várni. Gyorsan kell tanulnia. Egyszer írt Waterville-nek, hogy másnap menjenek el a múzeumba. Sir Arthur édesanyja Párizsba érkezett; Cannes-ba készül, ott akarja a telet eltölteni. Csak átutazóban van itt, három napig marad, és a fia természetesen minden idejét vele tölti. Úgy látszott Mrs. Headway igen helyes nézeteket vall arról, hogy egy úriember mire köteles az édesanyjával szemben. Így ő szabad lesz és levélben megjelölte az időpontot, mikorra várja Waterville-t. Az pontosan megérkezett; és áthajtottak a folyón, abban a magasféderes nyitott hintóban, amelyen az asszony állandóan járta Párizst. A bakon Max úrral - az útimarsall arcát tekintélyes pofaszakáll díszítette - a fogat igen előkelőnek hatott, bár, ahogy az asszony ezt barátainak elmondta, Sir Arthur megígérte neki, hogy jövőre Londonban az is sokkal különb lesz. A két barát persze nem tévesztette hatását a tény, hogy a baronet állhatatos akart maradni, ahogy ezt Waterville el is várta tőle. Littlemore csak annyit mondott, hogy az asszony San Diegóban sáros kerekű, rozoga bricskán járt, amelyet nemegyszer öszvér húzott. Waterville-t izgatta a gondolat, hogy vajon a baronet édesanyja hajlandó lesz-e most megismerkedni Mrs. Headway-vel. Mert azt bizonyára tudja, hogy a fiát egy asszony tartja Párizsban, az esztendőnek abban a szakában, amikor egy angol úriember természetes foglalatossága a fogolyvadászat.

- A Hôtel du Rhinben lakik, és megmagyaráztam Sir Arthurnak, hogy nem hagyhatja magára, amíg Párizsban van - mondta Mrs. Headway, amint végighajtottak a keskeny Rue de Seine-en. - Lady Demesne-nek hívják, de a teljes címe Lady Demesne öméltósága, mivel egy bárónak a leánya. Az atyja bankár volt, de tett néhány szívességet a kormánynak - azaz a toryknak, ugye tudja, hogy így hívják őket -, és főnemesi rangra emelték. Látja, lehet felemelkedni. Egy hölgy utazik vele, a társalkodónője.

Az asszony, Waterville mellett ülve, akkora buzgalommal világosította fel erről, hogy mosolyognia kellett. Waterville azon gondolkodott, vajon tényleg azt hiszi-e róla, hogy ő nem tudja, milyen cím illeti meg egy báró leányát. Most igazán vidékies volt, nagyon is eltúlozta megszerzett tudásának értékét, és feltételezte, hogy más épp olyan tudatlanságban élt hajdan, akárcsak ő. Waterville-nek az is feltűnt, hogy szegény Sir Arthur neve helyett néha már csak a személyes névmást használja, mintha a férjéről beszélne. Oly sokszor és oly könnyedén ment már férjhez, hogy férfiakról gyakran beszélt ilyen megtévesztő módon.

## 5

Végigmentek a Luxembourg képtárán; Mrs. Headway igen kellemes társaságnak bizonyult, minden magyarázatot hálásan fogadott, csak éppen mindent egyszerre akart látni, de semmit nem nézett elég sokáig, szokása szerint hangosan beszélt, és túl sok figyelmet fordított azokra a gyenge másolatokra, amelyek épp ott készültek néhány közepes képről. Gyorsan felfogott mindent, és mire elhagyták a múzeumot, Waterville meg volt győződve arról, hogy az asszonynak van valami fogalma a francia művészetről. Egész jól felkészült arra, hogy jövőre, Londonban, bíráló szemmel összehasonlíthassa a tárlatokat a Párizsban látottakkal. Mint Littlemore és Waterville nemegyszer megjegyezte, Mrs. Headway egész különös keverék volt. Társalgásában és egyéniségében nagyon is meglátszottak azok az apró eresztékek és toldások, ahol a régít az újhoz illesztették. Miután végigmentek a palota különböző termein, Mrs. Headway azt ajánlotta, hogy ne térjenek még haza, hanem sétáljanak egy kicsit a palota kertjében; nagyon szeretné látni, biztosan tetszik majd neki. Egész jól felfogta, mi a különbség Párizs régi és új városrészei között, és épp oly tökéletesen megérezte a Quartier Latin romantikájának erejét, mintha részesült volna a modern kultúra áldásában. A Jardin du Luxemburg fasorait és teraszait átmelegítette az őszi napsugár, fejük felett a rőt rozsdafoltoktól tarkálló, szegletesre nyírt lombtömeg sűrű csipkemintát vetített a halvány kékkel csíkozott, majdnem fehér égre. A palota melletti virágágyak ragyogó sárga és piros színben pompáztak, és a földszint déli falának lágy szürkességén megpihent a napsugár; előtte a hosszú, zöld padokon fehér főkötős, fehér kötényes, barna arcú dajkák sora ült, táplálékot kínálva egy-egy csupa fodor fehér batyunak. Fehér főkötős dajkák kis barna francia gyerekeket sétáltattak a széles utakon; a kicsiny szalmafonatú székek egyik helyen egymásra rakva tornyosultak, másutt szétszórtan állottak. Egy kőpadon fekete ruhás öreg hölgy ült (vékony lába alig érte a földet), fehér haját mindkét halántékán egy-egy nagy, fekete fésű fogta hátra; kezében hatalmas kapukulcsot szorongatva, mozdulatlanul bámult maga elé; egy fa alatt egy pap olvasgatott, ajkának mozgása a távolból is látszott; egy törpe termetű, vörösnadrágos fiatal katona lépkedett el mellettük, kezét alaposan kitömött zsebébe sülyesztve. Waterville leült Mrs. Headway-vel a szalma fonatú székre, és az asszony ekkor megszólalt:

- Ez jobban tetszik nekem, mint a múzeum képei. Festőibb.

- Franciaországban minden festői, még a csúnya dolgok is - felelte Waterville -, itt minden téma.

- Igazán szeretem Franciaországot - folytatta Mrs. Headway, de sóhaja nem illett szavaihoz. És a sóhajnál is kevésbé illett oda, ahogy ösztönszerűen kitört:

- Azt kérte tőlem, látogassam meg az édesanyját, de én azt mondtam, hogy nem. Ha akar, jöjjön el ő, és látogasson meg engem.



Mindez olyan váratlanul következett be, hogy Waterville némileg zavarba is jött, de csakhamar megértette, hogy Mrs. Headway gondolatai visszakalandoztak Sir Arthur Demesne-hez és méltóságos mamájához. Waterville szeretett mások ügyeiről tudni, de nem volt ínyére, ha ezt más is észrevette rajta; ezért, bár kíváncsi volt, hogy az öreg dáma - magában így nevezte - hogyan viselkedik majd a fiatalasszonnyal, mégis haragudott ezért a bizalmaskodásért. Nem is tudta, hogy ilyen nagy köztük a barátság. Mrs. Headway természetesnek tartotta a bizalmaskodást, de Sir Arthur édesanyjának ez a felfogás semmi esetre sem fogja megnyerni tetszését. Waterville színlelte, mintha nem értené, miről beszél az asszony, de az nemigen magyarázkodott. Csak fűzte tovább gondolatait, alig lehetett követni.

- Az a legkevesebb, amit megtehet, hogy eljön. Igazán kedves vagyok a fiával. Ezért nem nekem kell meglátogatnom, hanem neki kell eljönnie hozzám. Különben is, ha nem tetszik neki, amit csinálok, hát ne törődjön vele. Én be akarok jutni az európai társaságba, mégpedig a magam módján. Nem futok én senki után, fussanak ők utánam. És el is jön a napja, amikor megteszik.

Waterville a földre szegezte tekintetét, úgy hallgatta mindezt, s közben érezte, hogy egy kicsit el is pirult. Volt valami Mrs. Headway-ben, ami megbotránkoztatta, kínosan érintette; Littlemore-nak bizony igaza volt abban, hogy Mrs. Headway nem ismer árnyalatokat. Kijelentései mindig iszonyúan végletesek voltak, indítékai, szándékai, vágyai napnál világosabbak. Szüksége volt arra, hogy gondolatait hallja és megértse. Mrs. Headway minden szenvedélyes gondolatát nyomban szavakba öntötte, de nem mindig gondolta meg, amit kimondott: most is hirtelen kitört belőle az indulat:

- Csak egyszer jöjjön el, ó, akkor maga leszek a tökély! Ki se engedem többé. De az első lépést neki kell megtenni. Bevallom, azt remélem, hogy kedves lesz.

- És ha nem lesz az? - kérdezte Waterville kegyetlenül.

- Azt se bánom. Ő sohasem beszél nekem az anyjáról, soha egy szava sincs a családjáról. Azt hihetnem, hogy szegényli őket.

- Nem hinném, hogy ez az oka.

- Nem is. Tudom én mi az oka. Szerénység. Nem akar hencegni, mert nagyon is úriember. Nem akar engem szédíteni, azt kívánja, hogy önmagáért szeressem. Hát szeretem is - tette hozzá egy pillanat múlva. - De még jobban fogom szeretni, ha az anyját elhozza. Ezt Amerikában is megtudják majd.

- Azt hiszi, hogy ez imponálni fog Amerikában? - kérdezte Waterville mosolyogva.

- Ebből majd meglátják, hogy engem az angol arisztokrácia látogat. Ettől nem lesznek elragadtatva.

- Csak nem sajnálják magától az ártatlan szórakozásokat? - mormolta Waterville még mindig mosolyogva.

- Az elemi udvariasságot is sajnálták tőlem, amikor New Yorkban laktam. Hallotta már, hogyan bántak velem, amikor felmentem Nyugatról?

Waterville bámult; ezt a történetet nem ismerte. Az asszony feléje fordult, csinos fejét mint egy szélfűjta virágot hátravetette, arca kipirult, szeme villogott.

- Ugyan már, az én kedves New Yorkom igazán nem képes udvariatlanságra! - kiáltotta a fiatalember.

- Látom, maga egy húron pendül velük. De nem a férfiakról beszélek, azok elég rendesek voltak, bár eltűrték.

- Mit tűrték el Mrs. Headway? - Waterville semmit sem értett.

Az asszony nem válaszolt azonnal, kissé még most is csillogó szemét láthatatlan képekre szegezte.

- Mit hallott maga rólam odaát? Ne tegyen úgy, mintha semmit sem hallott volna!

Waterville nem hallott egyáltalában semmit sem. New Yorkban egy szót sem beszéltek Mrs. Headway-ről. Nem tudott színlelni, és kénytelen volt ezt megmondani neki.

- Igaz, én sokszor voltam távol - folytatta - és Amerikában nemigen jártam társaságba. New Yorkban nem érdemes társaságba járni, csupa kisfiú meg kislány.

- Akad vénasszony is bőven. Kimondták, hogy illetlen vagyok. Nyugaton Chicagótól San Franciskóig mindenki ismer, ha nem is mind személyesen, legalább hírből. Ott kint akárki megmondhatja ezt magának. New Yorkban elhatározták, hogy nekik nem vagyok elég jó. Nem felelek meg a New Yorkiaknak! Hát ehhez mit szól?

És kedvesen elnevette magát. Waterville sohasem tudta meg, vajon az asszony harcolt-e a büszkeségével, mielőtt megtette volna ezt a vallomást. A vallomás nyers őszintesége arra mutatott, hogy nincs is benne büszkeség, de Waterville megértette, hogy szívében mély sebet rejteget, amely most hirtelen fájdalomtól lüktet.

- Kibéreltem egy házat egész télre, a város egyik legszebb házát, de egyedül kuksoltam benne. Nem tartottak elfogadhatónak. Nézzen rám, úgy ahogy vagyok, nem volt sikerem! Az igazat mondom, bármibe is kerül. Egyetlen rendes nő sem látogatott meg!

Waterville zavarban volt, diplomata létére sem tudta, hogy viselkedjék. Nem értette, mi szükség volt rá, hogy Mrs. Headway megmondja neki az igazat, bár az eset igen különösnek látszott, és örült, hogy a legbiztosabb forrásból tudja meg a tényeket. Ő most hallotta először, hogy ez az érdekes teremtes egy telet töltött az ő szülővárosában, s ez is azt bizonyította, hogy az asszony érkezésére is, távozására is homály borult. Hiába bizonygatta, hogy sokat volt távol, hiszen csak egy fél éve kapta meg londoni megbízatását, és Mrs. Headway társadalmi kudarcra megelőzte ezt az eseményt. Töprengés közben nagyszerű ötlete támadt. Nem próbált magyarázkodni, az esetet lekicsinyelni vagy mentegetőzni; kezét merész egyszerűséggel egy pillanatra az asszonyéra tette, és a lehető leggyengédebb hangon felkiáltott:

- Miért is nem tudtam, hogy maga ott van!

- Férfi volt körülöttem elég, de a férfiak nem számítanak. Ha nem nyújtanak tényleges segítséget, akkor egyenesen hátrányt jelentenek, és minél többen vannak, annál rosszabb színe van a dolgoknak. A nők egyszerűen hátat fordítottak.

- Félték magától, féltékenyek voltak - mondta Waterville.

- Nagyon kedves magától, hogy megpróbál magyarázatot találni; én csak annyit tudok, hogy egy sem lépte át küszöbömet. Ne próbálja szépíteni; én pontosan tudom, hogyan áll a dolog. Én, kérem, New Yorkban kudarcot vallottam!

- Annál rosszabb New Yorknak! - kiáltott fel Waterville, aki - mint később Littlemore-nak elbeszélte - lassan tűzbejött.

- Hát érti most már, hogy miért akarok ideát bekerülni a társaságba?

Felugrott, és a férfi előtt állva hideg, kemény mosollyal nézett le; a válasz már benne volt ebben a mohó bosszúvágyat kifejező mosolyban. Waterville nem tudott lépést tartani az asszony váratlan szökelléseivel, de ahogy tovább is csak ott ült, viszonzva tekintetét, úgy érezte, hogy ennek a mosolynak a fényénél, a kérdés szenvedélyes felvillanásában végre megérti Mrs. Headway-t.

Az asszony elfordult, és a park kapuja felé indult, ő vele tartott, s közben zavartan próbált nevetgélni a tragikus hangon. A nő természetesen azt várta tőle, hogy segítsen neki a bosszúállásban, hanem hát Waterville valamennyi nőrokonának, édesanyjának, húgainak, számtalan unokanővérének mind része volt abban, hogy Mrs. Headway megsértődött, és a fiatalember útközben azt gondolta, hogy tulajdonképpen igazuk volt. Igazuk volt, hogy nem látogattak meg egy olyan nőt, aki így kitereteti társadalmi sérelmeit. Jó volt a szimatuk, mert akár tisztességes asszony Mrs. Headway, akár nem, mindenképpen közönséges. Az európai társaság talán befogadja, de az európai társaság ezt nem teszi helyesen. Waterville-ben a New York-i polgár büszkesége izzott, amikor azt mondta magában, hogy New York mércéje magasabb az efféle dolgokban, mint Londoné. Egy kis ideig szótlanul mentek, végül a fiatalember megszólalt, és becsületesen kimondta gondolatát, amely pillanatnyilag minden mást elnyomott benne.

- Ki nem állhatom azt a kifejezést, hogy „bekerülni a társaságba”. Nem hiszem, hogy effélet tűzhet ki magának célul valaki. Az embernek fel kell tételeznie, hogy bent van a társaságban - hogy ő maga a társaság -, és kitartani amellet, hogy ha jó a modora, mindent elért, amit a társaság szempontjából elérhet. A többi már nem rá tartozik.

Egy pillanatra úgy látszott, hogy az asszony meg sem érti, azután kitört:

- Én bizony nem hiszem, hogy nekem jó a modorom, legalábbis én nem vagyok megelégedve vele! Persze nem úgy beszélek, mint kellene, ezt nagyon jól tudom. De előbb hadd jutok oda, ahová akarok, azután majd vigyázni fogok a szavaimra. Ha egyszer odajutok, tökéletes leszek - kiáltotta szenvedélytől remegő hangon. Közben a park kapujához értek és egy pillanatig kint álltak, szemben az Odéon könyvtárszobákkal szegett alacsony árkájaival. Waterville sóvárgó pillantást vetett arrafelé, amíg Mrs. Headway hintójára várt, amely nem messze állt meg tőlük. A pofaszakállas Max most bent ült a hintó egyik hátsó ülésén, és elszenderedett a feszes, ruganyos párnákon. A hintó mozgására sem ébredt fel, csak akkor tért magához, amikor az újra megállt. Fölriadt és üresen bámult, majd zavartalanul kezdett kikászálódni.

- Itáliában tanultam ezt, ők *siestá*-nak nevezik - közölte nyájasan mosolyogva, s kinyitotta a kocsiját Mrs. Headway előtt.

- Látom, alaposan megtanulta - felelte a hölgy barátságos nevetéssel, amint nyomában Waterville-lel a hintóba szállt.

Waterville nem lepődött meg azon, hogy Mrs. Headway elkényezteteti az útimarsallját, nála az a természetes, hogy elkényezteteti. De Waterville azt tartotta, hogy aki előkelő, az otthon is az. És ez a kis jelenet ironikus megvilágításba helyezte az asszonynak azt a vágyát, hogy bekerüljön a társaságba. Gondolatait azonban nem terelte el arról a tárgyról, amit Waterville-lel éppen megvitatott, mert amint Max felszállt a bakra és a hintó megindult, még tett egy dacos kis megjegyzést.

- Ha egyszer ideát egyenesbe kerülök, fűtülhetek New-Yorkra! Majd meglátja, milyen arcot vágnak azok a nők!

Waterville biztosan tudta, hogy sem az édesanyja, sem a húgai nem vágnak majd semmilyen arcot, de míg a kocsi visszarobogott a Hôtel Meurice-be, újra azt érezte, hogy most már

megérti Mrs. Headway-t. Amint éppen be akartak hajtani a hotel udvarába, egy csukott hintó előzte meg őket, és míg néhány pillanattal később Waterville kisegítette társnőjét a kocsiból, látta, hogy a másik járműről Sir Arthur Demesne száll le. Sir Arthur észrevette Mrs. Headway-t, és nyomban kezét nyújtotta egy hölgynek, aki a csukott hintóban ült. A hölgy lassú méltósággal szállt le, és amint ott állt a hotel bejárata előtt, ez a magas termetű, szelíd, csendes, egyszerűen öltözött, de határozottan tiszteletet keltő, még fiatal és szép asszony - Waterville megértette, hogy a baronet elhozta az édesanyját, hogy meglátogassa Nancy Becket.

Mrs. Headway diadalútja megkezdődött, Lady Demesne, a főrangú özvegy megtette az első lépést. Waterville azon töprengett, hogy vajon ha valami delejes hullám tudatára adná ezt a New York-i hölgyeknek, eltorzulnának-e a vonásaik. Mrs. Headway nyomban felfogta, hogy mi történt; sem túl gyorsan nem kapott a látogatáson, de nem is késlekedett elfogadásában. Csak megállt, és rámosolygott Sir Arthurnak.

- Engedje meg, hogy bemutassam az édesanyjamat; nagyon szeretne megismerkedni magával.

Mrs. Headway felé közeledett, karján a hölgygel. A dáma egyszerű volt és higgadt; egy angol úrihölgy minden erényével ékeskedett. Mrs. Headway egy lépést sem tett előre, csak a kezét nyújtotta ki, mintha gyorsan közelebb akarná vonni magához a látogatóit.

- Nahát, ez igazán aranyos - hallotta Waterville. Elfordult, mivel az ő szerepe véget ért, de a fiatal angol, miután háziasszonyuk karjaiban - mondhatni ölelésében hagyta édesanyját, egy barátságos mozdulattal visszatartotta.

- Azt hiszem, többet nem találkozunk; elutazom.

- Akkor Isten önnel - mondta Waterville. - Hazautazik Angliába?

- Nem, Cannes-ba kísérem az édesanyjamat.

- Ott is marad?

- Talán karácsonyig.

A hölgyek Max úr kíséretében beléptek a hotelbe, és akkor Waterville is otthagyta Sir Arthurt. Mosolyogva ment el; arra gondolt, hogy ez az úr csak egy engedmény árán kapott másik engedményt az édesanyjától.

Másnap reggel meglátogatta Littlemore-t, akitől állandó meghívása volt reggelire, és aki szokása szerint most is szivarozva lapozott át vagy egy tucat újságot. Littlemore-nak nagy lakása és kitűnő szakácsa volt; későn kelt és egész délelőtt fel-alá járkált szobáiban; közben meg-megállt s kinézett valamelyik ablakon a Place de la Madeleine-re. Alig pár perce ültek a reggelinél, amikor Waterville bejelentette, hogy Sir Arthur itt fogja hagyni Mrs. Headway-t, inkább Cannes-ba megy.

- Ez nekem nem újság - mondta Littlemore. - Tegnap este itt volt elbúcsúzni.

- Elbúcsúzni? Hirtelen milyen udvarias lett!

- Nem az udvariasság hozta ide, hanem a kíváncsiság. Mivel vacsorázott már nálam, volt ürügye a látogatásra.

- Remélem, kielégült a kíváncsisága - jegyezte meg Waterville, olyan modorban, mint aki ismeri ezt az érzést. Littlemore habozott.

- Nos, azt éppen nem hiszem. Jó ideig ült itt, de mindenről beszélgettünk, csak arról nem, amit meg akart tudni.

- És mit akart megtudni?

- Hogy tudok-e valami rosszat Nancy Beckről.

Waterville tágra nyitotta a szemét.

- Nancy Becknek nevezte?

- Meg sem említettük őt, de én láttam, mit akar; szeretne volna, ha ráterelem a beszélgetést, csak hogy én erre nem voltam hajlandó.

- A szerencsétlen - mormolta Waterville.

- Nem értem, miért sajnálod - mondta Littlemore. - Mrs. Beck hódolóit sohasem sajnálták.

- Hát persze, el akarja venni feleségül.

- Hát csak vegye! Mi közöm hozzá?

- Azt hiszi, van valami az asszony múltjában, amit nehéz megemésztetni.

- Akkor meg hagyja ott.

- Hogyan hagyhatná ott, ha szerelmes? - kérdezte Waterville olyan hangon, mint aki ezt az érzést is ismeri.

- Ugyan, drága öregem, ezt neki magának kell eldöntenie. Arra semmiképpen nincs joga, hogy nekem ilyen kérdést tegyen fel. Amikor elmenőfélben volt, majdnem kibökte. Ott állt az ajtóban, nem tudott tőlem elszakadni, kis híján kirukkolt vele. Egyenesen a szemembe nézett, én meg egyenesen az övébe, így maradtunk majdnem egy percig. Akkor rászánta magát, hogy hallgat mégis, és elkotródott.

Waterville élénk érdeklődéssel hallgatta ezt a kis beszámolót.

- És ha megkérdezett volna, mit mondasz neki?

- Mit gondolsz?

- Hát talán azt, hogy a kérdése nem korrekt.

- Ezzel egyenesen beismertem volna a legrosszabbat.

- Hát igen - mondta Waterville elgondolkozva. - Ilyesmire te nem volnál képes. Másrészt ha becsületszavadra kérdezte volna, hogy olyan asszony-e Mrs. Headway, akit feleségül lehet venni, ez rendkívül kínos lett volna a számodra.

- Elég kínos. No de, a kettőnk kapcsolata nem olyan, hogy a becsületszavamat kérhetné valamire. És semmi sem jogosítja fel arra, hogy Mrs. Headway-ről kérdezzessen engem. Az asszonnyal jó barátságban vagyok, így Sir Arthur nem képzelheti, hogy bizalmas információt adok róla.

- Azért mégsem tartod őt olyan asszonynak, akit feleségül lehet venni - jelentette ki Waterville -, és ha egy férfi ezt kérdezi meg tőled, leütheted, de az sem volna felelet.

- Be kellene érnie ennyivel - mondta Littlemore. Egy pillanat múlva hozzátette: - Vannak bizonyos esetek, amikor egy férfinak kötelessége, hogy hamisan esküdjék.

Waterville elkomolyodott.

- Miféle esetek?

- Ahol egy asszony jóhíre forog kockán.

- Értelek. Természetesen akkor, ha az ember maga is érdekelt volt.

- Akár maga, akár más. Nem számít.

- Én azt hiszem, igenis számít. Nem szeretem a hamis esküt - mondta Waterville -, ez kényes kérdés.

Az inas behozta a második fogást, és a beszélgetés félbeszakadt. Littlemore elnevette magát, amint vett a tálból.

- Mulatságos volna látni hogy ennek a fensőbbes lénynek a felesége!

- Nagy felelőtlenség volna.

- Felelőtlenség vagy nem, nagyon mulatságos volna.

- Szóval segíteni akarsz Mrs. Headway-nek?

- Isten őrizz! De neki drukkolok.

Waterville komolyan tekintett barátjára; rendkívül léhának gondolta. Márpedig a helyzet súlyos volt, és ő egy kis sóhajjal tette le a villáját.

## 6

Abban az évben a húsvét szokatlanul meleg volt, a rügy-fakadást enyhe, párás napsütés segítette. Warwickshire sűrű sövényei mint megannyi virágzó galagonya-fal: köröttük valóságos kankalinszőnyeg; abból emelkedtek ki a konzervatív elvekre valló szabályossággal ültetett fák, Anglia legszebb fái, amelyek már szintén pelyhesen zöldelltek. Rupert Waterville kötelességének szentelte magát; a követség hűséges szolgálata nem hagyott időt arra, hogy élvezze a vidéki kastélyok vendégszeretét, amely az angolok nagy vívmánya és jellemük legtökéletesebb kifejezője. Többfelé is meghívták, mert Londonban sokan megkedvelték mint igen értelmes fiatalembert, de legtöbb meghívást le kellett mondania. Ezért még újdonságszámba ment nála, ha egy olyan ősi földek övezte régi kastélyban vendégeskedett, amilyenre nagy kíváncsisággal és irigységgel gondolt, mióta csak megérkezett Angliába. Az volt a szándéka, hogy annyi kastélyt néz majd meg, amennyit csak tud, de semmit sem szeretett elsietni vagy úgy csinálni valamit, hogy közben az esze ne ott legyen, hanem - ahogy ez gyakran megesett -, olyasmin járjon, ami az ő szemében fontosnak látszott. A kastélyok egyelőre tartalékban voltak, majd rájuk kerül a sor, ha egy kicsit megszokta Londont. Hanem amikor Lady Demesne, akit nem is ismert, egyszerű és közvetlen hangú levélben meginvitálta Longlandsbe, habozás nélkül elfogadta a meghívást. Tudott arról, hogy a lady hazatért Cannes-ból, ahol az egész telet töltötte, mert olvasott róla egy vasárnapi lapban, azonban mégis meglepetéssel olvasta az alábbi közvetlen szavakat:

„Kedves Mr. Waterville - írta Lady Demesne. - Fiamtól hallom, hogy Ön talán le tudna jönni hozzánk 17-én, két-három napra. Igazán nagy örömet szerezne nekünk. Számíthat arra, hogy itt majd találkozik elragadó honfitársnőjével, Mrs. Headway-vel.”

Waterville találkozott már Mrs. Headway-vel; az asszony mintegy két hete írt neki egy Cork Street-i szállodából; értesítette, hogy megérkezett a londoni szezonra, és nagyon örülne, ha láthatná. Waterville meglátogatta; reszketett a félelemtől, hogy az asszony majd az udvarnál való bemutatását akarja előkészíteni, de kellemes meglepetéssel tapasztalta, hogy erről a témáról egy szó sem esett. Mrs. Headway a telet Rómában töltötte, egyenesen onnan utazott Angliába. Párizsban csak rövid időre állt meg, hogy egy pár ruhát csináltasson. Rómával, ahol

sok barátot szerzett, nagyon meg volt elégedve; biztosította Waterville-t, hogy a római arisztokráciának legalább a felét ismeri.

- Elragadó emberek, egyetlen hibájuk, hogy mindig ott ragadnak - mondta. Waterville kérdő tekintetére válaszolva megmagyarázta: - Úgy értem, amikor meglátogatják az embert. Minden este eljöttek, és másnapig akartak maradni. Csupa herceg meg gróf. Szivarral kínáltam őket, és a többi. Annyi emberrel ismerkedtem meg, amennyivel csak akartam - tette hozzá egy pillanat múlva; talán fölfedezte Waterville szemében annak a részvétnek a nyomát, amellyel az fél éve az ő New York-i kudarcának történetét hallgatta.

- Volt rengeteg angol is, valamennyivel megismerkedtem, itt majd meglátogatom őket. Az amerikaiak arra vártak, mit csinálnak az angolok, hogy ők azután az ellenkezőjét tehessék. Ennek köszönhetem, hogy több díszpéldány megkímélt. Tudja, egyik-másik egészen rémes. Különben is Rómában nem fontos a társaság, ha az ember tudja élvezni a romokat, meg a Campagnát; én csudára élveztem a Campagnát. Örökké azokat a nyirkos öreg templomokat jártam. A templomokat leszámítva, San Diego környékére emlékeztetett engem. Szívesen idéztem fel a régi időket, amíg körbekocsiztam Rómát.

Azonban Mrs. Headway most már elbúcsúzott a régi időktől, és felkészült arra, hogy a jelennek éljen. Arra kért tanácsot Waterville-től hogyan éljen, mit tegyen. Szállodában maradjon, vagy béreljen házat? Úgy gondolta, jobb lenne egy rendes házat kibérelni, ha talál. Max felajánlotta, hogy keres megfelelőt, és igazán miért is ne engedné meg neki, Rómában is olyan gyönyörű házat szerzett. Sir Arthur Demesne-ről nem is beszélt. Waterville szerint az lett volna a természetes, ha ő kalauzolja és veszi védőszárnyai alá az asszonyt; azon töprengött, vajon véget ért-e a baronethez fűződő kapcsolat. Waterville a Parlament megnyitása óta találkozott néhányszor Sir Arthurral. Váltak vagy húsz szót, Mrs. Headway-t nem említették. Waterville-t az után a kis jelenet után, amelynek a Hôtel Meurice udvarán szemtanúja volt, hamarosan visszarendelték Londonba, a fejleményekről egyet-mást csak Littlemore-től tudott meg, aki hirtelen rájött, hogy Amerikában kell töltenie a telet, és útban hazafelé megállt a brit fővárosban. Littlemore elmondta, hogy Mrs. Headway el volt ragadtatva Lady Demesne-től, szavaikat sem találta a jóságára és kedvességére.

- Azt mondta nekem, hogy szereti megismerni a fia barátait, én pedig azt feleltem, hogy én meg szeretem megismerni a barátaim édesanyját - mesélte Mrs. Headway. - Szívesen megöregednék, ha olyan lehetnék, mint ő - tette hozzá, pillanatnyilag megfeledezve arról, hogy korban csaknem olyan közöl áll az anyához, mint a fiúhoz. Anya és fia mindenesetre együtt vonultak el Cannes-ba, és akkoriban kapott Littlemore hazulról leveleket, amelyek miatt Arizonába indult. Így Mrs. Headway magára maradt, és Littlemore attól tartott, hogy az asszony unatkozott is, bár Mrs. Bagshaw meglátogatta. Novemberben Itáliába utazott, de Cannes-t nem ejtette útba.

- Mit gondolsz, mit csinál majd Rómában? - kérdezte Waterville; képzelőtehetsége cserben hagyta, mivel lába még sohasem taposta a Hét Halmot.

- Sejtelmem sincs róla. És nem is érdekel! - fűzte hozzá Littlemore egy pillanat múlva. Mielőtt elutazott Londonból, megemlítette Waterville-nek, hogy Párizsban, búcsúzás közben, Mrs. Headway újabb és elég váratlan támadást intézett ellene.

- Arról a társaság-históriáról beszélt; azt mondta, igazán tennem kell már valamit, ez így nem mehet tovább; könyörgött, mindenre kért, ami... - igazán nem is tudom, hogyan mondjam el.

- Igen örülnék, ha megpróbálnád - mondta Waterville, aki sohasem feledkezett meg arról, hogy ő állásánál fogva mintegy pásztora az Európában időző amerikai nyájnak.

- Nos, azokra a gyengéd érzelmekre kért, amelyeket valamikor egymás iránt tápláltunk.

- A gyengéd érzelmekre?

- Kegyeskedett így nevezni. Én viszont ezt nem vállalom. Ha az embernek gyengéd érzelmeket kellene táplálnia minden nő iránt, akivel esténként elüldögél, akkor...! - Littlemore itt szünetet tartott, nem határozta meg, mi lenne az efféle kötelezettség következménye. Waterville megpróbálta kitalálni, barátja pedig felült a New York-i hajóra, és nem mesélte el, hogy végül is miként védte ki Mrs. Headway támadását.

Waterville karácsonykor megtudta, hogy Sir Arthur visszatért Angliába, és azt is tudni vélte, hogy a baronet nem ment le Rómába. Waterville-nek volt egy elmélete: Lady Demesne nagyon okos asszony, olyan okos, hogy a fiát kedve szerint irányítja, de ugyanakkor el tudja vele hitetni, hogy saját jószántából cselekedett. Jó diplomáciai érzékre vall, hogy hajlandó volt meglátogatni Mrs. Headway-t, de miután megnézte és véleményt alkotott róla, elhatározta, hogy az ügynek véget vet. Kedves volt és jóságos - ahogy Mrs. Headway mondta -, mert pillanatnyilag az volt a legkönnyebb, de első látogatása egyben az utolsó is volt. Kedves volt és jóságos, de ellenállása megingathatatlan, és ha szegény Mrs. Headway a londoni szezonra érkezve azt reméli, hogy holmi bizonytalan ígérek majd valóra válnak, keserves csalódásban lesz része, mert reményei szertefoszlanak. Waterville arra az elhatározásra jutott, hogy bár ő pásztor, és Mrs. Headway is a nyáj egy báránykája, jelenleg nem az a kötelessége, hogy utána szaladgáljon, hiszen most különben is valószínű, hogy nem fog messzire kalandozni. Másodszor is meglátogatta, és az asszony még most sem beszélt Sir Arthurról. Waterville, akinek mindenre volt elmélete, azt mondta magában, hogy az asszony várakozik, Sir Arthur még nem jelentkezett. Mrs. Headway éppen akkor kezdett házában berendezkedni; az útímarsall valószínű kis kincsre bukkant a Mayfairben, a Chesterfield Streeten: ennek a kincsnek persze az ára is olyan lesz majd, mint holmi ékszeré. Mindezek után Waterville-t nagyon meglepte Lady Demesne levele, és majdnem olyan türelmetlenül ment le Longlandsbe, mint ahogy - ha módja van rá - Párizsban ment volna el egy vígjáték premierjére. Úgy érezte, hogy a jó szerencse egy *billet d'auteur*-t<sup>20</sup> juttatott neki.

Kellemes volt estefelé megérkezni egy angol kastélyba. Élvezte a szürkületbe vesző kocsiutat az állomástól, a gabonátlákat, fiatal erdőket és parasztházakat, amelyek magányosnak, homályosnak látszottak az alkonyatban, nem úgy, mint az ő világos, határozott körvonalú célja; élvezte a kerekék zaját a hosszú fasorban, amely látszólag céltalan kanyargás után végül mégis a célhoz vitte, a széles, szürke homlokzathoz, a szétszórt, világos ablakokkal. A bejáratához egy még keményebb, kavicsos felszórt útkanyar vezetett fel. A longlandsi kastély homlokzata józan szürkeségében is lenyűgöző és nagyszerű hatást keltett; állítólag a zseniális Sir Christopher Wren tervezte legyen. Az épületszárnyak félkörívben nyúltak előre, párkányzatukon szobrok álltak szabályos térközökben, úgy, hogy a kastély a csúcsa félhomályban egy angol parkba varázsolt olasz palotának látszott. Waterville késői vonattal érkezett, így csak húsz perce maradt, hogy vacsorához átváltozzék. Igen büszke volt arra, hogy gyorsan és jól tud öltözni, de e művelet után már nem maradt ideje, hogy kiderítse: vajon a számára kijelölt lakosztály megfelel-e egy követségi titkár rangjának. Szobájából előkerülve megtudta, hogy egy nagykövet is tartózkodik a házban; amikor erről értesült, tovább nem is töprengett a kérdésen. Hallgatólagosan feltételezte, hogy jobb szobát kapott volna, ha nincs ott a nagykövet, de így természetesen azt illeti az elsőség. A tágas, ragyogó kastély az előző század idegenes ízlésének hatását mutatta, a színek világosak, a magas bolthajtásos mennyezeteken

---

<sup>20</sup> Szerzői tiszteletjegy.



világos, mitológiai tárgyú freskók, az aranyozott ajtók feletti mezőben régi francia táblaképek; fakó gobelinek, finom damaszt, a régi porcelánok tömegében különösen szembetűnő a sok nagy váza, tele rózsaszínű rózsával. A házban tartózkodó vendégek vacsorára várakozva a földszinti csarnokban gyűltek össze, amelyet hatalmas fahasábok barátságos tüze világított meg; a társaság olyan népes volt, hogy Waterville megijedt, ő az utolsó. Lady Demesne rámosolygott és kezét nyújtotta; igen higgadt volt, semmi különöset nem mondott, úgy bánt Waterville-lel, mint gyakori látogatóval. Waterville maga sem tudta, örüljön-e ennek vagy haragudjék érte, de háziasszonyát ez szemmel láthatóan nem is érdekelte. Úgy nézegette vendégeit, mintha meg akarta volna állapítani, teljes-e a létszám. A ház ura a kandalló előtt beszélgetett egy hölggyel; amikor meglátta a terem túlsó végében Waterville-t, köszönésképpen ragyogó arccal intett neki; örült, hogy látja. Párizsban soha nem ragyogott az arca, és Waterville most megfigyelhette, amiről már annyiszor hallott, hogy ugyanis az angolok vidéki kastélyokban mennyivel előnyösebb oldalukról mutatkoznak. Lady Demesne ismét hozzá fordult, szelíd, tétova mosolyával, amely látszólag mindig egyforma maradt.

- Mrs. Headway-ra várunk - mondta.

- Ó, hát megérkezett? - Waterville egészen megfélelkezett róla.

- Fél hatkor érkezett. Hatkor elment öltözni. Két órája öltözik.

- Reméljük, az eredmény arányos lesz az idővel - mondta Waterville mosolyogva.

- Az eredmény? Ó, igazán nem is tudom - mormolta Lady Demesne, és nem nézett Waterville-re; ezekből az egyszerű szavakból Waterville elméletének megerősítését olvasta ki; Lady Demesne alattomos játékot játszik. Waterville azon töprengett, vajon Mrs. Headway mellé ültetik-e, és bármennyire értékelte is e hölgy bájait, remélte, hogy inkább valami újdonságban részesül. A kétórás öltözködés eredménye csakhamar láthatóvá vált. Mrs. Headway megjelent a csarnokba vezető lépcsőn, amely - mivel az asszony elég lassan jött le a társaság felé - három teljes percen át közszemlére tette. Amint Waterville elnézte, úgy érezte ez nagy pillanat Mrs. Headway életében: voltaképpen most vonul be az angol társaságba. Mrs. Headway igen szépen vonult be az angol társaságba, ajkán elbűvölő mosollyal, és a Rue de la Paix-n szerzett pompás hadizsákmány uszályát maga után húzva. Minden mozdulatát sejtelmes selyemsuhogás kísérte. Minden tekintet feléje fordult, a beszélgetés pillanatok alatt észrevehetően elcsendesedett, bár eddig sem volt valami hangos. Mrs. Headway láthatóan nagyon egyedül volt; de az, hogy ő érkezett utolsónak, arra vallott: sokat képzel magáról; bár az is lehetséges, hogy ez egyszerűen csak azért történt, mert sokáig időzött tükre előtt, amíg végre meg lehetett elégedve az eredménnyel. Hiszen biztosan megérezte a pillanat fontosságát, és Waterville tudni vélte, hogy az asszonynak hevesen dobog a szíve. De bátran haladt előre, mosolya még fényesebben ragyog, és úgy látszott, megszokta hogy nézik. Segítette a tudat, hogy szép, most igazán nem volt hiba a szépségében, és ha a siker hajszolása közben talán valami elszánt keménységre tett szert, ezt mintegy fátyolba burkolta az a felemelő tudat, hogy elkövetett minden tőle telhetőt. Lady Demesne eléje ment; Sir Arthur nem vett róla tudomást. Azután egyszer csak Waterville azon kapta magát, hogy egy pap feleségét vezeti asztalhoz, akinek Lady Demesne ezzel a célzattal mutatta be, amikor már alig volt valaki a csarnokban. Hogy ez a pap milyen méltóságot tölt be az egyházi hierarchiában, azt Waterville másnap kora reggel tudta csak meg, de addig is valahogy furcsának találta, hogy Angliában egyházi embernek felesége lehet. Az angol élet még egy esztendő elmúltával is tartogatott hasonló meglepetéseket. A hölgy azonban egy cseppet sem volt meglepő, semmi rendkívüli nem volt benne, létrehozatalához nem lett volna szükség a reformációra. Mrs. Aprilnek hívták; hogy csipkekendőbe burkolózott, a vacsorához csak egyik kesztyűjét húzta le, a másik pedig olykor azt a furcsa érzést keltette Waterville-ben, hogy az egész étkezésben - ha mégoly nagyszabású és dús is -

van valami piknikszerű. Mrs. Headway kis távolságra szemben ült, Waterville megtudta szomszédnőjétől, hogy egy tábornok vezette asztalhoz, keskeny arcú, sasorrú úriember, ápolt pofaszakállal; másik oldalán egy jó megjelenésű ifjú foglalt helyet, akiről már nem lehetett annyira pontosan tudni, hogy kicsoda. Szegény Sir Arthur két, nála jóval idősebb hölgy között ült, történelmi hangzású nevüket Waterville már gyakran hallotta, de a nevekhez romantikusabb alakokat képzel: el. Mrs. Headway nem üdvözölte Waterville-t; nyilvánvalóan csak akkor vette észre, amikor már asztalnál ültek, akkor egyszerűen rámeredt, és nagy meglepetésében egy pillanatra még a mosolya is elhalványodott. Bőséges és jól rendezett vacsora volt, de amint Waterville végigtekintett a hosszú asztalon, úgy érezte, hogy bizony az egész egy kicsit unalmas. Amint ezt gondolta, nyomban rájött, hogy inkább Mrs. Headway szemzőgéből ítél, mintsem a magáéból. Senkit sem ismert csak Mrs. Aprilt, aki szinte anyáskodva látta el információval, megmondta a társaság sok tagjának a nevét, Waterville pedig viszonzásul megmagyarázta, hogy ő tulajdonképpen nem tartozik ebbe a társaságba. Mrs. Headway nagyszerűen boldogult a tábornokával; Waterville észrevétlenül figyelte őket, és látta, hogy a tábornok fölényes ügyességgel kérdezteti szomszédnőjét. Waterville remélte, hogy az asszony óvatos lesz. Volt képzelőtehetsége, és amint összehasonlította Mrs. Headway-t a társaság többi tagjával, elismerte magában, hogy bátor kis nő, és ebben a vállalkozásban van valami hősies. Egymaga volt sok ember ellen, ellenfelei zárt csatasort alkottak, s a jelenlevők ezer távollevőt is képviseltek. Ebben a társaságban, ahol mindenki más volt, mint ő, csakis a maga erejéből érvényesülhetett. Úgy látszott, hogy ezek az emberek tökéletesen egyenesben vannak, erőfeszítés nélkül élnek, minden, ami körülveszi őket, biztonságot ad; a férfiak arcüre tiszta, álluk jó vonalú, tekintetük hideg, kellemes; vállukat hátrafesztik, nem gesztikulálnak; az asszonyok között akad néhány nagyon szép, gyöngysoraik majd hogy meg nem fojtják őket; hajviseletük egyszerű, sima, úgy látszik, mintha semmire sem néznének különös figyelemmel; a csendet úgy tűrik, mintha gyertyafény módjára megszépítené őket, s ha egy keveset mégis beszélnek, hangjuk üde és csengő. Valamennyiüket az eszméknek és hagyományoknak egyazon közössége öleli körül, megértik egymás hanglejtését, még a legapróbb egyéni árnyalatokat is. Mrs. Headway akármilyen szép volt is, láthatóan kívül esett ezeknek az árnyalatoknak a körén; idegenszerűnek, túlzottnak hatott, túl sok volt benne a kifejezőerő; mint akit csak erre az egyetlen esti fellépésre szerződtettek. Azonban Waterville azt is észrevette, hogy az angol társaság szeret szórakozni, és dolgait pénzügyi alapon intézi. Ha Mrs. Headway elég mulattató lesz, valószínűleg eléri, amit akar, és vagyona - ha egyáltalán van - ebben nem válik majd hátrányára.

A szalonban vacsora után Waterville odament hozzá, de az asszony nem üdvözölte. Csak nézett rá eddig soha nem látott furcsa kifejezéssel, a leplezetlen bosszúság kifejezésével arcán.

- Miért jött ide? - kérdezte. - Azért, hogy engem figyeljen?

Waterville a haja tövéig elpirult. Tudta, hogy ez nagyon nem illik egy diplomatához, de nem tudott a pirulásán uralkodni. Amellett meg is volt botránkozva, haragudott és zavarban volt.

- Azért jöttem, mert meghívtak - mondta.

- Ki hívta meg?

- Alighanem ugyanaz, aki magát is. Lady Demesne.

- Az a vén bestia! - kiáltotta Mrs. Headway elfordulva tőle.

Waterville is elfordult. Nem tudta, mit követett el, hogy ilyen bánásmódot érdemel. Az egész meglepetésszerűen érte, eddig sohasem látta meg ilyennek az asszonyt. Igazán közönséges nő: Waterville úgy gondolna, hogy San Diegóban beszélnek így az emberek. Szinte szenvedélyesen vetette bele magát a többiekkel való társalgásba, akiket - valószínűleg az ellentét folytán -

rendkívül szívélyesnek és barátságosnak talált. De nem kapta meg azt az elégtételt, hogy lássa, amint Mrs. Headway megbűnhődik gorombaságáért, mert egyáltalán nem hanyagolták el. Sőt, a szobának abban a részében, ahol ő ült, a társaság népesebb volt, és időnként jóízű nevetés csapott fel onnan. Waterville azt mondta magában, ha Mrs. Headway-nek sikerül a társaságot mulattatni, akkor győzni fog, márpedig nyilvánvalóan mulattatta őket.

## 7

Az asszony furcsa volt, és Waterville egyre több furcsaságát tapasztalta. Másnap vasárnap volt; az idő szokatlanul szép, s Waterville már reggeli előtt lement és sétált egyet a parkban, meg-megállva, hogy a vékonylábú özeket nézegesse, amelyek úgy hatottak a távoli lankákon, mint bársonypárnába szúrt megannyi gombostű; azután végigment egy díszítő partján; a hatalmas víztükrök közepén egy szigeten a Vesta-templom másolata állt. Most már feledte Mrs. Headway-t, azon merengett csak, hogy ez az ünnepélyes díszlet szolgáltatja több mint egy évszázada a család történetének eseményeihez a háttérrel. További elmélkedés valószínűleg eszébe juttatta volna, hogy Mrs. Headway alighanem elég fontos esemény a család történetében.

Néhány hölgy nem jelent meg a reggelinél, köztük Mrs. Headway sem.

- Azt mondta nekem, délig soha nem lép ki a szobájából. - Waterville hallotta, amint Lady Demesne ezt közli a Mrs. Headway felől kérdezősködő tábornokkal, aki előző este a szomszédja volt. - Három óra kell neki az öltözködéshez.

- Rettentő nagyeszű asszony! - kiállított fel a tábornok.

- Azért mert három óra hosszat öltözködik?

- Nem, arra gondoltam, hogy mindig helyén van az esze.

- Igen, magam is azt hiszem, hogy nagyon okos - mondta Lady Demesne; s Waterville némi önelégültséggel többet vélt kihallani az asszony szavaiból, mint amennyit a tábornok megérthetett. Volt valami ebben a sudár termetű, meggondolt asszonyban, aki jóindulatúnak, de egyszersmind tartózkodónak is látszott, ami felkeltette Waterville csodálatát. A szelíd felszín, a konvencionális kedvesség alatt Waterville megsejtette az erőt. Lady Demesne magas fokon gyakorolta a türelmet, s úgy viselte, mint egy diadémot. Igen kevés mondanivalója volt Waterville számára, de időnként kérdezett tőle egyet-mást, és ez arra vallott, hogy nem feledkezett el róla. Maga Demesne szemmel láthatóan remek hangulatban volt, nem mintha csak egy kicsit is hangoskodott volna, csak jött-ment, olyan frissen és szőkén, mintha egy-két óránként fürdött volna, s úgy, mint akit semmi sem érhet váratlanul. Waterville vele még kevesebbet beszélgetett, mint az édesanyjával, de előző este a dohányzóban a fiatal ember talált arra alkalmat, hogy megmondja: mennyire örül, hogy Waterville el tudott jönni, és ha kedveli az igazi angol tájat, van erre felé egy s más, amit nagy örömmel mutatna meg neki.

- Mielőtt elutazik, pár órát rám kell szánnia; igazán azt hiszem, megtetszik majd önnek is néhány dolog itt.

Sir Arthur úgy beszélt, mintha Waterville nagyon válogatós volna; úgy látszott, mintha valami ismeretlen okból hangsúlyozni kívánná Waterville fontosságát. Vasárnap reggeli után megkérdezte Waterville-t, hogy lenne-e kedve templomba menni; a hölgyek többsége és velük néhány úr is oda készül.

- Természetesen csak ha kedve van hozzá; de a séta addig igazán kellemes, és nagyon érdekes az az István király idejéből való kis templom.

Waterville tudta, ez mit jelent; máris szinte látta az egészet. Azután meg szívesen is ment templomba, különösen, ha a földesúrnak fenntartott helyen ülhetett, amely néha akkora volt, mint egy kisebb szalon. Így azt válaszolta, hogy nagyon szívesen elmegy. Azután minden magyarázat nélkül hozzátette:

- Mrs. Headway is jön?

- Én igazán nem is tudom - mondta a ház ura olyan megváltozott hangon, mintha Waterville azt kérdezte volna tőle, hogy a házvezetőnő megy-e.

- Igazán furcsák ezek az angolok! - kiáltott fel magában Waterville. Angliába érkezése óta ahányszor folytonossági hiányra bukkant a dolgok rendjében, gyakran folyamodott ehhez a kijelentéshez. A templom festőibbnek bizonyult, mint ahogy Sir Arthur leírta, és Waterville azt mondta magában, Mrs. Headway igazán csacsi, hogy nem jött el. Ő tudja, mire tör az asszony: tanulmányozni akarja az angol életet, hogy birtokába vehesse; és ha bőkoló falusiak sorfala előtt vonul be a templomba, s ott a Demesne-ösök síremlékei között ül, mindez sokat mondhatott volna neki az angol életről. Ha fel akarja vértetni magát a küzdelemre, el kellene jönnie ebbe a régi templomba. Amikor Waterville visszatért Longlandsbe - gyalog ment vissza a réteken keresztül a kanonok nejével, aki szenvedélyes gyalogló volt -, még egy fél óra hiányzott ebédhez és Waterville-nek nem akaródzott bemenni a házba. Eszébe jutott, hogy nem látta még a virágoskertet, és nekiindult, hogy megkeresse. A kert akkora volt, hogy nehézség nélkül rátalált, és látszatra akár egy-két évszázada is gondozzák már szüntelenül. Alig sétált néhány lépést az utat szegélyező virágágyak között, amikor ismerős hangot hallott, s egy pillanat múlva a fásor egy kanyarodójánál Mrs. Headway-re bukkant, akit Longlands ura kísért. Az asszony hajadonfőtt volt, csupán napernyőt tartott feje fölé, s amikor honfitársát megpillantotta, hátrabillentette az ernyőt és hirtelen megállt.

- Nini, itt van Mr. Waterville, aki azért jött, hogy szokásához híven kémkedjen utánam. - Ezzel a megjegyzéssel üdvözölte a fiatalembert, aki kissé zavarba jött.

- Nicsak, már megjött a templomból? - mondta Sir Arthur az órájára nézve. Waterville-t bámulatba ejtette ez a hidegvér. Csodálta, mert ahogy magában mondta, Sir Arthurnak mégis csak kellemetlen lehet, hogy így megzavarták. Waterville kissé ostobának érezte a helyzetet, és azt kívánta, bárcsak vele lenne még Mrs. April; ez azt a látszatot keltené, hogy Waterville az ő kedvéért jött ide.

Mrs. Headway imádásra méltóan üde volt, noha Waterville - aki az efféle dolgokról határozott felfogást vallott - lehetetlennek érezte, hogy öltözéke megfelelő lenne egy angol vidéki kastélyban vasárnap délelőtt. Fodros-bodros fehér pongyolát viselt, elszórt sárga szalagsokrokkal - Madame de Pompadour várhatta ilyen öltözékekben XV. Lajos látogatását, de nyilvánosság előtt valószínűleg ő sem vette volna fel. A pongyola látványa megszilárdította Waterville-nek azt a benyomását, hogy Mrs. Headway nagyon jól tudja, mit akar. Külön utakon akar járni, nem óhajt túlságosan alkalmazkodni. Tüntetően nem jön le a reggelihez, tüntetően nem megy templomba, tüntetően öltözik vasárnap délelőtt ilyen rafinált fesztelenséggel, iszonyúan nem-angolnak és nem-protestánsnak akar látszani. De talán jobb is így. Az asszony szinte bőbeszédűen kezdte:

- Hát nem gyönyörű itt? Gyalog jöttem egészen a háztól, pedig nem szeretek sokat járni, de itt a pázsit olyan, mint egy szalon. Felülmúl minden képzeletet. Sir Arthur, most már igazán el kellene mennie és egy kicsit törődni a nagykövettel; szégyen, hogy így visszatartottam. Hogy mit érdekli magát a nagykövet? Éppen most mondta, hogy alig beszélt vele, ezt sürgősen jóvá

kell tennie. Életemben nem láttam, hogy így elhanyagolják a vendégeket. Ideát ez a szokás? Menjen, aztán vigye el lovagolni, vagy játsszon vele egy parti biliárdot. Mr. Waterville majd hazakísér engem. Úgyis meg akarom szidni, amiért kémkedik utánam.

Waterville határozottan zokon vette ezt a gyanúsítást:

- Fogalmam sem volt, hogy itt vannak - jelentette ki.

- Nem bujkáltunk - mondta Sir Arthur nyugodtan. - Talán lenne jó visszakísérni Mrs. Headway-t a házba. Azt hiszem, nekem az öreg Davidoff után kell néznom. Kettőkor ebédelünk.

Sir Arthur távozott, Waterville pedig Mr. Headway-vel bejárta a kertet. Az asszony nyomban aziránt érdeklődött, hogy Waterville azért jött-e, hogy utána leskelődjék, s a kérdést, Waterville meglepetésére, ugyanolyan csípősen tette fel, mint előző este. Azonban Waterville eltökélte magát, hogy ezt nem hagyja annyiban; ha valaki így bánik vele, az emlegesse is meg.

- Azt hiszi, mindig csak magára gondolok? - kérdezte. - Néha eszembe sem jut. Ide azért jöttem, hogy megnézzem a virágoskertet; ha nem szólított volna meg, elmegyek maga mellett.

Mrs. Headway nem volt haragtartó; látszólag meg sem hallotta a védekezést.

- Van még két másik kastélya is - válaszolta egyszerűen. - Éppen erre voltam kíváncsi.

De Waterville nem hagyta magát sérelmeitől elteríteni. Az elégtételnek az a módja, hogy valakit megsértünk, azután egyszerűen elfeledkezünk a sértésről, kétségkívül nagyon közkedvelt New Mexicóban, de ha valaki ad a becsületére, az nem éri be ennyivel.

- Mit akart azzal mondani az este, hogy én azért jöttem volna ide, hogy magát figyeljem? Bocsásson meg, ha azt mondom, hogy meglehetősen goromba volt velem.

Ennek a vádnak a fullánkja abban rejtett, hogy volt benne valami igazság, de Mrs. Headway egy pillanatig láthatólag nem értette a célzást, csak nézett értetlenül.

- Ez a nő mégiscsak barbár - gondolta Waterville. - Azt hiszi, egy asszony egyszerűen csak arcul üthet egy férfit, azután elszaladhat.

- Ó! - kiáltott fel Mrs. Headway hirtelen. - Emlékszem. Haragudtam magára; nem gondoltam, hogy találkozunk. De igazából egy cseppet sem törődtem az egésszel. Időnként mérges leszek, és azon töltöm ki a haragomat, aki kéznél van. De három perc, és vége, többé nem is gondolok rá. Tegnap este mérges voltam. Dühös voltam a vénasszonyra.

- A vénasszonyra?

- Sir Arthur anyjára. Nincs itt semmi keresnivalója. Ebben az országban, ha a férj meghal, el kell kotródniuk. Van saját háza innen tíz mérföldnyire és egy másik a Portman Square-en, hát igazán volna hol laknia. De ő ragaszkodik - úgy ragaszkodik a fiához, mint egy ragtapasz. Hirtelen rájöttem, hogy nem azért hívott meg ide, mert szeret, hanem mert gyanakszik rám. Fél, hogy összeházasodunk és szerinte nem vagyok elég jó a fiának. Biztosan azt hiszi, nagyon sürgős nekem, hogy megfogjam. Én sose futottam utána, ő futott én utánam. Magamtól eszembe sem jutott volna ilyesmi. Tavaly kezdte Hamburgban; kérdezte, miért nem jövök Angliába, mondta, hogy nagy sikerem lenne. Különbösen ehhez nem sokat ért, nem valami rafinált. De azért igen kedves ember, igen kellemes látvány ennek - itt Mrs. Headway egy pillanatnyi szünetet tartott és gyönyörködve tekintett körül -, ennek az egész ősi örökségnek a közepén. Tetszik nekem ez a régi kastély - folytatta -, szépen van felszerelve, meg vagyok elégedve azzal, amit láttam. Lady Demesne-t kedvesnek tartottam, amikor Londonban névjegyet adott le nálam, és utána rövidesen írt és meghívott ide. De gyors az észjárásom, néha egyetlen

villanással megvilágosodnak előttem a dolgok. Rájöttem valamire, amikor vacsora előtt oda-jött hozzám beszélgetni. Láttam, hogy csinos vagyok, és elzöldült mérgében. Azt remélte, hogy csúnya leszek. Igazán szívesen teljesíteném a kívánságát, de mit tehet az ember? Akkor beláttam, csak azért hívott meg ide, mert a fia ragaszkodott ehhez. Mikor megérkeztem Londonba, Sir Arthur meg sem látogatott - tíz napig felém se nézett. Az anyjának sikerült megakadályoznia, kicsikart belőle valamilyen ígéretet. De hamarosan meggondolta magát, és akkor már igazán nagyon udvarias akart lenni. Három nap egymás után eljött, és az anyját is kényszerítette, hogy meglátogasson. Az ilyenfajta nő viszont ellenáll, amíg csak tud, azután látszólag enged, de valójában akkor a legmakacsabb. Utál engem, akár a bűnét; igazán fogalmam sincs, mit képzelsz: mit követtem el. Alattomos, undok vén bestia. Amikor tegnap este megláttam magát vacsoránál, azt hittem, azért hozta magát ide, hogy segítsen neki.

- Hogy segítsen neki? - kérdezte Waterville.

- Hogy beszéljen neki rólam. Hogy olyan felvilágosítást adjon rólam, amit ő felhasználhat majd ellenem. Eh, mondjon neki, amit akar!

Waterville szinte a lélegzetét is visszafojtotta, olyan figyelemmel hallgatta az őszinteségnek ezt a rendkívüli kitörését, és most valósággal elgyengült. Megtorpant; Mrs. Headway továbbment pár lépést, majd szintén megállt, visszafordult és ránézett.

- Szavakat sem találok arra, hogy maga milyen asszony - kiáltotta Waterville. Úgy látta, hogy ez a nő csakugyan barbár.

Az asszony kinevette; Waterville érezte, hogy az arckifejezésén nevet, és a kacagása végigcsendült az ünnepélyes kerten.

- Miféle asszony vagyok?

- Nincs magában egy szemernyi finomság - mondta Waterville elszántan.

Az asszony hirtelen elpirult, de bármily furcsa is, láthatólag nem haragudott.

- Nincs bennem finomság? - ismételte.

- Ilyen dolgokról nem kellene beszélnie.

- Ó értem már, mire gondol; mindent kibeszélek. Ha izgatott vagyok, muszáj beszélnem. De a magam útján kell járnom. Van bennem elég finomság, ha valaki kedves velem. Kérdezze csak meg Arthur Demesne-t, finom vagyok-e, kérdezze meg George Littlemore-t, az vagyok-e. Ne álljon itt naphosszat, jöjjön ebédelni! - És Mrs. Headway újra elindult. Rupert Waterville pedig egy pillanatra a magasba tekintett, és lassan utánament.

- Várjon csak, majd ha révbe jutottam, akkor finom leszek - folytatta az asszony. - Az ember nem lehet finom, mikor az életéért harcol. Maga könnyen beszél az egész amerikai követséggel a háta mögött. Persze hogy izgatott vagyok. Megkaparintottam valamit, és eszemben sincs elengedni.

Míg a házhoz értek, Mrs. Headway kifejtette elméletét, hogy miért hívták meg Waterville-t vele egyidőben Longlandsbe. Waterville szerette volna azt hinni, hogy személyének varázsa kielégítően megindokolja ezt a tényt, de az asszony figyelembe se vette ezt a feltevést. Arról ábrándozott, hogy állandóan szövevényes intrikák közepette él, és ami csak történik, vele van kapcsolatban. Waterville-t azért hívták meg, mert akármilyen szerényen is, de az amerikai követséget képviseli, és házigazdájuknak az a jámbor óhaja, hogy úgy tüntesse fel ismeretlen, csinos amerikai vendégét, mintha ennek a szervnek a védelme alatt állna.

- Jobban indulnék így - mondta Mrs. Headway derült nyugalommal. - Maga akarata ellenére is segített az indulásomnál. Ha Sir Arthur ismerné a nagykövetet, vagy az első titkárt, azt hívta volna meg. De nem ismeri őket.

A házhoz értek, mire Mrs. Headway végére ért fejtegetésének, és ez jó ürügyet szolgáltatott Waterville-nek arra, hogy visszatartsa az asszonyt az oszlopos előcsarnokban.

- Csak nem akarja azt mondani hogy Sir Arthur mondta ezt magának? - kérdezte majdnem szigorúan.

- Hogy ő mondta? Ugyan, dehogy! Azt hiszi, megengedném neki, hogy olyan hangot használjon velem, mintha nekem kegyekre volna szükségem? Szeretném én látni, hogy azt merészelje mondani: segítségre szorulok!

- Nem értem, miért ne mondhatná; ahogy maga nekiiramodott; hiszen maga is folyton ezt meséli fűnek-fának!

- Fűnek-fának? Elmondom magának és George Littlemore-nak, ha ideges vagyok. Magának, mert kedvelem, neki pedig, mert félek tőle. Magától egy cseppet sem félek. Teljesen egyedül vagyok, senkim sincs. Valami kis bátorítás nekem is kell, nem? Sir Arthur megszidott, hogy tegnap este elriasztottam magát; észrevette. Ebből találtam ki, mi a szándéka.

- Nagyon le vagyok neki kötelezve - mondta Waterville, meglehetősen zavartan.

- Hát akkor ne feledje, hogy felelős értem. Nem nyújtaná a karját, hogy bevezessen?

- Maga igazán rendkívüli keverék - mormolta Waterville, amint az asszony ott állt, és mosolyogva nézett rá.

- Jaj, csak *maga* belém ne szeressen! - kiáltotta Mrs. Headway nevetve, és anélkül hogy beléje karolt volna, bement Waterville előtt az ajtón.

Aznapi este, mielőtt felment, hogy vacsorához átöltözzék, Waterville benézett a könyvtárba, mert biztosra vette, hogy ott gyönyörű kötésű könyveket talál. Senki sem volt a szobában, és ő egy boldog félórát töltött el az irodalom kincsei között, ahol valósággal tobzódtak a régi szattyánbőr kötések. Nagy tisztelettel viseltetett a jó irodalom iránt, de azt tartotta, hogy a könyvnek a kötése is legyen szép. A napvilág már fakult, de ahányszor meg-megcsillant egy szépen aranyozott könyv gerince a lágyan ragyogó félhomályban, Waterville levette a kötetet, és egyik mély ablakfülkébe vitte. Éppen befejezte egy kellemes illatú fóliáns tanulmányozását, és vissza akarta vinni a rekeszébe, amikor szemben találta magát Lady Demesne-nel. Egy pillanatra megriadt, mert a magas, karcsú termet, a világos arc, amely fehérnek látszott a magas, barna szobában, és arcán a komoly elszántság kifejezése szinte kísértetiesé tette a hölgy megjelenését. De aztán Waterville meglátta a mosolyát, és meghallotta a szinte fájdalomosan szelíd hangját:

- A könyveinket nézi? Sajnos, meglehetősen kopottak és unalmasak.

- Kopottak? Úgy ragyognak, mint a bekötésük napján. - És Lady Demesne felé fordította a fóliáns csillogó kötését.

- Én bizony régóta feljűk sem néztem - suttogta Lady Demesne, és közelebb lépett az ablakhoz. Megállt és kinézett; a ragyogó ablaküveg mögött a sötét park a távolba nyúlt, és az estszürkület éppen kezdett ráakaszkodni a tölgyek hatalmas ágaira. Minden hidegnek és üresnek látszott, a fák szinte érezték fontosságukat, mintha valamiképpen a természetet is megvesztegették volna, hogy a birtokos családok pártjára keljen. Lady Demesne-nel nem ment könnyen a csevegés, keveset beszélt, és nem szólalt meg könnyen. Tudatos lény volt; pontosan

tisztában volt önmagával, tisztában volt sok mindennel. Még az egyszerűsége is csak társadalmi forma volt, bár nemes forma. Az ember szinte megsajnálta, ha látta, hogy egész élete hajthatatlan ragaszkodás bizonyos megkövült ideálokhoz. Időnként fáradtnak látszott ettől, mint aki nagyon is sokat vállalt. Csendes fény áradt belőle, nem a ragyogásé, hanem a gondosan őrzött tisztaságé. Egyelőre semmit sem szólt, és hallgatása szándékosnak látszott, mintha tudatni akarta volna Waterville-lel, hogy van valami elintéznivalója vele, de azt már nem mondta meg, mi volna az. Megszokta és el is várta, hogy az emberek maguktól rájöjjenek bizonyos dolgokra, így ő megmenekült a magyarázgatás kellemetlenségeitől. Waterville találmára valami megjegyzést tett az est szépségéről (az igazság az volt, hogy az idő elromlott), amelyre Lady Demesne nem kegyeskedett válaszolni. De azután szokott kedvességével így szólt:

- Reméltem, hogy itt találom; szeretnék valamit kérdezni magától.

- Örömmel válaszolok bármire, ha tudok! - felelte buzgón Waterville.

A hölgy tekintetében könnyörgés látszott, nem parancs; mintha azt mondaná:

- Kérem, beszéljen egyszerűen, nagyon egyszerűen.

Aztán körülnézett, mintha más is volna a szobában, és ő nem akarná azt a látszatot kelteni, hogy félrevonul Waterville-lel, sem pedig, hogy készakarva jött ide. Azonban itt volt, és így folytatta:

- Amikor a fiam szólt nekem, hogy hívjuk meg magát, nagyon örültem. Azaz természetesen mindketten nagyon örültünk. - És egy pillanatnyi szünetet tartott. Azután egyszerűen hozzátette:

- Mrs. Headway-ről szeretnék érdeklődni.

- Na végre! - kiáltott fel Waterville magában. Kifelé azonban nyájasan mosolygott, és így szólt:

- Ó, igen értem!

- Remélem, nem haragszik, hogy megkérdézem magát. Más nincs, akitől kérdezősködhetnék.

- A kedves fia sokkal jobban ismeri őt, mint én. - Waterville ezt minden gúnyolódó szándék nélkül mondta, csakis azért, hogy megszabaduljon kínos helyzetéből, de mihelyt kimondta, szinte megrémült, olyan gúnyosan hangzott.

- Nem hiszem, hogy a fiam ismeri Mrs. Headway-t. Ő ismeri a fiamat, ami nagy különbség. Ha a fiamtól érdeklődöm róla, csak azt hajtogatja, hogy elbűvölő. Valóban elbűvölő - mondta öladysége utánózhatatlanul száraz hangon.

- Magam is úgy gondolom. Én nagyon rokonszenvesnek találom - helyeselt Waterville vidáman.

- Akkor annál többet tud róla mondani.

- Annál több jót - mondta Waterville mosolyogva.

- Persze, csak mondja, ha tud. Boldog lennék, ha ezt hallanám magától. Hiszen, éppen azt szeretném: jót hallani róla.

Ezek után úgy látszott nincs más hátra, mint hogy Waterville dicshimnusz zengjen rejtélyes honfitársnőjéről, de ebbe a csapdába épp oly kevésbé lehetett belecsalogatni, mint a másikba.

- Csak annyit mondhatok, hogy nagyon rokonszenves - ismételte -, igen kedves volt velem.



- Úgy látszik, mindenkinek rokonszenves - mondta Lady Demesne önkéntelen hévvel. - Meg kell hagyni, nagyon mulatságos.

- Igen jólelkű, tele van jó szándékkal.

- Mit nevez maga jó szándéknak? - kérdezte Lady Demesne édes szelídséggel.

- Nos azt, hogy igyekszik barátságos és kedves lenni.

- Természetesen magának védenie kell. Hiszen honfitársak.

- Ez igaz.

- Remélem, nem kell felhívnom a figyelmét arra a tényre, hogy én nem támadom Mrs. Headway-t. Soha nem támadnék valakit, aki vendég ebben a házban. Én csak tudni szeretnék róla valamit, és ha maga nem tud róla semmit, talán megmondhatná, kinél érdeklődjem.

- Elmond mindent ő maga is. Órák hosszat hallgathatja.

- Amit a fiamnak mond? Azt úgysem érteném. A fiam sem érti. Nagyon furcsa. Azt reméltem maga talán megmagyarázza.

Waterville egy pillanatig hallgatott.

- Sajnos, Mrs. Headway-t nem tudom megmagyarázni - jegyezte meg végül.

- Látom, maga is elismeri, hogy nagyon különös teremtés.

Waterville ismét habozott:

- Nagy felelősség erre válaszolni.

Érezte, hogy nagyon barátságtalanul viselkedik; pontosan tudta, mit szeretne Lady Demesne hallani. Nem akarta Mrs. Headway-t befeketíteni Lady Demesne kedvéért, pedig mozgékony kis képzelőtehetsége teljesen beleélte magát ennek a gyengéd, szertartásos, komoly asszonynak az érzelmeibe, aki - ezt könnyű volt észrevenni - a boldogságát kereste a kötelességteljesítés kultuszában és abban a túlzott kitartásban, amellyel szeretetének egyszer s mindenkorra kiválasztott két-három tárgyához ragaszkodott. Lady Demesne szemszögéből nézve Mrs. Headway természetesen visszatetszőnek és veszélyesnek látszik. Waterville hirtelen rádöbbsent, hogy Demesne az ő utolsó szavaiban valami engedményfélét látott, amelybe belekapaszkodhat.

- Tehát tudja, miért kérdezem mindezt magától?

- Azt hiszem, sejtem - mondta Waterville ismét nevetve. Nevetése nem illett oda. A tulajdon fülében is sután hangzott.

- Ha tudja, akkor azt hiszem segítenie kell nekem.

Lady Demesne hangja ezeknél a szavaknál megváltozott, hirtelen megremegett; Waterville észrevette, hogy ez a fájdalom bevallása. A fájdalom mély volt; Waterville nyomban megérezte, hogy már akkor is az lehetett, mielőtt Lady Demesne elhatározta volna, hogy beszél vele. Sajnálta a ladyt és eltökélte, hogy nagyon komoly lesz.

- Igazán segítenék ha tudnék. De az én helyzetem nagyon nehéz.

- A maga helyzete nem olyan nehéz, mint az enyém! - Lady Demesne elment a végső határig, szinte könyörgött Waterville-nek. - Nem hinném, hogy bármilyen kötelezettsége volna Mrs. Headway-vel szemben; maga annyira másnak látszik, mint ő - tette hozzá.

Waterville szívesen vette, hogy a megkülönböztetés az ő javára üt ki, ám ezek a szavak egy kicsit meghökkentették; mintha megvesztegetési kísérlet rejlett volna bennük.

- Meglep, hogy nem szereti Mrs. Headway-t - próbálkozott egy megjegyzéssel.

Lady Demesne kinézett az ablakon.

- Nem hiszem, hogy valóban meg van lepve, bár lehet, hogy igyekszik úgy tenni. Én magam nem szeretem Mrs. Headway-t, és el sem tudom képzelni, hogy miért szeretné a fiam. Nagyon szép, és úgy látszik nagyon okos, de én nem bízom benne. Nem tudom, mi lelte a fiamat; a családban nem szokás ilyen nőket elvenni. Nem hiszem, hogy úriasszony. Én egészen más-fajta asszonyt kívánnék a fiamnak, - talán megérti, mit akarok mondani. Van valami Mrs. Headway múltjában, amit mi nem értünk. A fiam sem érti jobban, mint én. Ha maga meg tudná ezt nekünk magyarázni, nagy segítség volna. Első látásra bizalmas vagyok magával; azért, mert nem tudom, hová forduljak. Mélységesen aggódom.

Az aggodalom meg is látszott rajta. Egyre izgatottabb lett, szeme fénylett a sűrűsödő homályban.

- Biztos abban, hogy veszélyes a helyzet? - kérdezte Waterville. - Megkérte már Sir Arthur a kezét, és ő igent mondott?

- Ha addig várok, amíg mindenben megegyeznek, késő lesz. Okom van azt hinni, hogy a fiam nem jegyezte el magát, de nagyon belegabalyodott a dologba. Ugyanakkor nagyon kényelmetlenül is érzi magát, és ez még megmentheti. Igen erős benne a becsületérzés. Nincs megelégedve Mrs. Headway múltjával. Nem tudja, mit gondoljon arról, amit hallottunk. Már az is furcsa, amit Mrs. Headway maga is beismer. Négyszer vagy ötször volt férjnél, újra meg újra elvált - mindez olyan szokatlannak látszik. Azt mondja a fiamnak, hogy Amerikában más-képpen van, és én el is hiszem, hogy maguknak más a felfogásuk, de azért mindennek van határa. Biztosan nagyon szabálytalan dolgok estek ott - félek, hogy nagy botrányok is. Szörnyű, ha ilyesmit el kell fogadni. A fiam nem mondta így el nekem, de nem is szükséges, hogy elmondja. Elég jól ismerem ahhoz, hogy kitaláljam.

- Sir Arthur tudja, hogy ön megkérdezett engem? - kérdezte Waterville.

- Nem, nem, dehogy. De arra figyelmeztetnem kell, hogy bármit hallok magától Mrs. Headway ellen, azt el fogom mondani a fiamnak.

- Akkor jobb, ha egy szót sem szólok. Ez igen kényes ügy. Mrs. Headway teljesen védtelen. Hiszen lehet szeretni, lehet nem szeretni. De nem láttam, hogy bármit is cselekedett volna, ami nem volt teljesen korrekt.

- És nem is hallott semmiről?

Waterville-nek eszébe jutott Littlemore kijelentése azokról az esetekről, amikor egy férfinak becsületbeli kötelessége, hogy valótlan mondjon, és azon tűnődött, vajon ez is olyan eset-e. Lady Demesne ráerőszakolta a véleményét, elhitette vele, hogy sérelem érte, és Waterville látta, mekkora szakadék választ el egy ilyen hölgyet holmi törtető kis nőtől, aki nyugati lapszerkesztőkkel élt. Lady Demesne-nek igaza van, ha nem akar Mrs. Headway-vel rokonságba keveredni. Ő pedig végül is semmiféle olyan viszonyban nem volt a szóban forgó hölgygel, ami kötelességévé tenné, hogy hazudják a kedvéért. Nem ő kereste Mrs. Headway ismerettségét, az asszony kereste az övét, üzent neki, hogy látogassa meg. Mégsem tudta kiadni, mint New Yorkban mondják; ez már a torkán akadt.

- Sajnos, csakugyan semmit sem tudok mondani. Különbözik sem számítana. Azért a fia nem hagyná el, mert nekem történetesen nem tetszik.

- Ha megtudná, hogy valami rosszat tett, akkor elhagyná.

- Nos, arra nincs jogom, hogy ilyet mondjak - szólta Waterville.

Lady Demesne elfordult; nagyon csalódott Waterville-ben. A fiatalember félt, hogy háziasszonya majd így tör ki: „Hát mit gondol, miért hívtam meg magát?”

A lady elfordult az ablaktól, úgy látszott, ki akar menni a szobából. De hirtelen megállt.

- Maga tud valami terhelőt róla, de nem akarja megmondani.

Waterville, karjában a fóliánssal, kényelmetlenül feszengett.

- Ezt csak képzelem rólam. Semmit sem mondhatok.

- Ez természetesen jogában áll. Hanem még valaki tudja, azt hiszem egy másik amerikai - egy úr, aki Párizsban volt mikor a fiam is ott tartózkodott. A nevét elfelejtettem.

- Mrs. Headway barátja? Valószínűleg George Littlemore-ra gondol.

- Igen. Mr. Littlemore. Van egy húga, akivel találkoztam már, de a mai napig nem is tudtam, hogy testvérek. Mrs. Headway beszélt róla, de úgy látom, nem ismeri. Azt hiszem, már ez is elég bizonyíték. Gondolja, hogy ez a Littlemore hajlandó volna segíteni nekem? - kérdezte Lady Demesne igen egyszerűen.

- Kétlem, de meg lehet próbálni.

- Bárcsak ő is magával jött volna! Gondolja, hogy eljönne?

- Jelenleg Amerikában van, de azt hiszem rövidesen visszatér.

- Elmegyek a húgához, megkérem, hozza el hozzám a bátyját. Ő igazán nagyon kedves teremts, azt hiszem, meg fog érteni. Sajnos, az idő sürget.

- Ne nagyon számítsen Littlemore-ra - mondta Waterville komolyan.

- Maguk férfiak nem szánnak senkit.

- Miért szánnánk? Hogyan bánthatna Mrs. Headway olyan valakit, mint ön, asszonyom?

Lady Demesne egy pillanatig habozott.

- Már azzal is bánt, ha a hangját hallom.

- A hangja nagyon kedves.

- Lehet. De ő maga borzalmas!

Ezt már Waterville is megsokallta; szegény Mrs. Headway-n akadt elég kivetni való, és egyszer ő maga is barbárnak nevezte. De borzalmas igazán nem volt.

- A fiának kellene szánnia önt. Ha ő nem teszi, hogyan várhatja másoktól?

- Ó, hiszen sajnál is!

És Lady Demesne olyan méltósággal haladt az ajtó felé, amely még a logikájánál is megkapóbb volt.

Waterville előrement, hogy kinyissa előtte az ajtót, és amint a lady kiment, azt mondta:

- Egyvalamit megtehet; próbálja megszeretni!

Szörnyű pillantás érte a lady szeméből.

- Az mindennél rosszabb lenne!

George Littlemore május huszadikán érkezett Londonba, és jóformán első dolga volt, hogy elmenjen a követségre Waterville-t meglátogatni; elmesélte, hogy a szezon hátralévő részére házat bérelt a Queen Anne's Gate-nél, hogy húga és sógora, akik megcsappant jövedelmüket pótolandó, bérbeadták városi házukat, feljöhessenek hozzá pár hónapra.

- Ha házas van, annak az lesz az egyik következménye, hogy meg kell hívnod Mrs. Headway-t - mondta Waterville.

Littlemore kezét sétapálcáján összefonva ült ott, és a hölgy nevének említésekor nem ragyogott fel a szeme.

- Hát bejutott az európai társaságba? - kérdezte lanyha érdeklődéssel.

- De még mennyire! Van háza, fogata, gyémántjai, mindenféle szép holmija. Úgy látszik, már sok ismerősre tett szert, a neve szerepel a „Morning Post”-ban. Igen gyorsan feltört, valóságos híresség lett belőle. Mindenki róla érdeklődik, el fognak halmozni kérdésekkel.

Littlemore komolyan hallgatta. - Hogyan került be a társaságba?

- Longlandsben találkozott egy sereg emberrel, és mindenkivel elhitette magáról, hogy nagyon jópofa. Biztosan ezek kapták fel, csak el kellett indítani.

Littlemore-t úgy látszik hirtelen megkapta ennek a hírnek a humora, mert válaszul felnevetett.

- Ha elképzelem, hogy éppen Nancy Beck! De furcsák az itteniek! Válogatás nélkül futnak mindenki után. New Yorkban rá sem néznének Nancyra.

- Ó, New York nagyon is régimódi - mondta Waterville, majd közölte barátjával, hogy Lady Demesne már türelmetlenül várta az érkezését, mert az ő segítségével akarja megakadályozni, hogy a fia ilyen személyt hozzon a családba. Littlemore nem ijedt meg öméltósága tervétől, sőt, meglehetősen tolakodónak találta. Kijelentette, hogy reméli, majd ki tud térni a lady útjából.

- Ez a házasság azért nincs ám rendjén - jelentette ki Waterville.

- Miért ne volna, ha a fiú szereti?

- Ó, ha neked ennyi elég! - kiáltotta Waterville olyan cinikusan, hogy barátja egészen meglepődött. - Te magad elvennéd?

- Természetesen, ha szerelmes volnék belé.

- Vigyáztál, hogy ne legyél.

- Persze, hogy vigyáztam, és Demesne is jobban tette volna, ha vigyáz. De ha már egyszer megpörköltödött!... - és Littlemore elfojtott ásítással fejezte be mondatát.

Waterville azután megkérdezte: hogyan egyeztetni össze húgának londoni tartózkodásával azt, hogy Mrs. Headway-t meghívja a házába, amire Littlemore azt felelte: úgy, hogy meg sem hívja. Erre Waterville kijelentette, hogy Littlemore nem következetes, az pedig rávágta, hogy ez bizony lehetséges. Azután megkérdezte, nem beszélhetnének-e másról, mint Mrs. Headway-ről. Nem tudja osztani ifjú barátjának az érdeklődését; különben is később eleget hall még erről a témáról.

Waterville sajnálta volna, ha Mrs. Headway iránti érdeklődése ferde színben tünteti fel, mert azzal nyugtatgatta magát, hogy érzései csak bizonyos határok között mozognak. Két-három alkalommal meglátogatta az asszonyt, és megkönnyebbülve gondolt arra, hogy az már nem

szorul rá. A longlandsi bizalmas beszélgetést nem folytatták. Mrs. Headway-nek most már nem volt szüksége segítségre, maga is tudta, hogy belekerült a siker árába. Színlelte, mintha hirtelen szerencséje meglepné, pedig igazából semmi sem lepte meg. Úgy vette a dolgokat, ahogy jöttek, és mivel alapjában véve tevékeny természetű volt, az örvendezésre sem fecsért több időt, mint amennyit a kétségbeesésre szánt volna. Gyakran emlegette Lord Edwardot, Lady Margaretet, és a főnemesség más olyan tagjait, akik barátkozni óhajtottak vele; és kijelentette, hogy megérti, milyen forrásból táplálkozik az a népszerűség, amely, úgy látszik, még egyre fokozódik.

- Azért jönnek, hogy nevéssenek rajtam - mondta -, azért jönnek, hogy halljanak valamit, amit aztán társaságban elmesélhetnek. Amint kinyitom a számat, már gurulnak a nevetéstől. Úgy könyveltek el, mint valami hamisítatlan amerikai humoristát; ha a legegyszerűbb dolgokat mondom, már röhögnek. Valahogyan csak kell beszélnem, igaz? Persze, ha befogom a számat, még mulatságosabbnak gondolnak. Elmesélték egy magas személyiségnek, hogy én miket mondok, és a magas személyiség a múltkor közölte velük, hogy a saját fülével akar engem hallani. Hát azt majd ő is megkapja, amit a többiek, se jobbat, se rosszabbat. Magam sem tudom, hogyan csinálom, úgy beszélek csak, ahogy szoktam. Azt mondják, nem annyira az teszi, amit mondok, mint az, ahogyan mondom. Hát nem valami igényesek. Nem mintha szeretnének, mindez csak azért van, hogy tovább mesélhessék „Mrs. Headway legfrissebb bemondását”. Ezt mindegyik elsőnek akarja hallani; kész versenyfutás.

Mikor rájött, mit várnak tőle, nekilátott, hogy bőséges áruval szolgáljon, és szegény kis nő igazán keményen gürcölt azért, hogy még amerikaiasabb legyen. Ha Londonnak ez kell, ő megteszi, ami tőle telik; kár hogy nem tudta ezt előbb, jobban felkészült volna. Régebben hátránynak hitte, hogy valaki Arizónában, Dakotában, Amerika fiatalabb államaiban él, most egyszerre rájött, hogy - úgymond - soha jobbat. Megpróbált visszaemlékezni mindarra a sok furcsa történetre, amit ott kint hallott, és nagyon sajnálta, hogy annak idején nem készített jegyzeteket. Emlékeiben a Rocky Mountains visszhangját kereste, és a Csendes-óceán partvidékének kiejtését gyakorolta. Amikor látta, hogy hallgatósága nevetőgörcsökben fetreng, magában azt mondta: ez a siker; és azt gondolta, ha öt évvel előbb jön Londonba, akár egy herceghez is feleségül mehetett volna. Az még izgalmasabb látvány lett volna a londoni társaság számára, mint Sir Arthur Demesne jelenlegi széptevése, bár ő is eléggé közismert személyiség volt, így lehetett némi alapja annak a szóbeszédnek, hogy városszerte fogadásokat kötnek hosszú udvarlásának végső kimenetelére. Jó csemege volt a kíváncsiaknak, hogy egy Sir Arthur-fajtájú fiatalember, a tory párt kevés „komoly” fiataljainak egyike, aki a jövedelme felől költségesebb szenvedélyekbe bocsátkozhatna, mint amilyenekben a hírek szerint kedvet leli, egy nála jó pár évvel idősebb asszonynak udvarol, egy olyan hölgynek, akinek a kaliforniai zsargonból származó szókészlete még dollárkészletét is meghaladja. Londoni tartózkodása alatt Mrs. Headway sok új nézettel gazdagodott, de megtartott néhányat a régiekből is. Ezek közül vagy egy éve az volt a legfontosabb, hogy Sir Arthur Demesne a legfeddhetetlenebb fiatalember a világon. Természetesen sok tulajdonság hiányzik belőle. Nem szórakoztató, nem kedveskedő, szenvedélye nem valami féktelen. Mrs. Headway állhatatosnak tartotta, de mohónak aztán nem. Mindamellet, mindezek nélkül is pompásan megvolt; hogy feltétlenül szórakoztassák ezen már rég túltette magát. Eddigi rendkívül izgalmas élete után a boldogságot már csak a magasztos unalomban tudta elképzelni. A tökéletes, minden bírálatot kiálló tiszteletreméltóság eszménye elégitette csak ki a lelkét, képzeletben leborult ez előtt az erény előtt. Tudatában volt annak, hogy ő maga nemigen jeleskedik benne, de most legalább szent kötelességgel kapcsolhatja magát hozzá. Ily módon bebizonyíthatja, hogy mi lakozik a lelke mélyén. Vallásosan tisztelte Sir Arthurnak ama csodálatos tulajdonságát, hogy sima, csiszolt, lilium tisztán viruló jellemére nem esett egyetlen társadalmi hiba foltja sem.

Mrs. Headway otthon volt, amikor Littlemore felkereste; körülötte számos látogató, egy késői csésze teával kínálta őket, és bemutatta nekik honfitársát. Littlemore kivárta, amíg eltávoznak, pedig egyik úriember nyilvánvalóan abban mesterkedett, hogy ő maradjon utolsónak; de ha talán előző látogatások alkalmával szerencséivel járt is, most nem kapott bátorítást Mrs. Headway-től. A cipőjétől felfelé lassan és gondosan végigmustrálta Littlemore-t; szerette volna felfedezni, vajon az miért részesült ilyen előnyben, azután köszönés nélkül négyszemközt hagyta közös háziasszonyukkal.

- Kíváncsi vagyok, most hogy a húga magánál lakik, mit tesz majd az érdekemben - jegyezte meg Mrs. Headway, aki erről a körülményről Rupert Waterville-től értesült. - Azt hiszem, valamit csak kell tennie, ezt ugye tudja? Sajnálom magát, de nem tudom, ettől hogyan menekül meg. Megteheti, hogy olyankor hív meg vacsorára, amikor ő nincs otthon. Azt hiszem, még akkor is elmennék, mert szeretném, ha megtartana kegyeiben.

- Ezt nem nevezem kegynek - mondta Littlemore.

- Igen, értem. Oda csak a húgát fogadja be. Elég kényelmetlen helyzetben van most, mi? Igaz, maga az ilyesmit nagyon nyugodtan fogadja. Van valami magában, ami kihoz a sodromból. Hogyan vélekedik rólam a húga? Utál?

- Nem is tud magáról.

- Semmit sem mondott el neki?

- Soha. Egy szót sem.

- És ő sem kérdezte magát? Ez bizonyítja, hogy utál. Szerinte szégyent hozok Amerikára. Ismerem az ilyesmit. Meg akarja mutatni, hogy az itteniek bedőlhetnek nekem, de neki több esze van. De egyszer mégis kérdezősködni kell rólam magánál, nem folytathatja így örökké. Akkor mit mond majd neki?

- Hogy maga a legünnepeltebb asszony Európában.

- Ugyan, eredjen már ezzel az ostobasággal! - kiáltotta Mrs. Headway ingerülten.

- Hát nem került be az európai társaságába?

- Lehet, hogy bekerültem, lehet, hogy nem. Korai volna megítélni. Ebben a szezonban még nem tudhatom. Mindenki azt mondja, meg kell várnom a következőt, hogy lássam, változatlanul marad-e minden. Néha felkapják az embert pár hétre, aztán többet meg sem ismerik. Az embernek valamiképpen rögzítenie kell a dolgot - szeget kell belevetni.

- Ez úgy hangzik, mintha a koporsójáról beszélne - mondta Littlemore.

- Hát ez csakugyan valami koporsóféle. A múltamat temetem el!

Littlemore idegesen pislogott. Halálosan unta az asszony múltját. Témát változtatott és Londonról kérdezgette. Mrs. Headway sok humorral fűszerezte ezt a tárgyat. Fél órát mulattatta Littlemore-t legújabb ismerőseinek és a nagyváros néhány tiszteletre méltó vonásának rovására. Littlemore maga is kívülről szemlélte Angliát, amennyire ez lehetséges volt, de míg az asszony olyan embereket emlegetett a legnagyobb fesztelenséggel, akikről ő csak pár napja tudott, Littlemore-ban felvillant a felismerés, hogy Mrs. Headway sohasem lesz igazán bennfentes. Csak végigzümög a dolgok felszínén, mint egy légy az ablaküvegen. Végtelenül élvezte az egészet, hízelt neki, egyre bátrabb és izgatottabb lett, úgy dobálózott magabiztos ítéleteivel, mintha virágokat szórna, beszélt szándékairól, kilátásairól, óhajairól. És mégsem tudott többet az angol életről, mint a molekula-elméletről. Littlemore emlékezetébe visszatértek azok a szavak, amelyekkel annak idején Waterville-nek jellemezte őt: *Elle ne se doute*

*de rien!* Mrs. Headway hirtelen felugrott, meghívása volt vacsorára, itt az ideje, hogy öltözködni kezdjen.

- Mielőtt elmegy, szeretném, ha megígérne nekem valamit - mondta Mrs. Headway, mintegy mellékesen, de arckifejezése, amely elárulta, hogy ez fontos dolog, Littlemore-nak már ismerős volt. - Biztosan kérdezősködni fognak magánál rólam.

Itt kis szünetet tartott.

- Honnan tudná bárki is, hogy én ismerem magát?

- Maga aztán nem dicsekedett el vele, ugye? Tud maga kegyetlen is lenni, ha akar. Mindegy, tudnak róla. Meglehet, hogy én magam mondtam el. El fognak menni magához, hogy kérdezősködjének rólam. Jobban mondva, Lady Demesne megbízásból megy majd valaki. Magánkívül van - retteg, hogy a fia feleségül vesz.

Littlemore nem tudott uralkodni a nevetésén. - Én nem rettegek, ha eddig még nem tette meg.

- Nem tudja magát elhatározni. Nagyon szeret, de nem hiszi, hogy a magamfajta asszonyt feleségül lehet venni.

Határozottan groteszk volt, hogy ilyen tárgyilagosan beszél önmagáról.

- Gyenge alak lehet, ha nem veszi el magát úgy, ahogyan van - mondta Littlemore.

Ez nem volt valami udvarias beszéd, de Mrs. Headway elnézte. Csak annyit felelt:

- Nagyon óvatos, és ez így is van rendjén.

- Ha sokat kérdezősködik, nem érdemes hozzámenni.

- No, ez nem úgy van; akármit tesz, érdemes hozzámenni, legalábbis nekem érdemes. Hozzá akarok menni feleségül. Ez a szándékom.

- Ő meg azt várja, hogy én döntsék helyette?

- Tudom is én, mire vár. Talán arra, hogy valaki egyszer csak előáll, és megmondja neki, hogy én vagyok a kincsek kincse. Akkor majd elhiszi. Annak, aki ott kint élt és mindent tud rólam. Természetesen az az ember csak maga lehet; az Isten is arra teremtette. Nem emlékszik, mit mondtam Párizsban, hogy meg szeretné kérdezni magától? Szégyellte és letett róla, el akart felejteni. Most azonban minden előről kezdődik, csak időközben az anyja vette munkába. Éjjel-nappal csökönyös kitartással gyúrja, el akarja vele hitetni, hogy én mélyen alatta állok. Ő meg imádja az anyját, és nagyon befolyásolható. Mármint az anyja tud hatni rá, más nem. Persze az én kivételemmel. Hát én igyekeztem is hatni rá, ötvenszer is megmagyaráztam mindent. De ugye tudja, hogy bizonyos dolgok meglehetősen bonyolultak, és ő folyton azokra tér vissza. Az kívánja, hogy a legcsekélyebb kis foltra is adjak magyarázatot. Nem ő megy el majd, hanem az anyja, vagy küld valakit. Lehet, hogy az ügyvédet, a családi jogtanácsost, ahogy ők nevezik. Ki akarta küldeni Amerikába, hogy felvilágosításokat szerezzen, csak azt nem tudja, hova küldje. Persze tőlem nem kívánhatják, hogy megadjam a helyneveket, találják meg nélkülem. Az anyja mindent tud magáról, és a húgával is megismerkedett már. Látja, mennyi mindent tudok! Várja magát, el akarja magát csípni. Meggyőződése, hogy magával könnyen elbánik, olyat tud magával mondatni, ami megegyezik az ő nézeteivel. Azt aztán majd Sir Arthur elé terjeszti. Maga tehát lesz szíves mindent tagadni.

Littlemore figyelmesen hallgatta ezt a kis szónoklatot, de a végén elbámult.

- Csak nem képzelem, hogy amit én mondok, bármit is számít!

- Ne komédiázzon! Épp olyan jól tudja, mint én, hogy igenis számít.

- Maga egész hülyének állítja be Sir Arthurt.

- Ne törődjön azzal, minek állítom be. Hozzá akarok menni és kész. Ünnepelesen felszólítom magát. Megmenthet engem vagy elveszejthet. Ha elveszejt, gyávaságból teszi. Márpedig, ha egy szót is szól ellenem, elvesztem.

- Menjen és öltözzön át vacsorához, az menti meg magát - felelte Littlemore és a lépcsőnél elvált az asszonytól.

## 9

Könnyű volt ezt a hangot megütni, de amint hazafelé tartott, Littlemore érezte, hogy bizony nemigen tudná, mit is mondjon azoknak az embereknek, akik Mrs. Headway szerint elhatározták, hogy elcsípi őt. Az asszony varázsa most kicsit rá is hatott; annyit máris elért Mrs. Headway hogy Littlemore felelősnek érezte magát. De a siker látványa meglehetősen megkeményítette a szívét; bosszantotta ez a felemelkedés. Aznap este egyedül vacsorázott, hűgát és sógorát naponta meghívták valahová, így most is barátaik költségére vacsoráztak. De Mrs. Dolphin elég korán hazaérkezett, és nyomban bebocsátást kért abba a földszinti kis lakosztályba, amelyet máris Littlemore odújának neveztek. Reginald még elment valahová inni egyet, az asszony viszont késedelem nélkül hazatért, mivel fontos megbeszélőnivalója volt a bátyjával. Türelmetlenségében nem akart másnap reggelig várni. A türelmetlenség meg is látszott rajta; egy cseppet sem hasonlított George Littlemore-hoz.

- Mesélj nekem Mrs. Headway-ről - kérte, és Littlemore egy kicsit megdöbbsent, hisz ez a megjegyzés véletlenül összevágott a gondolataival. Maga is épp azon volt, hogy mégis beszél a hűgával. Az kigombolta az estélyi köpenyét, és egy szék hátára dobta, majd hosszúszerű, szűk fekete kesztyűjét kezdte lehúzni - Mrs. Headway finomabb kesztyűt viselt -, mindez arra vallott, hogy fontos beszélgetésre készül. Elegáns kis termetű asszony volt, valamikor szép is lehetett, a hangja halk és vékony, a modora szelíd és csendes, és életének minden helyzetében tudta, mi a helyes. És azt is tette mindig; ilyesmiről annyira szilárd nézeteket vallott, hogy ha téved, az megbocsáthatatlan lett volna. Rendszerint nem nézték amerikaiak, de ő mindig hangsúlyozta, hogy odavaló, mert azzal büszkélkedett, hogy egy Amerikában ritkaságszámba menő típust képvisel. Mivel erősen konzervatív természetű volt, végül a férjénél is jobb tory vált belőle. Néhány régi ismerősenek véleménye szerint férjhezmenetele óta erősen megváltozott. Az angol társaságot úgy ismerte, mintha az ő találmanya lett volna; rendszerint úgy hatott, mintha éppen lovagláshoz öltözött volna; keskeny ajka, szép foga volt, kedvesen, de igen határozottan viselkedett. Elmondta, Mrs. Headway azt híreszteli, miszerint Littlemore a legjobb barátja, ő azonban ezt meglehetősen különösnek tartja, hiszen bátyja soha nem említette Mrs. Headway-t. Littlemore nem tagadta, hogy régóta ismerik egymást, utalt a körülményekre, amelyek között ez az ismeretség létrejött, és hozzátette, hogy éppen aznap délután találkoztak. Szivarozva ült ott, és a mennyezetre bámult, amíg Mrs. Dolphinból csak úgy dőltek a kérdések. Igaz-e, hogy Littlemore annyira szereti Mrs. Headway-t; valóban olyan asszonynak tartja-e őt, akit feleségül lehet venni; tényleg nem igaz, hogy az előélete a lehető legkülönösebb volt?

- Tulajdonképpen meg is mondhatom neked, hogy levelet kaptam Lady Demesne-től - mondta Mrs. Dolphin. - Éppen mielőtt elmentünk, akkor érkezett, és itt van a zsebemben.

Előhúzta a levelet, és nyilván fel is akarta olvasni, de Littlemore nem tanúsított különösebb kíváncsiságot. Tudta, hogy nővére olyan nyilatkozatot akar belőle kicsikarni, amely árthat



Mrs. Headway terveinek, de bár nem tetszett neki ennek a hölgynek a hirtelen feltörése, de a kényszert és noszogatótst sehogy sem állhatta. Nagyra becsülte Mrs. Dolphint, aki egyéb hamphshire-i nézetek között osztotta azt is, miszerint a családban a férfiaké az elsőbbség, és olyan figyelemmel bánt vele, ami különleges vonzerőt kölcsönzött annak a ténynek, hogy az ember húga angol. De Mrs. Headway ügyében nem bátorította. Egyszer s mindenkorra elismerte, hogy valamikor régen nem viselkedett kifogástalanul, ezen kár is vitatkozni, de ezt semmiképpen sem látja be, hogy sokkal rosszabb volna, mint akárhány más asszony, és valami nagyon nem izgatja, hogy férjhez megy-e vagy sem. Ehhez neki különben sincs semmi köze, és érezte, hogy nem tartozik Mrs. Dolphinra sem.

- Csak nem háríthatjuk el, ami a legelemibb emberi kötelességünk - felelte a húga, és hozzátette, hogy Littlemore nagyon következtelen. Nem tiszteli Mrs. Headway-t, a legszörnyűbb dolgokat tudja róla, nem tartja megfelelő társaságnak a tulajdon hozzátartozói számára. És mégis hagyja, hogy szegény Arthur Demesne beleessen a csapdájába.

- Már hogyné hagynám! - kiáltott fel Littlemore. - Rám csak annyi tartozik, hogy én el ne vegyem.

- Hát a felelősség meg a kötelesség, ami az emberre hárul?

- Nem tudom, hogyan érted ezt. Ha Mrs. Headway győzelmet tud aratni, ám csak arasson. A maga módján mindenesetre remek látvány.

- Hogy érted, hogy remek?

- Hát úgy futott fel a fa tetejére, mint egy mókusz!

- A merészsége igazán *à toute épreuve*.<sup>21</sup> De az angol társaságba botrányosan könnyű már bejutni. Életemben nem láttam olyanokat, mint a mostanában felkapott emberek. Mrs. Headway csak megjelent, és máris sikere volt. Ha azt gondolják, hogy valami nincs rendben az ember körül, biztosan futnak utána. Ez olyan, mint a római birodalom hanyatlása. Csak rá kell nézni Mrs. Headway-re, hogy az ember lássa, nem úriasszony. Szép, nagyon szép, de olyan, mint egy könnyűvérű varrólány. New Yorkban megbukott. Itt meg már háromszor is láttam, nyilván ott van mindenütt. Nem beszéltem róla, meg akartam várni, mit fogsz te csinálni. Láttam, hogy semmit sem szándékozol tenni; de akkor ez a levél elhatározásra bírta. Lady Demesne készakarva úgy írta, hogy te is elolvasd: hiszen tőled akar valamit. Írt nekem, mielőtt feljöttem a városba, s én nyomban meglátogattam, mihelyt megérkeztem. Ezt az ügyet nagyon fontosnak tartom. Mondtam neki, hogy ha megfogalmaz egy kis nyilatkozatot, eléd terjesztem, mihelyt belezőkkenünk a rendes kerékvágásba. Igazán bajban van. Az a véleményem, hogy részvétellel kellene lenned iránta. Közölnöd kellene a pontos tényállást. Az asszonynak nincs joga ahhoz, hogy mindenfélét csináljon, azután mintha mi sem történt volna, kérje, hogy fogadják be. A lelkiismeretével kiegyezett, de a társasággal nem. Tegnap este Lady Dovedale-nél már attól féltem, megtudja, hogy ki vagyok, és odajön beszélgetni. Ijedtemben mindjárt el is jöttem. Ha Sir Arthur mindent tud róla, és feleségül akarja venni, ám tegye. De legalább tudjon róla mindent.

Mrs. Dolphin sem izgatott nem volt, sem túlságosan bőbeszédű, ahogy pontról pontra haladt, látszott a nyugalman, hogy megszokta: a józan ész ömellte szól. De azért hó kívánsága volt, hogy Mrs. Headway diadalmas pályafutásának vessenek véget, hisz épp eléggé kihasználta már a helyzet lehetőségeit. Mivel Mrs. Dolphin maga is nemzetközi házasságot kötött, természetesen azt kívánta, hogy ez a kategória, amelybe tartozik, felzárkózzék és emelje magasra a zászlót.

---

<sup>21</sup> Példátlan.

- Azt hiszem, annyit ő is ér, mint a kis baronet - mondta Littlemore és újabb szivarra gyújtott.
- Hogy annyit ér? Ezt hogy érted? Sir Arthurról senki sem mondhat egyetlen rossz szót sem.
- Ebben nem kételkedem. Csak éppen Sir Arthur - senki, és Mrs. Headway legalább valaki. Egyéniség, és nagyon okos is. Különb is van olyan jó, mint azok a nők, akiket ezek el szoktak venni. Sohasem hallottam, hogy a brit nemesség olyan tisztavérű lenne.
- Más esetekről nem tudok - mondta Mrs. Dolphin. - Csak ezt az egyet ismerem. Véletlenül közel kerültem hozzá, és a segítségemet kérték. Az angolok nagyon romantikusak, a világ legromantikusabb népe, talán erre gondolsz. Ha elfogja őket a szenvedély, a legkülönösebb dolgokat művelik, még azok is, akikről az ember a legkevésbé gondolná. Feleségül veszik a szakácsnőjüket, férjhez mennek a kocsisukhoz, de regényes kalandjaik mindig nyomorúságosan véget érnek. Biztos vagyok benne, hogy ez is nyomorultul végződik. Hogy képzeld, hogy ilyen asszonyban bízni lehet? És csak annyit látok, hogy van egy kiváló, régi család, Anglia legrégebb és legtisztéletreméltóbb családjainak egyike, a tisztviselés és magas erkölcsi elvek hagyományainak hű letéteményese - és egy szörnyű, rosszhírű, közönséges kis nő, akinek ezekről a dolgokról fogalma sincs, mindenáron be akar furakodni ebbe a családba. Gyűlölöm az ilyen látványt, és segítségükre akarok sietni.
- Én nem. Én fikarcnyit sem törődöm a kiváló régi családokkal.
- Természetesen, egyikünk sem cselekszik érdekből; nekem történetesen a szépérzésem, az erkölcsi érzésem kívánja így.
- Túlzol kedvesem, Mrs. Headway nem erkölcstelen. Gondolj arra, hogy nekem régi barátom.
- Littlemore már egész szigorúan beszélt; Mrs. Dolphin elfelejti, hogy angol szokás szerint a fivérnek tisztelet jár.

Hanem Mrs. Dolphin erről még jobban is megfélekezett:

- Ó, ha te is szerelmes vagy belé! - suttogta és elfordult.

Littlemore erre nem felelt. Nem érezte találva magát. De hogy véget vessen az ügynek, megkérdezte, mit is kíván tőle az öreg dáma. Álljon talán ki a Piccadillyre, és minden járókelőnek adja tudtára, hogy volt egy tél, amikor Mrs. Headway nővére sem tudta, ki is tulajdonképpen Mrs. Headway férje?

Mrs. Dolphin erre válaszul felolvasta Lady Demesne levelét; mikor pedig ismét összehajtogatta, bátyja kijelentette, hogy ritkán volt szerencséje ily rendkívüli írásműhöz.

- Nagyon szomorú levél; a kétségbeesés kiáltása - mondta Mrs. Dolphin. - Az egésznek az a lényege hogy szeretné, ha meglátogatnád. Ezt nem mondja ki szó szerint, de én tudok a sorok között olvasni. Különb is mondta nekem, hogy legfőbb vágya veled találkozni. Szerintem kötelességed, hogy elmenj.

- Hogy elmenjek és befektítsem Nancy Becket?

- Menj és dicsérd, ha úgy tetszik!

Ez okos replika volt Mrs. Dolphintól, de bátyját nem lehetett olyan könnyen megfogni. Ő nem érezte ezt kötelességének és nem volt hajlandó átlépni ömértósága küszöbét.

- Akkor majd ő jön el hozzád - mondta Mrs. Dolphin határozottan.

- Ha megteszi, megmondom neki, hogy Nancy földre szállt angyal.

- Ha ezt jó lelkiismerettel mondhatod, boldog leszel, hogy hallja - felelte Mrs. Dolphin, s összeszedte köpenyét és kesztyűjét.

Mikor Littlemore szokása szerint másnap Rupert Waterville-lel találkozott a St. George Clubban - amelynek vendégszerető légkörét oly nagy becsben tartják a követségi titkárok s az általuk is képviselt külország polgárai -, tudatta barátjával, hogy jövődölése beteljesedett: Lady Demesne lépéseket tett egy találkozás érdekében.

- A húgom figyelemre méltó levelet olvasott fel tőle - mondta Littlemore.

- Miféle levelet?

- Olyan asszony levelét, aki rémületében bármire képes. Lehet, hogy szívtelen vagyok, de a rémületét mulatságosnak találom.

- Ugyanolyan helyzetben vagy, mint Olivier de Jalin a „Demi-monde”-ban - jegyezte meg Waterville.

- A „Demi-monde”-ban? - Az irodalmi utalásokat Littlemore nem valami gyorsan fogta fel.

- Nem emlékszel arra a darabra, amit Párizsban láttunk? Vagy mint Don Fabrice a „L’Aventurière”-ban. Egy romlott nő el akarja vetetni magát egy becsületes emberrel, aki nem tud az ő múltjáról. Azok, akik tudnak róla, közbelépnek és nem engedik.

- Igen, emlékszem. Sokat hazudoztak összevissza.

- De megakadályozták a házasságot, és ez nagy szó.

- Nagy szó, ha fontos az embernek. Ott az egyik a férfi bizalmas barátja volt, a másik a fia. Demesne pedig nekem senkim és semmim.

- Igen derék fiú - mondta Waterville.

- Akkor menj és mondd el neki te!

- Játsszam el Olivier de Jalin szerepét? Ó, arra nem vállalkozom; nem vagyok Olivier. De szeretném, ha itt teremne. Tulajdonképpen nem járja hogy Mrs. Headway-nek minden sikerüljön.

- De az ég szerelmére, engem hagyjanak békén! - mormolta csüggedten Littlemore, és egy darabig kibámult az ablakon.

- Még mindig azt az elméletet vallod, amit Párizsban kifejtettél? Hajlandó vagy hamisan esküdni? - kérdezte Waterville.

- Természetesen megtagadhatom, hogy a kérdésekre feleljek; a tiedre is megtagadhatom a választ.

- Mint ahogy már mondtam neked, ezt mindenki elmarasztaló ítéletnek fogja majd fel!

- Fogják fel, aminek akarják. Azt hiszem, elutazom Párizsba.

- Ez éppen annyi, mintha nem felelnél. De persze ennél jobbat nem tehetsz. Sokat gondoltam ezen, de nekem társadalmi szempontból úgy tűnik, hogy - mint mondtam - igazán nem kell, hogy minden sikerüljön neki.

Waterville mintha valami magaslatról szemlélte volna a dolgot; ezt az emelkedettséget tükrözte a hangja, az arckifejezése; Littlemore pedig, ahogy elnézte bölcs, ifjú barátját, felettébb bosszantónak találta.

- Hát nem! Ha belegebedek is, itt maradok! - kiáltott fel hirtelen és elment, társa pedig csak nézett utána.

Másnap reggel Littlemore levélkét kapott Mrs. Headway-től, néhány rövid, egyszerű sort, amely csak a következő szavakból állt: „Ma délután itthon leszek; kérem, jöjjön el hozzám öt órakor. Van valami különös mondanivalóm.”

Littlemore nem válaszolt az üzenetre, de a ház úrnője által megjelölt órában elment a kis Chesterfield Street-i házba.

- Nem hiszem, hogy tudja, miféle asszony vagyok én! - kiáltott fel Mrs. Headway, mihelyt Littlemore ott állott előtte.

- Úristen! - nyögte az, és egy székre roskadt. Aztán hozzátette: - Ne kezdje már megint!

- De kezdem. Ezt akartam elmondani. Ez igazán fontos. Maga nem ismer engem, nem ért meg engem. Csak azt hiszi, hogy megért, pedig nem.

- Nem azért, mintha maga nem magyarázta volna el újra meg újra. - És Littlemore mosolygott, bár már előre unta, amit hallani fog. Mrs. Headway határozottan a terhére vált. Nem érdemel kíméletet!

Az asszony átható pillantást vetett Littlemore-ra, már nem mosolygott, arca keménynek, szenvedélyesnek és majdnem öregnek látszott, teljesen átváltozott. Bosszús kis nevetést hallatott.

- Igen, tudom. A férfiak mind ostobák. Nem tudnak semmit az asszonyokról, csak amennyit azok maguk elmondanak. A nők pedig célzatosan mesélik el a dolgokat: látni akarják, meddig terjed a férfiak butasága. Magának is mondtam már ilyesmit, csak unaloműző szórakozásul. A maga baja, ha elhitte. De most komolyan beszélek: azt akarom, hogy igazán megtudjon mindent.

- Én pedig nem akarok semmit megtudni, éppen eleget tudok már így is.

- Hogy érti azt, hogy eleget tud? - kiáltott fel Mrs. Headway kipirult arccal. - Hogy képzelem maga, hogy bármit is tud?

Szegény kis nő, szenvedélyes célratörésében nem is igyekezett következetes lenni. És Littlemore hangos nevetését, amellyel az a kérdést fogadta, biztosan aránytalanul nyersnek érezte.

- Márpedig meg kell hallgatnia, amit el akarok mondani magának! Maga romlott nőnek tart engem, nem tisztel; ezt már Párizsban is megmondtam magának. Tettem egyet s mást, amit ma már magam sem értek, ezt beismerem, be én, amennyire csak kívánja. De teljesen megváltoztam, és új életet akarok kezdeni. Ha átérezné mindezt, megértené, mit akarok. Gyűlölök mindent, ami régebben történt, utálom, megvetem. Eddig mindig csak próbálkoztam, ezzel is, azzal is. De most megkaptam, amit akarok. Akarja, hogy letérdeljek maga előtt? Talán még azt is megtenném, annyira fontos nekem ez a dolog. Csak maga segíthet nekem, más nem tehet semmit, senki nem tehet semmit - mind csak azt lesi, hogy Sir Arthur mire határozza el magát. Megmondtam Párizsban, hogy maga segíthet nekem, és ez most is igaz. Az Isten szerelmére, mondjon egy jó szót az érdekemben! Az ujját sem mozdította eddig, különben már megtudtam volna. Ez teljesen megváltoztatna mindent. Vagy ha a húga eljönne hozzám látogatóba, akkor egyenesbe lennék. Az asszonyok nem ismernek irgalmat, kegyelmet - és maga sem ismer. Nem mintha ő olyan magas személyiség volna, a legtöbb ismerősöm előkelőbb nála, de ő az egyetlen nő, aki mindent tud rólam, és az emberek tudják hogy tudja. Sir Arthur is tisztában van vele, hogy a maga húga mindent tud, és azzal is, hogy nem látogat meg engem. És ő meggyilkol, egyszerűen meggyilkol! Én tökéletesen értem, hogy Sir Arthurnak

mi kell - mindent meg fogok tenni, minden leszek, a legtökéletesebb feleség leszek. Az öreg-asszony imádni fog, ha megismer; milyen ostoba, hogy most ezt nem érti meg. A múltam lezárult, lehullott rólam; ez most egy más asszony élete, már régen erre vágytam, tudtam, hogy egy szép napon rátalálok! Mit is csináltam volna azokban a szörnyű városokban? Ami akadt, azzal kellett beélnem. Most rendes országban élek. Azt akarom, hogy legyen velem igazságos. Eddig sohasem bánt még velem igazságosan, ezért kértem most, hogy jöjjön el.

Littlemore unottsága hirtelen megszűnt, egyetlen érzés helyett most vegyes érzelmek töltötték el. Lehetetlen volt érzéketlenül hallgatni Mrs. Headway valóban őszinte beszédét. Az ember természete nem változik meg, de vágyai, eszményei, törekvései megváltozhatnak. Ez a zavaros és szenvedélyes tiltakozás azt bizonyította, hogy Mrs. Headway valósággal eped a tisztességes élet után. De bármit is tett - mint azt Littlemore már Párizsban megmondta Waterville-nek -, szegényke arra volt kárhoztatva, hogy csak félig-meddig legyen úriasszony. A látogató egészen belepirult, amint a félelemnek és elfogultságnak ezt a zuhatagát hallgatta; Mrs. Headway ifjabb korában nem valami jól rendezte el az életét, de arra semmi szükség, hogy most térdre boruljon.

- Igazán kínos nekem végighallgatni - mondta Littlemore.

- Nem kellene így beszélnie. Egészen rosszul értékeli a viselkedésemet, a helyzetemet.

- Ó, igen, mert maga csak mossa kezeit, egyetlen vágya, hogy kibújjon a kötelessége alól! - kiáltotta szenvedélyesen az asszony, elhajítva a díványpárnát, amelyre eddig támaszkodott.

- Felőlem vetesse el magát azzal, akivel kedve tartja! - Littlemore is majdnem kiabált már, amikor felugrott.

De alighogy elhangzottak a szavai, az ajtó kitárult, és az inas Sir Arthur Demesne-t jelentette be. A baronet kellő lendülettel lépett be, de nyomban megállt, amikor látta, hogy Mrs. Headway-nek más látogatója is van. Littlemore-t felismerve, valami rövid üdvözlésfélét hallatott. Mrs. Headway felkelt, amikor a baronet belépett, tekintete rendkívüli komolysággal járt egyik férfiről a másikra, majd mint akinek hirtelen ötlete támad, összekulcsolta kezét és felkiáltott.

- Úgy örülök, hogy találkoztak; ha előre elrendezem, akkor sem sikerülhetett volna jobban!

- Ha elrendezi? - kérdezte Sir Arthur, kissé összeráncolva magas, fehér homlokát, Littlemore pedig élt a gyanúperrel, hogy ezt valóban az asszony rendezte így.

- Valami nagyon különös fogok most tenni - folytatta Mrs. Headway, és a szemében csillogó fény megerősítette szavait.

- Maga izgatott; úgy látom, rosszul érzi magát. - Sir Arthur csak állt az ajtóban, kezében kalap, sétatálcá, és szemmel láthatóan bosszankodott.

- Remek alkalom. Meg kell bocsátaniuk, ha élek vele. - És gyengéd, megható pillantást vetett a baronetre. - Régen vágyom erre, talán észre is vette, hogy ezt kívánom. Mr. Littlemore ősidők óta ismer engem, régi, régi jó barátom. Ezt már Párizsban megmondtam magának, ugye emlékszik rá? Ő az egyetlen barátom, és szeretném, ha néhány szót szólna az érdekemben.

Tekintete most Littlemore felé fordult, és annyi kedvességgel pihent meg rajta, ami az egész vállalkozást még merészebbé tette. Ismét elmosolyodott, bár láthatóan reszketett.

- Ő az egyetlen barátom - folytatta. - Nagy kár; más barátaimat is meg kellett volna ismernie. De nagyon magányos vagyok; arra kell támaszkodnom, aki itt van. Annyira szeretném, hogy rajtam kívül más is szóljon az érdekemben. Nők rendszerint egy rokonuktól, vagy egy másik asszonytól kérhetnek ilyen szolgálatot. Én ezt sajnos nem tehetem, de ez nem a hibám, hanem

a szerencsétlenségem. A családomból nincs itt senki; rettenetesen egyedül vagyok ezen a világon. De Mr. Littlemore majd elmond magának mindent, el fogja mondani, hogy évek óta ismer. El fogja mondani, hogy tud-e valamit az ellen, hogy... tud-e valamit ellenem. Eddig nem volt erre alkalma, mert azt gondolta, ő nem kezdeményezheti. Látja, kedves Mr. Littlemore, úgy kezelem magát, mint régi barátot. Most itt hagyom Sir Arthurral. Egy pillanatra elnézésüket kérem!

Littlemore felé fordított arcának kifejezése, míg ezt a különös szózatot elmondta, olyan feszült volt, mint egy mágusé, aki varázslatra készül. Még egyszer rámosolygott Sir Arthurra, aztán kisuhogott a szobából.

A két férfi ottmaradt a Mrs. Headway teremtetten rendkívüli helyzetben; egyikük sem mozdult, még az ajtót sem nyitották ki előtte. Az asszony becsukta maga mögött az ajtót, s a szobában néhány pillanatig mély, baljóslatú csend uralkodott. Sir Arthur Demesne sápadtan bámulta a szőnyeget.

- Lehetetlen helyzetbe kerültem - mondta végül Littlemore. - Azt hiszem ön épp oly kevésbé vállalhatja ezt, mint én.

A baronet ugyanabban a testtartásban maradt, nem nézett fel és nem felelt. Littlemore-t hirtelen szánalom fogta el iránta. Természetes, hogy nem vállalhatja ezt a helyzetet, mindenek ellenére valósággal beteggé teszi az izgalom, hogy megtudja: ez a jött-ment amerikai, aki számít is meg nem is, aki oly hétköznapi és oly kifürkészhetetlen, miként válaszol majd Mrs. Headway kihívására.

- Óhajt valamit kérdezni tőlem? - folytatta Littlemore.

Sir Arthur feltekintett. Littlemore már egyszer látta ezt a tekintetet, a baronet párizsi látogatása után beszélt is róla Waterville-nek. Most más érzések is vegyültek tekintetébe: szégyenkezés, bosszúság, büszkeség, de a fő, a mindenekfelett való vágy volt, hogy végre megtudjon mindent.

- Istenem, hát hogyan mondhatnám meg neki? - kiáltott fel magában Littlemore.

Sir Arthur habozása valószínűleg igen rövid ideig tartott, de amíg tartott, Littlemore még az óra ketyegését is hallotta.

- Természetesen, nincs mit kérdezniem - mondta a fiatal ember, és hűvös hangjában már-már sértő megütkezés érzett.

- Akkor jónapot.

- Jónapot.

És Littlemore birtokon belül hagyta Sir Arthurt. Azt várta, hogy a lépcső alján ott találja Mrs. Headway-t, de zavartalanul hagyhatta el a házat.

Másnap, amikor villásreggeli után éppen elmenőfélben volt a Queen Anne's Gate-i kis palotából, a postás levelet adott át neki. Littlemore feltépte, és házának lépcsőjén egy pillanat alatt elolvasta.

„Kedves Mr. Littlemore, talán érdekli, hogy eljegyeztem magam Sir Arthur Demesne-nel, és nyomban megesküszünk, mihelyt az ő ostoba vén parlamentjük bezárja az ülésszakot. De néhány napig még nem hozzuk a dolgot nyilvánosságra; tudom, hogy addig megbízhatom a maga teljes diszkréciójában. Szívélyes üdvözlettel Nancy H.

U. i. Rettentő jelenetet rendezett nekem a tegnapiakért, de este visszajött és jóvátette. Így intéződött el a dolog. Nem akarja megmondani, hogy mi történt maguk között, kért, hogy soha többé ne érintsem ezt a tárgyat. Mindegy; elszántan rá magam, hogy magát szóra bírom!”

Littlemore zsebre vágta a levelet és elvonult vele. Azért indult, hogy több ügyes-bajos dolgát elintézzé, de egyelőre elfelejtette teendőit, és egyszerre azon vette észre magát, hogy a Hyde Parkban jár. Elhaladt a fogatok és lovasok mellett, majd a Serpentine partján végigsétált a Kensington Gardens-ba, és körüljárta. Bosszankodott, és maga sem értette, miért érez csalódást - de nem is próbálta megérteni. Mert, hogy Nancy Beck győzött, sikerét Littlemore egyenesen sértésnek érezte, és szinte sajnálta, hogy nem azt mondta Sir Arthurnak:

- Hát tudja, bizony eléggé rosszféle volt.

Akárhogyan is történt, a dolog lezárult, és most legalább majd békén hagyják. Kijárta magából az ingerültségét, és mire az ügyei után nézett, amelyek miatt hazulról elindult, már nem gondolt többé Mrs. Headway-re. Este hatkor ért haza, s az ajtót nyitó inas közölte vele, hogy Mrs. Dolphin a szalonban várja.

- Újabb csapda! - mondta magában Littlemore ösztönszerűen, de azért felment az emeletre. Mikor belépett a lakosztályba, ahol Mrs. Dolphin tartózkodni szokott, látta, hogy látogatója van. Ez a látogató, aki nyilván menni készült, magas termetű, idősebb asszony volt; mindkét hölgy a szoba közepén állt.

- Úgy örülök, hogy hazajöttél - mondta Mrs. Dolphin, de nem nézett fivére szemébe. - Nagyon szeretnék bemutatni Lady Demesne-nek; reméltem, hogy hazajössz. Igazán mennie kell? Nem maradhat még egy kicsit? - tette hozzá a vendéghez fordulva, és feleletet sem várva folytatta: - Elnézést kérek, egy pillanatra el kell mennem, azonnal visszajövök!

Mire Littlemore magához tért, kettesben találta magát Lady Demesne-nel, és rájött, hogy mivel ő nem volt hajlandó elmenni hozzá, a lady maga tette meg a kezdeményező lépést. Szó ami szó, furcsán hatott rá, hogy a nővére ugyanolyan fogást alkalmaz, mint Nancy Beck!

- Nagyon kínos lehet neki ez a helyzet! - mondta magában, amint ott állt Lady Demesne előtt.

A hölgy finomnak és szerénynek látszott, még egy kicsit félénknek is, amennyire egy magas, higgadt asszony, aki fennhordja a fejét, félénknek látszhat; annyira más típus volt, mint Mrs. Headway, hogy Nancy győzelmének tudatában és ennek ellentétéként Littlemore szinte látta rajta a legyőzöttek méltóságát. Littlemore megsajnálta. A lady nem vesztegette az időt, egyenesen a tárgyra tért. Nyilván érezte, hogy olyan helyzetbe hozta magát, amelyből az egyetlen kiút, ha egyszerűen és tárgyilagosan beszél.

- Úgy örülök, hogy egy pillanatra láthatom magát. Nagyon szeretném megkérdezni, tudna-e nekem felvilágosítást adni valakiről, akit ismer, és aki miatt én Mrs. Dolphin-nal leveleztem. Mrs. Headway-re gondolok.

- Foglaljon helyet - szólta Littlemore.

- Köszönöm nem, csak egy percem van.

- Szabadna megkérdezni, miért kérdezősködik?

- Természetesen ezt meg kell okolnom. Félek, hogy a fiam feleségül akarja venni.

Littlemore egy pillanatra zavarba jött: biztosan érezte, hogy a lady még nincs tudatában a ténynek, amelyről ő Mrs. Headway levélkéjéből értesült.

- Ön nem kedveli Mrs. Headway-t? - kérdezte, jobban hangsúlyozva a mondat kérdő jellegét, mint akarta volna.

- Egyáltalán nem - felelte Lady Demesne mosolyogva, és Littlemore-ra nézett. Mosolya szelíd volt, minden gyűlölködés nélkül; Littlemore valósággal szépnek találta.

- Mit óhajt tőlem hallani? - kérdezte.

- Hogy tisztességesnek tartja-e.

- Mi haszna lesz belőle? Mit számít az én szavam ebben az ügyben?

- Természetesen, ha kedvező a véleménye, akkor semmi hasznom sem lesz belőle. De ha nem az, akkor megmondhatom a fiamnak, hogy az egyetlen ember Londonban, aki hat hónapnál régebben ismeri Mrs. Headway-t, rossz asszonynak tartja.

Ez a Lady Demesne tiszta ajkáról elhangzó jelző Littlemore-ban nem keltett tiltakozást. Hirtelen úgy érezte, ki kell mondania az egyszerű igazságot, amellyel a Théâtre Français-ben felelt Rupert Waterville első kérdésére.

- Én nem tartom Mrs. Headway-t úriasszonynak - mondta.

- Biztos voltam benne, hogy ezt fogja mondani - felelte Lady Demesne, és mintha egy pillanatra elfulladt volna.

- Többet nem mondhatok egy szót sem. Nekem ez a véleményem. Nem hiszem, hogy ezzel ön bármit is ér.

- Én azt hiszem, hogy érek vele valamit. A maga szájából akartam ezt hallani. Így már egészen más a helyzet. Rendkívül lekötelezett. - És Lady Demesne kezét nyújtotta Littlemore-nak, aki azután csendben az ajtóig kísérte.

Littlemore nem érezte magát kényelmetlenül, nem érzett lelkiismeretfurdalást azért, amit mondott, inkább megkönnyebbülést. Talán mert hitte, hogy úgysem számít. Nem is számított, csak abban az egyetlen vonatkozásban, ami mindezek mélyén rejtett - hogy tudniillik a tulajdon igazságérzetének tartozott ennyivel. Csak azt kívánta, bár említette volna meg Lady Demesne-nek, hogy Mrs. Headway valószínűleg nagyszerű felesége lesz a fiának. De ez aztán igazán nem változtatna semmin. Húgát, aki csodálkozott, hogy a Lady Demesne-nel folytatott beszélgetés ily hamar véget ért, arra kérte csupán: kímélje meg a tárgyra vonatkozó kérdezősködéstől. Mrs. Dolphin napokig abban a boldog tudatban járt-kelt, hogy az angol társaságba nem kerülnek be szörnyű amerikaiak, akik az ő szülőföldjét kompromittálhatnák. De ez a hite nem élt sokáig. A helyzet nem változott; talán késő volt már. Július első napjaiban a londoni társaság nem arról értesült, hogy Sir Arthur Demesne feleségül fogja venni Mrs. Headway-t, hanem arról, hogy a nyilvánosság kizárásával - és ami Mrs. Headway-t illeti remélhetőleg most már felbonthatatlanul - házasságot kötöttek. Lady Demesne nem hallatott magáról; némán visszavonult vidéki kastélyába.

- Úgy érzem, másképp is cselekedhettél volna - mondta a bátyjának Mrs. Dolphin nagy sápadtan. - De persze most majd minden kiderül.

- Igen, és ettől még jobban divatba jön, mint valaha! - válaszolta Littlemore cinikus nevetéssel. Az idősebb Lady Demesne-nél folytatott kis beszélgetés után nem érzett arra lehetőséget, hogy az ifjabbat meglátogassa - így sohasem tudta meg, és nem is akarta megtudni, hogy az, győzelme mámorában, vajon megbocsátott-e neki.

Furcsa, de Waterville határozottan megbotránkozott ezen a diadalon. Az volt a véleménye, hogy Mrs. Headway-nek soha nem lett volna szabad megengedni, hogy egy gyanútlan úriemberhez feleségül menjen, és amikor Littlemore-ral beszélt erről, ugyanazokat a szavakat használta, mint Mrs. Dolphin. Szerinte Littlemore másképp is cselekedhetett volna.



Olyan szenvedéllyel beszélt, hogy Littlemore erősen ránézett, olyan erősen, hogy Waterville belepirult.

- Te magad akartad talán feleségül venni? - kérdezte Littlemore. - Barátocskám, te szerelmes vagy belé! Ez a bajod.

Ezt azonban az egyre jobban piruló Waterville méltatlankodva tagadta. Valamivel később New Yorkból hallotta, hogy az emberek ott már kezdik kérdezgetni egymástól, ki a csuda tulajdonképpen az a Mrs. Headway.

*Fordította Berinkey Irma*

## AZ ASPERN-LEVELEK

### 1

Bizalmamba fogadtam Mrs. Prestet; igazság szerint nélküle nem sokra mentem volna az egész ügyben, hiszen a termékeny gondolat az ő baráti elméjében fogant meg. Ő bukkant rá a leg-rövidebb útra; a gordiuszi csomót ő metszette át. A nagyvonalúságot, az elfogulatlan szemléletet - gyakorlati vonatkozásban - általában nem tartják jellegzetesen női tulajdonságnak; nekem viszont feltűnt, hogy a nők néha a legnagyobb lelki nyugalommal állnak elő olyan merész elképzelésekkel, amilyenek férfiagyban meg sem fordultak volna. „Egyszerűen kérje meg őket, vegyék oda magát albérlőnek!” - nem hiszem, hogy erre magamtól is rájöttem volna. Ugyancsak főtt a fejem, és minden leleményességemet latba vetve éppen azon tanakodtam, milyen furfangos úton tehetnék szert ismeretségükre, amikor Mrs. Prest előhozakodott szerencsés ötletével; a legegyszerűbb megoldás, ha a házukba költözöm. Mrs. Prest valójában nemigen tudott többet nálam a Bordereau kisasszonyokról, sőt néhány Angliából hozott pontos adatommal még én szolgáltattam újdonságot számára. Nevüket valaha együtt emlegették az évszázad egyik legnagyobb nevével, ma pedig az ismeretlenség homályában, igen szerény körülmények között, magányosan és megközelíthetetlenül élnek Velencében, egy félreeső csatorna partján, düledező ódon palotában: barátnőm vázlatosan ilyen képet alkotott róluk. Ő maga tizenöt éve telepedett meg Velencében, és életét jótékonykodásnak szentelte; adakozó keze azonban nem ért el a tartózkodó, rejtélyes és támogatásra, figyelmességre számot nem tartó két amerikai hölgyig, akik valahogy nem is állottak társaságképes nők hírében. (A közvélemény szerint hosszas számkivetésük alatt minden nemzeti jelleg kiveszett belőlük, azonkívül, mint nevük sejtette, némi francia vér is csörgedezett ereikben.) Velencei tartózkodása első éveiben Mrs. Prest kereste ismeretségüket, de próbálkozása csak a „kicsi”-nél járt sikerrel - az unokahúgot nevezte így; noha, mint később magam is tapasztalhattam, kettejük közül ő volt a jóval nagyobb. Mrs. Prestnek fülébe jutott, hogy az idősebb Bordereau kisasszony beteg, és élt a gyanúperrel, hogy szűkölködik is; felkereste hát őket, felajánlva segítségét, nehogy valakinek (még hozzá amerikainak!) a szenvedése az ő lelkén száradjon. A „kicsi” fogadta a palota tágas és hideg központi csarnokában, a márványpadlós, homályba vesző mennyezetgerendás, kopottdíszes velencei stílusú szálában, és még hellyel sem kínálta. Ez számomra, aki éppen helyet kívántam biztosítani magamnak házukban, nem hangzott valami biztatóan, amit szóvá is tettem. Mr. Prest előtt. Ő azonban mély meggyőződéssel válaszolt:

- Ah, hiszen épp ez az: én nekik akartam szívességet tenni, maga viszont tőlük kér. Engem büszkeségük visszautasított, de maga jó ajtón kopogtat.

Nyomban fel is ajánlotta, hogy megmutatja a házukat - odavisz a gondoláján. Tudomására hoztam, hogy már vagy féltucatszor módját ejtettem a szemlének; de meghívását azért elfogadtam, mert szívesen időztem azon a környéken. Már Velencébe érkezésem másnapján arrafelé vettem utamat (a helyet angliai barátom előzetes leírásából ismertem, tőle értesültem a Bordereau kisasszonyok tulajdonában lévő írásokról is), s míg pillantásom a házat ostromolta, fejemben a hadjárat tervei kergették egymást. Jeffrey Aspern tudtommal sohasem járt itt; és mégis, hangjának egy foszlánya mintha ott úszna valahol a levegőben, megfoghatatlan közvetítő erő, elhaló visszhang szárnyán.

Az írásokról Mrs. Prest semmit sem tudott, de kíváncsiságomban éppúgy osztozott, mint minden barátja örömeiben vagy bánatában. Ahogy azonban a meghitten fölénk boruló ponyvatető oltalma alatt gondoláján tovasiklottunk - kétoldalt a tetőablakok Velence ragyogó látképét foglalták keretbe -, észrevettem, mennyire mulattatja rajongó lelkesedésem, rögeszmévé vált érdeklődésem.

- Azt hinné az ember, hogy legalábbis a világegyetem titkának megfejtését reméli azoktól az írásoktól! - mondta; én pedig csupán azzal tiltakoztam e vád ellen, hogy kijelentettem: ha választanom kellene az említett nagy fontosságú megoldás és Jeffrey Aspern egy köteg levele között, akkor cseppnyi kétségem sincs, melyik tűnne szememben becsesebb ajándéknak. Színlelt lekicsinyléssel nyilatkozott a költő tehetségéről, és én nem is igyekeztem védelmezni. Egy isten nem szorul védelmezésre: ő maga a megtestesült védelem. Különben is, ma már magasan áll irodalmunk egén, a ragyogását némileg elhomályosító köd végre szertefoszlott, s nem rejt el többé a világ szeme elől; része az utunkat megvilágító fénynek. Csupán arra a megjegyzésre szorítkoztam, hogy Aspern kétségkívül nem a nők költője volt, mire Mrs. Prest elég talpraesetten vágott vissza: legfeljebb Bordereau kisasszonyé.

Angliában különös érzéssel töltött el az a felfedezés, hogy Bordereau kisasszony még él: mintha csak Mrs. Siddonsról, vagy Caroline királynéről avagy a hírneves Lady Hamiltonról hallottam volna ugyanezt; Miss Bordereau egy letűnt nemzedék tagjaként élt addig képzeletemben. „De hiszen rettentő öreg lehet már, legalább százéves!” mondtam akkor; hanem aztán jobban utánaszámolva az éveknél, beláttam, hogy nem feltétlenül haladta túl sokkal az átlagos korhatárt. Azért jócskán eljárt felette az idő, bár Jeffrey Aspernnel még fiatal korában került össze.

- Mentségéül szolgáljon! - mondta kissé fontoskodón Mrs. Prest, de ugyanakkor mintha maga is szégyellte volna ezt a Velence légköréhez annyira nem illő beszédet. Mintha egy nőre szégyen lenne, hogy szerette az isteni költőt! Aspern nemcsak kora legragyogóbb elméi közé tartozott (ilyenek pedig, mindenki tudja, szép számmal akadtak századunk elején), hanem egyike volt a legmegnyerőbb, legcsinosabb férfiaknak is.

Az unokahúg Mrs. Prest szerint még nem volt öreg; meg is kockáztatta azt a feltételezést, hogy csak dédunokahúg. Ez igaz is lehetett; jómagam csupán angol barátom, a szintén Aspern-rajongó John Cumnor fölöttébb gyér ismereteire támaszkodtam, ő pedig a két hölgyet nem látta soha. A világ, mondom, elismerte Jeffrey Aspernt, de John Cumnoron és rajtam e téren senki nem tehetett túl. Költészetének templomába újabban csak úgy tódultak a hívek, de mi ketten magunkat tekintettük a templom papjainak. Azt hiszem, joggal vallhattuk, hogy emlékéért mindenki másnál többet tettünk; életére mi derítettünk fényt. Nem volt oka tartani tőlünk, mert az igazságtól sem kellett félnie, márpedig ennyi idő múltán bennünket csakis az igazság érdekelhetett. Korai halála maradt az egyetlen homályos pont életében, hacsak a Miss Bordereau kezében lévő írások gonoszul, újabbról nem árulkodnak majd. 1825 körül az a hír járta, hogy „alaposan elbánt” Bordereau kisasszonnyal, valamint azt is rebesgették, hogy - nem éppen irodalmi szóval élve - ugyanúgy „kibabrált” számos más hölgygel is. Cumnornak meg nekem sikerült az efféle ügyeket tüzetesen kivizsgálnunk, - és minden esetben tiszta lelkiismerettel menthettük fel költőnket a hitványság vádjára. Én talán elnézőbben ítélt meg, mint barátom; mindenesetre biztosra vettem, hogy férfi nem viselkedhetett volna különül az adott körülmények között. Ezek majd mindig kínosak voltak. Nőkortársainak fele, hogy úgy mondjam, a nyakába varrta magát, és a költő valóságos divatörület áldozatává vált, ami aztán sokszor bizony súlyos bonyodalmakhoz vezetett. Mint Mrs. Prestnek mondtam, Aspernben a modern kor nem a nők költőjét tiszteli; másképp állt viszont a dolog, amikor még dalával együttmuzsikált az élő férfi hangja. És egyöntetű tanúvallomások szerint az övénel

andalítóbban aligha szólt még emberi hang. „Orfeusz és a menádok!” - ez a felkiáltás tolult ajkamra, amikor levelezését először átlapoztam. A menádok legtöbbje oktalan, és sok közülük egyenesen kiállhatatlan volt; egyszóval úgy találtam, hogy költőm jóval több kedvességet és tapintatot mutatott, mint amennyi tölem telt volna az ő helyében. (Ha ugyan el tudnám képzelni magamat ilyen helyzetben!)

A legkülönösebb az egészben kétségtelenül az volt - és ennek magyarázatával itt nem is kísérletezem, nem vesztegetem rá a helyet -, hogy amíg említett kutatásaink során évtizedek porával, árnyaikkal, visszhangok pusztá visszhangjával birkóztunk, addig az eleven kútfő, az egyetlen megmaradt hírmondót figyelmen kívül hagytuk. Meggyőződésünk szerint Aspern valamennyi kortársa elhunyt már; nem tekinthettünk bele olyan szempárba, melynek pillantása az övével találkozott, s nem szoríthattunk meg öreg kezét, amely az övének érintését hozzánk közvetítette volna. Éppen Bordereau kisasszonyt éreztük még a holtaknál is halottabbnak, mégis ő maradt életben egyedül. Hónapokon át nem győztünk csodálkozni, hogyan is nem bukkantunk nyomára előbb, s ezt visszavonult életmódjával magyaráztuk végül. A szerencsétlen hölgy viselkedésének alapjában véve meg is volt az oka. Ránk azonban a kinyilatkoztatás erejével hatott, hogy a tizenkilencedik század második felében - az újságok, táviratok, fényképek, riporterek korában - ilyen észrevétlen maradhasson valaki. Pedig nem is tett különösebb erőfeszítést célja érdekében: nem bújt el holmi isten háta mögötti fészekben; ehelyett nagy merészen valóságos kirakatvárosban telepedett meg. Háborítatlanságának titkát abban véltük felfedezni, hogy Velence bővelkedik nála sokkal keresettebb érdekességekben is. Aztán meg valahogy a véletlen is kezére játszott, amire jó példa, hogy Mrs. Prest történetesen egyszer sem tett említést róla, noha öt évvel előbb mondhatni a tőszomszédságában töltöttem három hetet Velencében. Mrs. Prest nem is igen emlegette senki előtt; mintha már-már megfeledezett volna Miss Bordereau ottlétéről. Az ő vállára persze nem nehezedtek az Aspern-kiadás szerkesztőjének kötelezettségei. Arra, hogy az idős hölgy így elkerülte figyelmünket, külföldi tartózkodása nem szolgált magyarázatul, hiszen kutatásaink újra meg újra elvezettek bennünket - nemcsak levelezés útján, hanem személyesen is - Franciaországba, Németországba, Itáliába, amerre csak Aspern, az Angliában eltöltött jelentős időt nem számítva, pályafutásának rövid éveit annyszor megfordult. Legfeljebb annak örülhettünk, hogy életkörülményeinek nyilvánosságra-hozatalánál (amit egyesek szerint talán túlzásba vittünk) a Miss Bordereau-féle kapcsolatot csupán futólag és a lehető legdiszkrétebben érintettük. Sajátságos módon, még ha kezünkben lett volna is az anyag (s bizony eleget törtük a fejünket, mi történt vajon vele), ez számított volna a legnehezebben kezelhető epizódnak.

A gondola megállt, s ott volt előttünk az ódon palota: az a fajta velencei ház, amely még romjaiban is megőrzi méltóságát.

- Milyen elragadó! Szürke és rózsaszín! - kiáltott fel társnőm; és ezzel a lényegét el is mondta róla. Nem volt különösebben régi épület, legfeljebb két-háromszáz éves; és nem annyira a pusztulás, mint inkább a néma csüggedés hangulatát árasztotta, mintha valamiképpen célját tévesztette volna. De a széles homlokzat a *piano nobile*,<sup>22</sup> vagyis a legfontosabb emelet magasságában végigfutó körkéllyel, melyet pilaszterek és boltívek támasztottak alá, mesteri építészre vallott; s az oszlopközőket kitöltő régi stukkódíszítést rózsásra festette az áprilisi délután. Tiszta vizű, vigasztalanul elhagyatott csatornára nézett, amelynek mindkét partján keskeny *riva*,<sup>23</sup> azaz kényelmes gyalogjáró vezetett végig.

---

<sup>22</sup> Magasföldszint, az előkelő lakosztályokkal.

<sup>23</sup> Partszegély, part menti út.

- Magam sem tudom, miért... hiszen itt sehol sincs téglaromzat... - mondta Mrs. Prest -, de ezt a helyet mindig is inkább hollandnak éreztem, mint olasznak; nem Velencére, inkább Amszterdamba emlékeztet. Kínos tisztaság uralkodik itt, aminek nyilván megvan a magyarázata; s bár erre gyalog is lehet járni, ez eszébe sem jutott szinte senkinek. Olyan itt a hangulat, mint protestáns városkákban vasárnap. Az emberek talán félnek a Bordereau kisasszonyoktól. Az a gyanúm, hogy boszorkány hírében állanak.

Nem emlékszem, mit feleltem erre - két más probléma foglalkoztatott. Először is: ha az öreg hölgy ilyen nagy és impozáns házban lakik, semmiképpen sem lehet nyomorban, tehát a szobakiadás kínáló lehetőségén sem kap majd. Kifejezésre juttattam aggályomat, mire Mrs. Prest igen logikus választ adott:

- Ha nem ekkora házban lakna, akkor hogyan is lehetnének felesleges szobái? Ha egyszer *neki* nem volna elegendő férőhelye, magának sem lenne jogcíme arra, hogy hozzá forduljon! Aztán meg, egy nagy ház itt, különösen ebben a *quartier perdu*-ben<sup>24</sup> nem bizonyít semmit: könnyen összeegyeztethető a nincstelenséggel. Ha valaki utánajár, akár évi öt shillingért bérelhet efféle rozoga, ócska palazzót. Ami pedig lakóikat illeti... nem, vigasztalan viszonyaikról még csak fogalmat sem alkothat, míg hozzám hasonlóan ki nem ismerte a velencei társadalom minden zegét-zugát. A semmiből élnek, mert nincs miből élniük.

A másik eszmét a magas, kopár fal adta, amely a ház egyik oldalán láthatólag nagyobb területet zárt körül. Kopárnak mondom, pedig festőnek tetsző foltok, betapasztott repedések, málladozó vakolat alól kivirító, az idők folyamán rózsaszínre fakult téglák tarkították; s mögüle néhány csenevész fa meg valami roskatag lugas póznái tűntek elő. A kőfal mögött nyilván kert volt, és valószínűleg a házhoz tartozott. Hirtelen eszembe ötlött, hogy ha csakugyan a házhoz tartozik, már meg is van az ürügyem.

Az árnyékos *felzé*-ben<sup>25</sup> üldögélve szemügyre vettük mindezt (Velence izzó fénye aranyozta be), és Mrs. Prest megkérdezett, bemegyek-e, míg ő kinn megvár, vagy máskor jövök majd vissza. Először nem tudtam dönteni - ami kétségtelenül nagyfokú határozatlanságra vallott. Befogadásom lehetőségében továbbra is hinni akartam, és féltem a kudarctól, mert akkor - mint társnőmnnek megjegyeztem - nem marad több ütőkártyám.

- Hogy-hogy nem marad? - érdeklődött, mialatt tétovázón, töprengve ültem ott; s tudni óhajtott, hogy az odaköltözés lebonyolításával járó sok vesződség helyett (ami még siker esetén is cudar kellemetlenségeket jelenthet) miért nem folyamodom egyszerűen a pénzajánlathoz. Így a dokumentumok megszerzése nem is kerülne álmatlan éjszakáimba.

- De édes asszonyom - törtem ki -, bocsássa meg, ha türelmetlen hangot használlok, de nyilván éppen arról feledkezett meg (pedig bizonyára tudomására hoztam), amiért az ön leleményszerűségére kellett bíznom magamat. Az öreg hölgy hallani sem akar a dokumentumokról; azok személyes, kényes és bizalmas természetűek, ő pedig - az ördög bújjék bele! - igazán nem modern felfogású! Ha mindjárt kezdetben ilyen hangot ütnék meg, biztosan elveszteném a játszmat. Az írásokhoz csakis éberségének kijátszásával juthatok hozzá, ami viszont kizárólag behízelt viselkedés meg különféle csalafinta fondorlatok árán sikerülhet. Egyetlen esélyem a képmutatás, a kétszínűség. Nehezemre esik, de Jeffrey Aspern kedvére még rosszabbra is képes lennek. Először is teameghívást kell kapnom tőle; akkor aztán munkához láthatok.

---

<sup>24</sup> Isten háta mögötti negyed.

<sup>25</sup> Gondolafülke, kabin.

Majd elmeséltem, hogy járt John Cumnor, amikor írt Miss Bordereau-nak. Első leveléről tudomást sem vettek, a másodikra az unokahúg kézírásával hatsoros, igen éles hangú válasz érkezett: Miss Bordereau kívánságára ezúton közli, hogy nénje érthetetlennek találja, miért háborgatja őket Mr. Cumnor. Mr. Aspern semminemű irománya nincs birtokukban, de ha lenne, sem jöhetne szóba, hogy bárkinek bármilyen körülmények között is megmutogassák. Miss Bordereau nem tudja, mire céloz a levélíró, és kéri, hogy ezek után hagyjon neki békét. - Én bizony nem szeretnék ilyen fogadtatásra találni.

- Nos - szólalt meg egy pillanattal később Mrs. Prest ingerkedően -, hátha tényleg nincs is náluk semmi. Mért olyan biztos benne, ha egyszer kereken tagadják?

- John Cumnor bizonyosra veszi, és hosszú lenne elmondani, min alapszik meggyőződése vagy legalábbis alapos gyanúja, amely megállja a helyét az idős hölgy megbocsátható föllentésével szemben. Azonkívül nagy fontosságot tulajdonít az unokahúg levelében rejlő bizonyítéknak.

- Miféle bizonyítéknak?

- Hogy a költőt „Mr. Aspern”-nek említi.

- Nem értem, mit bizonyít ez.

- Meghitt viszonyt; a meghittség pedig megőrzött emléktárgyakat és ereklyéket sejtet. Ki sem tudom fejezni, mi mindent mond nekem ez a „Mr.”, mint hidalja át az idők szakadékát és hozza közel hozzám hősünket, mennyire fokozza vágyamat, hogy Julianát szemtől szembe lássam. Maga például nem mond „Mr.” Shakespeare-t.

- És vajon úgy mondanám, ha egy doboznyi levelem lenne tőle?

- Igen, ha Shakespeare a kedvese lett volna, és valakinek a levelekre fájna a foga! - Hozzátettem még, hogy John Cumnor örömet jött volna személyesen is Velencébe ez ügyben, meggyőződésében Miss Bordereau válaszána hangja annyira megszilárdította, ha nem merülne fel egy döntő akadály: nehéz lenne cáfolni azonosságát a levélíróval, amit a két idős hölgy minden alakoskodás és névváltoztatás ellenére is bizonyosan gyanítana. Ha nekiszögeznék a kérdést, nem ő írta-e a leveleket, fölöttébb kínos lenne hazudnia; engem viszont szerencsére nem köt semmi e téren. Én újonc vagyok, és hazugság nélkül mondhatok nemet.

- Hanem akkor álnevet kell használnia! - szólt Mrs. Prest. - Bármilyen távol él is Juliana a világ zajától, Mr. Aspern kiadóiról azért valószínűleg hallott már; talán meg is vannak neki a maguk kiadványai.

- Erre is gondoltam - feleltem, és levéltárcámból névjegyet húztam elő, amelyen szép nyomtatással nem a saját nevem állt.

- Maga nagyon pazarló; ráírhatta volna kézzel is - mondta társnőm.

- Így hitelesebbnek látszik.

- Nahát, maga csakugyan mindenre kész! De az érkező postájával nem lesz könnyű dolga; így álcázva ugyan meg nem kapja soha!

- Bankom címére küldetem, és naponta érte megyek majd. Legalább alkalmam nyílik egy kis sétára.

- Más sétaalkalomra nem is számít? - kérdezte Mrs. Prest. - Hát engem nem szándékozik meglátogatni?

- Ó, maga elmenekül Velencéből a hőség elől, még mielőtt a legcsekélyebb eredményről is beszámolhatnék. Én meg kész vagyok perzselődni akár egész nyáron át... sőt, mint maga mondhatná erre, kedves barátnőm, még a másvilágon is. Közben pedig John Cumnor majd ontja a leveleket álnevemre, a *padrona*<sup>26</sup> címére.

- Meg fogja ismerni a kézírását - vélte társnőm.

- A borítékon könnyűszerrel elferdítheti.

- Szép kis pár maguk, mondhatom! Hát az nem jut eszébe, hogy még ha sikerül is elhitetnie háziasszonyaival: maga nem Mr. Cumnor személyesen, azt akkor is gyaníthatják, hogy az ő megbízottja?

- Dehogynem, és ez ellen csupán egyetlen védekezési módot tudok.

- Mégpedig?

Pillanatig haboztam.

- Udvarolni az unokahúgnak.

- Ha! - kiáltott Mrs. Prest. - Csak várjon, míg szemtől szembe látja!

## 2

- A kert lehetőségeit kell kiaknáznom... a kert lehetőségeit! - mondogattam magamban öt perc múltán, míg a hosszú, homályos emeleti szaláiban várakoztam, ahol a csupasz műkö padló a csukott ablaktáblák repedésén át beszűrődő világosságban derengett. A terem lenyűgöző volt, de hideget és bizalmatlanságot lehelt. Mrs. Prest már ellebegett gondoláján, és fél órával későbbre adott találkát egy közeli laguna-lépcsőnél; engem pedig, miután a rozsdás csengőfogantyút megrántottam, beeresztett a házba egy vörös hajú, fehér arcú, igen fiatal és nem is csúnya kis cseléd lány, aki csattogó facipőt és csuklya gyanánt fejére borított sálat viselt. Nem érte be azzal, hogy odafentről, a szokásos nyikorgó csigaszerkezet alkalmazásával nyisson ajtót, bár először szemügyre vett az egyik felső ablakból, lekiáltva az elmaradhatatlan kérdést, amely Olaszországban a látogató betessékelését megelőzi. Ez a fennmaradt középkori szokás rendszerint bosszantott, noha mint afféle hagyománytisztelő embernek, nyilván kedvelnem kellett volna; most azonban annyira igyekeztem megnyerően viselkedni, hogy zsebemből elővettem hamis névjegyemet és mosolyogva felmutattam, mint holmi bűnjelet. És ez valóban varázslatos hatást keltett, mert, mondom, lejött elém a kapuig. Megkértem, adja át úrnőjének a vizitkártyát, amelyre előbb ráírtam olaszul: „Szíveskedjék egy amerikai urat fogadni néhány percre.” A kis cseléd lány nem mutatkozott ellenségesnek, és ezt már bizonyos eredménynek tekintettem. Elpirult, mosolygott, és arcán ijedelem és tetszés keveredett. Ebből arra következtettem, hogy érkezésem nagy esemény, házukban ritka a látogató, és új ismerősöm mozgalmassabb élet után vágyik. Amint a nehéz ajtót betaszította mögöttem, úgy éreztem, már-már be is vettem az erődöt. Cipője végigkopogott a nedves, köves földszinti előcsarnokon, s én hivatlanul követtem felfelé a meredek, még ridegebbnek tűnő kőlépcsőn. Azt hiszem, eredetileg odalenn akart várakoztatni, de nekem más volt az elgondolásom, s így a szaláiban állapodtam meg. A kis cseléd lány kisuhant a túlsó oldalon, beláthatatlan régiók felé, s én olyan szívdobogással néztem körül, amilyet eddig csak fogorvosi rendelőben tapasztaltam. Hatalmas, komor

---

<sup>26</sup> Háziasszony.

terem volt, de sajátos jellegét csaknem kizárólag nemes formájának köszönhettem, meg a falfelületeket helytel-közzel megszakító, különböző szobákba nyíló, művészi kiképzésű, kapu magasságú ajtóknak. Fölöttük ősi, megfakult, festett címerpajzsok díszeltek, és közöttük a falon itt is, ott is megkopott rájáru, barnás képek függtek, melyeket igen rossznak ítéltam. A nagy, félhomályos hodály a támlájával falhoz állított néhány szalmafonatú széken kívül egyéb látványossággal nem szolgált. Nyilván csak átjárószobának használták, és még annak is ritkán. Hozzáfűzhetem, hogy mire az ajtó, mely mögött a cselédlány eltűnt, újra kinyílt, szemem már megszokta a gyér világosságot.

Nem idegen fülnek szánt szavaimmal nem arra céloztam, hogy az ablak alatti bekerített, gizgazos terület földjét kell megművelnem; de a kemény, fénylő padlózatot a távolból felém közeledő hölgy talán ilyesmire következtetett, amikor gyors léptekkel elébe sietve, elővigyázatosságból olaszul, így kiáltottam fel:

- A kert, a kert!... Legyen olyan jó megmondani, az öné-e?

Megtorpant, csodálkozva pillantott rám; aztán: - Itt semmi sem az enyém! - felelte angolul, ridegen és szomorúan.

- Ó, hiszen ön angol! Milyen kellemes meglepetés! - jegyeztem meg naívu. - Hanem a kert bizonyára a házhoz tartozik?!

- Igen, de a ház sem az enyém.

Nyúlánk, szikár, sápadt teremtes volt, tompa színű öltözéke valószínűleg pongyola lehetett, s beszéde némi fantáziaszegénységről árulkodott. Nem kínált helyet, ahogy évekkor előbb Mrs. Prestet sem (mert feltételeztem, hogy én is az unokahúggal beszélek); csak álltunk egymással szemben az üresen kongó, pompázatos csarnokban.

- Hát akkor lenne szíves megmondani kihez fordulhatnék? Attól tartok, felháborítóan toladónak minősít, de... én egyszerűen *nem tudok* meglenni kert nélkül... becsületemre, nem tudok!

Arca nem volt fiatalos, de naív; üde sem, viszont szelíd. Nagy szeme nem csillogott, sűrű haját nem bodorította, és hosszúkás, formás keze - lehet - nem is volt tiszta. Ujjait szinte görccsösen kulcsolta össze, és zavart, riadt tekintet vetve rám, kitört:

- Jaj, ne vegye el tőlünk; hisz mi is szeretjük!

- Szóval, használhatják?

- Ó, igen! Ha még ez se lenne... - És ajkán félénk, bánatos mosoly jelent meg.

- Ugye, micsoda élvezet? Éppen ezért vágyom rá én is; néhány hetet, esetleg az egész nyarat Velencében szándékozom eltölteni, és írással-olvasással egybekötött irodalmi munkám feltétlen nyugalmat, s egyszersmind minél több szabad levegőn való tartózkodást igényel... így nélkülözhetetlen számomra a kert. Az ön személyes tapasztalataira hivatkozom - folytattam mosolyogva. - Nem nézhetném meg a kertjüket?

- Nem tudom... nem értem - mormolta szegény, s földbegyökerezett lábbal állva ott, elfogódott pillantását végigjáratta rajtam, a furcsa idegenen.

- Csak innen az ablakból gondolom... milyen pompás ablakok!... ha engedelmevel kinyithatnám a zsálat.

Azzal elindultam a ház belseje felé. Félúton megálltam és vártam, mintha természetesnek venném, hogy követni fog. Kényszerűségből alighanem faragatlanul viselkedtem, de igyekeztem végtelen udvariassággal kiköszörölni a csorbát.



- Az egész várost bejártam bútorozott szoba után, de kerttel együtt kiadót lehetetlenség találni. Ilyen helyen, mint Velence, persze ritkaság a kert. Talán nevetségesen hangzik, de én férfi létemre sem tudok virágok nélkül élni.

- Nálunk ugyan nem akad semmi különösebb virág! - Bizalmatlansága nem szállt el, de azért közelebb lépett, mintha láthatatlan fonállal húznám magamhoz. Én ismét megindultam, s miközben követett, tovább beszélt: - Ha van is egy-két szál, csak amolyan közönséges fajta. Sokba kerül a gondozásuk; ilyesmire külön embert kell fogadni.

- Mért ne lehetnék én az az ember? - kérdeztem. - Nem kérek érte bért; vagy inkább majd fogadok egy kertészt. A legcsodásabb virágaik lesznek Velencében!

Ez ellen fura kis sóhajjal tiltakozott, amely az elébe tárt kép keltette elragadtatásának kifejezése is lehetett. Aztán megjegyezte: - Mi nem ismerjük magát... nem ismerjük.

- Ismernek annyira, amennyire én önöket; sőt, sokkal jobban, hiszen tudják a nevemet. Ha meg angolok, akkor kis híján honfitársak vagyunk.

- Nem vagyunk angolok - mondta és tehetetlenül figyelte, mint tárom ki a széles, magas ablak egyik szárnyán a zsalut.

- Oly gyönyörűen beszéli a nyelvet: megtudhatnám, milyen nemzetiségű? - Fentről valóban elhanyagoltnak látszott a kert, de a benne rejlő nagy lehetőségeket egyetlen pillantással felfogtam. Kérdésemre nem érkezett válasz, csak bámult rám elmerülten, én meg felkiáltottam: - Csak nem azt akarja mondani, hogy véletlenül szintén amerikaiak?

- Nem is tudom; azok voltunk.

- Voltak? Hiszen meg nem változhattak?!

- Annyi év eltelt azóta... már sehová sem tartozunk.

- Olyan régóta élnek itt? Nos, ezen nem csodálkozom: nagyszerű ez az ódon ház. Gondolom, a kertet mindannyian használják - folytattam -, de biztosíthatom, nem lennék útjukban. Meghúzódnék csendesesen valamelyik sarokban.

- Mindannyian használjuk? - ismételte bizonytalanul, de nem jött az ablakhoz, csak a cipőmet nézte. Magában talán még arra is képesnek tartott, hogy kidobom.

- A családjára értettem; ahányan csak vannak.

- Ketten vagyunk mindössze; de a nagynéném öreg... nem szokott lejárni.

- Csak ketten, ebben az egész, nagy házban?! - Meglepődést és már-már megbotráncozást színleltem. - Drága asszonyom, hisz akkor bőven akad itt felesleges hely!

- Felesleges hely? - ismételte az előbbi kábult hangon.

- Elvégre csak nem lakják mind az ötven szobát! Két ilyen visszavonultan élő hölgy... mert hogy *őn* nem a zajos életmód híve, azt mindenesetre látom. - Majd kitörő reménnyel és lelkesedéssel szögeztem neki a kérdést: - Nem adhatnának ki kettőt vagy hármat nekem? Ezzel megoldódna a legnehezebb problémám!

Megpendítettem tehát céloom érdekében a kényes húrokat, és a nyitányt követő motívumot most szükségtelen is hangról hangra felelevenítenem. A beszélgetés során végül sikerült meggyőzőnöm Bordereau kisasszony unokahúgát arról, hogy tisztességes ember vagyok, noha különösségemet még csak meg sem próbáltam tagadni. Elismételtem, hogy tanulmányokat szeretnék folytatni; hogy nyugalomra van szükségem; hogy rajongok a kertekért, de hiába kerestem városszerte, egyet sem találtam; hogy vállalom: nem telik bele egy hónap sem, és a

kedves öreg házat elárasztják a virágok. Azt hiszem, a csatát a virágok nyerték meg, mert később tapasztalhattam, hogy Tita kisasszony - a szikár, félénk vénlány ugyanis ezt a kevésbé ráillő nevet vallhatta magáénak - kielégíthetetlenül sóvárog utánuk. Megnyert csatáról pedig azért beszélek, mert távozásom előtt Tita kisasszony megígérte, szóba hozza majd a dolgot nagynénje előtt. Érdeklődtem, kit tisztelhetek a nagynéniben, mire ő csodálkozó hangon így felelt:

- Ej, hát Miss Bordereau-t! - mintha ezt tudnom illett volna. Voltak efféle ellentmondások Tita Bordereau-ban, és későbbi megfigyelésem szerint egyebek közt ez tette olyan furcsává és megindítóvá. A két hölgy egész életében arra törekedett, hogy elrejtőzzék a világ szeme elől, és mégsem tudtak megbékélni a gondolattal, hogy hírük nem jut el sehová. Legalábbis Titából még nem vezett ki a társas érintkezésre való jóindulatú hajlandóság, már pedig ha házukba költözöm, szórványos érintkezésre csak sor kerül majd köztünk.

- Ilyesmire még nem volt példa nálunk; albérlőt vagy másféle lakót sosem tartottunk. - Ragaszkodott ahhoz, hogy ezt tudomásomra hozza. - Nagyon szegények vagyunk, igen rossz körülmények közt élünk. Nagyon sivarak azok a szobák, amelyeket megkaphatna; teljesen bútorozatlanok. Azt sem tudom, min fog aludni vagy étkezni.

- Engedelmmükkel könnyűszerrel beállíthatok egy ágyat meg pár asztalt, széket. *C'est la moindre des choses*,<sup>27</sup> és csupán egy-két órai munka. Ismerek egy emberkét, akitől pár hónapra szinte ingyen bérelhetem a szükséges holmikat, a gondolásom meg ideszállít majd mindent csónakkal. Ekkora házban bizonyosan két konyha is akad és az inasom, aki ördögien ügyes fickó - ezt a személyt pillanatnyi ötlet hívta életre - majd csak összeüt számomra valami ennivalót. Igényeim és szokásaim a lehető legszerényebbek; engem a virágok éltetnek! - Ezután bátorkodtam hozzáfűzni, hogy szegénységük csak még inkább a szobák kiadása mellett szól. Nem jól gazdálkodnak - parlagon hevertetik a kincsesbányát, ilyet még nem is hallottam!

Rögtön láttam, hogy a derék hölgygel sosem beszéltek még ilyen hangon: ezzel a tréfálkozásba öltöztetett határozottsággal, amely nemhogy kizárta volna az együttérzést, hanem épp azon alapult. Könnyen szemem közé vághatta volna, hogy együttérzésem tolakodás, de szerencsére ez nem ötlött eszébe. Távozásomkor abban maradtunk, hogy nagynénjével fontolóra veszik a kérdést, és a döntést másnap megtudhatom.

- A nagynéni nem fog belemenni; az egész ügy fölöttébb *louche*<sup>28</sup> lesz neki! - nyilatkozott Mrs. Prest röviddel a történetek után, amikor újra beültem a gondolájába. Ő adta nekem az ötletet, most meg (milyen kevésbé lehet számítani a nőkre!) mintha már maga sem bízna a sikerében. Csüggedése láttán csak azért is derűs reménykedést színleltem; odáig mentem, hogy kijelentettem: a siker határozott előérzete tölt el. Erre Mrs. Prest kifakadt:

- Ahá, már látom, mi jár az eszében! Azt képzeled, hogy negyedóra leforgása alatt megfőzte az unokahúgot, aki most él-hal a maga odaköltözéséért, és az öreget okvetlen megnyeri az ügynek. Ha tehát befogadják, azt maga máris diadalnak könyveli el.

Csakugyan diadalnak könyveltem el, de (mindent számba véve) csupán a kiadó, és nem a férfi részéről, aki személyes hódításokkal sosem dicsekedhetett. Amikor másnap visszamentem, a kis cseléd lány átvezetett a hosszú szálán (ez most is, mint legelőször, teljes távlatában tárult elém, de ezúttal világosabb volt, amit jó előjelnek tartottam), s egyenest abba a lakrészbe vitt, ahonnan előző nap vendéglátóm kilépett. Tágas, kopott szalon volt ez, szép, régi mennyezet-

---

<sup>27</sup> Ez a legkevesebb.

<sup>28</sup> Gyanús.

freskókkal, és az egyik ablaknál különös, magányos alak ült. Szinte még most is ugyanaz a remegő izgalom, azok az egymást kergető érzések fognak el, amelyet akkor a mögöttem lévő ajtó csukódásakor ébresztett bennem a tudat, hogy Aspern legcsodálatosabb és leghíresebb költeményeinek Julianájával, ím, szemtől szemben állok. Később hozzászoktam a gondolat-hoz, bár sohasem teljesen; de ahogy akkor ott ült előttem, szívem oly sebesen vert, mintha a feltámadás csodája történt volna meg kedvemért. Jelenlétében a költőt is ott éreztem láthatatlanul, és abban a pillanatban Aspern közelebb volt hozzám, mint azelőtt vagy azóta bármikor. Igen, ma is nyomon tudom követni akkori érzelmeimet, még arra is emlékszem, hogy az unokahúgot sehol sem látva, furcsa kis borzongás futott át rajtam. Vele előző nap már eléggé bizalmas viszonyba kerültem, de a múltat hátborzongató idéző nagynénivel (még ha leghőbb vágyam teljesült is ezzel) alig volt merszem kettesben maradni. Annyira különös volt, olyan, mint aki valóban a sírból tért vissza. Aztán döbbenetesen észleltem valamit: tulajdonképpen nem is szemtől szembe látom, mivel az ő szemét álarcként ható visszataszító zöld ellenző árnyékolja. Egy pillanatig azt hittem, szándékosan tette fel, hogy arcát óvja fürkésző tekintetemtől, míg ő nyugodtan fürkészhet engem alóla. Ugyanakkor az a sejtelmem támadt, hogy az ellenző mögött kísérteties halálfej rejtőzik. Az isteni Juliana mint vigyorgó koponya - a látomás ott lebegett előttem, majd tovatűnt. Ekkor ráeszméltem, hogy tényleg hihetetlenül öreg, annyira, hogy a halál bármelyik percben elragadhatja, még mielőtt megkaphatnám tőle, amit akarok. De nyomban támadt mentő ötletem is, s a helyzet máris derűsebbnek látszott. Meghalhat a jövő héten, meghalhat akár holnap - akkor megkaparinthatom a leveleit. Ő pedig ezalatt csak ült ott, mozdulatlanul, szótlanul. Apró termetű, összeaszott kis öregasszony; előre hajolt, két keze az ölében. Öltözéke fekete, a fejét burkoló avitt, fekete csipke eltakarta haját.

A megindultság belém fojtotta a szót, így ő szólalt meg először, és megjegyzése már nem is érhetett volna váratlanabbul.

### 3

- Házunk bizony messze esik a városközponttól, de a kis csatorna igen *comme il faut*.<sup>29</sup>

- Velence legkedvesebb kis zuga ez, elragadóbbat képzelni sem tudok! - siettem válaszolni. Az öreg hölgy igen magas és gyenge hangán, de kellemes, kultúrált hanghordozással beszélt, és gondolatnak bármily valószínűtlen is, tény, hogy ez a sajátos beszédmodor valaha magát Jeffrey Aspernt bűvölte el.

- Üljön le, kérem, oda. Kifogástalanul hallok - mondta csendesen, mintha tán kiabáltam volna; és egy távolabb álló székre mutatott.

Elfoglaltam a kijelölt helyet, és előadtam, hogy tökéletesen tisztában vagyok betolakodásom jogtalanságával, hiszen ezt nem előzte meg szabályszerű bemutatkozás, s így csupán elnézésében reménykedhetem. Talán a másik hölgy, akivel előző nap szerencsém volt megismerkedni, már elmagyarázott mindent a kertről. Csakis ez bátorított fel, hogy ilyen szokatlan lépésre szánjam magam. Első látásra beleszerettem az egész házba (ő maga valószínűleg annyira megszokta már, hogy nem is tudja, milyen hatást tehet egy idegenre), és úgy éreztem, ezért csakugyan érdemes kockázatot vállalnom. Vajon nem számításom helyességét igazolja-e az, hogy szíveskedett fogadni? Ez a remény kimondhatatlanul boldoggá tenne. Becsületszavamat adhatom, hogy feltétlenül tisztességes, jó szándékú ember vagyok, és mint lakójukról akár

---

<sup>29</sup> Tisztes.

tudomást sem kellene venniük rólam. Bármilyen rendszabályhoz, korlátozáshoz szívesen alkalmazkodnék, csak a kertet élvezhessem. Egyébként a legjobb velencei, angliai, valamint amerikai ajánló levelekkel és garanciákkal dicsekedhetem, melyeket örömet bemutathatok.

Tökéletes csendben hallgatott végig, és magamon éreztem feszülten figyelő pillantását, noha fakó, fonnyadt arcának csupán alsó felét láthattam. Nemcsak az öregség nemesítő ecsetje rajzolta arcára a finom vonásokat: valaha nagyon szép lehetett. Hamvas szőke haja, csodálatos bőre volt egykor. Miután elhallgattam, csendben maradt kis ideig; aztán megkérdezett:

- Ha annyira kedveli a kerteket, ott a *terra ferma*,<sup>30</sup> miért nem megy oda? Ott aztán szebbnél szebbek közt válogathat.

- Hisz éppen ez a kettősség vonz! - feleltem mosolyogva; majd, szárnyaló képzeletem sugalmazására: - Álmaim netovábbja: virágoskert a tenger közepén.

- Nem vagyunk a tenger közepén; nem is látni a vizet.

Pillanatilag rábámultam, vajon fondorkodással vádol-e.

- Nem lehet látni a vizet? De drága asszonyom, hiszen csónakon jöhetek egész a kapuig!

Következetlennek tűnt, mert tétován így válaszolt: - Már akinek van csónakja. Nekem nincs: már hosszú évek óta nem ültem gondolában. - Úgy ejtette ki a szavakat, mintha a gondola rejtélyes, elérhetetlen vízi jármű lenne, amelyet csak hallomásból ismer.

- Biztosíthatom, hogy bármikor a legnagyobb örömmel bocsátanám rendelkezésére az enyémet! - kiáltottam fel. De alig mondtam ki, máris rádöbbsentem, hogy bizony ízléstelenül szónokoltam, s ez még árthat is ügyemnek, mivel túl mohónak, rejtett cél megszállottjának tűntethet fel. Az öregasszony azonban kifürkészhetetlen maradt, és viselkedése azt a zavaró érzést keltette bennem, hogy teljesebb képet alkothat rólam, mint én ő róla. Kissé szokatlan ajánlatomat nem köszönte meg, hanem megjegyezte, hogy a hölgy, akit előző nap láttam, az unokahúga; mindjárt be is jön. Eddig az ő kifejezett kívánságára maradt távol, mert először négy szemközt óhajtott beszélni velem. Aztán hallgatásba burkolózott, én pedig feltettem magamnak a kérdést: vajon miért ítélte ezt szükségesnek, és mi következhet még ezután; s hogy megkockáztathatok-e valami tartózkodóan dicsérő észrevételt az unokahúg személyét illetően. Annyit mindenesetre kijelentettem, hogy előre örülök a viszontlátásnak: kedves unokahúga igen szíves volt hozzám, noha ugyancsak fura alaknak tarthatott - mire Miss Bordereau ismét bizarr nyilatkozatainak egyikével lepett meg:

- A modora kifogástalan; az én nevelésem! - Már a nyelvemre tolult a válasz, hogy ez megmagyarázza unokahúga keresetlen báját, de még idejében visszanyeltem, s a következő percben az öreg hölgy tovább beszélt: - Nem vagyok kíváncsi, kicsoda ön... nem is kutatom; az ilyesmi manapság édeskeveset számít. - Szavai elbocsátásként hangzottak, és szinte ilyen folytatást vártam: most, miután kedvére megszemlélte a modortalanság ez elrettentő mintaképét, akár szedhetem is a sátorfámat. Annál inkább meglepődtem, amikor tiszteletet ébresztő, lágy, reszketeg hangján hozzátette: - Kaphat szobát, amennyit csak akar... ha jól megfizeti.

Egyetlen pillanatilag haboztam csak, amíg átgondoltam, mit is jelent tulajdonképpen ez a feltétel. Először az volt az érzésem, valóban nagy összeg jár a fejében; aztán villámgyorsan eldöntöttem, hogy a „nagy összeg”-ről alkotott elképzelése aligha egyezik meg az enyémmel. Azt hiszem, pillanatnyi tétovázásom nem tűnt fel neki, és válaszom így is elég készségesen hangzott: - Bármilyen, ön által megszabott összeget örömet és, természetesen, előre fizetek.

---

<sup>30</sup> Szárazföld.

- Hát legyen havi ezer frank - vágta rá tüstént, de a lehetetlen zöld ellenző ekkor sem árulta el arckifejezését.

Az összeg, mint mondani szokás, elképesztő volt; logikám tehát csődöt mondott. Ez a bér a velencei viszonyokat alapul véve szerfelett magasnak számított; nem is egy, félreesőbb helyen épült régi palota használatát akár egész éven át élvezhettem volna ennyiért, és döntésem egykettőre megszületett. Mosolygó arccal fizetem ki a kért összeget, kárpótlásul viszont ingyen fogom kicsikarni tőle az írásokat. Különb, még ha ötször ennyit kérne is, az sem tántoríthatna meg; annyira szegénytelennek találnám az alkudozást Aspern Julianájával. Már maga a pénzkérdés is furcsa vele kapcsolatban. Megnyugtattam, hogy egyezik a véleményünk, és másnap készséggel számolok majd le a kezébe három havi előleget. Bejelentésemet szemrebbenés nélkül fogadta, és nyilván eszébe sem jutott, hogy talán mégis csak illenék előbb a szobákat megmutatnia. Erről hát elfeledkezett, de én mást, mint higgadtságot nem is igen kívántam tőle. Rövid üzleti tárgyalásunknak éppen végére értünk, amikor nyílt az ajtó, és a küszöbön a fiatalabb hölgy jelent meg. Miss Bordereau, mihelyt unokahúgát megpillantotta, szinte vígan kiáltotta oda:

- Háromezret kapunk tőle holnap... háromezret!

Tita kisasszony mozdulatlanul állt, szelíd szeme egyikünkről a másikunkra vándorolt; majd lehelethalkan megkérdezte:

- Frankot?

- Frankban vagy dollárban gondolja? - fordult hozzám erre az öregasszony.

- Ha nem tévedek, ön frankot említett - válaszoltam mosolyogva.

- Akkor jó - mondta Tita kisasszony, mintha ráeszmélt volna, hogy kérdése kapzsinak mutathatta.

- Mit értesz *te* ehhez? Járatlan vagy - jegyezte meg Miss Bordereau; nem élesen, de valami különös, rideg s mégsem bántó hangon.

- Pénzügyekben igen... pénzügyekben kétségtelenül! - sietett Tita kisasszony a felkiáltással.

- Bizonyára vannak dolgok, amikhez ön ért jobban - kockáztattam meg én, barátságos modorban. Valahogy kellemetlenül érintett, hogy a lakberről folyó társalgás efféle fordulatot vett.

- Nagyon jó neveltetést kapott fiatal lány korában. Erről magam gondoskodtam - szólt Miss Bordereau. Majd hozzátette: - De azóta egyebet nem tanult.

- Soha el sem mozdultam néném mellől - viszonzta Tita kisasszony igen szelíden, nyilván az irónia legcsekélyebb szándéka nélkül.

- No, ha még az sem lett volna! - Nagynénje kijelentésében már több gúny bujkált. Bizonyára arra célzott, hogy húga különben semmire sem vitte volna; a megjegyzés nyila azonban lepattant Tita kisasszonyról, bár pirulásra késztette, hogy múltjáról idegen szem előtt rántották le a fátylat. Miss Bordereau ezután hozzám intézte szavait: - És hánykor jön holnap a pénzzel?

- Minél előbb. Ha önnek megfelel, délben.

- Én mindig itthon vagyok, de nekem is megvan a magam beosztása - mondta az öregasszony, mintegy hangsúlyozva, hogy nem minden időpont alkalmas.

- Úgy érti, hogy csupán meghatározott időben fogad?

- Sosem fogadok. De magát holnap délben igen, ha a pénzt hozza.

- Rendben van, pontos leszek. - Majd hozzáfűztem: - Megpecsételhetnénk a szerződést egy kézfogással? - Szükségét éreztem valamiféle formaságnak, ami feszélyezettségemet némiképp feloldja; sejtettem, hogy ennél többet úgysem várhatok. Aztán meg, ha Miss Bordereau-t már nem is lehetett vonzó női lénynek nevezni, sőt töpörödött öregségében is tisztes távolság megtartására készítette az embert, ellenállhatatlan vágyat éreztem, hogy egy pillanatig kezemben tartsam azt a kezet, amelyet valaha Jeffrey Aspern szorított meg.

Egy percig késett a válasszal, s láttam, hogy indítványom nem talált helyeslésre. Visszakozni azért nem visszakoztott, holott félig-meddig arra számítottam; csupán ennyit mondott hűvösen: - Az én időmben ez nem volt szokás.

A rendreutasításhoz jó képet vágtam, és kedélyesen fordultam Tita kisasszonyhoz: - Ó, a maga kézszorítása is éppúgy megfelel! - Kezet ráztunk, s ő közben kissé zavartan válaszolt:

- Hogyne, hogyne, ezzel meg is kötöttük a szerződést!

- Aranyban fizet? - érdeklődött Miss Bordereau, mikor már az ajtó felé indultam.

Ránéztem egy pillanatig. - Csöppet sem fél itthon tartani azt a tömérdek pénzt? - Nem a kapzsiséga bosszantott, de hogy ez a kis vagyon jóformán őrizetlen legyen, ez csakugyan gondolkodóba ejtett.

- Kitől félnék, ha egyszer magától nem félek? - kérdezett vissza könyörtelen nyíltsággal az ezerráncú kis öregasszony.

- Hát jó - nevettem el magam -, majd leszek én a pénz őrzője, és ha kívánja, aranyban fizetek.

- Köszönöm - viszonzta az öreg hölgy méltóságteljesen, és egy fejbólintás kíséretében, amely nyilván azt jelezte, hogy távozhatom. Tűnődve léptem ki az ajtón: Miss Bordereau-t nem lesz könnyű kijátszanom. A szálába érve észrevettem, hogy Tita kisasszony utánam jött; feltételeztem, nagynénje mulasztását akarja jóvátenni, és most majd felajánlja: tekintsem meg leendő lakosztályomat. De nem tett efféle javaslatot; csak állt ott, ajkán bizonytalan, bár nem közönyös mosollyal, és valami felelőtlen, éretlen fiatalság sugárzott róla, ami szinte nevetségesen nem volt összhangban hervadt külsejével. Nem volt erőtlensé, mint a nénje, de szememben még gyámoltalanabbnak tűnt, mert az ő fogyatéka, Miss Bordereau-éval ellentétben, lelki eredetűnek bizonyult. Vártam, vajon felajánlja-e, hogy végigvezet a házon, de nem sürgettem a dolgot, mivel tervem szerint e pillanattól kezdve lehetőleg minden időmet az ő társaságában akartam tölteni. Egy perc múltán csupán ennyire szorítkoztam:

- Szerencsém felülmúlta várakozásomat. Nagyon kedves a nagynénjétől, hogy fogadott. Talán maga is szólt pár jó szót az érdekeemben.

- A pénzen fordult meg minden - mondta Tita kisasszony.

- És ezt maga sugalmazta?

- Azt mondtam neki, hogy maga biztosan bőkezűen fizet majd.

- Miből gondolta ezt?

- Mondtam, hogy szerintem maga gazdag ember.

- Hát ezt meg miből gondolta?

- Nem is tudom; a beszédéből.

- Ejha! Ezután másképp kell beszélnem! - állapítottam meg. - Sajnálattal közlöm, hogy nem ez a helyzet.

- Hát - mondta Tita kisasszony -, tudtommal a *forestier*-k<sup>31</sup> rendszerint rengeteget fizetnek itt Velencében olyasmért is, ami voltaképpen nem sokat ér. - Szavait láthatólag vigasztalásnak szánta, mintegy megnyugtatósomra, hogy szertelen költekezésemmel nem állok nevetségesen egyedül. Végigsétáltunk kettesben a szálán, s míg hatalmas méreteiben gyönyörködtem, kifejeztem aggodalmamat, hogy ez bizonyára nem tartozik majd *quartier*-emhez.<sup>32</sup> Vagy talán az én szobáim is innen nyílnak?

- Hát, ha nem a második emeletre kerülne... - válaszából némi mehökkenés csendült ki, mintha tájékozatlanságom többé-kevésbé meglepetésként érné.

- Eszerint tehát nagynénje ezt a részt szánta nekem.

- Azt mondta, hogy magának teljesen elkülönített lakosztályt kell adnunk.

- Kétségkívül az lenne a legjobb. - És tisztelettudóan hallgattam magyarázatát, hogy odafenn tetszésem szerint választhatom meg lakrészemet; erről az emeletről külön lépcső is vezet a másodikra, a kertbe menet vagy feljövet viszont mindenképpen keresztül kell haladnom a nagy csarnokon. Ez máris óriási eredménynek számított; sejtettem, hogy a két hölgygel való érintkezésem legfőbb lehetőségül és színhelyül szolgál majd. Amikor megkérdeztem Tita kisasszonyt, hogyan juthatok most fel, a modorára jellemző megnyerő félszegség csakúgy áradt a válaszából:

- Talán föl sem találna. Nem is tudom... hacsak el nem kísérem. - Erre nyilván nem is gondolt addig.

Felmentünk a második emeletre, és üres szobák hosszú sorát jártuk végig. A legmegfelelőbb közülük a kertre nézett; a többiből javarészt a kék lagúnára nyílt kilátás a szemközti rücskös cserepű háztetőkön át. Por lepte valamennyit, elhanyagoltságukban bizony elég siralmasan festettek, de úgy számítottam, hogy pár száz frank rááldozásával hármát-négyet alkalmas lakóhellyé formálhatok. Vállalkozásom hovatovább költségesnek bizonyult, de most, már-már a célnál, elhessegettem az aggasztó gondolatokat. Tita kisasszonynak vázoltam, hogyan is képezelem majd a berendezést, ő azonban még a szokottnál is kapkodóbban válaszolt: tetszésem szerint csinálhatok bármit; mintha csak értésemre akarná adni, hogy a Bordereau kisasszonyok nem kívánnak érdeklődést mutatni ténykedésem iránt. Gyanítottam, hogy nagynénje utasítására penget ilyen húrokat, s egyúttal elmondhatom, hogy a későbbiek során már (mint hittem) tökéletesen meg tudtam különböztetni saját felelősségére kiejtett mondatait a nagynénje parancsára elhangzóktól. A seprűt nem látott szobák állapotáról tudomást sem vett, és mentegőzésbe sem bocsátkozott. Ezt magamban arra magyaráztam, hogy - kiábrándító gondolat - Juliana meg az unokahúga, az alacsony velencei mértékkel mérve is, rendetlen két nőszemély; később azonban beláttam, a befurakodott albérlőnek nincs joga kritikusi álláspontra helyezkedni. Kinézegettünk jó néhány ablakon, mert a szobákban nem akadt néznie, s én csak húztam-halasztottam a távozást. Kérdezősködtem az odalátszó különféle épületekről, de Tita kisasszony egyikről sem tudott felvilágosítást adni. A látvány nyilvánvalóan idegen volt számára - mintha évek óta ki sem pillantott volna -, és kisvártatva észrevettem, hogy gondolatait más foglalkoztatja, s már színlelt érdeklődést se mutat. Hirtelen megszólalt - megjegyzése teljesen váratlanul ért:

- Nem tudom, magának mindegy-e, de a pénz az enyém lesz.

---

<sup>31</sup> Idegen, külföldi.

<sup>32</sup> Szállás, lakrész.

- Miféle pénz?

- Amit nekünk fizet majd.

- Hiszen akkor legszívesebben két-három évig is itt maradnék! - Tőlem telhetőleg nyájasan beszéltem, noha már lassan az idegeimre ment, hogy az Aspern emlékét idéző két nő társágában folyvást a pénzkérdés merül fel.

- Az nekem nagyon jó volna! - válaszolt mosolyogva.

- Akkor most már a becsületedre apellál.

Arcán értetlenség tükröződött, de folytatta: - Nagynéném szeretné, ha minél több pénzem lenne. Úgy érzi, nemsokára meghal.

- Ah, remélem nem egyhamar! - kiáltottam szinte riadalommal. Már számoltam a lehetőséggel, hogy megsemmisítheti az írásokat, amint megérzi a vég közeledtét. Úgy képzeltem, addig bizonyára ragaszkodik hozzájuk, és talán még az a gondolat is megfordult fejemben, hogy esténként újra meg újra elolvassa, vagy legalábbis hervadt ajkához szorítja Aspern leveleit. Sokért nem adtam volna, ha az utóbbi látványnak egyszer szemtanúja lehetek. Kérdeztem Tita kisasszonytól, súlyos beteg-e az idős hölgy, mire ő azt válaszolta, hogy csak nagyon fáradt - nagyon-nagyon sokáig élt. Ő maga azt mondja: a változatosság kedvéért szeretne meghalni. Azután meg minden barátja elhunyt már; vagy azoknak kellett volna itt maradniuk, vagy neki is eltávoznia. És még valamit mondogat gyakran a nagynéni - hogy cseppet sem elégedett.

- De ugye, az ember nem akkor hal meg, amikor akar? - érdeklődött Tita kisasszony. Én pedig nagy merészen megkérdeztem, mért ne maradna elegendő pénze magányos éveire is, ha most ketten is megélnék belőle? Egy pillanatig töprengett ezen a fogas kérdésen, majd így szólt: - Hát, tudja, most ő viseli gondomat. Azt hiszi, nélküle majd elveszítem a fejem, és nem tudok megállni a magam lábán.

- Pedig azt gondoltam volna, inkább maga gondoskodik őrá. Attól tartok, fölöttébb gőgös a nagynénje.

- Nahát, máris rájött? - kiáltott fel Tita kisasszony, s arca felragyogott.

- Elég időt töltöttünk kettesben, és valamit megéreztem az egyéniségéből, módfelett érdekelt. Rögtön láttam, hányadán állunk. Ittlétem alatt nem sok szava lesz hozzám.

- Magam is azt hiszem - erősítette meg véleményemet társnóm.

- Gondolja, hogy gyanús egyénnek tart?

Tita kisasszony nyílt tekintetéből nem azt olvastam ki, hogy rátapintottam az igazságra.

- Nem hinném... elvégre milyen könnyen befogadta magát!

- Könnyen ám! Mert biztosíték ellenében vállalta a kockázatot. De mi téren lehetne vajon fölébe kerekedni?

- Még ha tudnám, sem árulhatnám el, nem igaz? - Majd, mielőtt erre válaszolhattam volna, Tita kisasszony bánatos mosollyal hozzátette: - Gondolja, hogy vannak gyengéink?

- Pontosan ezt kérdelem én is. Nekem nyugodtan meggyónhatja, szentnek tekinteném a titkait.

Most azzal a félénk, de leplezetlen, sőt jóleső kíváncsisággal pillantott rám, amellyel kezdettől fogva közeledett hozzám; aztán így felelt: - Nincs mit elmondanom. Borzasztó csendesen éldegélünk. Magam sem tudom, hogyan telnek el egyáltalán a napok. Nekünk nincs is életünk.

- Bárcsak hihetném, hogy majd én hozok ebbe a házba egy kis életet!



- Ó, mi jobban tudjuk, mire van szükségünk - fűzte tovább szavait Tita kisasszony. - Nekünk így jó.

Sok mindent szerettem volna még kérdezni tőle: hogyan élnek hát tulajdonképpen? Vannak-e barátaik, látogatóik, esetleg rokonaik Amerikában vagy valahol másutt? De megítélésem szerint az efféle kérdezősködésnek még nem jött el az ideje; későbbi alkalomra kell halasztanom. Így beértem ennyivel: - Hát legalább *maga* ne legyen gögös. Ne rejtőzzön el teljesen előlem.

- Ó, nekem néném mellett a helyem - válaszolta, rám sem nézve. S ezzel búcsú nélkül, váratlanul faképnél hagyott, rám bízva, hogyan találom le az emeletről. Még ott maradtam egy ideig, barangoltam a vén falak közt a ragyogó pusztaságban (az ablakokon napfény özönlött be); a helyszínen mérlegeltem a dolgokat. Még a csattogó facipős kis *serva*<sup>33</sup> sem jött utánam, s arra gondoltam, hogy az ilyen bánásmód a bizalom jele.

#### 4

Talán így is volt, de azért jelentős előrehaladásról nem beszélhettem még hat héttel később, június derekán sem, amikor Mrs. Prest, régi szokásához híven, ez évben is elutazni készült Velencéből. Kénytelen-kelletlen bevallottam, hogy egyelőre nincs említésre méltó eredmény. Az első lépést váratlan gyorsasággal tettem meg, de semmi sem mutatott arra, hogy ezt második is követi majd. A közös teázás háziasszonyaimmal még az elérhetetlenség távolában lebegett, pedig - emlékeztettem Mrs. Prestet - e kitüntetésről ábrándoztunk eleinte mindketten. Mrs. Prest bátorságomat kevesellte, mire én azzal érveltem, hogy alkalom híján a bátrak sem érvényesülhetnek: egy résen már be lehet nyomulni, a sziklaszilárd sértetlen bástyát viszont képtelenség áttörni. Szerinte az általam ütött rés akár egész hadsereg bebocsátására elegendő lett volna, és szememre vetette, hogy siránkozással fecserlem a drága időt nála, holott a csatamezőn lenne a helyem. Igaz, elég gyakran felkerestem, úgy képzeltem, hogy a magam portáján tapasztalt sikertelenségért vigasztalódhatom (csüggedésemet nem is palástolva öntöttem ki előtte szívemet). De lassanként rájöttem, hogy az aggályaimat fogadó folytonos csipkelődés cseppet sem vigasztal, kivált amikor éberségem ellen igazán nem lehet kifogás; így hát még örültem is, mikor gunyoros barátnőm nyárra lezárta házát. Ő már előre élvezte magában a Bordereau kisasszonyokkal való drámai összeütközésemet, és csalódottan vette tudomásul, hogy az ütközetből s következképpen a drámából sem lett semmi.

- Ezek tönkreteszik magát, meglátja - jósolta, mielőtt elhagyta Velencét. - Kiforgatják majd minden pénzéből, s még egy papírfoszlányt sem kap tőlük cserébe.

Azt hiszem, távozása után több kedvvel és energiával láttam hozzá terveim megvalósításához.

Tény, hogy különös háziasszonyaimmal mindezideig, egyetlen röpke alkalmat leszámítva, még futólag sem találkoztam. A kivételt képező esetre akkor került sor, amikor ígéretemhez híven beállítottam a szörnyűséges háromezer frankkal. Tita kisasszony már várt a hallban, ő vette át a pénzt, s így nagynénjét nem is láttam. Az öreg hölgy ugyan megígérte, hogy fogad, de adott szavát láthatólag nem vette komolyan. Az összeget tekintélyes nagyságú zergebőr erszény tartalmazta, amelyet bankáromtól kaptam, és alig fért Tita kisasszony markába. Ünneplés komolysággal fogadta, bár igyekeztem az ügyet inkább csak tréfásan kezelni. Kérdéséből, míg a pénzt két kezében méregette, nem játékos kötekedés, hanem gyermeki naivitás csendült ki:

---

<sup>33</sup> Szolgáló.

- Nem találja túl soknak? - Mire azt feleltem, attól függ, mennyi örömhöz jutok majd cserébe. Ekkor hirtelen elfordult, akárcsak előző nap, és minden addigitól eltérő hangon mormolta: - Ó, öröm... a mi házukban nincs öröm!

Ezután jó ideig színét se láttam, és csodálkoztam, hogy annyi kézenfekvő találkozási lehetőség ellenére sem jön segítségemre a véletlen. Semmi kétség, ezt Tita kisasszony mérhetetlen elővigyázata gátolta meg; ráadásul a ház is akkora volt, hogy szinte nem is léteztünk egymás számára. Valahányszor jövet vagy menet keresztülhaladtam a szálán, reménykedve néztem körül, de még ruhája szegélyét sem sikerült megpillantanom. Mintha csak ki se kukkantana soha nagynénje szobáiból. El-eltűnődtem, mit is csinálhat hétről hétre, évről évre odabenn. Soha ilyen merev, konok elzárkózást! Ez már nem is a szerény visszavonultság csendje, hanem a magát holtnak tettető üzőtt vadé. Úgy tetszett, a két hölgyet soha senki fel nem keresi, a világgal minden kapcsolatuk megszakadt. Legalábbis megítélésem szerint a látogatók érkezése vagy Tita kisasszony távozása hazulról nem kerülhette volna el figyelmemet. Olyasmihez folyamodtam, amiért megvettem önmagamot (úgyis csak hébe-hóba teszem - vigasztalódtam): kifaggattam inasomat lakásadóim szokásairól, és sejtettem vele, hogy bármit tud meg róluk, az engem érdekel. De csak morzsákat, és szemfüles velencei létére meglepően keveset szedett össze: az is igaz, hogy nem sok morzsa hull a földre ott, hol örökös böjt van. Egyébként talpraesett fickó volt, ha nem is jellemezte éppen „ördögi” ügyesség, amivel a Tita kisasszonnyal folytatott első beszélgetésemkor felruháztam. Beköltözésemkor segített gondolásomnak átszállítani egy csónaknyi bútort; s miután az egyes darabokat felcipeltük a palota felső emeletére, és legjobb belátásunk szerint elrendeztük, inasom villámgyorsan megszervezte háztartásomat személyzetestül-mindenestül - villámgyorsan, mert a megszervezett személyzetet kizárólag ő képviselte. Egyszóval olyan kellemessé tette az életemet, amennyire csak borús kilátásaim engedték. Örültem volna, ha beleszeret Miss Bordereau szobalányába vagy - másik végletként - ellenszenvesnek találja; mindkét esetben sor kerülhetett volna arra, hogy szoba elegyedjenek. A szobalányt barátkozásra hajlandó kis teremtésnek gondoltam, elégszer láttam magam is házias teendői közepette ide-oda cikázni, úgyhogy biztosra vettem, nem megközelíthetetlen. E forrásból azonban nem fakadt számomra pletyka, és később megtudtam, hogy Pasqualet máshoz fűzik gyengéd szálak, a többi nőt meg sem látja. Sárga kartonruhás ifjú hölgy volt ez a „más”, púderozott arccal és sok szabad idővel, s gyakran meglátogatta imádóját. Amikor csak tehetett, a gyöngyfüzés művészetét gyakorolta (Velencében virágzik ez a mesterség; zsebét teletömte gyönggyel, jutott belőlük szobáim padlójára is), és szemmel tartotta a házbeli leányzót. Nem kenyerem cselédek közti szóbeszédet szítani, és persze Miss Bordereau szakácsnőjének egy szót sem szóltam a dologról.

Az öreg hölgy a három havi lakbérrel nem küldött elismervényt, s ezzel mintegy bebizonyosodott, hogy lakójáról eltökélten tudomást sem akar venni. Napokig hiába vártam, aztán lemondtam róla, jó sok időt vesztegetve töprengéssel: vajon milyen indokkal mellőzi ezt a kötelező és magától értetődő formasságot. Eleinte kísértésbe estem, hogy felhívást küldök neki, de aztán, felesleges zavarkeltést kerülendő, elvettem az eszmét (pedig nézetem szerint nem ez volt a helyes eljárás). Ha Miss Bordereau valóban rejtett célokkal gyanúsít, hivatalos viselkedéssel elaltathattam volna gyanúját; de én mégsem ezt választottam. Megtörténhetett, hogy mulasztását bosszantásnak, félreérthetetlen gúnynak szánta, hogy ezzel is megmutassa: túljár annak az eszén, aki rá akarja szedni. E feltevésből kiindulva pedig nem ártott észrevétni vele, hogy apró trükkjei hatástalanok maradtak. Utóbb rájöttem a dolog valódi magyarázatára: szegény öregasszony csupán azt kívánta hangsúlyozni, hogy kegyét, amellyel kitüntették, ő bizony szűken méri. Házát megosztotta velem, de egy aláírásával ellátott papírdarabkát megtagad tőlem. Bevallom, azért egy pillanatig sem eresztettem bűnnek a fejem; voltaképpen élveztem az egész epizódot. Irodalmár szíve szerinti nyárnak néztem elébe, és az alkalmat

sajnáltam volna elszalasztani. Velencében türelem kell mindenhez, s mivel rajongtam a városért, sajátos levegője már sokkal inkább át- meg átvárt, semhogy kedvemet szegje a végtelennek ígérkező várakozás. Körüllengett ez a levegő mindig és mindenütt, s mintha ez áradt volna felém az új életre keltett halhatatlan arcáról, a nagy költő géniustól tündöklő arcáról is, aki cselekedeteimet sugalmazta. Megidéztem és ő megjelent; ott lebegett előttem szinte szüntelenül; ragyogó szelleme visszatért a földre, hogy fülembe súgja: nem csak az én ügyem ez, éppúgy az övé is, és egyesült erővel, töretlen kedvvel majdcsak a végére járunk. Mintha csak így szólna hozzám: „Légy elnéző szegénykémmel; az előítéletek a vérében vannak; adj hát időt neki. Bármily hihetetlennek tűnik is, 1820-ban igen vonzó teremtés volt. És aztán nem Velencében vagyunk-e mindketten? Kínálkozhat-e ennél jobb hely szerető barátok találkozására? Nézd, hogyan izzik minden a nyár hevében; mint csillámlik és olvad eggyé az ég és a tenger, a rózsálló lég és a palotáik márványa!” S ebbe a mindent átható meseszerűségbe, mindent elöntő ragyogásba olvadt bele az én hőbortos, titkos céloom is - már-már rejtélyes kapcsolatot, lelki rokonságot éreztem mindazokkal, akik a múltban a művészetet szolgálták. Valamennyien a szépért, nemes cél jegyében munkálkodtak; nem ezt teszem-e én is? Jeffrey Aspern minden szava erről regél, én csak kellő megvilágításba helyezem.

Jártomban-keltemben a szálában mindig elidőztem; a Miss Bordereau lakrészébe vezető ajtót figyeltem ilyenkor hosszasan, ameddig csak az illendőség határain belül tehettem. A szemlélő azt képzelhette volna, hogy megbabonázni próbálom, vagy tán a hipnotizálás szokatlan módjával kísérletezem. Pedig csak feltárlásáért fohászkodtam, és a valószínűleg mögötte rejtőző kincsekre gondoltam. Meglep, amint így visszatekintek, hogy a szent ereklyék ottlétét soha egyetlen percig sem vontam kétségbe; borzongó örömmel éreztem mindvégig, hogy egy fedél alatt vannak velem. Hiszen csak a kezemet kellene kinyújtanom utánuk - még nem veszték el számomra; valamiképpen hidat vertek két élet: illusztris példaképemé és a magamé között. Boldogan édegeltem elképzelésemben, és - mániákus ember módján - még azt is leszögeztem, hogy szegény Tita kisasszony is visszavezet - így fogalmaztam meg. Visszavezetett a szelíd vénlány csakugyan, ha nem is egészen Jeffrey Aspernig, akit csupán hallomásból ismert, akárcsak jómagam. De hát éveket töltött Julianával, látta, kezében tartotta a leveleket, és (bármennyire ostoba is) a kiszivárgó titkokból csak megragadt agyában valami. Titkok őrzője - számomra ezt jelentette az öregasszony, s az irodalmár-szívet meg-megremegettette ez a gondolat. A szó szoros értelmében szívdobogást kaptam olykor, ha esténként hazatérve, hálószobámba menet megálltam gyertyámmal a visszhangos csarnokban. Úgy tűnt az ilyen pillanatokban, hogy Miss Bordereau titkai, a nappal sivár józanságát cáfolón, az éji csendben ott lebegnek a levegőben; életben maradásának csodája szinte tapintható. Ezek voltak élénk impresszióim. De más alakban is rám-rámtörtek, már bizonyosfajta kölcsönösséget is sejtetve ilyenkor, míg órákig üldögéltem a kertben, s könyvemből felpillantgattam háziasszonyaim zárt ablakaira. Az ablakokban életnek soha nem mutatkozott jele; mintha csak a két hölgy kíváncsi pillantásom elől menekülve örökös sötétben töltené napjait. De ez csak erősítette meggyőződésemet, hogy rejtegetnivalójuk van; éppen ezt kívántam bebizonyítani. A mozdulatlan zsalu kifejezőerőt nyert, mint holmi szántsándékkal lehunytt szem, és abból merítettem vigasztalást, hogy ha maguk rejtve maradnak is, pilláik mögül bizonyára látnak engem.

Nem véletlenül fecsérelem annyi időt a kertben: a kertészkedési szenvedélyemről adott eredeti képet akartam igazolni. És nemcsak időt fecsérelem, de (üsse kő! - mondtam) pénzt is. Mihelyt berendezkedtem, és végre ráértem foglalkozni a dologgal, megnéztem a kertet egy ügyes szakemberrel, és megállapodtunk a rendbehozatal költségeiben. Nem szívesen tettem, mert én jobb szerettem úgy, ahogy volt, gizgazaival, a vadon burjánzó tüskés bozóttal, egész meghitt, jellegzetesen velencei rendezetlenségével. De hát következetesnek kellett lennem, elvégre azt ígértem, hogy elárasztom virággal a házat. Amellett azt az ízléses tervet eszeltem

ki, hogy virágokkal indulok hadba - jókora csokrokkal nyerek majd csatát. A két idős hölgyet liliommal ostromlom, rózsazáporral bombázom majd erődjüket. Ajtajuk engedni fog a nyomásnak, ha eléje tornyozott szegfűhegy terheli. Meg kell adni, a kertet szégyentelenül elhanyagolták. A velenceiek valósággal művészei az időhúzásnak, és kerteszem jó pár napig nem tudott működése eredményeként mást, mint határtalan mennyiségű szemetet felmutatni. Gödröket ástak, földet talicskáztak ide-oda szakadatlan, és nemsokára olyan türelmetlenség fogott el, hogy már-már a legközelebbi virágárustól hozattam csokrokat. De számoltam az eshetőséggel, hogy a hölgyek a zsalu résein át leskelődve rájönnének a turpisságra, és ezek után végképp csalónak minősítenének. Nyugalmat erőltettem hát magamra, és alapos késedelem után ugyan, de végül csakugyan mutatkozott néhol egy-egy virág. Ettől felbuzdultam, és elég higgadtan vártam, hogy szaporodjanak. Közben érkezett, majd múlni kezdett az igazi nyár, s így visszatekintve szinte életem legboldogabb időszakának tűnnek ezek a napok. Gondom volt rá, hogy mind több és több időt töltsék a kertben, hacsak a hőség engedte. Kis lugast alakítottam ki, alacsony asztallal meg karosszékkal; könyveket, iratgyűjtőket vittem ki magammal (mindig akadt halaszthatatlan írnivalóm), és dolgoztam és váraкоztam és merengtem és reménykedtem, a napsugaras órák pedig teltek-múltak, a növények mohón itták az aranyló fényt, és a rejtelmes vén palota belesápadt, majd meg a haldokló nap pírja öntötte el, s kőszadriai szellő zizegettette előttem a lapokat.

Különös, hogy bármennyire kielégítetlen maradt kíváncsiságom eleinte, nem untam bele az örökös töprengésbe: miféle titokzatos szertartásokkal úzik el vajon a Bordereau kisasszonyok elsötétített szobáikban az egyhangúság vánszorgó percek? Így folyt-e le egész életük, s az előző évek során hogyan kerültek el a szomszédaikkal való találkozást? Nyilvánvaló, hogy nem lehettek mindig mostani körülményeik, szokásaik rabjai; ők is csak voltak egyszer fiatalok, vagy legalább középkorúak. Vége-hossza nem lett volna a velük kapcsolatban feladható kérdéseknek, és se vége, se hossza a megadhatatlan válaszoknak. Sok, Európában élő honfitársamat ismertem, és tudtam, milyen furcsa szokásokat vesznek fel olykor; a Bordereau kisasszonyok azonban az idegenbe szakadt amerikaiak merőben új típusát képezték. Kétség sem fért hozzá, hogy őket már nem lehet amerikaiak nevezni - azt már az öreg hölgy szobájában töltött tíz perc alatt észrevettem. Egyikük külsejéből sem lehetett megállapítani, hová valók; akárhová is, a helyi akcentust és sajátságokat már régen levetközték. Honfitársaikkal semmi rokon vonást nem mutattak, és a nyelvkérdéstől eltekintve akár norvégok vagy spanyolok is lehettek volna. Miss Bordereau elvégre közel háromnegyed százada él a kontinensen; Aspern második európai útján hozzá írt strófáiból - amelyek keletkezési idejét Cumnnorral különféle feltevések gondos mérlegelése után végül elfogadható pontossággal megállapítottuk - kitűnik, hogy már akkor, húszéves leányfővel tengerentúl, idegenben tartózkodott. A költemény burkoltan céloz arra (és remélem, ez nem csak üres frázis), hogy Aspern miatta tért vissza. Miss Bordereau akkori körülményeit előtünk homály fedte, akárcsak származását, amelyet - pusztán feltevés alapján - a közhasználatú „egyszerűbb” jelzővel illetünk. Cumnor teóriája szerint valószínűleg nevelőnő lehetett valamely családnál, akikhez a költő járt, s viszonyuk, éppen a leány társadalmi helyzeténél fogva, mindvégig be nem vallott, sőt egyenesen titkolt maradt. Én ezzel szemben regényes történetet koholtam, miszerint Juliana művészember, festő vagy szobrász gyermeke, és apja még a század hajnalán búcsút mondott a nyugati világ-résznek, hogy a hagyományokban gazdag európai művészeteket tanulmányozza. Hipotézisem lényeges pontját képezte, hogy ez a szeretetre méltó férfiú elveszítette feleségét, szegénysorban, kudarcok közt tengődött, és volt még egy a Julianáétól különböző természetű leánya. Elengedhetetlen feltételnek tartottam továbbá, hogy e két ifjú hölgy is elkísérte Európába, ahol küzdelmes, kilátástalan élete hátralévő éveit töltötte. A költemény olyasmire is utalt, hogy Miss Bordereau-t fiatal korában excentrikus hajlamok és kalandvágy, ám nagylelkűség és megejtő báj jellemezték, és nem mindennapi hányattatásokban volt része. Vajon micsoda

szenvedélyek dúltak benne, micsoda szenvedések hervasztották el arca rózsáit, milyen emlékeket raktározott el a jövő sivatár napokra?

Ilyen kérdések foglalkoztattak, míg elméleteket szövögetve ültem a lugasban, és a virágok kelyhében méhek döngicséltek. Tagadhatatlan, hogy az olvasók jelentős táborá Aspern egyes költeményeiből (pedig ezek korántsem annyira homályosak - és szerintem szintoly felülmúlhatatlanok -, mint Shakespeare szonettjei) arra a - helyes vagy helytelen - következtetésre jutott, hogy Juliana le-letért az erény rögzös útjáról. Féktelen szenvedély fűledt párája lengte körül nevét, és valami azt súgta: nem volt éppen a tisztességes fiatal nő mintaképe. Vajon arra mutat-e mindez, hogy dalnoka elárulta, mai kifejezéssel élve: kiszolgáltatta az utókornak? Mindenesetre nehéz lett volna rámutatni olyan versszakra, amelyben jó híre csorbát szenved. Különben is, lehet-e „rossz” hírű az, akinek neve halhatatlan szépségű művekkel kapcsolódik össze örökre?

Elméletemhez hozzátartozott, hogy Jeffrey Aspernnel való megismerkedése előtt a fiatal hölgynek ott, az idegen földön kedvese, s e kapcsolatnak kiábrándító, tragikus vége lehetett. Atyjával és nővérével a számkivetettek, a művészek különös, divatjamúlt bohémvilágát élte, egy olyan korban, amikor szépnek csak az akadémikus művészetet ismerték el és a *contadniák*<sup>34</sup> meg *pifferarók*<sup>35</sup> festői, akik mindig tudták, hol találhatják meg a legjobb modelleket, csúcsos kalapot és hosszú hajat hordtak. Ez a társadalom (nagyyszerű lehetőségeit a koránkelők lába elé hintette megannyi aranyelöl-alkalmat elszalasztva), mai körökkel ellentétben, még nem volt ócska limlomok és régi cserépedény-töredékek zsúfolt tárháza; így valószínűleg Miss Bordereau sem szerzett vagy örökölt sok figyelemre méltó holmit. Afféle tetszetős csecsebecse, amiről lerí az olcsóság, nem akadt a szobában, ahol fogadott. Az ilyesmi üresség érzését kelti, de ezúttal csak még inkább megmozgatta együttérzésből fakadó érdeklődésemet, amellyel Európába látogató honfitársaim első lépéseit mindig is kísértem. Volt abban valami romantikus, majdnem hősies, hogy 1820-ban egy amerikai külföldre ment - nem úgy mint ma, amikor a két földrész közt csak úgy jönnek-mennek a hajók, s az utast a fényképezés és más vívmányok jóvoltából semmi sem éri váratlanul. Miss Bordereau a végletek és a hosszantartó hajóutak korában, hánykolódó briggen szelte át családjával az óceánt; sárga postakocsi tetején élt át kétséget és reményt, fogadókban hált, és ismeretlen csodákat álmodott, s az örök városba érve elámult a római gyöngysorok és sálak választékosságán. Megindítónak találtam mindezt, s gondolatban gyakorta visszatértem ehhez az időszakhoz. S ha Miss Bordereau visszahozta ezt az időt, mennyivel inkább felidézte máskor Jeffrey Aspernt! A bíráló szemszögéből nézve mindennél fontosabb az a tény, hogy Aspern az általános beáramlást megelőző időkben élt. Sajnálom, hogy egyáltalán megismerkedett Európával; kíváncsi lettem volna, mit ír e kétség-telenül gazdagító élmény nélkül. De mivel sorsa másképp rendelte, követtem útján - próbáltam megítélni, milyennek találhatta az óvilágot. Azonban nemcsak ott szegődtem nyomába; viszonya az újhoz még élénkebben érdekelt. Életéből legtöbb mégiscsak hazájának jutott, és mûzsája, mint akkoriban mondták, elsősorban amerikai. Eredetileg is ezért szerettem: egy olyan korszakban, amikor szülőföldünk csupaszon, siváran hevert paragon, amikor az állítólag hiányzó híres „atmoszférát” még nem is kérték számon tőlünk, mikor irodalmunk magányosan bolyongott, s művészet, forma teret még nem nyert, ő úttörőként élt és alkotott nagyot; béklyók és félelem nélkül emelte fel szavát; érzett, megértett és kifejezésre juttatott mindent.

---

<sup>34</sup> Parasztlány.

<sup>35</sup> Sípos, pikulás.

Esténként ritkán tartózkodtam otthon, a négy fal között, mert bármilyen foglalatosságot kerestem is, a lámpafényre gyilkos rovarhad rajzott be, csukott ablaknál meg tűrhetetlen volt a hőség. Ilyenformán a késői órákat vagy a vízen töltöttem (híres szép a velencei holdfény), vagy a különleges, ódon Szent Márk-templom hatalmas előudvarául szolgáló csudás téren. Kiültem a Floriani-kávéház elé, fagyaltotztam, zenét hallgattam, ismerősökkel csevegtem; világjárók bizonyára emlékeznek, mint nyúlik az asztalkák, alacsony székek sűrű erdeje előreugró félszigetként a Piazza sima tavába. Ragyogó lámpáival, zsibongó tarkaságában, a körbefutó árkádok márványkockáin el-elkoppanó könnyed léptek neszével elegyedő beszédzsvajban olyan az egész tér nyári estéken, mint tágas bárterem a csillagfényes ég alatt, ahol hűsítő italok mellett a még ínycsiklandóbb nyalánkságokat: a nap folyamán szerzett páratlan benyomásokat ízlelgetheti a vendég. Ha meg kedvem támadt megosztani a magaméit mással, mindig akadt útikalauz nélkül magányosan ténfergő turista vagy az élénk színhatások évadját örvendve köszöntő, Velence-rajongó festő, akivel elbeszélgethettem. A mesébe illő templom alacsony kupoláival, szövevényes csipkézésével, sejtelmes mozaikdiszeivel és szobraival kísértetiesen derengett elő a félhomályból, és a Piazzetta oszloppárjai közé, mint őrizetlenül hagyott, tárt ajtókon át, beszökött a tengeri szellő, lágyan susogva, mintha habkönnyű függöny lengene ide-oda. Ilyenkor néha elgondoltam, milyen vétek a két Bordereau kisasszonynak a szobába zárkóznia, hiszen a velencei júliusban még a velencei méretű hatalmas termek is óhatatlanul fülledt levegővel telnek meg. A Piazzán kavargó élettől az övéket mintha mérföldek választanak el, és semmi kétség, most már csakugyan késő is lenne a puritán Julianától szokásai megváltoztatását kívánni. Szegény Tita kisasszony viszont biztosan élvezné a Floriani fagyaltját; olykor-olykor kacérkodtam is a gondolattal, hogy hazaviszek neki egy adagot. Szerencsére türelmem meghozta gyümölcsét, s így nem kényszerültem ilyen nevetséges lépésre.

Egyik este, július közepe táján - hogy, hogy nem -, véletlenül a szokottnál korábban értem haza, és szállásom helyett a kert felé indultam. A hőmérő higanyszála magasan állhatott; az ilyen estét legszívesebben a szabadban tölti az ember, és én sem kíváncsoztam még ágyba. Hazajövet keskeny csatornák éjfélete vizén ringatózó gondolámban hallgattam az evező álmatag csobbanásait, s most egyetlen érzés fűtött csupán, halvány sóvárgás: milyen kellemes volna végignyúlni egy kerti padon az illatterhes sötétségben. Vágyamat kétségkívül a csatornák kigőzölgése „ihlette”, és a kert, ahogy beléptem, leheletével szándékká változtatta. Mámorító, balzsamos lég - ilyen levegőt rezgethetett meg egykor Rómeó vallomása, amint a virágok között állva, kedvese erkélye felé nyújtotta karját. Felnéztem a palota ablakaira, hátha a veronai példa (hisz Verona nem esik távol!) követőkre talált; de mint mindig, a homály leplébe burkolózott minden, és körös-körül csend honolt. Valaha nyáréjszakán az ifjú Juliana nyitott ablakából talán elsuttogott szavak szálltak alá Jeffrey Aspernhez; Tita kisasszony azonban nem költő kedvese, miként én sem vagyok poéta. Hanem ez a tudat azért nem csökkentette örömet, amikor a kert végébe érve észrevettem, hogy kis lugasomban Tita kisasszony üldögél. Eleinte csak egy alak bizonytalan körvonalait láttam; háziasszonyaim részéről ilyen kezdeményezésre álmomban sem számítottam; inkább az jutott eszembe, hogy tán valami érzelmes cselédlány itt adott titkos találkát szíve választottjának. Már-már sarkon fordultam, nehogy megijesszem, amikor az alak felegyenesedett, s én ráismertem Miss Bordereau unokahúgára. Dicséretemre legyen mondván, őt nem akartam megrémíteni, és bármennyire vágytam is már jó ideje ilyen szerencsés véletlenre, most mégis képes lettem volna visszahúzódní. Azt hihette, hogy szokatlanul korai hazatérésemmel, s ezt a szabálytalan lépésemet tetőzve, a kertbelopózással szándékosan csapdába ejtettem. Amint felemelkedett, valamit mondott nekem, én meg arra gondoltam, hogy szinte rendszeressé vált esti kimaradásaimból biztonságot merített, s ilyentájt talán rendszeresen kiül levegőzni, magányosan. Erről persze halvány sejt-

telmem sem volt eddig, kelepcéről tehát a valóságban szó sincs. Először nem értettem tisztán szavait, de biztosra vettem, hogy zavarát, elképedését fejezik ki; mikor azonban megismételte, ámulva hallottam, mit mond:

- Jaj, *úgy* örülök magának!

Őt is, nagynénjét is egyaránt jellemezték az efféle sajátságos, váratlan kitörések. Úgy lépett ki a lugasból, mintha egyenesen a nyakamba akarna borulni.

Sietek hozzáfűzni, hogy nem tett ilyesmit; még kezet sem nyújtott. Megörült látomra, és mindjárt el is mondta, miért - mert egyedül idekinn, a sötétben mindig nyugtalanság fogja el: olyan furcsák éjjel a virágok meg a bokrok, és mindenféle különös nesz hallatszik, talán állathangok - nem tudja, honnan erednek. Szorosan mellém húzódott, és körberöpködő tekintetéből most már több biztonságérzet sugárzott, de személyem iránti érdeklődésének parányi szikrája sem. Ekkor jöttem rá, hogy az éjszakai csatangolás egyáltalán nem szokása, s egyben visszaemlékeztem beköltözésem előtti beszélgetésünk folyamán szerzett tapasztalatomra: naiv őszinteségét lehetetlen túlbecsülni.

- Úgy beszél, mintha az őserdőben tévelyegne! - nevettem rá. - Miképp tudja megállni, hogy soha be ne tegye a lábát ebbe az elbűvölő kertbe, amikor csak három lépést kellene tennie, ez mind máig megfejthetetlen talány előtttem. Ha a közelben vagyok, tudom, nyomtalanul elrejtőzik; de azt reméltem, legalább máskor kikukkant egy cseppet. Még a karmelita apácáknak is jobb dolguk van a cellákban, mint magának meg szegény nénjének! Elárulná nekem, hogyan tudnak levegő nélkül, mozgás nélkül, emberektől elzárkózva egyáltalán egzisztálni? El sem tudom képzelni, hogy is lehet így élni napról napra!

Úgy nézett rám, mintha idegen nyelven szónokolnék, és válasza annyira nem volt válasz, hogy valósággal felingerelt. - Nagyon korán szoktunk lefeküdni... nem is hinné, milyen korán! - Éppen szólni akartam, hogy ez csak növeli a rejtélyt, amikor megkönnyebbülésemre hozzátette: - Mielőtt idejött, nem éltünk ennyire visszavonultan. De este még sose jártam idekinn.

- Sose jött ki ide, az illatos virágerdőbe, amikor pedig itt virul a szemük előtt?

- Ó, mostanáig nem volt ez szép soha! - mondta Tita kisasszony.

A félreérthetetlen célzás, hízeltű összehasonlítás hallatán úgy véltem némi előnyhöz jutottam. Mivel ezt könnyebben kihasználhattam, ha valamiféle panasszal állok elő, megkérdeztem: ha szépnek találja kertemet, miért nem mondott soha, semmi módon köszönetet a virágokért, amelyeket oly bőkezűen küldözgettem fel az elmúlt három hét folyamán? Nem szegte ugyan kedvemet; mint észrevehette, a napi adag - egész nyalábra való! - sose maradt el; engem azonban az elemi illemszabályok tiszteletére neveltek, és hébe-hóba egy-egy elismerő szó nem tévesztette volna el hatását.

- De hiszen nem tudtam, hogy nekem szánta!

- Mindkettőjüknek. Miért tennék különbséget?

Tita kisasszony eltöprengett, mintha indokot keresne erre, de csak nem talált egyet sem. Ahelyett minden átmenet nélkül megkérdezett: - Mondja, mi a csodának keresi az ismeretségünket?

- Úgy látszik, mégiscsak különbséget kell tennem - válaszoltam. - Ez nagynénje kérdése; nem a magáé. Ha nem sugalmazták, eszébe sem jutott volna ilyesmi.

- Ő nem mondta, hogy kérdezzem meg. - Nem jött zavarba; természetében sajátságos módon keveredett félénkség és nyíltság.

- Mindenesetre gyakran tépelődik ezen, és a kíváncsiságát kifejezte maga előtt. Addig-addig hajtogatta, mígnem bebeszélte magának is, hogy elviselhetetlenül tolakodó vagyok. Pedig, szavamra, tapintatosabb talán már nem is lehetnék! És milyen jóvátehetetlenül elveszíthette már lába alól nagynénje a társadalmi tradíciók talaját, ha egyszer képtelenségnek minősíti, hogy egy fedél alatt élő tisztességes, intelligens emberek, mint mi hárman, időnként egy-két szót váltsanak! Pedig mi sem volna természetesebb! Közös a szülőföldünk, közös - legalábbis némely tekintetben - az ízlésünk, hisz én is a rajongásig szeretem Velencét, akárcsak maguk.

Beszélgető-partnerem az elhangzottaknak láthatólag mindig csupán egyetlen félmondatával boldogult, s most sietve, mohón jelentette ki, mintha mindarra válaszolnia, amit mondtam: - Én csöppet sem rajongok Velencéért. Szeretnék elmenni innen, valahová messze.

- Mindig, mindentől így visszatartja a nénje - szólaltam meg újra, fitogtatva, hogy csapongó észjárásommal én sem maradok mögötte.

- Hisz ma este is ő küldött ki: erre gyakran biztat - mondta Tita kisasszony. - Csak *én* nem akarom. Nem szívesen hagyom magára.

- Olyan gyenge már, annyira hanyatlík? - tolult ajkamra követelőn, s attól tartok, a szándékolt-nál nagyobb hévvel a kérdés. Különös pillantása, ahogy szemét a sötétben rajtam nyugtatta, legalább erről győzött meg. Kissé feszélyezett a dolog, s hogy elüssem valamivel, buzgó szívéllyességgel folytattam: - De ülünk itt le valahová kényelmesen, s majd szépen elmesél róla mindent!

Tita kisasszony nem ellenkezett. Találtunk egy, a lugasbelinél - hogy úgy mondjam - kevésbé meghitt, kevésbé eldugott padot; s akkor is ott ültünk még, amikor a tisztán zengő velencei harangok elkondították az éjfélt, csengés-bongásukat a lagunák fölött sajátos ünnepélyességgel küldve szét, oly messze hangzón, ahogy az sehol a világon másutt nem tapasztalható. Több, mint egy órát töltöttünk együtt, és eszmecserénk, úgy éreztem, nagyot lendített vállalkozásomon. Tita kisasszony tiltakozás nélkül alkalmazkodott a helyzethez; három hónapig elkerült, most meg majdnem úgy bánt velem, mintha e három hónap alatt felebarátokká váltunk volna. Ebből akár arra is következtethettem, hogy ha eddig került is, annak nyilván komoly oka volt. Ügyet sem vetett az idő múlására - cseppet sem aggasztotta, hogy ilyen sokáig távol tartom nagynénjétől. Tartózkodás nélkül csevegett, kérdéseimre válaszolt, maga is kérdezgetett, és még az elkerülhetetlenül be-beálló, hosszas szüneteket sem használta ki, hogy kijelentse: most már talán ideje bemenni. Szinte úgy tűnt, vár valamire - lesi, hátha kimondom azt a valamit -, és erre alkalmat akar nekem adni. Ezt annál furcsábbnak találtam, amikor elbeszélte, hogy nagynénje már jó pár napja rosszabbul van, de nem a megszokott módon. Egyre gyengül; olykor, mintha egy-egy pillanatra minden ereje elhagyná; és mégis, jobban vágyik egyedüllétre, mint valaha. Őt is ezért küldte ki - még a nénjével szomszédos szobájában sem maradhat; Mrs. Bordereau azt állítja, unokahúga bosszantja, idegesíti. Órák hosszat üldögél csendesen, mint aki alszik; igaz, régebben is így merengett vagy szunyókált napszámra, de legalább időközönként némi jelét adta életnek, érdeklődésnek, szeretete, ha közelében van a húga s ott kézimunkázhat. Mostanában viszont - közölte bizalmasan Tita kisasszony - nagynénje olyan mozdulatlan, hogy ő néha megijed, talán meg is halt; sőt, mi több, táplálékot is alig vesz magához - érthetetlen, mi élteti mégis. És ami a legcsodálatra-méltóbb, majd mindennap felkel; nem gyerekjáték felöltöztetni, aztán kitolni székében a hálószobájából. Régi szokásaihoz lehetőség szerint ragaszkodik, és - bármilyen ritka is náluk a látogató már évek óta - ma sem tágit attól, hogy a nappalokat a szalonban töltse.

Nemigen tudtam, mit tartsak az egészből - Tita kisasszony hirtelen támadt közvetlenségéről, meg arról a különös körülményről, hogy minél inkább érzi az öreg hölgy a közelítő halál



leheletét, annál kevésbé tűri a gondoskodó kezeket maga körül. Zavaros históriának tetszett, s még az a kérdés is felvetődött bennem, vajon nem csupán számomra állított csapda-e, hogy ily módon, fondorlattal kényszerítsenek színvállásra. Elképzelni sem tudtam, mi céljuk lehet ezzel lakótársnőimnek (ahogy pusztán az illem kedvéért neveztem őket) - miért is próbálnának ilyen hasznothajtó albérlővel gáncsoskodni? Mindenesetre résen álltam, nehogy Tita kisasszonynak ismét alkalma nyíljon hátsó gondolataimat tudakolni. Szegény teremtés! Mire késői búcsúnk perce elérkezett, tökéletesen tisztába jöttem azzal, hogy neki mennyire nincsenek hátsó gondolatai.

Dolgaikról többet elmesélt, mintsem remélni mertem volna; tolakodó kérdésekkel nem kellett zaklatnom - megoldotta nyelvét már az is, hogy érezhette: érdeklődve hallgatom. Érdeklődésem okán nem töprengett többé, s végül, amint a régi meseszép időkről beszélt, szinte csa-csogott. Meseszépnek Tita kisasszony ítélte akkori életüket; elmondotta, hogy sok-sok évvel ezelőtt (az évszámokkal, az események időbeli sorrendjével, mint megfigyeltem, menthetetlenül hadilábon állt), amikor letelepedtek Velencében, eleinte alig múlt el hét látogatók vagy a városban tett, élvezetes *passeggio*<sup>36</sup> nélkül. Megnéztek minden érdekességet; még a Lídóra is átruccantak, *csónakkal* (ezt úgy mondta, mintha különben azt hihetném, gyalogszerrel is megközelíthető); letelepedtek a fűbe, és a magukkal vitt három kosárnyi eledelből nagy lakomát csaptak. Kérdeztem, kikkel érintkeztek akkoriban, s ő lelkesen sorolta: ó, nagyon kedves emberekkel - ismerték Cavaliere<sup>37</sup> Bambiccit, meg Contessa<sup>38</sup> Altemurát, akivel igen összebarátkoztak. Meg angolokat is, Churtonékat és Goldyékat és Mrs. Stock-Stockot: őt szívből szerették; szegény, azóta már meghalt, itt hagyta őket. És ez történt kellemes baráti körük (Tita kisasszony ezt a kifejezést használta) csaknem minden tagjával; de az a pár életbenmaradott máig is hűségesen kitart mellettük, ami valóságos csoda, hiszen ők annyira elhanyagolták barátaikat. Két-három öreg velencei asszonyság nevét említette; meg az orvosét - nagyon eszes ember, már régen nem praktizál, de barátilag fel-felkeresi őket, olyan kedves! - aztán ott van Pochincesta, az *avvocato*<sup>39</sup>, aki gyönyörű verseket költ, írt egyet Miss Bordereau-hoz is. Ez a néhány ember kivétel nélkül minden évben eljön hozzájuk, rendszerint *capo d'anno*<sup>40</sup> napján, és Miss Bordereau meg az unokahúga olyankor szerény ajándékokkal lepik meg őket - apróságokkal, amelyeket Tita kisasszony maga készít: például papír lámpa-ernyővel, terített asztalra helyezhető borosüveg-alátéttel vagy gyapjú csuklóvédővel a téli hideg ellen. Az utóbbi években egyre gyérülnek az ajándékok; ő már nem tud újabbakat készíteni, nagynénje meg beleunt az egészbe, és sosem ad ötletet. De barátaik azért nem hagyják cserben őket; ha a velenceiek egyszer megszeretnek valakit, az egy életre szól.

A hajdani tündöklő társadalmi életről festett rózsás kép megindítóan hatott; a lídói kirándulás eleven emlékét hosszú évek, évtizedek sem homályosították el, és szegény Tita kisasszony bizonyára azt hitte, hogy ragyogó ifjúsága volt. Valami képe csakugyan lehetett Velence világáról, pletykálgató, otthonülő, zsugori kisemberek életéről is; észrevettem ugyanis, ezúttal első ízben, hogy az állandó érintkezés kapcsán némileg elsajátította a környékbeliek közvetlen, lágy hangzású, szinte gyermekes beszédmódját. Igen, magáévá tette ezt a puhán hőmpolygó dialektust; erre kellett következtetnem a természetességből, ahogy a - jórészt pusztán

---

<sup>36</sup> Séta.

<sup>37</sup> Lovag.

<sup>38</sup> Grófnő.

<sup>39</sup> Ügyvéd.

<sup>40</sup> Újév.

helyi - fogalmak, nevek az ajkára tódultak. S ha bizonytalanul sejtette csak, mit jelent mindez, sok egyéb dologról még kevesebbet tudott. Nagynénje mindentől visszahúzódott - mutatta ezt az abroszvédők, lámpaernyők iránti lanyhuló érdeklődése -, ő pedig magányosan nem járhatott társaságba, vendégeket nem fogadhatott; így emlékezései mintha régmúlt, végérvényesen tovatűnt világot idéznének. Ha elbeszélése nem maradt volna oly szolidan a jó ízlés keretei között, szinte Casanova bizarr, rokokó Velencéjét varázsolná a hallgató elé. Azon vettem észre magam, hogy Tita kisasszonyra is óhatatlanul úgy gondolok, mint Jeffrey Aspern kortársára; talán mert oly kevés vonása közös az én generációmmal. Lehetséges, mondtam magamban, hogy Aspernnek hírét sem hallotta: könnyen meglehet, hogy Juliana még az unokahúga előtt is óvakodott fellebbenteni az ifjúsága szentélyére borított fátylat. Ez esetben Tita kisasszony talán nem is tud az írások létezéséről, így az ő társaságában nem kell annyira vigyáznom - az elképzelés örömmel töltött el, mígnem ráeszméltem, hogy a Cumnornak küldött visszautasító levél feltevésünk szerint az unokahúg kezével íródott. Ha pedig tollba mondták neki, a tartalmát természetesen ismernie kell; viszont a szöveg a költőhöz fűződő bárminemű kapcsolatot kereken megtagad! Azt mindenesetre valószínűnek tartottam, hogy Tita kisasszony Asperntől egyetlen betűt sem olvasott. Sőt, ha néniével egyetemben a kíváncsiskodókat, a kérdezősködőket mindig sikerült elkerülnie, oka sem igen lehetett a gyanúra, hogy valakik a levelek után „szimatolnak”. Nem szimatolhattak utánuk, hisz hallani sem hallottak róluk; s így Cumnor meddő puhatolózását merő véletlennek minősíthette.

Az éjféli harangszóra Tita kisasszony felemelkedett; de még kétszer-háromszor körüljártuk a kertet, csak azután állt meg a ház ajtaja előtt.

- Mikor látom legközelebb? - kérdeztem, mielőtt bement volna; és ő késlekedés nélkül vágta rá: szívesen kijönne másnap este. Hozzáfűzte azonban, hogy aligha jöhet - oly ritkán cselekedhet kedve szerint!

- Legalább az *én* kedvemre tehetne néha - szoltam sóhajtván.

- Ó, maga... magának nem hiszek! - mormolta erre, tiszta, komoly tekintetét rám függesztve.

- Miért nem hisz nekem?

- Mert nem értem magát.

- A hit éppen ilyen esetben indokolt! - Nem folytathattam, bármennyire is szerettem volna, láttam arcán a zavart, az értetlenséget; de csak nem vehettem a lelkemre, hogy udvarlás látszatát keltsem! Márpedig mi mást mutatott volna a külszín, ha a nyáréji ég alatt, egy olasz kertben tovább kérlelek egy hölgyet: „vakon bízzék bennem?”

Aggályaim nem is bizonyultak fölöslegesnek, mert Tita kisasszony csak állt, álldogált ott: nyilván érezte, egyhamar valóban nem jöhet le ismét, s ezért kívánta minél hosszabbra nyújtani a jelent. Amellett a társalgást is mindenáron személyes dolgokra igyekezett terelni; általában úgy viselkedett, hogy az csak makulátlan női ártatlanságra vallhatott.

- Jobban fogok örülni a virágoknak most már, hogy tudom, nekem is szólnak.

- Hogyan is vonhatta kétségbe? Ha elárulja, melyik a kedvence, abból kétszer annyit küldök ezentúl.

- Ó, egyformán kedves valamennyi! - Majd közvetlenül érdeklődött: - Ha most felmegy a szobájába, még dolgozni, olvasni, írni fog?

- Ebben az évszakban este már nem szoktam. A lámpafény becsalogatja a bogarakat.

- Ezzel számolnia kellett volna, amikor idejött.

- Számoltam is!

- És télen éjszaka is dolgozik?

- Sokáig olvasok, de írni olyankor nemigen szoktam. - Olyan érdeklődéssel hallgatott, mintha e részletekkel különleges csemegét tálnék elébe, és nem szép, de szolid arca hirtelen kísértő gondolatot ébresztett bennem, kiáltó ellentétként addigi megfontolt óvatossággal. Hisz tőle nem kell tartanom, megérdemli bizalmamat! Egyik pillanatról a másikra úgy éreztem, nem várhatok tovább, meg kell tennem az első tapogatózó lépést. Így folytattam hát: - Elalvás előtt legtöbbször az ágyban (rossz szokás, de magának bevallom), általában a nagy költőket olvasgatom. Rendszerint Jeffrey Aspern valamelyik verseskötetét.

Sóváran lestem az arcát, miközben a nevet kiejtettem, de semmi rendkívülit nem tapasztaltam. És mit is várhattam voltaképpen - hát nem az egész emberiség-e Jeffrey Aspern?

- Ó, tőle mi is sokat olvasunk... *olvastunk* - válaszolta csendesesen.

- Számomra a költők költője ő... szinte kívülről tudom minden sorát!

Tita kisasszony habozott egy pillanatig; de közlékenységén nem tudott erőt venni.

- Kívülről tudja... ó, az semmi! - szólt felhangon, mosolyogva. - Nagynénémhez... nagynénémhez... - szempillantásnyi szünetet tartott, s kíváncsian vártam, mit fog mondani - ... járt is.

- Járt hozzá - ismétellem bámulva.

- Meg-meglátogatta, aztán elmentek együtt valahová.

Még nagyobb szemeket meresztettem. - De drága hölgyem, Aspern már száz éve halott!

- Na és! - mondta vidáman a „drága hölgy”. - Az én nénikém meg százötven éves!

- Irgalmas ég! - kiáltottam fel. - Miért nem szólt előbb? Úgy szeretném nénjét Aspernről kérdezgetni!

- Neki az nem volna ínyére... magának úgysem mondana el semmit! - felelte Tita kisasszony.

- Bánom is én, ínyére van-e vagy sem! El *kell* mondania. Ilyen alkalmat nem szalaszthatok el.

- Jött volna húsz évvel ezelőtt! Ó, akkoriban még beszélt róla!

- És miket mondott? - kérdeztem mohón.

- Nem is tudom... hogy a költő mennyire vonzódott hozzá.

- És ő... ő nem vonzódott a költőhöz?

- Földre szállt isten volt, azt mondja. - Színtelenül, semmitmondóan hagyta el Tita kisasszony ajkát e közlés; hangja után ítélve akár jelentéktelen pletyka is lehetett volna. Mégis mélységesen megrendítettek a nyári éjszakába tovaröppenő szavak; annyira határozott bizonyítéknak tűntek!

- Nahát! Még ilyet! - mormoltam. Azután: - Mondja csak, kérem, nincs a nénjének véletlenül portréja Aspernről? Elszomorítóan kevés kép maradt róla.

- Portréja? Azt nem tudom - felelte Tita kisasszony; és arcán ezúttal kényszeredettség tükröződött. - Nos hát, jó éjszakát! - tette hozzá, s befordult a házba.

Bekísértem a széles, félhomályos, kövezett folyosóra, amely a pompás emeleti szála alatt húzódott; annak földszinti másaként. Egyik vége a kertre, másik a csatornára nyílt, és most csupán a kis lámpás világította meg, amelyet mindig otthagytak, hogy esténként, felmenet magammal vihessem. Mellette, ugyanazon az asztalon, eloltott gyertya állt - nyilvánvalóan Tita kisasszony hozta le.

- Jó éjt, jó éjt! - feleltem, amint a gyertyáért az asztalhoz lépett, de nem tágitottam mellőle. - Maga biztosan tudná, ha lenne, ugye?

- Ha mi lenne? - kérdezte szegény, a gyertya lángja fölött különös pillantást vetve rám.
- Egy arckép az istenről, nagynénje birtokában. Mit nem adnék érte, ha láthatnám!
- Én nem tudom, mije van. Elzárva tartja a holmiját. - És Tita kisasszony megindult a lépcső felé, kétségkívül úgy érezve, túl sokat mondott.

Nem tartóztattam - nem akartam megijeszteni -, csak egyetlen megjegyzésre szorítkoztam még: ilyen nagybecsű tulajdonát Miss Bordereau nem zárta volna el - erre minden teremtet lélek büszke lenne -, és feltűnő helyre akasztaná a szalonban. Következésképpen nincs, nem lehet Aspern-portréja.

Tita kisasszony erre nem adott egyenes választ, és fogva a gyertyát, háttal nekem, elindult a lépcsőn. A második vagy harmadik lépcsőfokon megtorpant, sarkon fordult, és rám nézett a homályon át.

- Maga ír?... Maga író? - Hangja remegett, alig tudta kiejteni a szavakat.
- Hogy író vagyok-e? Ó, az én írásaimat ne is említse egy napon az Aspernéivel!
- *Őróla* ír?... A múltját piszkálja, kíváncsiskodik?
- Jaj, ez megint a nagynénje kérdése! - szóltam kissé a sértett érzékenység hangján.
- Annál inkább válaszolnia kell rá! Feleljen hát, kérem!

Azt hittem, hazugsággal minden eshetőségre, előre felfegyverkeztem; de most, a döntő pillanatban, rájöttem tévedésemre. Különb is, valahogy megkönnyebbüléssel fogadtam az őszinteségre kínákozó alkalmat. Végső soron pedig úgy véltem (vagy talán csak oktalanul képzeltem): ha minden kötél szakad, Miss Tita barátságát akkor sem veszítem el. Pillanatnyi tétovázás után tehát így feleltem:

- Igen, írtam róla, és még több anyagot próbálok gyűjteni. Könyörgök, maguknak nincs tőle valami írásuk?
- *Santo Dio!*<sup>41</sup> - kiáltott fel, kérdésemre rá se hederítve; és felsietett, eltűnt a szemem előtt.

Ha minden kötél szakad, talán számíthatok rá - egyelőre azonban láthatólag rémület tölti el. Mi sem bizonyította ezt ékeesszólóbban, mint hogy újra bujkál előlem, és két teljes héten át színét se láttam. S mivel az én türelmemnek is van határa, négy-öt nap múltán utasítottam kertészemet: ne küldjön fel több virágot.

## 6

Egyik délután éppen készültem elmenni hazulról, és szállásomról lejövet Tita kisasszonyt a szálában találtam; beköltözése óta e színhelyen most találkoztunk első ízben. Nem játszott meg, mintha véletlenül lenne ott; félszeg, bátortalan őszintesége nem ismert afféle mesterkedést. Rám várt, s hogy efelől kétségem se lehessen, mindjárt tájékoztatott is a tényállásról: közölte, hogy Miss Bordereau látni kíván; ha ráérek, azon nyomban szobájába kísér. Még ha szerelmi légyottról késem is le emiatt, azt se bántam volna; haladéktalanul értésére adtam, hogy boldogan teszem tisztelemet az idős hölgnél.

---

<sup>41</sup> Szent Isten!

- Szeretne elbeszélgetni magával... hogy jobban megismerje - szólt Tita kisasszony mosolyogva, mint akinek szintén tetszik a gondolat, és nagynénje ajtajához vezetett. Mielőtt kinyithatta volna, kíváncsian pillantva rá, - tartóztattam egy percig. - Nagy örömökre szolgál ez a fordulat - mondtam -, és igazán megtiszteltetésnek veszem, de azért érdekelne, mitől változott meg Miss Bordereau ilyen hirtelen. Hisz a minap még a közelében sem szívesen túrt meg!

Kérdésem nem hozta zavarba Tita kisasszonyt; olyan váratlan nyugalmat tanúsított sokszor, mint valami notórius füllentő, de különös módon ez éppen igazmondó természetéből adódott.

- Ó, nénikém kiszámíthatatlan - felelte. - Szörnyű ez az egyhangúság... talán belefáradt.

- De hiszen azt mondta, nagynénje egyre jobban vágyik a magányra!

Szegény Tita kisasszony elpirult, mintha erőszakosnak találta. - Hát, ha nem hisz nekem... pedig nem én találtam ki, hogy látni akarja! Azt hiszem, öregségére a legtöbb ember szeszélyes lesz.

- Tökéletesen igaz. Csak azzal akartam tisztába jönni, elismételte-e nénje előtt múltkori szavaimat.

- Múltkori szavait?

- Amit Jeffrey Aspernről mondtam... hogy anyagot gyűjtök.

- Azt képzeled, ha elmondom neki, most magáért küld?

- Pontosan ezt szeretném tudni. Ha nem akar osztozni a költőn senkivel, esetleg azért hívat, hogy ezt közölje.

- Őt nem fogja szóba hozni - mondta Tita kisasszony. Majd, míg az ajtót nyitotta, halkabban hozzátette: - Nem szóltam neki semmiről.

Az öreg hölgy ugyanott ült, ahol először láttam, ugyanolyan testtartással, szeme ugyanúgy, zavarba ejtő módon eltakarva. Üdvözléskor alig látható arcát felém fordította, ezzel jelezve, hogy bár némán ül, tisztán lát engem. Nem kísérleteztem kézfogással; ezúttal magam is éreztem, ennek nincs helye köztünk. Elég világosan tudtomra adta legutóbb, hogy efféle egyenlősít nem játszhatok vele, túlságosan szent ő ehhez - olyan tiszteletre méltó: megérinteni sem szabad. Az egész jelenség, amint ott álltam fürkésző tekintetének kiszolgáltatva, oly zordnak tűnt (ehhez a zöld szemellenző is hozzájárult), hogy már nem is kételkedtem: ismeri titkomat, bár Tita kisasszonyt legkevésbé sem gyanúsítottam álnoksággal. Nem ő árult el, az öreg hölgyet azonban ösztöne nem hagyta cserben: végtelen órák magányában újra meg újra el-töprengett rólam, és rátapintott az igazságra. Legjobban az aggasztott, hogy pontosan olyan öregasszonynak látszott, aki szorongatott helyzetében menten elégeti minden irományát. Tita kisasszony egy széket tolt előre.

- Tessék, itt kényelmesen ül majd - mondta nekem.

Helyet foglalva, Miss Bordereau egészsége felől érdeklődtem; kifejeztem reményemet, hogy állapotja a hőség ellenére is kielégítő.

- Tűrhető... tűrhető - válaszolta. - Az élet felbecsülhetetlen ajándék.

- Ó, ami azt illeti: attól függ, mihez viszonyítjuk! - kiáltottam fel nevetve.

- Nem szoktam viszonyítani... én nem viszonyítgatok. Máskülönben már régen elveszítettem volna minden életkedvemet.

Szívesen hittem el magammal, hogy a Jeffrey Aspern társaságban megismert gyönyörre utal ily elmésen - igaz, efféle célzás aligha várható olyasvalakitől, aki (mint képzeltem) költője

emlékét lelkében örökre eltemetve kívánja megőrizni. Viszont rendíthetetlen meggyőződéssel, mely szerint soha senki felül nem múlhatta Aspern, a barát, az ember ragyogó adottságait, nagyon is összeegyeztethetőnek találtam Juliana szavait - mintha azt sejtetné: érdekelenné törpülne a világon minden egyéb, ha *őróla* beszélne valaki... csakhogynem beszél!

Tita kisasszony leült nagynénje mellé, olyan arccal, mintha okkal számíthatna fölöttébb érdekfeszítő társalgásra.

- A gyönyörű virágokról akartam beszélni - szólalt meg az idős hölgy; - rengeteget küldött nekünk... már előbb is illett volna megköszönnöm. De levelet nem szoktam írni, és csak hosszú időközönként fogadok.

Míg rendszeresen kapta a csokrokat, nem mondott köszönetet, amint azonban a virágküldemények elmaradása aggasztani kezdte, szokásától eltérően még magához is hívatott. Ez nem kerülte el figyelmemet; visszaemlékeztem, milyen nyereszkedő hajlamot árult el, amikor az aranyat csikarta ki tőlem, és titokban örvendeztem, hogy a tiszteletbokréták megvonása ilyen szerencsés ötletnek bizonyult. Nélkülözte a hódolat e jelét, és kész volt engedményt tenni, csakhogynem ismét részesüljön benne. Engedékenysége első jelére természetesen én sem feszítettem tovább a húrt.

- Az utóbbi időben, sajnos nem sok virágot kaphattak, de újra lesz viráguk bőven... holnaptól kezdve, vagy még ma este.

- Ó, küldjön fel pár szálát még ma este! - kiáltott Tita kisasszony, mintha ez létfontosságú körülmény lenne.

- Mihez is kezdene velük különben? Virágoskertté varázsolt szoba nem vall férfias ízlésre - jegyezte meg az öregasszony.

- Én nem csinállok virágoskertet a szobámból, de nagyon szeretek növényekkel foglalkozni, megfigyelni minden megnyilvánulásukat. Nincs abban semmi férfiatlan: filozófusok, nyugalomba vonult államférfiak kedvenc szórakozása; tudtommal még nagy hadvezérek is hódoltak e kedvtelésnek.

- Bizonyára nem feledkezett meg arról, hogy el is adhatja a fölösleget - folytatta Miss Bordereau. - No persze, nem sokat kapna értük; de azért megpróbálkozhatna az üzlettel.

- Ó, én üzletet még sose kötöttem, amint ezt ön is tudhatná! Ez a kertészemre tartozik, tovább nem törődöm az üggyel.

- Én bizony nem hagynám annyiban, arra mérget vehet! - szólt Miss Bordereau; s ekkor hallottam először a nevetését. Nem tudtam megbarátkozni a gondolattal, hogy éppen az anyagi haszon ábrándképe hozza emberi közelségbe az isteni Julianát.

- Jöjjön le a kertbe, és szedjen belőlük; jöjjön, amilyen gyakran csak kedve tartja; akár mindennap! Hisz az önöké az összes virág! - Szavaimat Tita kisasszonyhoz intéztem, az igazságot ártatlan tréfába öltöztetve. - Nem is értem, miért nem jön le soha kedves unokahúga! - tettem hozzá Miss Bordereau-hoz fordulva.

- Beszélje csak rá; egyszerűen jöjjön fel érte, és vigye magával! - mondta elképedésemre az öregasszony. - Az a fura tákolmány ott a kert sarkában nagyszerű ülőhely lenne a számára!

Lugasomra célzott ilyen becsmérően; ez pedig megerősítette addigi érzésemet, hogy Miss Bordereau mondataiban egy árnyalatnyi kajánság bujkál, valami különös, csúfondáros lidércfény - nyilván kalandos ifjúságának fintora, amely túlélte szenvedélyt, testi erőt. Mindazonáltal megkérdeztem:

- Nem jöhetne le ön is, asszonyom, néha-néha? Nem tenne-e jól, ha az árnyékban, kellemes üdítő levegőn üldögnél?

- Ó, uram, ha én egyszer kimozdulok innen, akkor ugyan nem levegőzni megyek, s ha egyáltalán lesz körülöttem levegő, s az aligha lesz valami üde! Az aztán valóban sötét árnyék lesz! Hanem erről még korai beszélni - folytatta ravasz fordulattal, mintegy szárnyát szegve esetleges reményeimnek, amelyeket a porhüvelyének végső pihenésére célzó merész utalás kelthetett. - Én már csak idebenn üldögelek, mint eddig is; kivettem már a részem a lugasokból annak idején. De félelem nélkül várom ki az időt, amikor majd el kell mennem.

Tita kisasszony érdekes beszélgetést várt, és nagynénje részéről talán több szívéllyességet remélt (elvégre barátságos szándékkal hívatott). Mintha más mederbe akarná terelni a társalgást, hogy nagynénje kedvezőbb megvilágításba kerüljön, így szólt hozzám:

- Hát nem megmondtam magának a múltkor este, hogy nénikém küldött le a kertbe? Látja, azt tehetem, ami jólesik!

- Szóval szánakozik rajta... önsajnálatra tanítja? - támadt rám Miss Bordereau, mielőtt még húga szavaira válaszolhattam volna. - Sokkal könnyebb élete van, mint nekem volt az ő korában.

- Ne felejtse el, asszonyom, hogy joggal tarthattam önt kegyetlennek.

- Kegyetlennek? Ilyesmit a költők mondogattak a nőkre száz évvel ezelőtt. Ezzel ne is próbálkozzon; velük úgysem veheti fel a versenyt! - jelentette ki Juliana. - A mai világban nincs már költészet... legalábbis én nem tudok róla. De semmi kedvem szópárbajt vívni magával - fűzte hozzá, és jól emlékszem, milyen régiesen, mesterkélt hangzott ez a mondat. - Csak beszéltet, beszéltet itt a végtelenségig! Ez egyáltalában nem tesz jót nekem. - Erre felálltam, és közöltem, hogy a világért sem rabolok el többet az idejéből; ő azonban a következő kérdéssel tartóztatott: - Emlékszik még, hogy legutóbb, amikor a szobákról tárgyaltam magával, felajánlotta nekünk a gondoláját? - Szolgálatkészen helyeseltem; megint rádöbentem, mennyire igyekszik „lefölözni” mindent, s míg tűnődtem, milyen cél lebeghet ezúttal szeme előtt, kibökte: - Miért nem viszi el azt a lányt egy kicsit megnézni a várost?

- Jaj édes nénikém! Mit akar tőlem? - kiáltott a lány szánalmasan remegő hangon. - Hisz én mindent ismerek itt!

- Hát akkor légy te az útikalauz! - csattant a védhetetlen visszavágás szinte kegyetlenül, azt a képtelen látszatot keltve, hogy Miss Bordereau szarkasztikus; profán, cinikus vénasszony. - Nem hallottunk-e mi is a különféle változásokról az elmúlt évek során? Nem ártana széjjelnézned; a te korodban (nem mintha nagyon fiatal lennél!) meg kell ragadni a kínálkozó lehetőségeket. Nem vagy már gyerek, kedvesem, ez az úriember pedig nem bánt. Majd megmutatja neked a csodaszép naplementét, ha ugyan lehet még látni ilyesmit... *lehet* vajon? Az én napom már régen leáldozott. De ez nem számít. Nekem egyébként nem fogsz hiányozni; nélkülözhetetlennek képzeled magad. Vigye el, uram, a Piazzára; ez valamikor nagyon szép volt! - folytatta Miss Bordereau hozzám fordulva. - Mit műveltek vajon a fura, vén templommal? Remélem, nem roskadt össze. Hadd nézegesse a húgom a kirakatokat: vihet magával pénzt, megveheti, ami megtetszik.

Szegény Tita kisasszony kétségbeesetten, zavartan emelkedett fel, és amint ott álltunk nagynénje előtt, a szemlélőnek biztosan úgy tűnhetett volna, hogy az öregasszony mulat rajtunk magában. Tita kisasszony összefüggéstelen felkiáltásokkal, érthetetlen motyogással tiltakozott; én azonban nem vesztegettem az időt, hanem bejelentettem, ha megtiszteli szerény csónakomat, mindent elkövetek majd, hogy ne unatkozzék. Ha pedig társaságomról szívesebben

lemond, a csónak a gondolással együtt, akkor is rendelkezésére áll; a fickó kitűnő evezős, nyugodtan rábízhatja magát. Tita kisasszony nem adott határozott választ, félrenézett, mintha sírás környékezné; én pedig megjegyeztem, hogy Miss Bordereau jóváhagyásával most már könnyen megállapodhatunk. Kitűzhetünk egy időpontot, a neki legmegfelelőbbet, a közeli napokban.

Amikor búcsúzóul meghajoltam az öreg hölgy előtt, megkérdeztem, szíves engedelmével meglátogathatom-e máskor is.

Hallgatott egy pillanatig aztán így szólt:

- Ettől függ talán a boldogsága?

- Kimondhatatlanul szórakoztat.

- Udvariassága bámulatra méltó. Nem tudja, hogy *engem* halálosan untat?

- Hogyan hihetnék ilyet, amikor most élénkebbnek, sziporkázóbbnak találom, mint beszélgetésünk kezdetén?

- Színigaz, nénikém! - szólt Tita kisasszony. - Szerintem is jót tesz nénémnek.

- Hát nem megható, milyen féltő gonddal igyekszünk egymás számára szórakozást biztosítani? - gúnyolódott Miss Bordereau. - Ha ma sziporkázónak talál, nem tudja, mit beszél; nem ismert maga még kellemes modorú asszonyt! Nekem ne próbáljon bókolni; engem elkényeztetek - folytatta. - Ajtóm zárva, de néha bekopoghat.

E szavakkal elbocsátott, s én elhagytam a szobát. Mögöttem kattant a kilincs. Tita kisasszony azonban, csalódásomra, odabenn maradt. Lassan áthaladtam a csarnokokon, s mielőtt lefelé indultam volna, vártam egy kicsit. Nem hiába reménykedtem; egy perc múltán követett Tita kisasszony.

- Pompás ötlet ez, a Piazzával! - mondtam. - Mikor akar menni... ma este, holnap?

Feszélyezettsége még nem hagyott alább, de mint addig is, gyakran megfigyelhettem, ő zavarában nem fordult el, nem próbált menekülni (ahogy a többi nő tette volna), inkább közelebb jött, mintegy támaszt keresően, esdeklően nyújtotta ki kezét kímélet, védelem után. Viselkedése szinte örökös, néma könyörgés volt a segítségért, magyarázatért; pedig a színészkedéshez ennyire nem értő nő aligha született még a világra. Aki egyszer kedvesen bánt vele, abban feltétel nélkül megbízott; zavara ilyenkor feloldódott, és természetesnek vette a meghitt bizalmasságot is - a gyermeki bizalmasságot persze, mert mást elképzelni sem tudott.

Azt mondta fogalma sincs, mi lelte nénjét; egyik percről a másikra megváltozott, valami ötlete támadhatott. Kértem, puhatolja ki nagynénje indokait, aztán tudassa velem; majd beülünk a Florianiba fagylaltozni, s akkor zenehallgatás közben szépen elmesél mindent.

- Ó, nem lesz az egyhamar, míg rájövök! - mondta kissé bánatosan; és sem aznap, sem másnap estére nem kecsegtetett eredménnyel. Most azonban nyugodtan várakoztam, éreztem, csupán türelem kérdése az egész; és lám, a hét végén, egy gyönyörű estén, vacsora után Tita kisasszony csakugyan beszállt gondolámba, melyhez e megtisztelő alkalomra másodevezőst is fogadtam.

Öt perc sem telt bele, és a Canal Grande vizére siklottunk. Útitársnőm halkán felkiáltott elragadtatásában, mint az újonnan érkezett turista. Már el is felejtette, milyen fenséges látványt nyújt derült, meleg nyári estéken a széles, végeláthatatlan vízi út, hogyan oldódnak fel a lelkek bizalmas beszélgetésben a márványpaloták, tükröződő fények között ringatózó csónakon. Sokáig, messzire suhantunk előre, s bár Tita kisasszony nem öntötte lelkendező szavakba



örömét, éreztem, átengedi magát a pillanat gyönyörének. Több volt, mint boldog, szinte mámorban úszott; a végtelen felszabadultság érzése töltötte el. Lassú csapásokkal haladtunk, hogy kedvére gyönyörködhesen, s ő hallgatta az evezők csobbanását, amely a keskeny csatornáknak még hangosabban, még tisztábban muzsikált - mintha maga Velence szólna hozzá.

Amikor megkérdeztem, mióta nem ült csónakon, így válaszolt:

- Ó, nem is tudom; már régen nem... amióta nagynéném betegeskedik.

Nem volt az első eset, hogy a megelőző évekről vagy a Miss Bordereau virágkorát lezáró időbeli határvonalról szólva mély bizonytalanságról tett tanúságot előttem. Nem állt jogomban soká halogatni a hazatérést, de azért a Piazzát kiadós *giro*<sup>42</sup> után közelítettük csak meg. Nem zaklattam kérdésekkel, szándékosan nem tereltem a társalgást az otthoni állapotokra, vagy arra, amit tudni kívántam; tudásom kincsestarisznyáját megoldottam kedvéért, ontottam a felvilágosítást Velencéről, meséltem Firenzéről, Rómáról, ecseteltem az utazás gyönyörűségeit és előnyeit. Hátradőlt a süppedő bőrpárnákra, úgy itta szavaimat, kötelességtudóan szemlélt meg mindent, amire felhívtam figyelmét, és egyetlen szóval sem említette, csak egy későbbi alkalommal, hogy ő talán jobban ismeri Firenzét nálam, mivel évekig élt ott Miss Bordereauval.

Végül egy gyermek félénk türelmetlenségével kérdezte:

- Hát nem a Piazzára megyünk? Én azt szeretném látni!

Nyomban kiadtam az utasítást, hogy egyenest arra tartsunk; aztán csendben ülve vártuk, mikor érkezünk meg. Némi idő múltán azonban a maga jószántából hirtelen megszólalt:

- Rájöttem, mi baja nénémnek: attól tart, hogy maga elmegy.

- Hogy jött vajon ilyen gondolatra?

- Fejébe vette, hogy maga nem jól érzi magát nálunk. Ezért viselkedik most másképp.

- Vagyis azt szeretné, ha jól érezném itt magam?

- Hát... nem akarja, hogy maga elmenjen; szeretné, ha maradna.

- Gondolom, a lakbér miatt - mondtam ki nyíltan.

De őszinteség dolgában nem kelhettem versenyre Tita kisasszonnyal.

- Igen, úgy van; hogy nekem több maradjon.

- Mondja, mennyit akar magára hagyni a nagynénje? - kérdeztem nevetve. - Igazán megnevezhetné az összeget; akkor aztán maradnék, amíg össze nem gyűlik.

- Ó, azt én nem szeretném! - mondta Tita kisasszony. - Hallatlan dolog lenne! Ilyen terhet nem vállalhat!

- És ha, tegyük fel, nekem különleges okaim volnának a velencei tartózkodásra?

- Akkor jobban tenné, ha máshová költözne.

- És mit szólna ahhoz a nagynénje?

- Semmi esetre nem örülne. Én viszont úgy vélném, inkább mondjon le az okairól-céljairól, és hagyja el a várost.

---

<sup>42</sup> Séta.

- Drága Miss Tita - szoltam -, nem olyan könnyű azokról lemondani!

Nem válaszolt azonnal, de pillanatnyi hallgatás után kifakadt: - Azt hiszem, ismerem a célját!

- Nem is csodálnám, hiszen a múltkor majdnem kiböktem, mennyire szeretném, ha segítségemre lenne a megvalósításában!

- Nem tehetem anélkül, hogy meg ne csálnám nagynénémet.

- Hogy-hogy: „megcsálná”?

- Hiszen sose egyezne bele a maga kívánságába! Kérték már, máskor is írtak neki. Irtózatosan haragudott.

- Akkor hát *vannak* értékes írásai? - csaptam le villámgyorsan.

- Ó, van öneki mindene! - sóhajtott fel Tita kisasszony, és megmagyarázhatatlan kimerültség, lehangoltság vett erőt rajta egyszerre.

Őrült iramban száguldott ereimben a vér, mert kijelentését felbecsülhetetlen bizonyítéknak tekintettem. Az izgatottság néhány percre szavamat vette, s a gondola közben a Piazzettához érkezett. Amikor kiszálltunk, megkérdeztem társnőmet, körülsétáljuk-e a teret, vagy inkább a kávéház elé akar kiülni; azt válaszolta, döntsek én tetszésem szerint - csak el ne felejtsem, hogy nem maradhat soká. Megnyugtattam, hogy időnkéből bőven telik mindkettőre, majd fordultunk egyet az árkádok hosszú sora alatt. A ragyogó kirakatok láttán ismét felderült a kedve, meg-megállt, elidőzött előttük, csodáló vagy rosszalló pillantásokkal illetve a kiállított holmikat, véleményemet tudakolta az egyes cikkekről, találgatta az árakat. Figyelmem el-elkalandozott; iménti szavai visszhangzottak tudatomban: „Ó, van öneki mindene!”

A Floriani előtt, a térre kirakott tömör asztal között akadt egy üres, s oda leültünk. Csodás este volt; boldog-boldogtalan a szabadban tartózkodott; Tita kisasszony, a társaséletbe való visszatérésekor, nem is kívánhatott volna kedvezőbb körülményeket. Láttam, még annál is jobban élvezi a dolgot, mint amennyire bevallja; a sokféle benyomás valósággal felzaklatta. Elfelejtette már, milyen csábító a világ, és most eszmélt rá lassanként, hogy egész élete legszebb éveiben álnokul megfosztották tőle. Nem neheztelt ezért; de míg végigjáratta szemét az elbűvölő képen, arcán, elismerő mosolya ellenére is átsuhant valamiféle sértett csodálkozás. Elcsendesedett, mintha titkos szomorúsággal gondolna az örökre elszalasztott, könnyű lehetőségekre; én pedig megragadtam az alkalmat, és megkérdeztem:

- Az imént arra célzott, hogy nagynénje a színe elé bocsát majd időnként, s így fog itt tartani? Ezt tervezi?

- Úgy gondolja, nem közömbös magának, ha néha elbeszélgethetnek. Annyira szeretné nálunk marasztalni, hogy még ilyen engedményre is hajlandó.

- És mit képzels, vajon, mi jót várok én jövőbebeszélgetéseinktől?

- Nem tudom: azt hiszi, maga ezt szórakoztatónak találja majd - felelt Tita kisasszony egyszerűen. - Hiszen így mondta neki a múltkor.

- Mondtam is; de nincs mindenki ezen a véleményen!

- Persze, hogy nincs; különben többen próbálkoznának.

- Nos, ha nagynénje képes levonni ezt a következtetést - vettem át ismét a szót, akkor tovább is juthat egy lépéssel, így: mivel én, másokkal ellentétben, keresem a társaságát, nyilván nemcsak személyes varázsa vonz, hanem erre különleges indokom lehet. - Meglehetősen bonyolult

fejtegetésem láthatólag meghaladta Tita kisasszony felfogóképességét; így hát folytattam: - Még ha nem is mondta el nénjének minap elejtett szavaimat, nem sejthet-e egyet-mást?

- Nem tudom; nénikém nagyon gyanakvó.

- De nem a mások tolakodó kíváncsisága, zaklatása tette azzá, ugye?

- Nem, dehogy; nem arról van szó - mondta, kissé aggodalmaskodó arccal fordulva felém. - Nem is tudom, hogyan fejezzem ki magam: volt valami... réges-régen, amikor én még meg sem születtem, történt valami az életében.

- Valami? Mégis, micsoda? - kérdeztem, mintha el sem tudnám képzelni.

- Ó, nekem sose mesélte el - válaszolta Tita kisasszony; és biztosra vettem, igazat beszél.

Határtalan naivitása valósággal bosszantott; kevesebb őszinteségnek pillanatnyilag jobban örültem volna.

- Mit gondol, olyasmi, amihez köze van Jeffrey Aspern leveleinek és írásainak, mármint a nénje tulajdonában lévő dolgoknak?

- Az bizony lehetséges! - kiáltott fel társnőm, mintha szerencsés ötletet sugalmaztam volna. - Én sose néztem meg egyiket sem.

- Egyet sem? Akkor honnan tudja, mik azok?

- Dehogy tudom - mondta szelíden. - Nem kerültek a kezembe soha. Csak olyankor láttam, amikor néném elővette őket.

- Gyakran előveszi?

- Most már nem, csak régebben. Dédelgetett kincsei.

- Kompromittáló mivoltuk ellenére is?

- Kompromittáló? - ismételte Tita kisasszony, mintha nem ismerné a szó jelentőségét.

Szinte úgy éreztem magam, mint aki megrontja az ártatlan ifjúságot.

- Arra értem, hogy kínos emlékeket ébreszthetnek.

- Ó, nem hiszem, hogy kínos lenne!

- Vagyis úgy gondolja, nem árthatnak nénje jó hírének?

Ekkor különös kifejezés költözött Miss Bordereau unokahúgának arcára - tehetetlenségét megvalló, méltányos, nagylelkű bánásmódot esdeklő tekintet. Lám, idehoztam a Piazzára, e bűvhatású környezetbe, elhalmoztam figyelmességemmel, amit nagyra értékel, és most éreznie kell: mindez megvesztegetés csupán, megvesztegettem, hogy valamiképpen nagynénje ellen fordítsam. Hajlítható természet volt, szinte mindenre kapható annak kedvéért, aki szívélyesen bánt vele; de legnagyobb szívélyességnek az számított, ha valaki nem élt vissza ezzel túlságosan. Utólag érthetetlennek találtam, hogy szikrányi sértődöttséget sem árult el, amikor egy cseppet sem kíméltem nagynénje erkölceit - amit magam is a legocsmányabb ízléstelenségnek tartottam volna, ha a tét (legalábbis az én szempontomból) nem élet vagy halál. Azt hiszem, ő ezt egyáltalán nem is mérlegelte.

- Úgy érti, nagynéném valami rosszat követett el a múltban? - kérdezte a következő pillanatban.

- Isten őrizz, hogy ilyesmit állítsak, különben sem tartozik rám. Azonkívül - tettem hozzá nevetve, - ha el is követte, az más korban, más világban történt. De hát miért nem semmisíti meg az írásokat?

- Nagyon is ragaszkodik hozzájuk.

- Még most is, a vég közeledtével?

- Talán, ha azt elkerülhetetlennek érzi, csakugyan megteszi.

- Nos, Miss Tita - mondtam -, éppen ezt kell megakadályoznia a kedvemért.

- Hogyan akadályozzam meg?

- Nem tudná megszerezni tőle az írásokat?

- És átadni magának?

Ezt aztán kertelés nélkül kimondta; bár meggyőződése, hogy nem gúnyos szándékkal.

- Ó, éppen csak megmutathatná, és én futólag átnézném. Ez nem önérdék; nem személyes, mohó kíváncsiság vezet. Egyszerűen arról van szó, hogy szerfölött érdekelnék az olvasóközönséget, és Jeffrey Aspern életrajzához felbecsülhetetlen értékű adalékokat szolgáltatathatnának.

Szokott módján hallgatott végig, mintha hírből sem ismert dolgokra utalnék szavaimmal unostalan s én gyászházba erőszakkal behatoló újságírónak éreztem szinte magam. Akkor meg különösen, amikor lélegzetvételnyi szünet után megszólalt:

- Nemrégiben egy ismeretlen úr csaknem ugyanezekkel a szavakkal intézett nénémhez levelet. Ő is az írásokat akarta.

- És nagynénje válaszolt neki? - kérdeztem, kicsit szégyenkezve, hogy becsületességét nem viszonyozhatom hasonlóval.

- Csak a második vagy harmadik levelére. Nagyon haragudott rá.

- És mit mondott?

- Hogy az illető elvetemült gazember - közölte Tita kisasszony szépítés nélkül.

- A levelében használta ezt a kifejezést?

- Dehogyan; nekem mondta. Velem íratta meg a választ.

- És maga mit írt?

- Azt, hogy nincs nálunk semmiféle írás.

- Ó, ó! Szegény ember! - kiáltottam fel.

- Tudtam, hogy nem igaz, de hát néném így rendelkezett.

- Természetesen szót kellett fogadnia. De remélem, engem nem tartanak majd gazembernek!

- Attól függ, mit kíván tőlem - mosolygott rám Tita kisasszony.

- Jaj, ha már az is szóba jöhet, hogy *maga* annak tart, akkor ugyancsak rosszul áll a szénám! Nem kell lopásra vetemednie a kedvemért, még füllentenie sem, ahhoz úgysem ért, legfeljebb papíron. A fő dolog: meggátolni hogy nagynénje megsemmisítse az írásokat.

- De hiszen neki én nem parancsolok! - mondta Tita kisasszony. - Ellenkezőleg, ő parancsol nekem.

- A saját kezének-lábának viszont nem tud a nénje parancsolni, ugye? A levelek megsemmisítésének természetes módja az lenne, ha elégetné. Igen ám, de ahhoz tűz is kell, tűzhöz pedig nem juthat, hacsak maga nem segíti.

- Én mindig megtettem mindent, amire nénikém kért - hangzott társnőm felelete. - Meg azután ott van Olimpia.

Kis híján kiszaladt a számon, hogy Olimpia valószínűleg megvesztegethető, de jobbnak véltem véka alá rejteni az efféle nézeteket. Így éppen csak megérdeklődtem, nem lehetne-e az illető derék házibútort ügyesen kézben tartani.

- Nagynéném nagyszerűen kézben tart mindenkit - szólt Tita kisasszony. Majd megállapította, hogy a kimenőjének vége; haza kell mennie.

Az asztalon keresztülnyúlva karjára tettem kezemet, hogy tartóztassam még egy pillanatig.

- Valami ígéretfélét szeretnék magától, hogy segítségemre lesz.

- De... de hogyan segíthetnék én... hogyan? - kérdezte ámulva és aggodalmasan. Meg is lepődött, meg is rettent, hogy tevékeny közreműködést kívánok tőle.

- A legfontosabb: nagynénjét éberem szemmel tartania, és időben figyelmeztetni engem, mielőtt még égbekiáltó, szentségtörő tettét végrehajthatná.

- Nem tarthatom szemmel, ha eltávolít otthonról.

- Szent igaz!

- Meg amikor ugyanazt teszi maga is.

- Irgalmas Isten! Csak nem gondolja, hogy ma este csinált valami jóvátehetetlent?!

- Nem tudom; nénikém bizony ravasz!

- Ijesztgetni akar? - kérdeztem. Úgy éreztem, kielégítő választ kapok, amikor társnőm elmélázva, majdnem irigykedően mormolta:

- De hiszen ragaszkodik hozzájuk... annyira ragaszkodik hozzájuk!

A meggyőző nyomatékkaal ismételt megjegyzés jólesően vigasztalt: s hogy minél többet kapjak e gyógyírból, így szóltam:

- Ha pedig nincs szándékában megsemmisíteni az említett holmikat halála előtt, akkor bizonyára végrendelkezett felőlük.

- Végrendelkezett?

- Nem csinált végrendeletet a maga javára?

- Hiszen olyan kevés marad utána. Azért szereti úgy a pénzt - mondta Tita kisasszony.

- Szabad megkérdezni, ha már úgyis bizalmas dolgoknál tartunk, hogy miből élnek nagynénjével tulajdonképpen?

- Amerikából, egy ügyvédtől kapunk némi pénzt; abból. Negyedévenként küldi. Az bizony nem sok!

- És erről vajon nem rendelkezett a nénje?

Társnőm habozott - láttam, elpirul.

- Azt hiszem, az az enyém - mondta; de a tekintete, a hangja közben elárulta, mennyire nem szokott magára gondolni, s emiatt szinte bájosnak találtam. A következő másodpercben hozzáfűzte: - Hanem egyszer, nagyon-nagyon régen, volt dolga ügyvéddel. Meg néhány ember is jött és aláírtak valamit.

- Azok tanúk lehettek. És magát nem hívták aláírni? Nos hát - érveltem gyorsan, reménykedve -, ez azt jelenti, hogy maga az örökös? Minden iratát magára hagyta!

- Ha így van, akkor igen szigorú feltételeket szabott! - válaszolt Tita kisasszony sietősen fel-emelkedve, s a mozdulat némi határozottságot kölcsönzött szavainak. Feltehetőleg arra utalt, hogy a végrendelkező utasítása értelmében örökbe hagyott tárgyaknak mindörökre rejtve kell maradniuk minden kíváncsi szem elől, és én bizony tévedek, ha olyan személynek tartom, aki egy ilyen szent parancsot hajlandó megszegni.

- Ó, a kikötésekhez természetesen ragaszkodnia kell majd! - mondtam; és ő egyetlen szóval sem enyhítette következtetésem kegyetlen tartalmát.

Később azonban, a visszafelé csaknem néma csendben megtett út végén, mielőtt házuk kapujánál partra szálltunk, hirtelen így szólt hozzám: - Minden lehetőt elkövetek, hogy segítségére legyek.

Hálás voltam ezért - eddig rendben is lett volna; hanem aznap éjjel, egy álmatlan órán azért eszembe jutott, hogy most már az ő szava is megerősíti impressziómat: az öregasszony bizony ravasz teremtés!

## 7

Ezután napokig ideges félelem gyötört: ki tudja, ez a jellemvonása milyen cselekedetre készítheti? Vártam Tita kisasszony figyelmeztetését; valahogy úgy képzeltem, kötelessége tájékoztatni a fejleményekről és feltétlenül tudatni velem, feláldozta-e hát Miss Bordereau a kincseit vagy sem. De a jeladás csak késett, s végül, türelmemet veszítve, úgy döntöttem, amennyire lehetséges, személyesen győződöm meg a dolgok állásáról. Egyik nap estefelé beüzentem, meglátogathatnám-e a hölgyeket, és inasom meglepő hírt hozott: Mi sem könnyebb, mint találkoznom Miss Bordereau-val; kivitette magát a szálába, s most a kertre néző ablak mellett ül. Lementem, és az elem táruló kép inasom szavait igazolta; az öreg hölgyet toloszékének kerekai kihozták remetebarangjából, és egész megjelenése - vagy talán csak valamely élénkebb szín a ruháján - azt a látszatot keltette, hogy kész ismét belevetni magát a világ forgatagába. A forgatag azonban még nem sodorta magával; egyes-egyedül volt, s bár a lakrészébe vezető ajtó nyitva állt, Tita kisasszonyt egyelőre nem sikerült megpillantanom. Az ablakra, amelynél Miss Bordereau ült, délutáni árnyék borult, és az egyik kitámasztott zsaluszárny mögül leláthatott a barátságos kertre, ahol a növények zömét elfonnyasztotta már a nyári nap, láthatta a sárgás fényt és a megnyúlt árnyakat.

- Ugye, azért jött, hogy közölje: további hat hónapra kiveszi a szobákat? - kérdezte, amint feléje közeledtem, és leplezetlen pénzsóvárgása szinte durván mellbe taszított, mintha nem kaptam volna addig is ízelítőt belőle. Amint már elégszer rámutattam, Juliana óhaja, hogy ismeretségünkől hasznot húzzon, sehogysem illet a képzeletben élő, a nagy költőt halhatatlan sorokra ihlető nőalakhoz; de végül magam is beismertem, hogy voltaképp nekem kell engedményt tennem, és nem is keveset. Hisz az ördögi lángot én szítottam, én vezettem rá a pénzszerzés módjára. Eladdig nyilván eszébe sem jutott ilyesmi; hosszú évekig élt tékozlón,

a szükségesnél ötszörte nagyobb házban, olyan keretek közt, amit csak azzal indokolhattam, hogy az irdatlan méretű palotát jóformán ingyen élvezzi, és jövedelme, bármilyen csekély legyen is, velencei mértékek szerint kényelmes megélhetést biztosít. Aztán egy szép napon megrohantam én, az idegen, és megtanítottam számolni, túlzásba vitt kertkomédiám pedig óhatatlanul fejőstehén színében tűnhetett fel. Mint minden olyan ember, akinek öregkorában csodával határos módon sikerül elveit megváltoztatnia, Miss Bordereau is gyökeres átalakuláson ment keresztül; reszketeg, kétségbeesett erőfeszítéssel, mohón kapott javaslatomon.

Felszólítást nem várva, odaléptem a fal mellett távolabb sorakozó székekhez (Miss Bordereau-t nem érdekelte, ülök-e vagy állok), kiválasztottam egyet, s míg odaállítottam a közelébe, így kezdtem vidáman:

- Ó, asszonyom, micsoda képzelőtehetsége van! Minő száguldó észjárás! Szegény, nyomorult tollforgató vagyok én, aki csak máról holnapra él. Hogyan is bérelhetnék évszámra palotákat? Még a megélhetésem is bizonytalan. Azt sem tudom, lesz-e hat hónap múlva betevő falatom. Ez egyszer kirúgtam kicsit a hámból; már ez is szédületes fényűzés. De ha így folytatnám...!

- Drágállja a szobákat? Ha drágának találja ennyi pénzért többet is adhatok - válaszolt tüstént Juliana. - Megállapodás kérdése az egész: lehet *combinare*,<sup>43</sup> ahogy errefelé mondják.

- Hát igen, ha már kérdi, bizony drágállom, - mondtam. - Nem vagyok én olyan gazdag, amilyennek nyilván képzel!

A zöld ellenző mögül rám pillantott.

- Ha könyveket ír, azokat nem adja el?

- Úgy érti, megveszik-e az írásaimat? Hát, módjával... nem olyan mértékben, ahogy én szeretném. Az írói mesterség, hacsak nem páratlan lángelme valaki, sőt még akkor is, bizony göröngyös út a meggazdagodáshoz. Szerintem az irodalom manapság már nem hoz pénzt a konyhára.

- Talán nem jól választja meg a témáit. Miről szokott írni? - tudakolta Miss Bordereau.

- Mások könyveiről. Kritikus, történész vagyok, a magam szerény módján. - Kíváncsi voltam, hová akar kilyukadni.

- No és kik azok a „mások”?

- Ó, különb emberek nálam: főképp nagy írók... elmúlt idők nagy filozófusai, költői; akik nincsenek többé közöttünk, és nem beszélhetnek önmagukért.

- És maga mit mond róluk?

- Azt, hogy néha igen szellemes asszonyokat választottak társul! - feleltem nevetve.

Nagyon megfontoltan beszéltem, az útjukra bocsájtott szavakat azonban utólag oktalannak éreztem. De ha már megkockáztattam a dolgot, utólag meg nem bántam: most talán mégiscsak felveszi az öreg hölgy az eléje dobott kesztyűt. Eléggyé nyilvánvalónak látszott, hogy ismeri titkomat; akkor meg minek kerülgetni a dolgot a végtelenségig? De mondókámat nem vette vallomásnak; csak ennyit kérdezett:

- Maga szerint helyénvaló a múltban turkálni?

---

<sup>43</sup> Megegyezés.

- Nem tudhatom biztosan, mit ért „turkálás”-on; elvégre csak le kell ásnunk egy darabon, különben hogyan jussunk az eltemetett kincsekhez? Hisz a jelen oly durván földbe tiporja!

- Ó, én szeretem a múltat, de a kritikusokat nem szívélhetem - jelentette ki előkelő nyugal-mával az öregasszony.

- Én sem, viszont a felfedezéseiket szeretem.

- Hát azok nem szemenszedett hazugságok legtöbbször?

- Éppen a hazugságokat fedezik fel néha - szóltam elmosolyodva jámbor köntösbe burkolt arcátlanságán. - Gyakran tárják fel az igazságot.

- Az igazság Istennél van, nem az embernél; jobb, ha nem kutatjuk... Ki tudja, mi az igazság... ki mer állást foglalni?

- Ijesztően sötétben tapogatózunk, jól tudom - ismertem be -, de ha már a próbálkozásról is lemondunk, mi lesz mindabból, ami szép és nemes? Mivé lesz megannyi életmű, az imént említett nagy költők és filozófusok munkája? Üres szólam az egész, ha nincs mihez mérni őket!

- Úgy beszél, mintha szabó lenne - hangzott Miss Bordereau bizarr válasza; aztán más hang-nemben, gyorsan hozzátette: - Igazán nagyszerű ez a ház, formái lenyűgözők. Ma ismét szem-ügyre akartam venni. Kihozattam magamat ide. Amikor előbb az embere bejött megtudakolni, fogadnám-e, éppen azon a ponton voltam, hogy magáért küldök, és megkérdem, nem szándé-kozik-e tovább itt maradni. Látni akartam, mit is nyújtok magának. Ez a szála igen grandiózus - folytatta, mint valami árverező, láthatatlan szemeit (úgy képzeltem) körbejáratva kissé. - Nem hinném, hogy eddig sokszor lakott ilyen házban! Hm?

- Bizony nem engedhetem meg magamnak gyakran! - szóltam.

- Nos hát, mennyit hajlandó fizetni hat hónapra?

Már-már felkiáltottam - és az arcomra írt gyötrelem lelki kínról árulkodott volna: „Ne, Juliana; az ő kedvéért, ne!” De fegyelmeztem magam, és higgadtan kérdeztem:

- Ugyan miért maradnék olyan sokáig?

- Azt gondoltam, szeret itt nálunk - mondta Miss Bordereau, fonnyadt méltóságával.

- Én is arra számítottam.

Egy pillanatig hallgatott, én meg hagytam, hadd sejtessenek vele szavaim egyet-mást. Félig-meddig azt vártam, hogy ridegen kijelenti; ha csalódtam, nincs is értelme folytatni a megbe-szélést - noha talán épp azt forgatja az eszében (bárhogyan is jött a gondolatra), ami természe-tes magyarázatát adhatná csalódásomnak. Mérhetetlen ámulatomra ezzel törte meg a csendet:

- Ha úgy találja, nem megfelelő módon bántunk magával, ezen talán tudunk segíteni. - Annyira nem illett hozzá ez a megjegyzés, hogy újra csak elnevettem magam, és azzal mente-getőztem: úgy beszél velem, mintha egy sarokban duzzogó, durcás kisfiút próbálna „kien-gesztelni”.

- Szemernyi panaszra sincs okom - mondtam; - a minap is nem felülmúlhatatlan kedvességet tanúsított-e irántam Miss. Tita, amikor kegyeskedett elkísérni a Piazzára?

- Azt saját magának köszönheti - vágta rá az öregasszony. Majd más hangon: - Nagyon rendes lány.



Buzgón helyeselt, ő pedig kifejezte reményét, hogy szavaimat nem pusztán udvariasság, de valóban a szívem diktálja. Közben még inkább furdalt a kíváncsiság, mit fog kihozni mindebből Miss Bordereau.

- Ma már - mondta - rajtam kívül az égvilágon senkije sincs.

Unokahúgát, szeretetreméltóságának, függetlenségének hangsúlyozásával, vajon jó *parti*-ként óhajtotta feltüntetni?

Színigaz, hogy ilyen fantasztikus árú szobákat nem bérelhettem tovább, vállalkozásomra már így is ráment majdnem az összes, e célra félretett készpénzem. Türelmemből és időmből ugyan bőven futotta, de ezeknek is csak a szokásos velencei mértékhez igazodva vehettem hasznát. Tiszteletre méltó háziasszonyomnak - mivel üzleti kapcsolatunk oly kínosan érintett - kész voltam kétszer annyit is fizetni, mint amennyit bármely más *padrona di casa*<sup>44</sup> kért volna; hússzoros összeget azonban már nem. Ezt nyíltan közöltem is vele, és őszinte sikere lehetett, mert így kiáltott fel:

- Helyes: megtette, amit kértem... ajánlatot tett!

- Igen, de nem fél évre szólót! Csak egy hónapra.

- Ó, akkor ezt még meg kell gondolnom.

Csalódottnak tűnt, hogy nem kötöm le magam hosszabb időre, és úgy véltem, egyaránt kívánja biztosítani ottmaradásomat, és kedvemet szegni; legszívesebben rám szólna gúnyosan: „Arról ábrándozik, hogy megússza hat hónapnál rövidebb idővel? Azt képzeled, fél év múlva észrevehetően közelebb lesz a győzelemhez?” Egyre inkább az a gyanúm támadt, hogy kedvtelésből az orromnál fogva vezet: rávesz a játszma folytatására, holott az írásokat már rég megsemmisítette. A kétely végül annyira ellenállhatatlanul hatalmába kerített, hogy hajsza! híján kiböktem a kérdést, csupán a végső, jóvátehetetlen önleplezéstől való ösztönös vonakodás tartott vissza (hátha mégis tévedek). Az ember sosem tudhatja, hányadán áll az ilyen ravasz, vén boszorkával. A rejtély, mondanom sem kell csak bonyolódott, mikor - alighogy kijelentette: gondolkozni fog ajánlatomon - a legcsekélyebb átmenet nélkül, zavart, szégyenkező mozdulattal előhúzott zsebéből egy gyűrött fehér papírba csomagolt apró tárgyat. A tenyerén tartotta egy másodpercig, aztán megkérdezett:

- Maga ért a régiségekhez?

- A régiségekhez?

- No igen, az antik holmikhöz, afféle ócska csecsebecsékhez, amilyenért rengeteget fizetnek manapság. Tudja, mennyit ér az ilyesmi?

Előre látni véltem, mi következik, de naivságot míméltem:

- Vásárolni akar valamit?

- Nem, eladni. Mit ajánlana ezért egy műgyűjtő? - Kibontotta a fehér papírt, és intett, vegyem át tőle a kicsiny, ovális arcképet. Érte nyúltam, remélve hogy nem veszi észre kezem remegését, ő pedig hozzáfűzte: - Csak jó árért válnék meg tőle.

Első pillantásra felismertem rajta Jeffrey Aspernt, és éreztem, mint fut arcomba a vér. Mivel azonban figyelt, következetességemet megőrizve így kiáltottam: - Milyen megkapóan érdekes arc! Árulja már el, ki ez!

---

<sup>44</sup> Lakástulajdonosnő.

- Régi barátom, korának egyik kiválósága, ő maga adta nekem, de félek megemlíteni a nevét, hátha kritikus és történész létére sem hallott róla még soha. Jól tudom, mi a világ sora, hogyan felejtí el az új nemzedék a régít. Az én fiatakoromban ő volt a híres ember.

Talán meglepte lélekjelenlétem, de engem mindenesetre csodálatba ejtett az övé; hogy az ő korában, egészségi állapotában ennyi energia, ennyi humorérzék lakozzék benne - hisz pusztán a maga mulatságára játszadozik velem, próbára tesz, bolondot űz belőlem! Legalábbis így értelmeztem ezt az egész dolgot a portréval, mert azt nem hihettem, hogy valóban szeretné eladni, és esetleges felvilágosításom csakugyan érdekli. Nem, ő csak a mézes madzagot akarta elhúzni az orrom előtt, hogy aztán megfizethetetlen árat szabjon.

- Ismerős nekem ez az arc, kísértetiesen ismerős! - mondtam, ide-oda forgatva és bíráló szemmel vizsgálgatva a képecskét. Gondos, bár nem kimagasló művészi munka volt, nagyobb, mint a miniatűrök általában, és feltűnően csinos arcú fiatalembert ábrázolt, magas nyakú zöld kabátban, bivalybőr mellényben. Megítélésem szerint a kép dicséretes hasonlóságot mutatott a modellel, akiről körülbelül huszonöt éves korában festhették. Amint ez köztudomású, a költőről csupán három más arckép maradt fenn, de egyik sem ilyen korai, mint ez a csinos kis darab. - Az eredetit sose láttam, de több képmására is emlékszem - folytattam. - Ön az előbb kétségbe vonta, hogy a mai generáció egyáltalán hallott e férfiúról, pedig fogadni mernék, világhírű nagyság. Ejnye, ki is lehet? Hamarjában nem jut eszembe a neve... nem tudom hová soroljam. Nem író volt? Biztosan költő! - Eltökéltem, hogy nem én fogom először kiejteni Jeffrey Aspern nevét, hanem ő.

Csakhogy nem számoltam a Miss Bordereau jellemében rejlő végtelen határozottsággal, az ő ajkát pedig sohasem hagyták el fülem hallatára a szótagok, amelyek oly sokat jelentettek számára.

Kérdésemre adós maradt a válasszal, de kezét a képért nyújtotta, gyámoltalan és mégis feltétlen engedelmességet parancsoló mozdulattal.

- Azt az árat, amit én szabok, csak olyan valaki adná meg, aki magától is ráismer - mondta kissé szárazon.

- Ó, szóval már megállapította az árat? - Még nem adtam vissza a becses holmit; nem bosszúvágy késztetett erre, de ösztönszerűen ragaszkodtam hozzá. Magamnál tartottam hát, s merőn egymásra néztünk.

- Tudom, mi a legkisebb összeg, amennyiért odaadnám. Csak arra lennék kíváncsi, maga szerint mennyi a legtöbb, amit kaphatok érte.

Megmozdult, összébb húzta magát, mintha kincséért reszketve, görcsös félelmében roppant erőfeszítéssel megkísérelne felemelkedni, hogy kitépje kezemből. Azon nyomban visszahelyeztem a tenyerébe, s közben így szóltam:

- Szívesen megvenném magam is, de az ön elképzeléseivel sajnos nem tudok versenyezni.

Megfordította ölében az ovális lapocskát, arccal lefelé, és úgy láttam, elakad kissé a lélegzete mint nagy megerőltetés vagy veszélyből való szabadulás után. Ez azonban nem vetett gátat szavainak: - Hogy-hogy? Maga megvásárolná egy ismeretlen személy képmását, amelyet névtelen művész festett?

- A művésznek lehet, hogy nincs hírneve, ez a munkája viszont csodálatos - feleltem indokolásul.

- Szerencséje, hogy ezt mondja, a festő ugyanis az apám volt.

- Akkor a kép csak annál becsesebb! - nevettem fel; és hadd teszem hozzá: nevetésemben kifejezésre jutott afölötti örömöm is, hogy lám, Miss Bordereau származásával kapcsolatban mégiscsak az én elméletem igazolódott. Aspern természetesen akkor ismerte meg az ifjú hölgyet, amikor modellt ült az apja műtermében. Felajánlottam Miss Bordereau-nak, ha huszonnégy órára gondjaimra bízna tulajdonát, szíves-örömet megbecsültetném hozzáértővel; de nem méltatott válaszra, hanem csendben visszacsúsztatva zsebébe az arcképet. Ez még inkább meggyőzött arról, hogy nincs komolyan szándékában eladni a képet, amíg él, legfeljebb azt kívánta megtudni, milyen összeget kaphat érte majd idővel a húga, ha netán ráhagyná. - Nos, mindenesetre remélem, nem ígéri oda másnak anélkül, hogy engem előzőleg ne értesítene - mondtam, mivel válaszra hasztalan vártam. - Ne feledkezzék meg rólam, asszonyom, mint esetleges vevőről!

- Előbb a pénzét lássam! - vágott vissza, meglepően durván; majd, mintha eszébe ötlene, hogy az imént már elég okot adott panaszra efféle gyanúsítgatással, és szeretné elsimítani a dolgot, váratlanul megkérdezte, miről beszélgetek unokahúgával, amikor esténként elmegyünk valahová.

- Úgy beszél, asszonyom, mintha az esti séta rendes szokásunk volna - válaszoltam. - Én persze nagyon örülnék, ha csakugyan szokássá válna. De az esetben csak annál jobban tiltaná a lelkiismeretem hogy visszaéljek egy hölgy bizalmával.

- Bizalmával? Hát van bizalma magához?

- Itt is van a kedves húga... most már ő maga felelhet! - mondtam; Tita kisasszony ugyanis megjelent az öreg hölgy fogadószobájának küszöbén. - Jöjjön csak, Miss Tita! Nagynénje arra kíváncsi, bízik-e maga...

- Őbenne nem, nénémben nem! - vágott szavamba a fiatalabb hölgy, és bánatosan rázta a fejét, de nem mókás célzattal, sem pedig színlelt szomorúsággal. - Nem is tudom, mit kezdjek vele; meggondolatlansága már-már ijesztő méreteket ölt. Oly könnyen kifárad... mégis mindenfelé mászkál újabban... ide-oda vonszolja magát a házban. - És valamiféle önkéntelen csodálkozással nézett le álltában agg társnőjére, mintha annyi, meghitt közelségben eltöltött év sem tette volna nénje időnkénti önfejűségét érthetőbbé.

- Tudom én, mit csinálok. Még nem ment el az eszem. Pedig gyanítom, szeretnéd azt hinni - szólt Miss Bordereau cinikus kis sóhajjal.

- Nem gondolnám, hogy egyedül jött ki ide, asszonyom. Miss Tita bizonyára segített - szúrtam közbe békítő szándékkal.

- Ó, néném ragaszkodott ahhoz, hogy toljuk ki; ha pedig egyszer ragaszkodik valamihez!... - mondta Tita kisasszony az előbbi aggodalmaskodó hangon; mintha csak a jó ég tudná, milyen, szerinte helytelen szolgálat megtételére kényszeríti majd nénje legközelebb.

- Hál' istennek, majd mindig elértem, amit akartam! Akikkel csak együtt éltem, mind a kedvembe jártak - ragadta magához a szót ismét az öregasszony, széthintve hiúsága szürke hamvát.

- Talán úgy érti, engedelmeskedtek.

- Mindegy, minek nevezzük; a szeretet a lényeg.

- Épp azért próbálok ellenszegülni, mert szeretem, nénikém! - szólt ideges nevetéssel Tita kisasszony.

- Ó, még a végén megérem, hogy felhozza Miss Bordereau-t hozzám látogatóba! - mondtam én, mire az öreg hölgy így felelt:

- Azt már nem; innen is szemmel tudom tartani!

- Nagyon kifáradt, nénikém; biztosan rosszul lesz estére - kiáltott Tita kisasszony.

- Badarság kedvesem; egész hónapban nem éreztem ilyen jól magam, mint e pillanatban! Holnap újra kijövök. Ott akarok lenni, ahol láthatom ezt a szellemdús úriembert.

- Nem vehetne szemügyre talán kényelmesebben a nappalijában? - érdeklődtem.

- Más szóval: nem férközhetne-e *maga* ott kényelmesebben hozzám? - gúnyolódott, rám irányítva egy pillanatig a zöld ellenzőt.

- Ó, arra úgyszincs alkalmam sehol. Hiába nézem, nem látom.

- Borzalmasan felizgatja... ezt nem szabad! - mondta Tita kisasszony, szemrehányó, könyörgő tekintetet vetve rám.

- Figyelni akarom magát... figyelni akarom! - így az öreg hölgy.

- Nos, akkor csak igyekezzünk minden időnket együtt tölteni - nem bánom, akárhol -, úgy legalább korlátlanok a lehetőségei!

- Ó, mára már éppen eleget láttam, ennyivel beérem. Most visszamegyek. - Tita kisasszony hátulról a tolószék támlájára helyezte kezét, és indulni akart, én azonban megkértem, engedje át a helyét nekem.

- Csak tessék, indíthat... de meg nem indíthat! - kiáltott fel Miss Bordereau, míg biztosan, könnyedén gurult előre a sima, kemény kőpadlón. Amikor lakosztályának ajtajához értünk, megállást parancsolt, és hosszú búcsúpillantással mérte fel a pompás termet. - Micsoda nagyszerű ház! - Ó! - mormolta, azután továbbtoltam.

A szalonba érve Tita kisasszony kijelentette, most már maga is boldogul, és ugyanakkor, a kis vörös hajú *donna*<sup>45</sup> úrnője elé jött. Tita kisasszony nyilván azonnal ágyba akarta fektetni nagynénjét. Bevallom, tapintatlanságot követtem el, amikor e sürgető körülmény ellenére továbbra is ott lábatlankodtam; odakötött a gondolat, hogy a csábos dokumentumokhoz közelebb vagyok - valószínűleg itt rejtőznek valahol a kopott, barátságtalan szobában. A kopár helyiség ugyan nem sejtetett eldugott kincseket; nem voltak benne félhomályos zugok vagy elfüggönyözött sarkok, sem masszív fiókos szekrények vagy vaspántos ládák. Mi több, lehetséges, sőt nagyon is valószínű, hogy az öreg hölgy a hálószobájában tartogatja ereklyéit, ágy alá dugott, ütött-kopott ládikában, vagy holmi rozoga öltözőasztal fiókjába süllyesztve, ahol az éjjeli mécs derengő fényénél is szem előtt vannak. Mindennek ellenére tüzetesen átvizsgáltam minden egyes berendezési tárgyat, minden elképzelhető rejtékhelyet, és vagy féltucatnyi fiókos alkalmatosság között különösen egy magas, bronzdíszes, empire stílusú régi szekreter keltette fel figyelmemet - kissé roskatag, de titkok őrzésére még így is kiválóan alkalmas bútordarab. Magam sem tudom, miért ragadott meg ez a szekreter annyira, elvégre feltörni igazán nem szándékoztam; de oly mereven bámultam rá, hogy Tita kisasszony észrevette, és arca lángra gyúlt. Pirulásából arra következtettem, hogy bárhol rejtőztek is azelőtt az Aspern-írások, e pillanatban ott sárgulnak a szekreter mélyén, a hitvány kis zár mögött. Elgondoltam, hogy egyetlen szál deszka választ el csupán reményeim tárgyától, és alig tudtam levenni szememet a fénytelen mahagónilapról; de óvatosságra intettem magamat, és nagy ímmel-

---

<sup>45</sup> Cselédlány.

ámmal búcsút vettem Miss Bordereau-tól. Hogy viselkedésemnek a fesztelenség látszatát kölcsönözsem, megígértem, okvetlenül szakvéleményt kérek majd a kis képről.

- A kis képről? - csodálkozott Tina kisasszony.

- Te meg mért szólsz bele, kedvesem? - támadt rá az öregasszony. - Téged ez ne érdekeljen. Az árát már megszabtam.

- Mennyi, ha szabad kérdeznem?

- Ezer font.

- Úristen! - szaladt ki szegény Tita kisasszony száján.

- Ilyesmiről beszél magával? - szólt oda nekem Miss Bordereau.

- Hogy mire nem kíváncsi a nénje! Ki hitte volna?! - E szavakkal aztán el is kellett válnom Tita kisasszonytól, pedig legszívesebben unszólón hozzátettem volna: „Az Isten szerelmére, várjon rám este a kertben!”

## 8

Mire kiderült, óvatosságom szükségtelen volt; három óra múlva ugyanis, alighogy elköltöttem szokásos szerény vacsorámat, Miss Bordereau unokahúga váratlanul megjelent étkezőszobám nyitott ajtajában. Jól emlékszem, láttára meg sem lepődtem - ami még nem bizonyítja, hogy bátortalanságát egy percre is kétségbe vontam. Félénksége nem ismert határt, ám ennek ellenére is gondolkodás nélkül szaladt volna fel lakosztályomba, ha a merészségre rendkívüli oka van. Ezúttal pedig, láttam rajta, rendkívül ok üzi-hajtja hozzám; szinte repült felém - s amint fogadására felemelkedtem, megragadta a karomat.

- Nagynéném nagyon rosszul van; azt hiszem, haldoklik!

- Eszében sincs! - válaszoltam keserűen. - Attól ugyan ne féljen!

- Kérem, menjen el doktorért... menjen, siessen! Olimpiát már elküldtem a házi orvosunkért, de hiába várom vissza; fogalmam sincs, mi történhetett vele. Megmondtam neki, ha otthon nem találja, a föld alól is kerítse elő; nyilván egész Velencét tűvé teszi érte. Nem tudom, mit csináljak... azt hiszem, néném a végét járja.

- Láthatnám én is, hogy véleményt mondhassak? - kérdeztem. - Természetesen szívesen hozok segítséget; de ne küldjük inkább az emberemet, hogy maga mellett maradhassak?

Tita kisasszony beleegyezett, s inasomat elszalajtottam a környék legjobb orvosáért. Le-siettünk az első emeletre, s útközben elmonda, hogy egy órával délutáni látogatásom után Miss Bordereau-ra rájött a „fulladás”, iszonyú nehéz légzése támadt. Azóta ez már elmúlt, de annyira kimerítette az öreg hölgyet, hogy nem tért magához: mintha már alig volna benne élet. Ismételten kijelentettem, hogy nagynénje nem halt meg, s egyelőre nem is szándékozik meghalni. Ekkor Tita kisasszony éles oldalpillantást vetett felém, amelyet tőle még sose kaptam, és így szólt:

- Ejnye, mit jelentsen ez? Csak nem vádolja őt alakoskodással?!

Nem emlékszem, mit válaszoltam erre, de bevallom, titokban a legagyafúrtabb manőverre is képesnek tartottam az öregasszonyt. Tita kisasszony faggatott, mit műveltem nagynénjével; Miss Bordereau azt mesélte, hogy rettenetesen felbosszantottam. Kijelentettem, hogy az ég-

világon semmit sem csináltam - sőt, végtelen kíméletet tanúsítottam iránta; ő viszont nénje állítására hivatkozott: heves jelenetünk volt, úgymond, ami felizgatta.

- A jelenetet ő maga rendezte - válaszoltam kissé sértődötten -, sejtelmem sincs, miért haragszik rám, hacsak nem azért, mert nem áll módomban ezer fontot fizetni Jeffrey Aspern portréjáért.

- Hát megmutatta magának a képet? Ó, egek!... jaj, istenkém, istenkém! - sópáncodott Tita kisasszony, minden bizonnyal érezve, hogy nem ura többé a helyzetnek és végzetes bonyodalmak sűrűjébe került.

- Az arcképért - mondtam -, bármit boldogan odaadnék, ezer fontom viszont nincsen. - Miss Bordereau ajtaja előtt azonban megtorpantam. Bár ellenállhatatlan kíváncsiság unszolt a belépésre, kötelességemnek tartottam felhívni Tita kisasszony figyelmét arra, hogy ha a beteg látomra haragra gerjed, talán meg kellene kímelnünk e fölösleges izgalomtól.

- A maga láttára? Azt képzeled, lát? - kérdezte csaknem méltatlankodva.

Valóban azt képzeltem, ezt azonban elhallgattam, és nesztelenül követtem vezetőmet.

Emlékszem, amint egy pillanatig ott álltunk az öregasszony ágya mellett így szóltam hozzá:

- Hát maga előtt sem fedi föl a szemét soha? Tán nem is látta még?

A zöld ellenző lekerült Miss Bordereau-ról, de (nem ért az a szerencse, hogy Julianát hálófölkötőben pillanthassam meg) arcának felső felét a feje köré csavart, kétes tisztaságú csipkés muszlindarabból rögtönzött fölkötő fodra takarta az orra hegyéig, s csupán hervadt orcáit meg szorosan és - úgy tűnt - tudatosan összezárt, ráncos ajkát hagyta szabadon.

Tita kisasszony csodálkozva tekintett rám, nyilván nem látta okát mohó érdeklődésemnek.

- Arra céloz, hogy nénikém állandóan visel valamit a szemén? Azért teszi, hogy óvja...

- Talán olyan szép a szeme?

- Ó, ma már... ma már sajnos... - és a fejét ingatta, egészen lehalkítva hangját. - De valaha csodálatos volt!

- Való igaz, erre Aspern szava a bizonyosság!

S amint ismét ránéztem az öreg hölgy bepólyált arcára, meg tudtam érteni, miért nem óhajtott alkalmat adni az embereknek az összehasonlításra - nehogy azt mondhassák: a nagy költő túlzásba esett. De nem vesztegettem több időt Miss Bordereau-ra, aki egyébként alig lélegzett, szinte azt a látszatot keltve, hogy itt már nincs többé emberi segítség. Körüljártattam a szememet a szobában, fürkészőn vizsgálgatva a faliszekrényeket, komódokat, asztalokat. Tita kisasszony fürgén elfogta pillantásomat, és gondolom, kiolvasta belőle a kérdést; de nem felelt rá, csak nyugtalanul, aggodalmasan elfordult, amit jogos szemrehányásnak érezhettem, hiszen a haldokló jelenlétében már-már istenkáromlásnak számító gondolatok foglalkoztattak. De azért megkockáztattam még egy tekintetet, próbáltam megállapítani, mit kutasson át legelőször az, aki Miss Bordereau halála után rá akarná tenni kezét az írásokra. Pokoli összevisszaság uralkodott a helyiségben, akár egy kiöregedett színésznő szobájában. A székeken ruhadarabok csüngtek, itt is, ott is furcsa formájú, ócska bugyrok, meg degeszre tömött, színehagyott, viharvert kartondobozok garmadái - tán már fél évszázad óta hevernek ott. Kisvártatva Tita kisasszony újra észrevette és követte tekintetem irányát, s mintha kitalálta volna véleményemet (amelyet teljesen jogtalanul alkottam a látottakról), megszólalt - talán védekezésül a rendetlenség reá is háruló, ki nem mondott vádjá ellen:

- Ő így szereti; nem szabad bolygatnunk semmit. Isten tudja, mióta őrizgeti ócska kalap-skatulyáit. - Majd, mintha megesett volna a szíve rajtam, a szememből kiolvasott kérdésre felelve hozzátette: - Azok a holmik *ott* voltak - és egy alacsony kis útitáskára mutatott, amely épp hogy befért az egyik dívány alá. Különös, fából készült, kiérdemesült utazóládának látszott, bonyolult fogantyúkkal és összehajtott bőrszíjakkal, a festékréteg (legutóbb világoszöldre mázolták) jócskán lepattogott már róla. Bizonyára együtt utazott Julianával hajdanában - réges-régi kalandjaiban osztozott. Modern szállodákba érkezve szokatlan látványt nyújtana.

- *Ott voltak?*... Már nincsenek? - döbbsentem meg Tita kisasszony szavainak burkolt jelentésétől.

Épp felelni akart, de abban a pillanatban belépett az orvos, akit az érte küldött kis szobalánynak végül sikerült elcsípnie. Inasom, saját külön megbízatásában járva, összeakadt Olimpiával meg a nyomába lépkedő orvossal; velük együtt tért haza, s igazi velencei fesztelenséggel feljött ő is Miss Bordereau küszöbéig, ahonnan, láttam, a doktor válla fölött sandított befelé. Parancsoló intéssel azonnal dolgára küldtem, annál is inkább, mert kémlelő arca eszembe juttatta, hogy voltaképp nekem sincs semmi keresnivalóm itt - erre figyelmeztetett a kis doktor rám vetett szúrós pillantása is; valószínűleg vetélytársának tartott, aki már előtte a színre lépett. Köpcös, kövér, fürgé emberke volt, mesterségéhez illően kürtőkalapot viselt, és páciense kivételével láthatólag mindent és mindenkit szemügyre vett. Főképpen engem vizsgálgatott, mintha úgy vélné, hasznomra válna egy jó adag csillapító. Így hát meghajoltam, magára hagytam az asszonyokkal, és levonultam a kertbe szivarozni. Idegesség fűtött; el nem mehettem; nem hagyhattam el most a házat. Nem tudom pontosan, milyen fordulatra számítottam, de fontosnak éreztem, hogy a helyszínen legyek. Fel-alá járkáltam a kerti ösvényeken - már leszállt a langyos éj -, és egyik szívert a másik után szíva, lestem a Miss Bordereau ablakából kiszűrődő világosságot. Láttam, nyitva állnak az ablakok; persze ez kivételes helyzet. A fényforrás időnként elmozdult, de nem sietősen; nem vallott a krízissel járó kapkodásra. Haldoklik vajon az öregasszony, vagy már meg is halt? Talán közölte az orvos, hogy a beteg hihetetlenül magas kora miatt menthetetlen, nincs mit tenni mást, mint megadóan várni a csendes elmúlást? Vagy kissé konvencionálisabb arckifejezéssel bejelentette, hogy elérkezett a vég? Vajon a másik két nő most az ágy körül sürgölődve, az ilyenkor szokásos teendőket látja el? Nem lehettem a közelükben, s ez nyugtalansággal töltött el, mintha tán attól féltem volna, hogy a doktor magával viheti az írásokat. Dühödten rágtam a szivaromat, amint ismét felrémlt előttem, hátha nincsenek is elvinni való írások!

Így ödögtem egy órát, másfél órát. Szemem Tita kisasszonyt kereste valamelyik ablakban, halvány remény kelt szívemben: talán kihajol és jelt ad nekem. Hát nem látja szivarom sötétben imbolygó, parázsló végét, nem érzi, milyen rendkívüli módon érdekel az orvos véleménye? Az aggodalom alighanem elvette józan ítélőképességemet, ha bizonyos fokig természetesnek találtam, hogy életének legdöntőbb fordulópontján szegény Tita kisasszonynak is az én bajom a legfőbb gondja! Inasom lejött, és szót váltottunk; csak annyit tudott, hogy a doktor félórás vizit után távozott. Ha félórát maradt, úgy Miss Bordereau még él; ellenkezőjének kinyilvánítása nem tartott volna ilyen sokáig. Kiküldtem Pasqualé-t a házból; akadtak pillanatok - mint a mostani is -, amikor észrevehető kíváncsisága bosszantott. Ha Tita kisasszony nem is, ő bezzeg szemmel tartotta égő szivaromat az egyik felső ablakból; nem ismerte céljaimat, én meg nem köthettem az orrára, bár sejtettem, hogy titokban fantasztikus teóriákat szövöget rólam, amelyek szerinte hízelgőek, szerintem viszont - ha tudomásomra jutnak - sértőnek számítottak volna.

Végül aztán felmentem, de csak a száláig, ott megállapodtam. A Miss Bordereau lakosztályába vezető ajtó nyitva állt, a szalonból egy árva gyertyaszál pislákoló fénye derengett elő. Nesztelen léptekkel arrafelé indultam, s ugyanakkor felbukkant Tita kisasszony, és tekintetét rám függesztve megállt, amint közeledtem hozzá.

- Jobban van... jobban van - szólt, meg sem várva kérdésemet. - Adott neki valamit a doktor; még az ő jelenlétében felébredt, magához tért. Az orvos szerint nincs közvetlen veszély.

- Nincs közvetlen veszély? De az állapotát csak különösnek találja?!

- Igen, de ez csupán az izgalom következménye. Az ilyesmi borzalmasan árt neki.

- Márpedig ez máskor is előfordul, mert önmagát izgatja. Akárcsak ma délután.

- Igen; nem szabad többé kijönnie - szólt Tita kisasszony, időnkénti váratlan nyugalomával.

- Mi haszna az ilyen kijelentésnek, ha nénje első parancsszavára mindjárt rohan és kikockáztatja?

- Nem... nem teszem többé.

- Meg kell tanulnia szembeszállni vele! - folytattam.

- Ó, igen, úgy lesz; ha maga mondja, hogy ez a helyes, könnyebben fog menni.

- Nem az én kedvemért kell megtennie, Miss Tita; a saját érdeke. Ha megfélemlítik, újra elveszti majd a fejét.

- Hát most igazán nem félek! - válaszolt vidáman. - Nénikém teljesen nyugodt.

- Visszanyerte az eszméletét? Beszél is?

- Nem, nem beszél, csak a kezemet fogja. El sem engedi.

- Igen - mondtam -, magam is láttam, amikor délután megragadta azt a képet, milyen ereje van még most is! De ha nem engedte el a kezét, hogy lehet mégis itt?

Tita kisasszony habozott egy pillanatig; bár arcára mély árnyék esett (háttal állt a szalon világosságának, én meg távolabb, a szála ajtaja mellett hagytam a gyertyámat), úgy láttam, ártatlanul elmosolyodik.

- Szándékosan jöttem ki... hallottam a lépteit.

- Hiszen lábujjhegyen közeledtem, a lehető leghalkabban!

- Én azért csak meghallottam - mondta Tita kisasszony.

- És nagynénje most egyedül van?

- Ó, dehogy; Olimpia ott ül mellette.

Ezúttal én haboztam.

- Ne menjünk talán beljebb? - és a szalon felé intettem; egyre jobban és jobban kíváncsoztam az események színterére.

- Ott nem beszélgethetünk... nénikém meghallja.

Már-már azt feleltem, hogy legfeljebb szóltanul ülünk majd, de aztán elvettem az eszmét, hiszen nagyon is szerettem volna valamit megkérdezni. Így hát azt javasoltam, sétálgassunk kicsit a szálában, inkább csak a túlsó végén, ahol nem zavarjuk az idős hölgyet. Tita kisasszony ellentmondás nélkül beleegyezett; úgyis benéz az orvos megint, - mondta, legalább az ajtóban fogadhatja. Áthaladtunk a pompás, de kihasználatlan csarnokon, a lépéseink a



márványon hallhatóbban koppantak - különösen eleinte, míg nem beszéltünk -, mintsem vártam volna. A másik végébe, a laguna fölé kiugró erkélyre nyíló, széles, állandóan zárva tartott ablakhoz érve azt indítványoztam, hogy maradjunk is ott, Miss Tita innen könnyebben észreveszi az érkező orvost. Kitártam a francia ablakot, és kiléptünk a balkonra. A csatorna levegője még füledtebbnek, még forróbbnak tűnt, mint a száláé. A kihalt környék mély hallgatásba merült; a csendes szomszédság már nyugovóra tért. Itt-ott egy-egy lámpa derengő fényét visszaverte a keskeny, fekete víztükör; messziről énekszó - vállára vetett zakóval, félrecsapott kalapban hazatérő férfi hangja - szállt felénk. De a kép békés hangulatát ez sem zavarta, *comme il faut* maradt, ahogy első találkozásunkkor Miss Bordereau jellemezte. Nem-sokára egy gondola szelte végig a csatornát, lassú, ritmikus csobbanásokkal, s mi csendben fülelve figyeltünk. Nem állt meg, nem a doktort hozta; és miután elhaladt előttünk, odafordultam Tita kisasszonyhoz:

- És hova lettek most... azok a holmik... a táskából?

- Táskából?

- A zöld ládából, amit a nagynénje szobájában mutatott nekem. Azt mondta, ott voltak régebben az írások; s mintha arra célzott volna, hogy nagynénje máshova rakta őket.

- Úgy van; már nincsenek a táskában - szólt Tita kisasszony.

- Utánanézett, ha szabad kérdeznem?

- Igen... maga miatt.

- Hogy-hogy miattam, kedves Miss Tita? Úgy érti, átadta volna nekem, ha megtalálja? - kérdeztem szinte reszketve.

Késlekedett a válasszal, én pedig vártam. Hirtelen kitört:

- Nem is tudom, mit tennék... mit meg nem tennék!

- Nem nézné meg újra... valahol másutt?

Különös, váratlan indulattal beszélt az előbb, s most ugyanilyen hangnemben folytatta:

- Nem lehet... nem tehetem... amíg ott fekszik. Nem lenne tisztességes eljárás.

- Bizony, nem - válaszoltam komolyan. - Hadd pihenjen szegény nyugodtan. - És a szavakat nem álszenteskedés csalta ajkamra, mert valóban, rendreutasított, megszégyenített bűnösnek éreztem magam.

Tita kisasszony, mintha kitalálta volna gondolatomat, és megszánna, de ugyanakkor hangsúlyozni akarná, hogy erőszakossággal vagy legalábbis makacssággal igenis rosszra csábítom, egy pillanat múlva hozzáfűzte: - Nem csalhatom meg így. Nem csalhatom meg most... talán a halálos ágyán.

- Isten ments, hogy ilyesmire kérjem... bár magam is bűnt követtem el.

- Bűnt?

- Hamis színben tüntettem fel magam. - Úgy éreztem egyszerre, fel kell világosítanom, hogy álnevet mondtam neki, mert attól féltem, nagynénje hallott már rólam, és nem lesz hajlandó albérlőként befogadni. Elmagyaráztam mindent, meg azt is, hogy John Cumnor hónapokkal ezelőtt hozzájuk intézett levelének valójában társszerzője voltam.

Feszült figyelemmel, szétnyíló ajakkal hallgatott, s amint vallomásom végére értem, így szólt:

- Akkor a valódi neve... hogy hívják hát? - Miután közöltem vele, kétszer is elismételte, ámuló felkiáltás kíséretében: - Teremtőm! Nahát! - Majd hozzátette: - A sajátja sokkal jobban tetszik nekem!

- Nekem is - mondtam nevetve. - Phü, micsoda megkönnyebbülés megszabadulni a másiktól!

- Szóval valóságos cselt... összeesküvést szőttek?

- Ó, összeesküvést... hisz csak ketten voltunk - válaszoltam. Mrs. Prestet természetesen kihagyva a dologból.

Tétovázott; gondoltam, mindjárt a szemembe vágja, milyen alávaló módon viselkedtünk. Ehelyett pillanatnyi szünet után leplezetlen együttérzéssel megjegyezte:

- Mennyire szeretné megszerezni azokat a leveleket!

- Bizony, ez a leghőbb vágyam! - isméttem el mosolyogva. És élve az alkalommal, folytattam; iménti lelkiismeret-furdalásomról már meg is feledkeztem. - De hogyan dughatta más helyre a leveleket nagynénje egymaga? Hát tud járni? Hogyan képes ekkora testi erőfeszítésre? Hogy tud felemelni, odébbvinni bármit is?

- Ó, akinek ilyen mérhetetlen akaraterije van, annak csak akarnia kell! - mondta Tita kisasszony, mintha már maga is fontolóra vette volna a kérdést, és csupán egyetlen elfogadható válasz kínálkozna: hogy az éj leple alatt, vagy máskor, egy óvatlan pillanatban, az öregasszony ereje csodával határos módon visszatért.

- Kifaggatta Olimpiát? Nem segített-e úrnőjének... nem ő tette-e parancsára? - kérdeztem, mire Tita kisasszony tüstént és határozottan kijelentette, hogy a cselédlány ártatlan a dologban; arról viszont hallgatott, beszélt-e vele vagy sem. Valahogy úgy tűnt, kissé szégyelli, kissé bánja, miért is árulta el, hogy ennyire szívvel-lélekkel osztozik aggodalmamban, s annyit gondol reám. Váratlanul, az előbbiekhöz egyáltalán nem kapcsolódva, így fordult hozzám:

- Szinte úgy érzem, új ember áll előttem, mióta új neve van!

- Dehogy új; régi, jó név az, hál' istennek!

Szeme egy másodpercig rajtam pihent.

- Igen, jobban szeretem ezt, mint a régit.

- Ó, ha nem szeretné, mégis tán képes lennék továbbra is a másikat használni!

- Igazán?

Ismét felnevettem, de válaszul csak ennyit mondtam:

- Persze, ha nagynénjének az efféle rakosgatás nem esik nehezére, akkor könnyűszerrel el is égethette az iratait.

- Várjon még... várjon! - intett komoran Tita kisasszony; és hangja nem sok türelmet öntött belém, mert arról árulkodott, hogy a szerencsétlen fordulatot voltaképp nem is tartja lehetetlennek.

Mindazonáltal megnyugtattam, hogy igyekszem megadóan várakozni: először is, nincs más választásom, másodszor pedig számítok múltkori ígéretére, hogy segítségemre lesz.

- Persze, ha az írások már nincsenek meg, nem sokra megy vele! - mondta, nem mintha visszakozni akarna, csak becsületből.

- Magától értetődik. Csak legalább bizonyosságot szerezhetne! - sóhajtottam, és újra megremegtem.

- Úgy hallottam, azt mondta az előbb, hogy hajlandó várni.

- Hát még erre is várjak?

- Mi másra?

- Ó, semmire - válaszoltam kissé ostobán; szégyelltem megvallani, milyen elképzeléssel egyeztem bele a haladékba - reméltem ugyanis, hogy Tita kisasszony nem *csak* bizonyosságot szerez. Nem tudom, gyanította-e mindezt, de látszólag szükségét érezte valamivel kimértebb magatartásnak.

- Hogy áruló leszek, azt nem ígértem! Legalábbis nem hinném!

- Egyre megy, megígérte-e vagy sem, mert megtenni úgyse tudná!

Gondolom, Tita kisasszony ezt akkor sem vonja kétségbe, ha történetesen nem terelődik másfelé a figyelme: megpillantottuk ugyanis a doktor gondoláját, amint befut a csatornába és a ház felé tart. Feltűnt nekem, milyen sebesen közeledik, mintha utasa szerint Miss Bordereau még most is életveszélyben lenne. Figyeltük, hogyan száll partra a doktor, aztán fogadására visszatértünk a szálába. Mihelyt azonban felért, Tita kisasszonyt természetesen magára hagytam vele, éppen csak engedélyt kértem, hogy később visszajöhessenek hírekért.

Kiléptem a házból, és nagyot sétáltam, egészen a Piazzáig, de nyugtalanságom csak nem múlt el. Egy helyben ülni nem tudtam volna (későre járt, igaz, de a kávéházak előtti asztalkáknál még üldögéltek néhányan); így csak járkáltam körbe-körbe, vagy fél tucatszor megkerülve a teret. Rossz érzés gyötört, noha bizonyos mértékig vigasztalt az, hogy Tita kisasszony előtt végre felfedtem kilétemet. Végül hazafelé indultam megint, s kicsibe múlt, hogy útközben menthetetlenül el nem tévedtem, mint mindig, ha Velencében csatangoltam; így aztán jóval éjfél után értem házunk kapujához.

Az emeleti szálában, mint rendesen, sötétség fogadott, s ahogy keresztülhaladva lámpámmal körülvilágítottam, nem láttam semmit sem, ami megnyugvásomra szolgált volna. Csalódást éreztem, hiszen előre bejelentettem Tita kisasszonynak, hogy visszajövök tudakozódni - legalább egy égő gyertya jelezhetne volna, hogy vár rám. A hölgyek lakosztályának ajtaja zárva volt, mintegy tudomásomra adva, hogy határozatlan barátnőm elunta a várakozást és aludni tért. Töprengve álltam a terem közepén, reménykedtem, hátha meghallotta lépteimet és kikukkant; lehetetlen - mondogattam magamban -, hogy lefekszik, amikor nénje ilyen válságos állapotban van, biztosan fennmaradt, virraszt - talán egy széken ülve, pongyolában. Közeledtem az ajtóhoz; megálltam előtte, és hallgatóztam. Semmit sem hallottam, és végül bekopogtam halkan. Válasz nem érkezett, s egy perc múltán lenyomtam a kilincset. A szobában nem égett lámpa; azonnal sarkon kellett volna fordulnom, de a sötétség sem riasztott vissza. S ha már őszintén elbeszéltem, milyen tolakodó, tapintatlan cselekedetekre bírt eddig is a vágy, hogy Jeffrey Aspern írásait megkaparinthassam, miért vonakodnék bevallani ezt az utolsó indiszkréciót? Azt hiszem, a legsúlyosabb vétséget ezzel követtem el; bár voltak itt is enyhítő körülmények. Mélységes - bár kétségkívül nem önzetlen - aggodalommal vártam újabb híreket az öreg hölgyről, és Tita kisasszonnyal úgyszólván találkat beszéltem meg, amelynek megtartását becsületbeli kötelességemnek tekinthettem. Azt mondhatná valaki, hogy a sötétben ásitó helyiség arról tanúskodott: barátnőm feloldott e kötelezettség alól - erre viszont csak annyit felelhetek, hogy én éppen az ellenkezőjét óhajtottam.

Miss Bordereau ajtaja nyitva állt, s láttam odaát az éji mécs hunyorgó fénykörét. Nem hallatszott semmi nesz - lépéseimre senki sem mozdult. Beljebb osontam a szobába; lámpással

kezemben álltam, álldogáltam ott. Lehetőséget kívántam adni Tita kisasszonynak, hogy nagynénje mellől - mert bizonyára ott ül - kijöhessen hozzám. Egyetlen hanggal sem hívtam, nem ütöttem zajt; csak vártam, hátha észreveszi a világosságot. De nem érzékelte, amit azzal magyaráztam (később kiderült, helyesen), hogy valószínűleg elaludt. Ha pedig álomba merült, nem aggódik nagynénje miatt; ezt feltételezván távoznom illett volna csendben, ahogyan bejöttem. Ismételnem kell, nem azt tettem, mert hirtelen különös gondolatom támadt. Eltökélt cél, rossz szándék nem vezetett, mégis szinte odaszögezett valami sürgető, bár képtelen érzés: a soha vissza nem térő alkalom tudata. Alkalom - magam sem tudtam, mire, hiszen a tolvajlás lehetősége álmomban sem jutott eszembe. De még ha megjárta volna elmémet efféle gondolat, akkor is számolnom kellett a nyilvánvaló ténnyel, hogy szekreterjét, szekrényét, asztalfiókjait Miss Bordereau nem hagyja tárva-nyitva. Nekem meg nem voltak kulcsaim, se szerszámaim, s a bútorait sem óhajtottam összetörni. Mindennek ellenére borzongatott a felismerés, hogy most, a kísértés, a titkok óráján, háborítatlanul egyedül, talán közelebb vagyok a nyugtalanító kincshez, mint eddig bármikor. Feltartottam lámpámat, fényét végigtáncoltattam a különféle tárgyakon, mintha azoktól várnék útmutatást. A szomszéd szobában most sem moccan semmi. Ha alszik Tita kisasszony, álma ugyancsak mély lehet. Avagy az alvást csupán mímeli - nagylelkű teremtés! -, hogy szabad teret engedjen nekem? Tudja tán, hogy ott vagyok, és csendben, lélegzetviasszafojtva figyeli, mit csinálok, mit *tudok* csinálni? De ugyan mit is tehetnék? Ő maga tudhatja legjobban, milyen keveset!

A szekreter elé léptem, és bárgyún bámultam rá; elvégre mit is remélhettem tőle? Először is zárva van, másodszor pedig szinte holtbiztos, hogy számomra semmi érdekeset nem rejteget. Tízet teszek egy ellen, hogy az írásokat megsemmisítette az öregasszony; s még ha nem is égette el, bizonyára nem azért szedte elő a zöld láda mélyéről, hogy ilyen helyre dugja - ha nagyobb biztonságba akarta helyezni kincseit, nem cseréli fel a jobb rejtekhelyet rosszabbal. A szekreter sokkal szembetűnőbb, könnyebben hozzáférhető, különösen olyan szobában, ahol ő már nem öröködhet fölötté. Kulcsra járt, de egy pici, gombszerű bronzfogantyút is észrevettem; közelebb tartottam a lámpát, s a vibráló fénykör megvilágította. És abban a pillanatban, mintha agyamban is megvilágosodott volna valami: lehetséges, hogy Tita kisasszony kezemre kívánt játszani! Hiszen ha nem ezt kívánta, ha távol akart tartani, miért nem zárta kulcsra a nappali meg a szála közötti ajtót? Úgy határozottan tudtomra adta volna, hogy semmi keresnivalóm itt. De nem tette, s talán célzatosan, hogy tudtomra adjon valami mást - villámként cikázott át rajtam a fantasztikus eszme -, kedvemért kinyitotta a szekretert. A kulcsot nem hagyta benne, viszont csak meg kell érintenem a gombot, s a fedél alkalmasint elmozdul. Képzeletem elragadott, és teóriám bűvöletében egészen közel hajolva vizsgálódtam. Nem terveztem semmi rosszat, még a fedelet sem szándékoztam leereszteni - Isten ments!; csak ellenőrizni akartam elméletemet: vajon csakugyan elmozdul-e. A gombhoz értem - pusztá érintés is elég lesz; és közben (kínos erről beszélnem) hátranéztem vállam fölött. Véletlen, ösztönös mozdulattal, hiszen semmi neszt nem hallottam. És olyasmit láttam, hogy hajszaál híján elejtettem a lámpát, s bizonynyal hátraléptem, felegyenesedve.

Az ajtónyílásban ott állt Miss Bordereau, hálóiingben, és engem figyelt; kezét magasba emelte, fellibbentette a fél arcát fedő örökös függönyt, s én először és utoljára, egyetlenegyszer megpillantottam csodálatos két szemét. Öldöklön meredt rám ez a szempár, mardosó szégyennel töltött el. Soha, míg élek, el nem felejttem görnyedt, imbolygó, furcsa kis fehér alakját, felvetett fejét, testtartását, arckifejezését; örökre emlékezni fogok indulatteli hangjára. Ahogy megfordulva rátekintettem, szenvedélyesen, ádáz dühvel felém sziszegte:

- Hah, firkász briganti!

Már nem tudom, mit hebegtem mentségképpen, magyarázatul; de feléje indultam, hogy megmutassam, semmi rosszat nem akartam. Két öreg kezével védekezően hátrított el, iszonyodva hátrált előlem; és a következő pillanatban arra eszméltem, hogy hirtelen elalélva, mintha a halál sújtott volna le rá, hátrahanyatlott, Tita kisasszony karjába.

## 9

Másnap reggel elhagytam Velencét, mihelyt megtudtam, hogy félelmem nem igazolódott, az öreg hölgy nem halt bele a megrázkódtatásba, melyet én okoztam neki - vagy úgy is mondhatnám: amelyet ő okozott nekem. Ki is képzelhette volna, hogy képes segítség nélkül felkelni az ágyból? Elutazásom előtt Tita kisasszonnyal nem sikerült találkoznom; a *donná*-t láttam csak, akire ifjabb úrnőjének szóló pársoros levelet bízam. Megírtam, hogy csak néhány napig leszek távol. Elmentem Trevisóba, Bassanóba, Castelfrancóba; sétálgattam, kocsikáztam, ódon templomok dohos falai között rosszul megvilágított képeket nézegettem, álmos kicsi terek árnyékos oldalán, sárga függönyös kávéházak előtt, legyek társaságában, szivarozva üldögéltem órák hosszát. De mindezt csupán időtöltésül, gépiesen, fanyalogva csináltam, az utazgatásban vajmi kevés örömöm telt: az élet kellemetlenségeiből túl keserű pirulát nyeltem legutóbb. Fenemód kínos volt - a mai fiatalság nyelvén szólva -, hogy Miss Bordereau rajta kapott, amint éjnek éjszakáján éppen íróasztala szerkezetét vizsgálgom; ezt követőleg meg hosszú órákon át abban a hitben élni, hogy minden valószínűség szerint megöltem őt - bizony az sem kellemes multság! Levelemben igyekeztem Tita kisasszony előtt szépíteni helytelen viselkedésemet; mivel azonban egyetlen szóval sem válaszolt, nem tudhattam, milyen hatást értem el nála. Éjjel-nappal kísértett a gyötrő emlék, hogy firkász brigantinak tituláltak - elvégre csakugyan nyilvánosságra hoztam egyet-mást, és a tapintatot valóban nem vittem túlzásba. Egy pillanatig szentül hittem, hogy ez utóbbi hibát csupán egyetlen módon tehetem jóvá: ha tüstént, végleg elhordom az irhám, feláldozom minden reményemet, és a két szerencsétlen nő megkönnyebbülésére, terhes összeköttetésünknek örökre véget vetek. Hanem azután úgy vélekedtem, okosabb először csak rövid távolléttel próbálkozni, mert nyilván máris támadt valami bizonytalan, ködös sejtelmem, hogy nyomtalan eltűnéssel nem csupán a magam reményeit kárhoztatnám megsemmisülésre. Talán az is elég lesz, ha addig maradok távol, amíg az idősebb hölgy megnyugszik: végleg megszabadult tőlem. Mert hogy a történetek után ez lehet a leghőbb vágya (ha ugyan nem én szabadultam meg tőle máris), ahhoz nem fér kétség; az éjjeli jelenet bizonyára kigyógyította abból a hajlandóságból, hogy dollárjaim kedvéért eltűrje társaságomat. Különben sem hagyhatom sorsára Tita kisasszonyt - érveltem magamban, noha látnom kellett, hogy legkevésbé sem tesz eleget nyomatékos kérésemnek -, megadtam ugyanis két-három címet (kisebb városokban, *poste restante*) azzal, hogy tudasson majd, mint megy sora. Inasomra is rábízam volna a levélírást, csak hogy ő nem tudott tollal bánni. Tita kisasszony hallgatásából megvetést éreztem ki, s ez nyugtalanított, fájt (hisz lenéző viselkedésre addig tán képesnek sem tartottam). Maradtam is volna meg mentem is volna vissza, Velencébe, hogy egy kicsit rendbe hozzam a dolgomat. Végül aztán a tizenkettedik napon valóban visszautaztam; és amint gondolám könnyedén nekiütközött Miss Bordereau lépcsőinek, a bizonytalanság remegő izgalmaiban döbbsenem rá, hogy hosszas távolmaradásommal talán helyrehozhatatlanul elrontottam mindent.

Oly hirtelen elhatározással, hanyatt-homlok siettem vissza, hogy még csak nem is sürgönyöztem inasomnak. Ezért hát nem is jött elélem az állomásra, amikor azonban házunkhoz értem, kidugta fejét az egyik felső ablakon.

- *La vecchia*<sup>46</sup> nincs többé, sírba tették! - újságolta a földszinti hallban, míg bőröndömet a vállára emelte; és vigyorgott, valósággal rám kacsintott, mint aki örvendetes hírt közöl.

- Meghalt! - kiáltottam fel, meghökkent pillantást vetve rá.

- Úgy látszik, mert eltemették.

- Hát mindennek vége? Mikor volt a temetés?

- Tegnapelőtt. Hanem azt a szegényes kis *passeggiót* aligha lehetett temetési menetnek nevezni, *signore*; két gondolából állt mindössze. *Poveretta!*<sup>47</sup> - fűzte hozzá, Tita kisasszonyra utalva. Kétségtelenül az volt a felfogása, hogy a temetések elsősorban az élők szórakoztatására valók.

Szerettem volna Tita kisasszonyról hallani - hogy van? hol van? -, de egyelőre, míg szobámba fel nem értünk, nem kérdezősködtem többet. Most, hogy szembe találtam magam a tényekkel, elszorult a szívem, különösen, ha elgondoltam: szegény Tita kisasszonynak a gyászeset után egyedül kellett helytállnia. Hát mit tudja ő, mi a szokásos eljárás, milyen lépéseket kell tenni ilyenkor! Bizony, *poveretta!* Csak abban bíztam, hogy az orvos felajánlotta segítségét, és talán nem hagyták cserben régi barátai sem, akiről mesélt nekem - a hűségese kis csapata, akik évente egyetlen látogatással tanúsítják ragaszkodásukat. Inasomból kiszedtem, hogy két öreg hölgy meg egy öreg úr valóban ott sürgölődött Tita kisasszony körül, saját gondolájukkal jöttek érte, s ők gyámolították az úton a temető felé, a sírhantok vöröslő fallal övezett kis szigetére menet, amely a várostól északra, Murano irányában fekszik. Mindezek a körülmények elárulták, hogy a két Bordereau-kisasszony katolikus, amire eddig nem jöttem rá, hiszen az öregasszony már nem mehetett templomba, a húga meg, amennyire megfigyelhettem, vagy egyáltalán nem, vagy kizárólag hajnali misére járt a plébániatemplomba, amikor én még az igazak álmát aludtam. Magányukat bizonyosan még a papok is tiszteletben tartották; reverenda suhogását sose hallottam a házukban.

Aznap este, egy óra múlva, inasommal leküldtem Tita kisasszonynak névjegyemet, a hátára firkantott kérdéssel: fogadna-e néhány percre. Benn a házban hiába kereste - mesélte Pasquale visszatérve, de a kertben rátalált; ott sétálgat, hogy szellőztesse a fejét, virágot szed. Örömmel várja a viszontlátását.

Lementem, és félórát töltöttem szegény Tita kisasszonnyal. Lényéhez mindig hozzátartozott valami áporodott gyász (mintha véghetetlen szomorúság avitt, elnyűhetetlen köntösét hordaná), s e tekintetben nem is észleltem rajta változást. Szemmel láthatóan sokat sírt az utóbbi időben - ontotta a megnyugvást, frissülést hozó gáttalan, gyermeki könnyeket, a késve, orozva rátörő magány rettegett ősi érzése hevében. A bánat külsőségeit vagy elfogódottságát azonban nem ismerte, és szinte meglepve láttam, amint a leszálló alkony szürkületében ott áll előttem - két keze tele virággal, kivörösödött szemében mosoly. Halovány arca, mantillája keretében, hosszabbnak, keskenyebbnek tűnt, mint rendesen. Olyasféle elképzeléssel jöttem, hogy mély felháborodással fordul el majd tőlem - úgy véli, mellette kellett volna állnom tanácsaimmal, segítségemmel; s noha biztosan tudtam, szívéhez gyűlölködésnek még árnyéka sem férhet, és a maga ügyeinek nem nagy fontosságot tulajdonít, mégis megváltozott viselkedésre számítottam, enyhén sértett pillantásra, amely félig bizalmasan, félig ridegen így szólna lelkiismeretemhez: „Nahát, szép kis bizonyítványt állítottál ki magadról!” A történeti hűség azonban arra kötelez, hogy kijelentsem: Tita Bordereau arckifejezése feltétlen örömet tükrözött elhunyt

---

<sup>46</sup> Öregasszony.

<sup>47</sup> Szegény nő.

nagynénje albérlőjének láttára. Az illető férfiút pedig ez mélyen meghatotta, és azt hitte, megkönnyíti helyzetet - de hát tévedett. Olyan kedves voltam hozzá azon az estén, amennyire csak tőlem telt, és félóra hosszat sétálgattunk a kertben. Semmiféle magyarázkodás nem esett közöttünk; egy szóval sem kérdeztem, miért nem válaszolt levelemre. Még kevésbé isméttem el, amit akkor megírtam; ha jobbnak látja elhítni velem, hogy már elfelejtette, milyen helyzetben lepett meg azon az éjjelen Miss Bordereau, és felfedezése milyen hatást gyakorolt szegényre, én ebbe szívesen beletörődöm; hálát éreztem iránta, mert nem kezel úgy, mint nagynénje gyilkosát.

Róttuk a kerti ösvényeket, fel-alá, és nemigen történt közöttünk egyéb, mint nagy veszteségének hallgatóságos elismerése, részemről megkülönböztetett gyengédséggel, részéről újszerű viselkedéssel, amiből látható-érezhető bizalom áradt felém: most már egészen rám támaszkodik, hiszen érdeklődést mutattam iránta. Tita kisasszonyból hiányzott az a büszkeség, amely másokat a függetlenség látszatának megőrzésére késztet; meg sem próbált azzal áltatni, hogy biztos a jövője felől. Jómagam meg különös gonddal kerültem ezt a témát, mivel semmiképpen sem lettem volna kapható olyan ígéretre, hogy majd én oltalmamba veszem. Óvatosságot, azt hiszem, nem hitványság szülte; éreztem, oly kevésbé ismeri az életet, hogy naivságában meg sem értené, miért ne gondoskodhatnék róla - hisz láthatólag szánom őt. Elbeszélte nagynénje halálát; milyen békésen szenderült örök álmra, és azután hogyan intéztek el mindent a szerető jó barátok (az én jóvoltomból - mosolygott rám - szerencsére volt pénz a háznál; és elismételte, ha az olaszok egyszer szívükbe fogadnak valakit, barátságuk életre szóló); amikor pedig ezt a témakört kimerítettük, utazásomról, a látottakról, élményeimről érdeklődött. Elmeséltem, amennyit tudtam, jórészt bizony légből kapott dolgokat, mert csüggedtségemben akkor nem sokat láttam; s miután végighallgatott, úgy kiáltott fel, mintha nagynénjéről és bánatáról megfeledkezett volna:

- Jaj, de szeretnék elmenni én is... utazgatni egy kicsit!

Egy pillanatig úgy rémlett, illene valamilyen indítvánnyal előállnom, felajánlva, hogy elviszem, ahová csak akarja; mindenesetre megjegyeztem, hogy talán szerét ejthetnének valami kisebb kirándulásnak - környezetváltozás hasznára válna; majd fontolóra vesszük, megbeszéljük. Az Aspern-dokumentumokat nem hoztam szóba; nem kérdeztem, mit derített ki, vagy mi történt egyáltalán az írásokkal Miss Bordereau halála előtt. Nem mintha nem ültem volna tükön a kíváncsiságtól, de illőbbnek véltem, ha most, rövidebb az őt ért csapás után, még nem árulok el türelmetlenséget. Reméltem, majd csak mond valamit magától, de még célzást sem tett, és ezt természetesnek tartottam akkor. Később azonban, az est folyamán, felötlött bennem, hogy hallgatása kissé különös; elvégre, ha utazásomról, meg olyan közömbös dolgokról is beszélt, mint a castelfrancoi Giorgione-kép, utalhatott volna arra is -, hisz könnyűszerrel eszébe juthatott -, ami gondolataimat foglalkoztatja. Valószínűtlennek látszott, hogy a gyász fájdalma elfeledtette vele, mennyire érdekelnék elhunyt nagynénje ereklyéi, és nyugtalanító sejtelmem támadt: tartózkodása e beszéd tárgyától könnyen azt jelentheti, hogy semmi nem került elő.

A kertben váltunk el (azt mondta, be kell mennie); úgy gondoltam, miután szobáiban most már egyedül lakik, nem illik (legalábbis velencei fogalmak szerint), hogy ott kettesben legyek vele. Amikor kezet fogtunk s jó éjt kívántam, megkérdeztem, van-e már valami nagyjából kialakult terve, latolgatta-e, mihez is kezdhetne.

- Ó, igen, igen, de még nem döntöttem - válaszolta egész jókedvűen.

Vidámságának vajon nem az a tévhit a magyarázata, hogy majd döntök én helyette?

Másnap reggel örömmel emlékeztem, hogy a gyakorlati kérdések fölött elsiklottunk, így ennek ürügyén azonnal felkereshettem Tita kisasszonyt. Egy nagyon is gyakorlati kérdés várt tisztázásra. Kötelességemnek éreztem hivatalos formában közölni vele, hogy természetesen nem tartok igényt tovább az albérleti szobákra, no meg az ő helyzetéről is illett érdeklődnöm: bérleti szerződése vajon meddig érvényes. A sors azonban úgy akarta, hogy társalgásunkból e részletekre egy-egy pillanatnál több ne jusson. Üzenetet nem küldtem; egyszerűen lementem a szálába, és fel-alá járkáltam. Tudtam, hamarosan kijön; előbb-utóbb felfedezi, hogy ott vagyok. Valahogy nem kíváncsoztam zárt ajtók mögött kettesben maradni vele; a kert, tágas csarnok megfelelőbb beszélgetőhelynek tűnt. Gyönyörű reggel volt, a beáramló levegővel a haldokló velencei nyár üzent; a tenger üde lehelete borzolta a virágokat a kertben, és jótékony légáramlást keltett a házban, ahonnan a zsáruk már nem rekesztették ki úgy a napvilágot, mint az öreg hölgy életében. Ez már az ős kezdeté, vége az aranyfényű hónapoknak. És ezzel próbálkozásomnak is vége - azaz véget ér félórán belül, mielőtt megtudom, hogy az írások porrá hamvadtak. Azután pedig nem marad más hátra, mint szépen kimenni az állomásra; hiszen - ahogy ezt tisztán láttam a reggeli világításban - csak nem csaphatok fel ennyi középkorú női életteremtés gyámjának! Ha az írásokat nem mentette meg, mennyiben vagyok én lekötöztetve? Azt hiszem, összerázkódtam kicsit, amint feltettem magamnak a kérdést: ha mégis megőrizte volna a kincset, milyen mértékben kellene méltányolnom, illetve jutalmaznom szívességét? Ilyen körülmények között hátha mégiscsak nyakamba szakad a gyámi tisztség?! Csak azért nem aggasztott különösebben ez a lehetőség, míg fel-alá sétáltam, mert meggyőződéseim szerint számításba sem jöhetett. Ha az öregasszony nem is semmisített meg mindent, még mielőtt lecsapott volna rám a szalonban, úgy megtette azután.

Tovább tartott, mint vártam volna, míg Tita kisasszony felfedezte ottlétemet; de mikor kilépett végre, meglepődés nélkül nézett rám. Közöltem vele, hogy őrá várok; kérdezte, miért nem tudattam. Másnap örültem csak igazán, hogy visszanyeltem a kínákozó választ: próbára akartam tenni, nem érzi-e meg ösztönösen a jóbarát közellétét; utóbb áldottam óvatosságomat, hogy nem engedtem meg magamnak ezt a kissé bizalmaskodó tréfát. Ehelyett lényegében az igazat mondtam: hogy fölöttébb izgatott vagyok, hiszen most fogja eldönteni a sorsomat.

- Én? A sorsát? - Tita kisasszony furcsa pillantást vetett rám; s amíg beszélt, rendkívüli változást vettem észre rajta. Mintha kicserélték volna tegnap óta - kevésbé természetes, nem olyan nyugodt. Előző este sírt, most meg nem, és mégis úgy érzem, kevésbé magabiztos. Mint akivel történt valami az éj folyamán, mintha eszébe jutott volna valami aggasztó dolog, nevezetesen olyasmi, ami kettőnk viszonyát befolyásolja, kínossá, bonyolultabbá teszi. Vagy egyszerűen csak ráeszmélt, hogy nagynénje halálával helyzetem módosult?

- Az írásokra gondolok. Vannak-e egyáltalán? Most már tudnia kell.

- Igen, van egy jó csomó; több mint képzeltem. - Feltűnt, milyen remegő hangon közli ezt.

- Úgy érti, odabenn van az összes és... és láthatom?

- Nem hinnem, hogy láthatja, - szólt Tita kisasszony, szemében különös, esdeklő kifejezéssel, mintha leghőbb óhaja az lenne e percben, hogy „kincsétől” ne fosszam meg. De hogyan kívánhat ilyen áldozatot tőlem, a történetek, a közöttünk elhangzottak után? Hát miért jöttem vissza Velencébe, ha nem azért, hogy lássam, megszerezze az írásokat? Olyan ujjongással töltött el az értesülés: nem lettek a lángok martalékává, hogy még azt is csupán sikerületlen tréfának tekintettem volna, ha a szerencsétlen nő térden állva könyörög, hogy többé ne említsem Aspern írásait. - Nálam vannak, de nem mutathatom meg - tette hozzá.

- Még nekem se? Ah, Miss Tita! - sóhajtottam kínzottan, a heves tiltakozás és szemrehányás hangján.



Elpirult, és szemébe újra könnyek gyűltek; láttam, valóságos kinszenvedés árán tart ki álláspontja mellett, de kétségbeejtő kötelességérzet ejtette rabul. Váratlanul ért, hogy éppen ilyen akadállyal találom szemközt magam, és szinte rosszullét környékezett; annál is inkább, mert úgy tetszett, jó párszor nyomatékos biztatást kaptam, hogy ezt ne vegyem figyelembe. Úgy rémlett, Tita kisasszony annak idején váltig bizonygatta: ha ez lenne az egyetlen gátló körülmény, akkor...!

- Csak nem azt akarja mondani, hogy valamilyen ígéretet tett nagynénjének a halálos ágyánál? Ilyesmire számítottam a legkevésbé, épp azért éreztem maga felől biztonságban magamat. Ó, bárcsak elégette volna inkább az írásokat Miss Bordereau mindenestül!

- Nem ígéretről van szó... nem - mondta Tita kisasszony.

- Akkor hát miről, könyörgök?

Tétovázott, majd így szólt: - Megkísérelte elégetni a leveleket, de én megakadályoztam. Az ágyába rejtette.

- Az ágyába?

- A matracok közé. Oda dugta, miután kiszedte a táskából. Fogalmam sincs, hogyan csinálta, mert Olimpia nem segédkezett. Szentül állítja, és én hiszek neki. Nagynéném csak utólag figyelmeztette, hogy ne bolygassa az ágyat, legfeljebb a paplant, lepedőt igazgassa meg. Így aztán nem lehetett rendesen ágyazni - fűzte hozzá egyszerűen.

- Azt elhiszem! És hogyan próbálta elégetni a „kincseit”?

- Nemigen próbálkozott; nagyon gyenge volt már akkor, az utolsó napokban. Hanem engem szólított fel... rám parancsolt. Ó, az iszonyú volt! Az után az éjszaka után nem tudott már beszélni, csak jelekkel.

- És maga mit tett?

- Kivitettem az írásokat. Elzártam.

- A szekreterbe?

- Igen, a szekreterbe - mondta Tita kisasszony, és arca ismét bíborvörösre gyúlt.

- Neki meg azt mondta, hogy elégeti az összeset?

- Nem, nem mondtam... szándékosan.

- Azért, hogy nekem örömet szerezzen?

- Igen, csakis azért.

- De hát mit érek vele, ha most mégsem hajlandó megmutatni?

- Bizony, semmit; tudom én... ó, jól tudom!

- És ő azt hitte, hogy maga megsemmisítette az egészet?

- Nem tudom, mit hitt a végén. Nem lehetett megállapítani... a végén nagyon legyöngült szegény.

- Ha meg nem ígért neki semmit, és semmire sem kötelezte magát, nem értem, mi köti voltaképpen!

- Hiszen ettől irtózott a legjobban... valósággal irtózott! Milyen féltékeny volt! De itt van az arckép... ez a magáé lehet - mondta Tita kisasszony, s előhúzta zsebéből a kicsiny képet, ugyanolyan csomagolásban, mint nagynénje idejében.

- Az enyém lehet... úgy érti, nekem adja? - kérdeztem elbámulva, míg a portré a kezembe vándorolt.

- Ó, igen.

- De hisz ez sok pénzt ér... valóságos vagyont!

- Hát aztán? - nézett rám, az iménti különös tekintettel. Nem tudtam mire vélni a dolgot, mert azt aligha jelenthette, hogy nagynénje példáját követve alkudozni akar velem. Inkább úgy beszélt, mint aki ajándékot ad.

- Ajándékba nem fogadhatom el - mondtam -, viszont a nagynénje által megszabott árat sem tudom megfizetni magának. Ő ezer fontra értékelte.

- Nem adhatnánk el? - kérdezte Tita kisasszony.

- Mentsen Isten! Százszor inkább a kép, mint a pénz!

- Hát akkor tartsa meg.

- Igazán nagylelkű Miss Tita.

- Maga is.

- El sem tudom képzelni, mért mondja ezt - válaszoltam, mégpedig szívbeli őszinteséggel, mert a különleges teremtés ezzel nyilván célzott valamire, burkoltan, finoman, de hogy mire, azt meg nem foghattam.

- Nos, maga változást hozott az életembe - szólt Tita kisasszony.

Lepillantottam Jeffrey Aspern pici képmására, már csak azért is, hogy ne kelljen barátnőm arcába nézmem, amely már kezdett nyugtalanítani, sőt meg is ijesztett kissé - olyan elfogódottnak, természetellenesnek látszott. Mondatára semmit sem válaszoltam; csupán Jeffrey Aspern bűvös két szemétől kért tekintetem titokban tanácsot (milyen ifjú és tündöklő, s mégis mily bölcs, látnoki szempár!); tőle kérdeztem: mi leli tulajdonképpen Miss Titát. Költőm, úgy tetszett, barátilag, csúfondárosan mosolyog rám, mintha mulattatná esetem. Csávába kerültem miatta - de hát erről nem ő tehet! Most az egyszer, először, amióta ismerem, hiába fordultam hozzá. Csak annyit éreztem, hogy a tenyeremen tartott képecske kincset érő tulajdont jelent nekem.

- Megvesztegetésnek szánja, hogy az írásokról lemondjak? - tértem vissza, pillanatnyi szünet múltán, makacsul a vesszőparipámhoz. - Bármilyen nagyra becsülöm is a portrét, ha választani kényszerülnék, az írások mellett döntenék. Ó, de még mennyire!

- Választani... már hogyan is választhatna? - kérdezte habozón, siránkozva Tita kisasszony.

- Hát így állunk! Természetesen, ha úgy tekintí, áthághatatlan tilalom köti gúzsba a kezét, akkor nincs értelme több szót vesztegetni. Ez esetben nyilván elrettentő istentelenségnek, közönséges szentségtörésnek érezné, hogy megváljon tőlük.

Tita kisasszony mélységes szomorúsággal ingatta a fejét. - Ha ismerte volna nagynénémet, megértene. Félek - hirtelen elcsuklott a hangja -, úgy félek! Rettenetes tudott lenni, amikor haragudott.

- Igen, erről magam is meggyőződhettem némileg... azon az éjszakán. Rettenetes volt. Akkor láttam a szemét. Teremtőm, milyen csodálatos szemek!

- Én most is látom... rám merednek a sötétben! - mondta Tita kisasszony.

- Ideges káprázat... nem csoda, hisz annyi minden ment keresztül!

- Jaj, nagyon... nagyon ideges vagyok!

- Ez ne aggassza; majd elmúlik - mondtam kedvesen. S mivel úgy éreztem, bele kell törődnöm a megváltoztathatatlanba, rezignáltan hozzáfűztem: - Nos, ha így áll a helyzet, nincs mit tenni. Fejet kell hajtanom. - Tita kisasszony mélyről feltörő, halk sóhajjal tekintett rám, én meg folytattam: - Szívből kívánom, bárcsak megsemmisítette volna nagynénje az írásokat; akkor egy szót sem szólhatnék. És ismerve a felfogását, nem is értem, miért nem tette meg.

- Ó, hisz azokból merített életerőt!

- A képzeletére bízom, hogy ennek hallatára kevésbé vágyom-e látni azokat a leveleket! - feleltem mosolyogva. - De most már elég, nem állhatok itt tovább, mintha mindenáron aljas cselekedetre akarnám csábítani. Természetesen megérti, ugye, hogy a szobákat felmondom. Haladéktalanul elhagyom Velencét. - S már vettem is a kalapomat, amelyet bejövet egy székre helyeztem. Még most is ott álltunk, kissé sután, a szála közepén. Tita kisasszony nyitva hagyta maga mögött az ajtót, de a szalonba nem vezetett be.

Arca szinte görcsösen megrándult, amikor látta, hogy a kalapomért nyúlok.

- Haladéktalanul... úgy érti, még ma? - Tragikusan csengett a hangja, mint a kétségbeesés jajszava.

- Ó, dehogy; addig nem, míg bármiben is szolgálatára lehetek.

- Hát legalább egy-két napig... csak két vagy három napig ne még! - lihegte. Majd erőt véve magán, más hangon hozzátette: - Nagynéném mondani akart valamit nekem... az utolsó napon... valami nagyon fontosat, de már nem tudott beszélni.

- Valami nagyon fontosat?

- Az írásokról még valamit.

- És nem találta ki... nem is sejti, mit?

- Nem. Gondolkoztam... de nem tudom. Mindenfélére gondoltam.

- Például?

- Hát... hogy más lenne a helyzet, ha maga családtag volna.

- Ha családtag volnék?

- Ha nem idegen lenne. Akkor nem volna különbség kettőnk között. Ami az enyém, a magáé is lenne, és azt tehetné, ami jól esik. Én nem gátolhatnám meg... senki nem vonhatná felelősségre.

Kicsit lámpalázassal hadarta el ezt a furcsa magyarázatot, mintha bemagolt leckét mondana fel. Szavainak burkolt jelentőséget tulajdonítottam első pillanatban, amit sehogy sem tudtam kihámozni. Hanem aztán az arcára vetett röpke tekintet világosságot gyújtott agyamban. Zavarba jöttem, és mélyen Jeffrey Aspern portréja fölé hajtottam fejemet. Milyen különös kifejezés ült költőm arcán! „Csak evickélj ki a pácból, ahogy tudsz, barátocskám!” Zsebre vágtam a képet és Tita kisasszonyhoz fordultam:

- Igen, majd eladom a maga megbízásából. Ezer fontot ugyan semmiképpen nem adnak érte, de azért jó árat kaphatok.

Könnyes szemmel nézett rám, és mintha mosolyogni próbált volna, amint megjegyezte:

- A pénzen majd megosztozunk.

- Nem, nem, az mind a magáé. - Aztán így folytattam: - Én gondolom, mit akart mondani szegény nagynénje. Arról akart rendelkezni, hogy az írásokat vele együtt temessék el.

Tita kisasszony láthatólag komolyan fontolgatta az ötletet egy másodpercig; azután meglepő határozottsággal kijelentette:

- Ó, dehogy; azt nem tartotta volna biztonságosnak!

- Szerintem mi sem lehet biztonságosabb!

- Ő úgy képzelte, hogy aki szenzációra éhes, az... az képes... - pirulva elakadt.

- A sírablásra is? Szentséges Isten, mit gondolhatott felőlem!

- Ő nem volt igazságos, nem volt elnéző! - kiáltott Tita kisasszony váratlan szenvedéllyel.

Az agyamban támadt világosság egyre fényesebb lett.

- Ugyan, ne mondjon ilyet, hisz gyarló teremtmények vagyunk mindannyian! - Majd tovább érdeklődtem: - Ha hagyott végrendeletet, az talán nyújthat valamilyen támpontot.

- Semmi ilyesmit nem találtam... megsemmisítette. Nagyon szeretett engem - fűzte hozzá váratlan fordulattal. - Azt akarta, hogy boldog legyek. És ha valaki kedves lenne hozzám... erről akart beszélni.

Majd kövé dermesztett a derék hölgy szavait ihlető ravaszság, persze csak afféle átlátszó ravaszság, ami alól - mint mondani szokás - kilátszik a lóláb.

- Mérget vehet rá, hogy nagynénje utolsó intézkedésével nem nekem akart kedvezni.

- Nem is magának, hanem nekem. Tudta, hogy szeretném, ha maga megvalósítaná a tervét. Nem mintha kedvelte volna magát... egyedül *énrám* gondolt - szónokolt tovább szokatlan, meggyőző bőbeszédűséggel Tita kisasszony. - Láthatná... felhasználhatná az írásokat. - Elhallgatott, látva, hogy felfogtam a feltételes mód értelmét, elég időt hagyott feleletre, de én nem válaszoltam. Észre kellett vennie azonban, hogy bár arcom a legnagyobb zavart tükrözi, amit emberi ábrázat valaha is magára ölthet, nem merev érzéketlenség, de végtelen szájalom sugárzik róla. A tiszteletlenségnek legparányibb jelét sem észlelhette rajtam, és ez a tudat vigasztalt később, hosszú idővel azután. - Nem tudom, mit tegyek; annyira kínlódom; úgy szégyellem magam! - folytatta hevesen. Majd elfordult, arcát két kezébe temette, és záporozó könnyekre fakadt. S ha ő nem tudta, mit kellene tenni, én talán jobban tudtam? Némán álltam ott, és néztem a síró nőt, míg a hatalmas, üres terem visszhangzott zokogásától. Nem telt bele egy pillanat, és ismét szembenézett velem, rám emelte könnyben úszó szemét. - Odaadnék magának mindent... és ő ott, ahol van, megértené... megbocsátaná nekem!

- Ah, Miss Tita... ah, Miss Tita! - csupán ennyit dadogtam válaszul. Mondom, tanácsalanság töltött el, de egy bizonytalan, fejvesztett mozdulat következtében akaratlanul is az ajtónál találtam magam. Emlékszem, csak álldogáltam ott, és - Nem lehet... nem lehet! -, mondogattam mélán, ügyefogyottan, groteszkül, s merőn bámultam a szála túlsó végébe, mintha megkapó látványt szemlélnék.

Aztán már csak arra emlékszem, hogy lefelé mentem a lépcsőn, ki a házból. Gondolám ott állt, s a párnákon heverésző evezős felpattant láttomra. Beugrottam, és szokott kérdésére: „*Dove commanda?*”<sup>48</sup> - olyan hangon utasítottam, hogy megütközve meredt rám:

- Akárhová, akárhová; ki a lagunára!

---

<sup>48</sup> Hová parancsolja?

A csónak elindult, s én lesújtottan, halkan sóhajtozva ültem, szemembe húzott kalappal. A csudába is, hát mi más jelent senki mindez, ha nem azt, hogy felajánlotta nekem a kezét? Ez hát az ár - ez hát az ár! Azt képzelem tán, kapva kapok rajta? Szegény szerelmes, megtévedt, hóbor-  
tos barátnőm! Gondolásom csak égő fületem láthatta hátulról, míg eltakart arccal, se nem látva, se nem hallva ültem a libegő *tenda*<sup>49</sup> alatt, és töprengtem, töprengtem, vajon tévhite, fellángoló érzelve nem az én meggondolatlanságom eredménye-e? Azt hiszi, udvaroltam neki, ha mindjárt csak azért is, hogy az írásokhoz hozzájussak? Nem, nem igaz, nem tettem; ezt ismételtettem egy óra, két óra hosszat magamban, míg elgyötörtem, bár meggyőzetlenül abba nem hagytam. Fogalmam sincs, hová, merre vitt gondolásom; csatornáról csatornára sik-  
lottunk céltalanul, halk, lassú evezőcsapásokkal. Végül tudatára ébredtem, hogy messze magunk mögött hagytuk már Velencét, s jobbra térve a Lídóhoz közelgünk, és itt partra tétettem magam. Sétálni, mozogni akartam, hogy az ijedség után végre magamhoz térjek. Végiglépdeltem a keskeny földszávon, és a tengerpartra értem - megindultam Malamocco felé. Nemsokára azonban megtorpantam, és végigvettem magam a langyos, a szúrós, száraz fű-  
csomókon, a simogató szélben. Elhagyott minden erőm a gondolatra, mennyire hibás vagyok, hogy akaratlanul is milyen végzetes játékot űztem. De okot nem adtam neki - a leghatáro-  
zottabban: nem. Mrs. Prestnek ugyan mondtam, hogy udvarolni fogok Miss Titának - de hát az csak tréfa volt, nem gondoltam komolyan, és Tita Bordereau előtt még célzást sem tettem soha. Tőlem telhetőleg kedvesen bántam vele, mert őszintén kedveltem; de mióta számít ez bűnnek ilyen korú és ilyen külsejű nő esetében? Nem tudom már, csak halványan visszaidézni e zűrzavaros, hosszú nap eseményeit és érzéseit, amelyek kuszán kergették egymást az átcsatangolt, keserves órák során, egészen a késő esti hazatérésemig; annyi rémlik csak, hogy akadtak pillanatok, amikor elaltattam leikiismeretemet, és megint mások, mikor kíméletlenül életre ostromoltam. Nevetni nem nevettem egész nap, erre tisztán emlékszem; a dolog - bármi-  
lyen színben tűnt volna fel mások szemében - engem cseppet sem mulattatott. Talán szeren-  
csésebb lettem volna, ha meglátom a komikus oldalát. Egy bizonyos: akár adtam okot, akár sem, ilyen árat semmiképpen sem fizethetek. Nem fogadhatom el az ajánlatát. Egy köteg el-  
rongyolódott levélért csak nem vehetek nőül egy nevetséges, szálnalmas, maradi vénlányt?! Nyilván maga sem hitte, hogy ilyen ötlet valaha is eszembe juthat - legalább erre vallott elhatározása: majd felveti akkor ő, ezen a gyakorlatias, érvelő hősies módon; merészségénél azonban félénksége annyival szembetűnőbb volt, hogy úgy tetszett: pusztán a józan meggondolás vezeti, érzelmei csak másodsorban következnek.

Ahogy teltek-múltak az órák, mindinkább kívántam, bárcsak soha hírét se hallottam volna az ismeretlen Aspern-leveleknek, és átkoztam a szertelen kíváncsiságomat, amely John Comnort a nyomukra vezette. Nélkülük is bőven elegendő anyagban válogathattunk, és a nyakamba zúduló kellemetlenséggel végzetes emberi gyarlóság nyerte el méltó büntetését: az, hogy nem tudtunk idején megálljt parancsolni magunknak. Könnyű lett volna azt mondani, hogy sebaj: a kiút igen egyszerű; holnap reggel csak egy levélkét kell hagynom Tita kisasszony részére, azzal, hogy távozásom után nyomban adják át neki, aztán felülni a legelső vonatra, és köd előttem, köd utánam; hanem amikor megpróbáltam gondolatban megfogalmazni a levelet, hogy hazaérve, még lefekvés előtt papírra vessem, kínos zavaromban semmi más nem jutott eszembe, csak ez: „Hogyan köszönjem meg megtisztelő bizalmát?” Még csak ez hiányozna; pontosan úgy hangzik, mintha beleegyezés következne utána. Elmehetnék persze egyetlen sor írás nélkül is, csak hogy az kegyetlenség volna, a brutális megoldásokat pedig még most is lehetőleg kerülni akartam.

---

<sup>49</sup> Ponyva, sátor.

Amint kóválygó fejem kissé kitisztult, nem győztem csodálkozni, hogyan is tulajdoníthattam Miss Bordereau gyűrött papírfoszlányainak akkora jelentőséget; hovatovább már a gondolat is gyűlöletessé vált előttem, és éppúgy haragudtam a vén boszorkára, akit babonás rajongása visszatartott az írások megsemmisítésétől, akárcsak jómagamra, amiért sorsukra vonatkozólag terveket szőttem, s fölöslegesen túlkölteztem. Nem emlékszem már, mit csináltam, hova mentem a Lídóról, és mely órában, mennyire csillapodva indultam vissza csónakomhoz. Csak azt tudtam, hogy késő délután, amikor a levegő alkonypírban izzott, a Szent János és Pál-templom előtt álltam, feltekintve a rettenthetetlen *condottiere*,<sup>50</sup> Bartolommeo Colleoni szögletes állú, apró kis arcára, aki oly keményen üli meg óriás bronzlovát odafenn, a magas piedesztálon, ahová a velenceiek hálája emelte. Utólérhetetlen alkotás, a világon a leggyönyörűbb lovasszobor, hacsak a Marcus Aureliusé nem szebb, aki a római Capitolium előtt pillant le kegyesen paripája hátáról; most azonban nem gondoltam erre, csak bámultam tétován a győztes kapitányt, mintha ajkáról valami kinyilatkoztatást várnék. Marcona vonásai ilyenkor, a nyugati ég bíbor fényétől, élettel telnek meg, csodálatosan egyéniek. De ő makacsul elnézett fejem fölött, a távolba: nézte a vörös naplementét, amely egy újabb nap végét jelezte - századokon át hányszor láthatta ugyanígy alámerülni a lagunába! - és ha ütközeteken, hadicseleken merengett, azok egészen másfajták voltak, mint amilyenről én regélhettem volna. Nekem ő nem lehet vezérem, ha mégoly nagy bámulattal nézek is fel reá.

Azután - vagy ez még előbb történt? - egy óra hosszat bolyongtam a keskeny csatornák útvesztőjében, és gondolásom, aki még sosem látott ilyen nyugtalannak, ennyire határozatlannak, egyik ámulatból a másikba esett; ki nem tudott húzni belőlem egyéb utasítást, mint: „Vigyen akárhová, amerre jólesik, végig a városon!” Emlékeztetett, hogy nem ebédeltem, és tiszteletteljesen kifejezte reményét: talán korábban fogok vacsorázni. Napközben, mikor kikiszálltam a csónakból és összevissza kóboroltam, esetenként elég szabad ideje volt, most tehát nem kellett tekintettel lennem rá, és közöltem vele, hogy a változatosság kedvéért ma nem nyúlok ételhez. Szegény Tita kisasszony nem túlzottan kecsegtető ajánlatának köszönhettem, hogy elment az étvágyam. Nem tudom, miért, de ezúttal különösképpen megkapott a közvetlenségnek, családiasságnak, testvériességnek az a sajátságos légköre, amely Velence jellegzetes arculatát felerészből megadja. Forgalmas utcák, járművek, kerékdübürgés, vadul trappoló lovak híján, a kanyargó kis sikátorokkal, ahol tarka embertömeg hullámszik, és mint bérházak folyosóin, száll a hang ablaktól ablakig, ahol a léptek kígyóvonalra mintha bútorokat kerülgetne, és a cipők sose kopnak el, a város hatalmas, közös lakószobához hasonlít: A legdíszesebb szöglete a Piazza San Marco, a sok-sok palotának és templomnak pedig a pihentető kerevetek, a roskadásig megrakott, vendégváró asztalok, a térkitöltő díszítések szerepe jut. Ám, ez a színpompás, népes lakhely, meghitt, ismerős zsibongásával valahogy színházra is emlékeztet, a hidak mintha színészek lépte alatt konganának, akik rendezetlen, szórványos menetben tipegnek végig a part menti keskeny gyalogjárókon. A gondolázó szemében a járda, amely helyenként a csatornákat szegélyezi, színpaddá lép elő - a látószög ugyanaz -, és a velencei szereplők, amint az ütött-kopott díszletek: komédiába illő házacskaik előtt sűrőgnék-forognak, végtelenül népes színtársulat tagjainak tűnnek.

Holtfáradtan tértem nyugovóra aznap este, még a Tita kisasszonynak szánt levelet sem sikerült megfogalmaznom. Vajon ez a kudarc okozta-e, hogy másnap reggel azzal az elhatározással ébredtem: nyomban a szegény hölgy színe elé járulok, amint hajlandó fogadni? No, mindenestre ez is hozzájárult, de még inkább az a körülmény, hogy álmomban különös kedélyváltozáson mentem át. Tudatára ébredtem ennek, alighogy kinyitottam a szemem; úgy ugrottam

---

<sup>50</sup> Zsoldosvezér.

ki az ágyból, mint akinek eszébe jut, hogy a kaput nyitva felejtette, vagy égő gyertyát hagyott egy polc alatt. Megmenthetem-e még a drága portékát? Ez a kérdés dobogtatta szívemet; az történt ugyanis, hogy alvás közben agyam öntudatlan működése egy csapásra visszavarázsolta a Miss Bordereau hagyatékában lévő írások szenvedélyes méltánylójává. Becsesebbnek tűntek szememben most, mint azelőtt bármikor, és óhajom, hogy megszerezsem a leveleket, féktelen birtoklási vágygá fajult. Tita kisasszony feltétele nem látszott már leküzdhetetlen akadállyal és bűnbánó képzeletem ezen a reggelen egy röpke órára túl is tette magát rajta. Képtelenség, hogy ne tudjak kitalálni valamit; képtelenség ilyen könnyen lemondani, és belenyugodni abba, hogy az írások megkaparintásának egyetlen módja az volna, ha életre szóló frigyre lépnek Miss Titával. Nem fogok frigyre lépni, a leveleket mégis megszerzem. Csakhogy, hadd fűzőm hozzá, amikor megkérdeztem, fogadna-e, még mindig nem láttam más megoldást, noha öltözködés közben bőven lett volna időm kieszelni valamit. Sikertelenségemet szégyenletesnek éreztem - de hát kínálkozik-e egyáltalán más lehetőség? Tita kisasszony visszaüzent, hogy vár; s míg lementem a lépcsőn, és a szálán keresztülhaladva ajtajához közeledtem - ezúttal nagynénje elárvult szalonjában fogadott -, abban reménykedtem, talán csak nem képzeli, hogy látogatásom célja tudtára adni: elfogadom a kezét. Bizonyára elérte már tegnap, hogy visszautasítom.

Beléptemkor azonnal észrevettem rajta, hogy levonta ezt a következtetést; de láttam valami mást is, ami teljesen készületlenül ért. A kudarc tudata szegény Tita kisasszony külsején rendkívüli átalakulást eredményezett, tegnap azonban annyira eltöltött az érzéki vágy örök mátkám, az irodalom iránt, hogy erre ügyet sem vettem. Most észleltem csak; ki sem tudom mondani, mennyire meghökkentett. A szoba közepén állt, arcáról szelídség sugárzott, és a tekintetében fénylő megbocsátás, feloldozás angyalivá tette. Megszépült belé; megfiatalodott; nem volt már az a neveltséges öregkisasszony. Csalóka ragyogást szőtt alakja köré ez az optikai káprázat, s míg hatása alatt álltam, lelkem mélyén valahol egy belső hang suttogni kezdett: „Elvégre miért ne?... Mért is ne?” Úgy éreztem, kész vagyok megfizetni az árat. A belső suttogásnál azonban még tisztábban hallottam Tita kisasszony hangját. A különös változás látványa annyira lebilincselte, hogy eleinte alig is fogtam fel szavainak az értelmét; aztán rádőbbszemtem: istenhózzádot mondott - meg valami olyasmit, hogy reméli, nagyon boldog leszek.

- Isten vele... Isten vele? - ismétlem, kérdő hangsúllyal, valószínűleg ostobán.

De láttam, a kérdést nem vette észre, nem hallott mást, csak a pusztá szavakat; megkeményített szívvel, önmegtagadóan beletörődött már elválásunkba, és a búcsúszó bizonyítékként érkezett füléig.

- Ma utazik? - kérdezte. - Bár oly mindegy, mert akármikor megy is, többet nem fogom látni. Nem akarom. - És különösen mosolygott, végtelen gyöngédséggel.

Egy percig sem kételkedhetett abban, hogy előző nap borzadva menekültem előle. Hogyan is gondolhatott volna egyebet, amikor estig sem tértem vissza megcáfolni - ha mindjárt csak udvariasságból is - a látszatot? És most mégis van annyi lelkiereje - Miss Tita és lelkierő: ez igazán újdonság! -, hogy megaláztatásában is rám mosolyogjon.

- Mit fog csinálni? Hová fog menni? - kérdeztem.

- Ó, még nem tudom. A legfontosabbat elvégeztem. Megsemmisítettem az írásokat.

- Megsemmisítette? - dadogtam.

- Igen; minek őrizgettem volna? Tegnap este elégettem mindet egyenként, a konyhában.

- Egyenként? - ismétlem gépiesen.

- Soká tartott... olyan rengeteg volt.

Forogni kezdett velem a szoba, amint ezt mondta, és egy pillanatra elsötétedett előttem minden. Amikor magamhoz tértem, Tita kisasszony még ugyanott állt, de csodás színeváltozásának már vége szakadt, és megint a köznapi, kopott, öregedő teremtet láttam magam előtt.

Ebben a régi alakjában szólt hozzám: - Nem maradhatok tovább magával, nem lehet; - és ez az alak fordított hátat nekem, ahogy huszonnégy órával előbb én fordultam el tőle, és szobája ajtaja felé indult. Ám ott, a küszöbön megtette, amit én akkor elmulasztottam - megállt, annyi időre csak, hogy egyetlen tekintetet vessen rám.

Soha el nem felejtettem azt a pillantást, még ma is kísért, kínoz néha, bár nem neheztelően röppent felém.

Nem; harag, kegyetlenség vagy bosszúvágy nem élt szegény Tita kisasszony szívében; amikor ugyanis később sikerült a remélnél is nagyobb összeget megtakarítanom, s ezt Jeffrey Aspern portréjáért cserébe eljuttattam hozzá, közölve, hogy a képet eladtam, köszönettel megtartotta a pénzt; nem küldte vissza soha.

Neki azt írtam, eladtam az arcképet, Mrs. Prestnek azonban még azon az őszön (amikor Londonban találkoztunk) bevallottam, hogy íróasztalom fölött függ. Ha olykor rápillantok, szinte túrheterlen fájdalommal tölt el az emlékezés nagy veszteségemre - egy köteg megsárgult levélre.

*Fordította Udvarhelyi Hanna*